

Heemkundige Kring

«Oud-Wachtebeke»

GESCHIEDENIS VAN DE PAROCHIE
WACHTEBEKE-OVERSLAG EN HET KERKGEBOUW

**GESCHIEDENIS VAN DE PAROCHIE
WACHTEBEKE-OVERSLAG EN HET KERKGEBOUW**

VOORWOORD

Geachte Lezer,

Voor ons hebben wij een ontwerp liggen van het jaarboek '95 van de Heemkundige Kring 'Oud-Wachtebeke' over de parochie Overslag en haar kerkgebouw.

De historische waarde van het kerkgebouw en zijn directe omgeving is niet zozeer gelegen in de kunst-historische waarde welke zij vertegenwoordigen, doch in de betekenis en de functie die de parochiegemeenschap (ook via haar gebouw) heeft gehad in deze grensoverschrijdende wijk van ons dorp.

Grenzen zijn menselijke vaststellingen. Op een foto genomen vanuit de maanshuttle zie je er geen. De parochie Overslag beleeft zijn grensoverschrijdend karakter sinds eeuwen, en deed dat ook in de troebele tijden van een godsdienststrijd die onze streken niet gespaard heeft.

We schrijven dit voorwoord tussen de stille dagen van november, waarin wij familie en vrienden die ons zijn voorgegaan dankbaar herdenken, en de voorbereidingstijd op Kerstmis, de Advent, een tijd van verwachting en hoop op vrede bij "mensen van goede wil".

Het jaarboek sluit o.i. hierop aan:

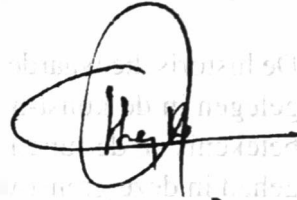
- * Enerzijds vertelt het een geschiedenis van een plaatselijke gemeenschap van mensen, de geschiedenis van een samenleven doorheen allerlei wederwaardigheden van het leven en de loop der geschiedenis. De kerkomgeving met het kerkhof zijn daar de stille getuigen van.
- * De restauratie van het kerkgebouw, welke zich geleidelijk voltrekt, is geen restauratie van enkel maar een historisch monument, maar van een "huis van gebed" waarop de parochiegemeenschap van Overslag actief betrokken was en is in wel en wee. We noemen haar dan weer een teken van verwachting en hoop op vrede en gerechtigheid in een hartelijk samenleven.
- * Wij feliciteren de auteurs van de Heemkundige Kring met hun uitgave en het bevattelijk in beeld brengen van de geschiedenis van de parochie O.-L.-Vrouw-Geboorte en haar kerkgebouw.
Aan dit jaarboek zullen niet enkel de inwoners van Overslag of de leden van de Heemkundige Kring genoeg beleven. Dit jaarboek is een verrijking voor gans onze gemeente en sluit goed aan op onze eigen uitgave over een gerestaureerde Sint-Catharinakerk.

- * Geachte lezer, we zien dit jaarboek dan ook niet zomaar als een jaarboek, maar als een bijdrage van de Heemkundige Kring aan de opbouw van de parochie-gemeenschap te Overslag.

Namens het College van Burgemeester en Schepenen,

de gemeentesecretaris
Raphaël De Roover

de burgemeester
Willy De Vliegheer

Axel, januari 1996

Geachte mevrouw/mijnheer,

„Nog even...” en wij bevinden ons in de 21ste eeuw.

Zal deze nieuwe periode evenveel dynamiek vertonen als de voorgaande eeuwen? Eigenlijk niet alleen „dynamiek”, maar bijvoorbeeld ook: „verandering in leven, wonen en werken!”

Heden, aan het einde van de 20ste eeuw, hebben velen van ons weinig besef meer van landsgrenzen. Alleen afstanden spelen nog een rol.

Heel wat jongeren spreken vaker over Afrika of Amerika dan over hun eigen land, streek of dorp.

Daarom is het ook een voortreffelijk idee van de Heemkundige Kring „Oud-Wachtebeke” om het jaarboek 1995 in het teken te stellen van de parochie O.-L.-Vrouw-Geboorte en haar kerkgebouw te **Overslag**.

Het dorp **Overslag**, gelegen in België en Nederland en in twee gemeenten, Wachtebeke en Axel, met als ongedeeld middelpunt het kerkgebouw van de parochie O.-L.-Vrouw-Geboorte.

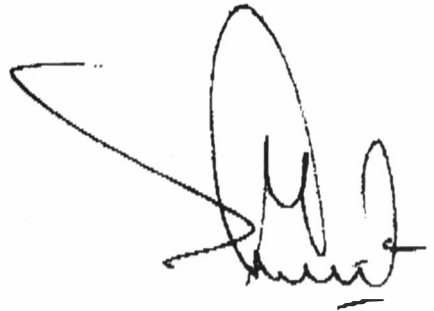
Overslag en omgeving, een dorp en streek met een rijke geschiedenis.

Een geschiedenis waarin de godsdienst een belangrijke rol heeft gespeeld!

Ook nu nog, op de drempel van de 21ste eeuw, is deze parochie met haar kerkgebouw (in desteigers) een *belangrijk bindend element* in deze gewaardeerde leef- en woongemeenschap.

Ik ben er van overtuigd dat deze uitgave van het jaarboek van de Heemkundige Kring „Oud-Wachtebeke” over de parochie Overslag en haar kerkgebouw daarvan een „levend” bewijs zal zijn.

Axel, januari 1996.

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized initial 'W' followed by several loops and a horizontal line at the bottom.

Wybe J. de Graaf, burgemeester

TOELICHTING

Toen de heemkundige kring “Oud-Wachtebeke” in 1967 het levenslicht zag, werd er reeds een driemaandelijks mededelingsblad uitgebracht. In dit gestencild blad werd in de jaren 1970-80, in afleveringen, een beschrijving van Overslag gestart. De gegevens werden letterlijk overgenomen uit het geschiedkundig werk van Alfons Strobbe “Geschiedenis van een klein grensdorp Overslag”. Door omstandigheden werd deze rubriek afgevoerd. Na de herstart van de heemkring in 1981 werd geopteerd dit werk van A. Strobbe te herwerken en aan te vullen met illustraties.

In analogie met het geschiedkundig werk over de Sint-Catharinakerk van Wachtebeke, uitgegeven door de gemeente Wachtebeke, hebben wij gedacht een gelijkaardig geschiedkundig werk te moeten presenteren over de kerk van Overslag. Wat aanvankelijk bedoeld werd als een aangepaste versie van een vijftigtal bladzijden, van de kerkelijke geschiedenis uit het boek van A. Strobbe, groeide uit tot een breedgaande studie over het ontstaan, de bloei en de groei van de parochie Overslag en haar kerkgebouw.

Het eerste hoofdstuk is een korte geografische schets van Overslag, samengesteld door Adrie De Kraeker uit Axel.

Het tweede hoofdstuk beschrijft het ontstaan van de aangrenzende parochies. Hun geschiedenis heeft de basis gelegd voor het ontstaan van de parochie Overslag, wat wij beschrijven in hoofdstuk drie.

De volgende vijf hoofdstukken zijn gewijd aan het kerkgebouw. Nu de grondige restauratie- en onderhoudswerken op hun einde lopen, vonden wij het nodig de ontwikkeling van het kerkgebouw op Overslag uitvoerig weer te geven.

Aan de geschiedenis van het kerkhof werd een groot hoofdstuk gewijd. De unieke ruimtelijke inplanting van kerk, kerkhof en pastorie op Overslag geeft een beeld van wat vroeger ook in vele andere parochies gebeurde.

Hoofdstuk tien beschrijft een rondleiding rond en in de kerk anno 1995.

Het hoofdstuk elf is een aanvulling op het vorige hoofdstuk en stelt de evolutie van het kerkpatrimonium in het daglicht. Het zijn geen kunstschaten met de grote “K”, maar meestal giften van inwoners van de parochie en hun weldoeners.

In het volgende hoofdstuk maken wij kennis met de personen die instonden voor de zielzorg van de inwoners van Overslag. Ook de mensen die de kerkdiensten ondersteunden en de pastoors bijstonden, verdienen in ditzelfde hoofdstuk een bijzondere plaats. Bijzondere aandacht wordt gegeven aan de geestelijken en religieuzen afkomstig van Overslag.

In hoofdstuk veertien geven wij een waaier van de verschillende gilden, confreries, maatschappijen en verenigingen die een katholieke ondergrond hadden of gehad hebben. De woning van de pastoor en de er naastliggende parochiale zaal worden belicht in de twee volgende hoofdstukken.

Wij hebben geopteerd om de voetnoten samen te brengen in eindnoten, dit om een vlotter leesbaar geheel te bekomen van het boek en om plaats te sparen. Als toelichting geven wij nog een aantal bijlagen waarin originele teksten letterlijk zijn overgenomen.

Ontegensprekelijk zijn er zaken waarvan men zegt: "Dit zou er ook nog in gemoeten hebben". Een hoofdstuk over het armenbestuur hebben wij achterwege gelaten, omdat dit nog een zeer grote studie vergt en de bronnen schaars en moeilijk toegankelijk zijn.

Zonder daadwerkelijke hulp van verschillende personen en instanties was het onmogelijk deze historische greep uit de geschiedenis van Overslag te schrijven. Iedereen die ons informatie bezorgd heeft opnoemen, is onmogelijk. Ik wil hier toch in het bijzonder de inwoners van Overslag bedanken voor hun daadwerkelijke steun met woorden foto's die zij in bruikleen gegeven hebben. Door de steun van het gemeentebestuur van Wachtebeke kunnen wij U deze publikatie aanbieden aan een zeer gunstige prijs. Voor het recent fotomateriaal konden wij als steeds een beroep doen op Gustaaf De Buck. De kleurfoto's werden ons ter beschikking gesteld door fotograaf G. Verhoene uit de Stationsstraat, waarvoor ook onze hartelijke dank. Een bijzonder woord van dank is gericht aan de heer vicaris-gen.-em. Achiël Roets. Dank zij hem konden wij in het bisschoppelijk archief te Gent vrije inzage krijgen van alle documenten. Zijn vertaling van Latijnse teksten en de correctie van de inhoud van dit geschiedkundig werkje waren een onmisbare steun.

In de voetnoten en bepaalde teksten komen afkortingen voor van verschillende archieven zoals:

A.E.G. Archivum Episcopale Gandavense
A.R.G. Algemeen Rijksarchief Gent
A.R.B. Algemeen Rijksarchief Beveren
K.A.O. Kerkarchief Overslag
K.A.W. Kerkarchief Wachtebeke
G.A.A. Gemeentelijk archief Axel
A.M.S. Archief Minderbroeders Sint-Truiden

Verder wensen wij U veel kijk- en leesgenot

Paul Hesters

GESCHIEDENIS VAN DE PAROCHIE OVERSLAG EN HAAR KERK

I. OVERSLAG, LANDSCHAP EN BEWONING

1. Evolutie van het landschap

Overslag ligt tegen de dekzandstrook aan in het zuiden van Zeeuwsch-Vlaanderen en net over de Belgische grens. Deze plaats ligt met haar omgeving ook relatief wat hoger dan het gebied vlak ten noorden ervan. Midden in de Overslagpolder wordt een hoogte bereikt van 1,70 m boven Nauwkeurig Amsterdams Peil. Het centrum van Overslag midden op de landsgrens ligt zeer waarschijnlijk reeds hoger dan 2 m boven N.A.P.¹ Vlak over de landsgrens begint al de 3 m hoogtelijn die tussen de buurtschappen Ramonshoek en Bovenhoek loopt.² Bij de laatstgenoemde buurtschap ligt zelfs een gedeelte boven 5 m.

Op de plaats waar het latere Overslag zou ontstaan, bevindt zich de Formatie van Twente. Deze geologische laag dateert uit de laatste ijstijd (Weichselien) toen hier een toendra-klimaat heerste. De laag bestaat uit afzettingen van fijn zand die door de wind zijn gevormd en waartussen hier en daar wat veenlaagjes zitten.³ Vaak worden deze zandlagen aangeduid als pleistocene dekzandruggen.⁴ Op de plaats waar Overslag ligt bestaat de Formatie van Twente uit een laag van 2 meter of dikker. Terwijl wat meer naar het noorden nog heel wat veenresten in de bodem zitten, blijken er bij Overslag nauwelijks andere lagen van enige dikte op het fijne zand te zijn afgezet.⁵ Het holocene veen (Hollandveen) ontbreekt hier dus vrijwel geheel. Dit veen werd uiteraard wel gevormd in de lage meersen die in de omgeving van Overslag lagen.

Gelet echter op het feit dat er sedert de Middeleeuwen in deze streken een zeer intensieve turfsterkerij (moer-) en selnering heersten, moet niet worden uitgesloten dat het veen bij Over-slag reeds lang is ontgraven.⁶ Deze plaats lag immers hoger dan de omgeving en leende zich uiteraard het eerst voor een dergelijke economische activiteit. Bovendien kan bij sterke ontwatering het veen ook verdwijnen (oxyderen).⁷

2. Vroegste bewoningsfase

Door zijn relatief hogere ligging dan zijn omgeving leende Overslag zich uitstekend voor bewoning. Dijken waren hier immers nog niet zo direct nodig. Zoals ook elders op de zandruggen moet er ook bij Overslag reeds in een vroeg stadium bewoning zijn geweest. Wanneer deze is ontstaan, is niet met zekerheid te zeggen, maar vondsten van stenen pijlpunten te Axel⁸, een prehistorische bijl op de zandrug te Koewacht en sporen van een boerderij-complex uit de ijzertijd even ten oosten van Zuiddorpe geven wel een richting aan waarin gedacht moet worden.⁹ Merken we nog op dat bij het kruispunt "Den Tromp" eveneens prehistorische resten zijn gevonden, in het Waasland Romeinse overblijfselen en bij Zelzate Carolingische munten zijn aangetroffen, dan is er in dit gebied een continue

bewoning geweest.¹⁰ Dus ook voor Overslag is het niet uitgesloten dat er reeds in prehistorische tijden bewoning moet zijn geweest; alleen is hier nog geen archeologisch onderzoek verricht, zodat harde bewijzen om die veronderstelling verder te staven nog ontbreken.

Pas uit de Middeleeuwen dateren de eerste geschreven bronnen over Overslag. Uiteraard wordt de plaats in verband gebracht met de moertering en met de Axelse Vaart die vanuit Terneuzen via de stad Axel verder zuidwaarts doorliep tot aan Overslag. De vaart had tussen Terneuzen en Overslag een lengte van 21,7 km (of 5634). Overslag lag binnen de parochie Zuiddorpe en bestond hooguit uit enkele huisjes, waar de goederen uit de schepen in de Axelse vaart werden overgedragen (in lett. betekenis) in de schepen die op de leden in zuidelijker richting gingen. Het rond 1500 gangbare scheepstype op deze wateren waren de seuyen die circa 5 ton konden vervoeren.¹¹ Aan de hand van de uit 1504 bewaarde tarieflijst kan worden afgeleid welke goederen er voorbij Overslag passeerden. Dit waren allerlei soorten granen en vis (haring), boter, wijn, bier, zout, 'aignoens, en 'loocx', mede, weede, wol, planken, bakstenen, leien, lood, kalk, schaapshuiden en turf. Het toltarief te Overslag was een grafelijk recht dat werd verpacht.

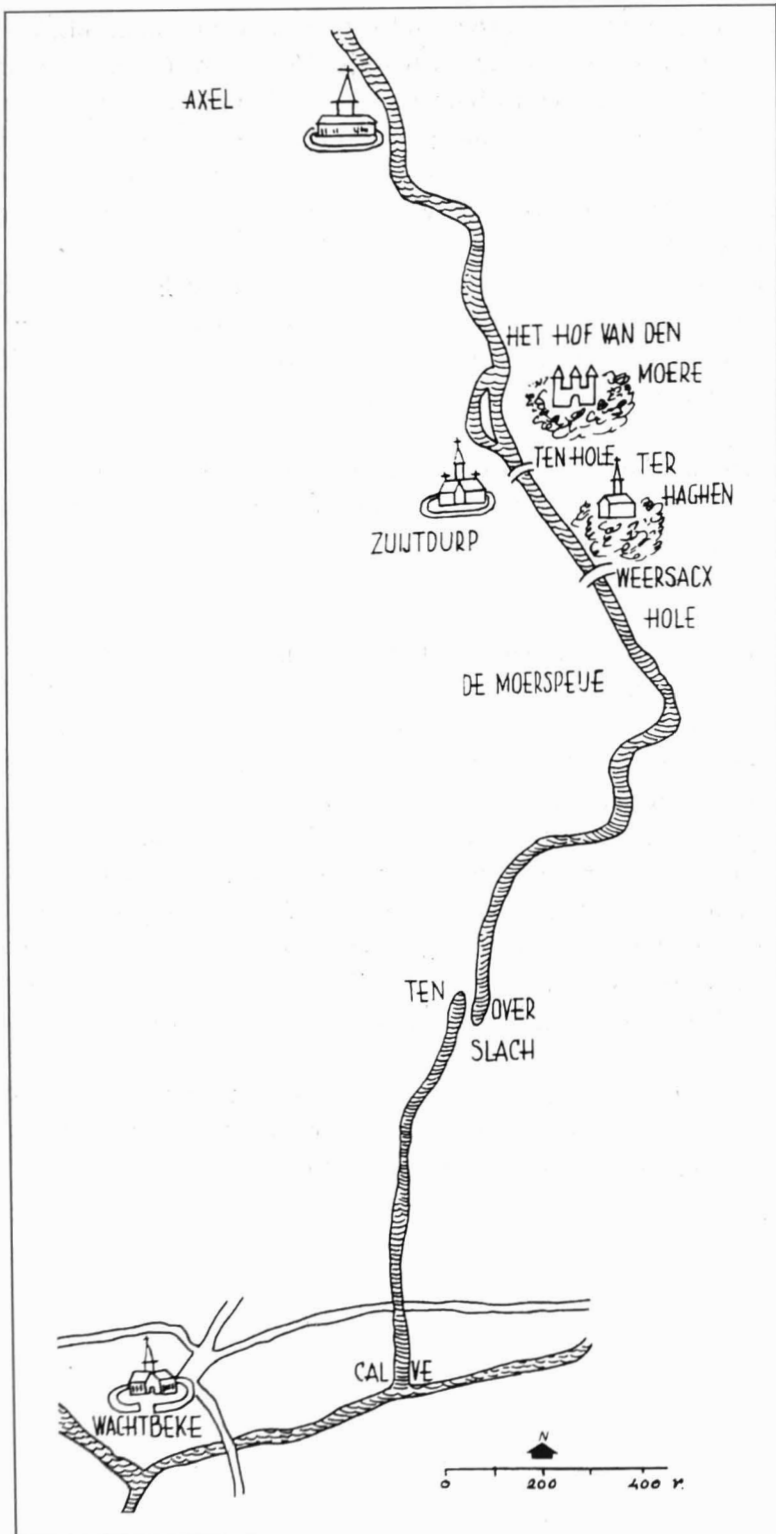
Zolang de Axelse Vaart een van de belangrijkste waterwegen richting Gent bleef, was het aantrekkelijk de tol van Overslag te pachten, maar na de aanleg van de Sasse Vaart in 1547 moet het animo flink zijn teruggelopen. De Sasse Vaart had namelijk een veel grotere capaciteit en zou later ook voor zeeschepen toegankelijk zijn. In 1550 bracht de jaarlijkse pacht van het 'tarief van Overslach' amper nog 12 *lb.pars.* op.¹²

Uiteraard vervuilde de Axelse Vaart na verloop van jaren en diende deze te worden 'vergraven'. Zo'n grote opknapbeurt die plaatsvond in het midden van de zestiende eeuw had nogal wat voeten in de aarde. Teneinde alle belanghebbenden tot betaling in de werken te bewegen liet het stadsbestuur van Axel het gehele traject van de vaart inspecteren.¹³ Zo bleken er bij Overslag slechts een drietal huisjes te staan. Een van de 'drie huusekins' behoorde Augustijn Stijnaert toe die ongetwijfeld zijn brood verdiende op of aan de vaart. Ondanks de protesten - veelal van veraf gelegen gebieden die ook zouden moeten meebetalen - werd het zuiddeel van de Axelse Vaart toch opgeknapt.

Pas in de jaren tachtig van de zestiende eeuw zou het landstuk bij Overslag dat de Axelse Vaart nog van de zuidelijker gelegen vaarten scheidde worden doorgegraven. Er werd toen een klein rabot gelegd. De discussie over het doorsteken was al jarenlang aan de gang. Kennelijk met het doel om de concurrentie van de Sasse Vaart wat terug te dringen. Reeds in de jaren 1564-'69 waren er plannen in die richting.¹⁴ Veel effect heeft dit doorgraven op de scheepvaart niet gehad, want reeds in 1586 werd de zeedijk even ten westen van de stad Axel (Buucxgate) doorgestoken en verdween het zuidelijke deel van de Axelse Vaart over een grote lengte.

3. Meest recente bewoningsfase

Reeds kort na het Twaalfjarige Bestand werden enkele dijken bezuiden Axel aangelegd. Zo ontstond in 1634 Nieuw-Zuiddorpe. De meeste dijken liet men aansluiten op de plaatselijke forten in het noorden of/en op het oude landschap in het zuiden. Alleen het fort Moerspuie bleef geruime tijd geheel vrij in het water liggen.

2. Detail van een copie van een kaart voorstellende de in de Braakman verdronken gebieden tussen Biervliet en Axel. De kaart werd vervaardigd in 1542 door Cornelis Jansen, landmeter te Gent - RAG kaarten en plans nr. 2643 en 2644.

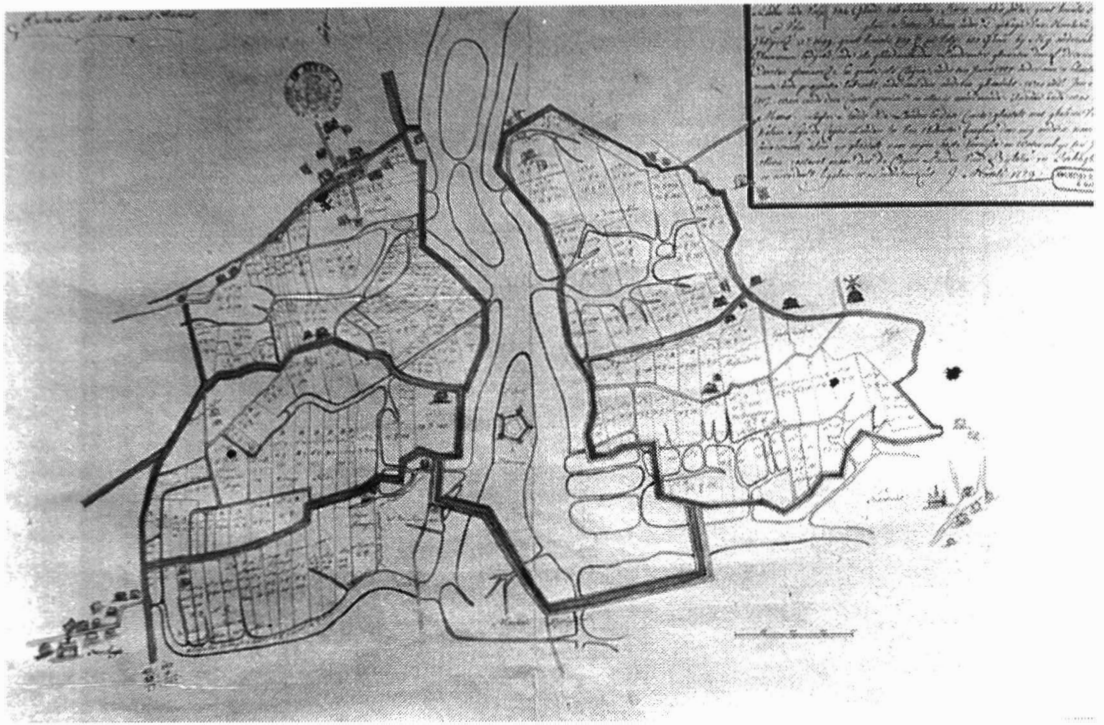
Tijdens de Franse invallen in de jaren 1672 en 1673 werden echter weer enkele polders onder water gezet, maar daarna weer systematisch herdijkt. Zo dateert de Overslagpolder uit 1672. De polder omvatte 75 ha en loosde zijn binnenwater tot 1773 op de 'Soute of Gentse Vaart'.¹⁵ In 1698 werd de vlakbij gelegen Varempépolder drooggelegd uit de in 1682 ondergelopen Zuiddorpepolder. De Varempépolder omvat ruim 267 ha. Een jaar later werd de Moerbekepolder bedijkt die ruim 132 ha groot was. Beide polders loosden geruime tijd via de oude 'Soute of Gentse Vaart'.¹⁶

Nadat in de loop van de zeventiende eeuw ook de Canisvlietpolder werd bedijkt en meer polders rondom Axel, werden eind achttiende eeuw het Kanaal van Axel en de vaarweg langs het Groot Eiland naar Hulst voorgoed afgesloten. Daarmee was er voor de polders rondom Overslag geen indirect overstromingsgevaar meer.

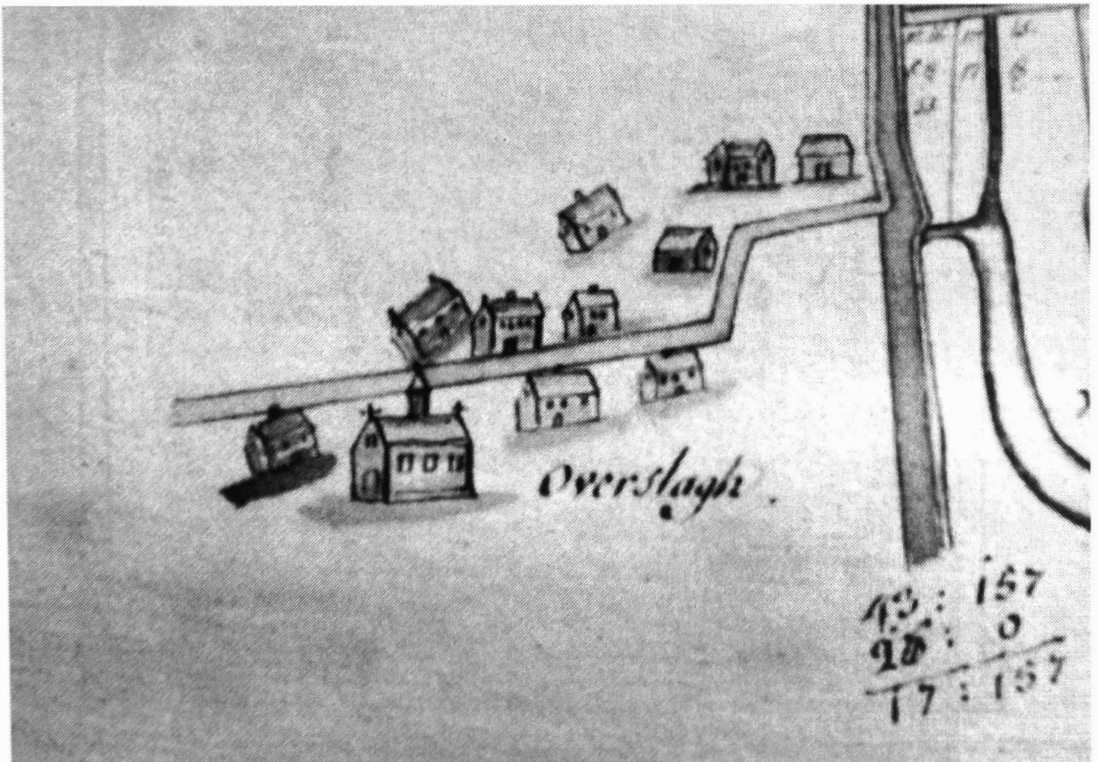
Hoe zich de bevolking heeft ontwikkeld in de recente eeuwen, is niet geheel duidelijk. Uiteraard vormde Overslag bij het limietscheidingstraktaat van 1664 een grenspost tussen de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden en de Spaanse - later Oostenrijkse - Nederlanden.

Op grond van cijfermateriaal uit het tweede kwart van de negentiende eeuw blijkt dat de gemeente 'Overslach' (Ned.) toen omvatte: de Overslagpolder, de Varempépolder en gedeelten van de Moerspuie en Moerbekepolder.¹⁷ De oppervlakte van deze gemeente was derhalve kadastraal 549 bunder. Er woonde toen een tolambtenaar met huisgezin (4 personen), die protestant was (waren). De overige bewoners waren rooms-katholiek, zij gingen naar de parochiekerk op Belgische bodem. Op de Nederlandse zijde stonden rond 1840 circa 49 huizen, waarin 51 huisgezinnen woonden. Vlak na 1839 werd er een grenskantoor gebouwd. In 1842 kwam er een schoolgebouw waar gemiddeld 45 leerlingen op zaten, maar dit aantal groeide in de winter aan tot 130 à 140. Een derde van de leerlingen kwam van Belgische bodem. Tenslotte was het voor de bewoners op 8 september of wat later (altijd op een zondag) wellicht de meest plezierige dag van het jaar, want dan was er de dorpskermis.

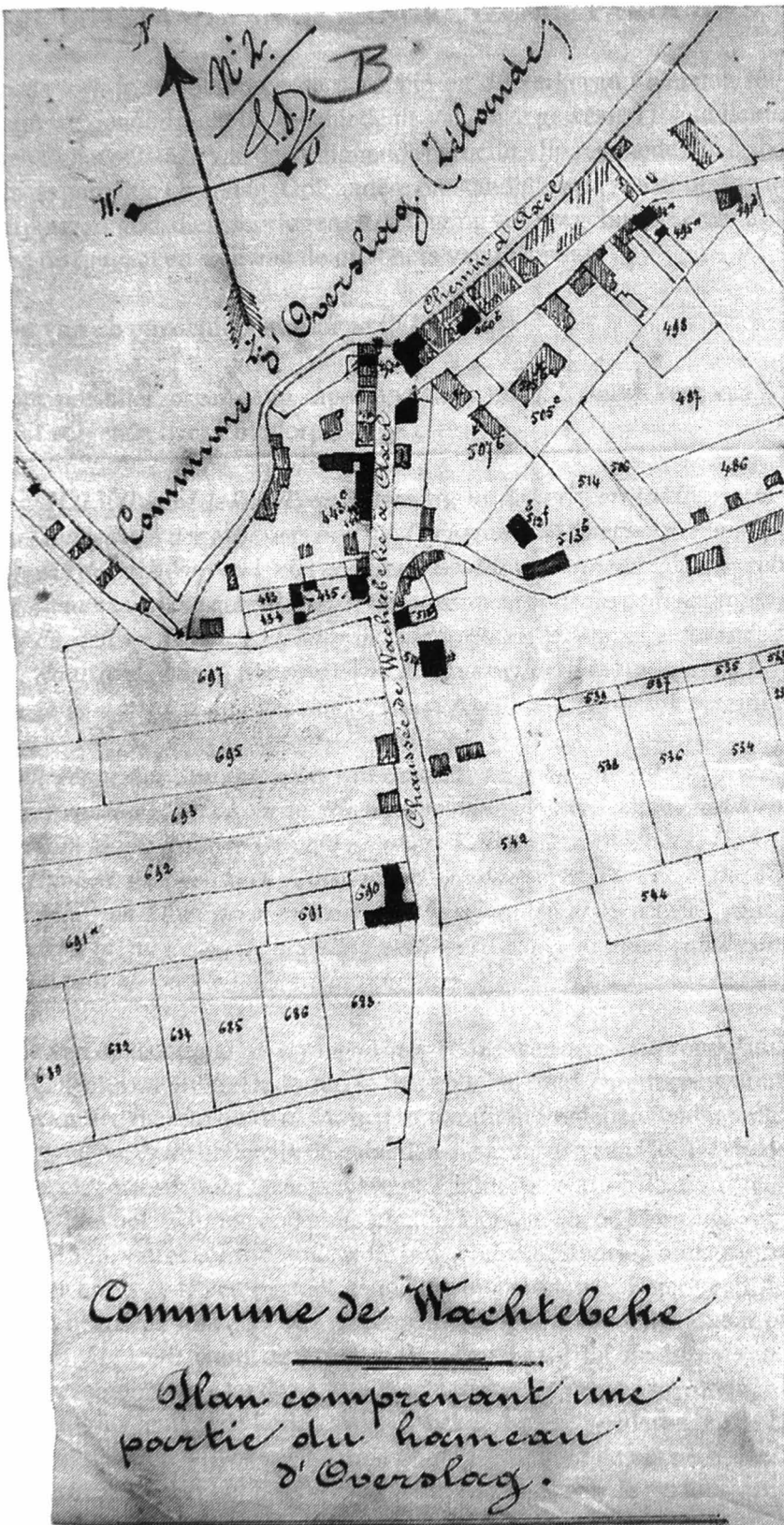
Het cijfermateriaal van het gehucht Overslag (B) werd opgenomen in de gegevens van de gemeente Wachtebeke. Voor wat het aantal inwoners betreft die in 1849 afhingen van de parochie Overslag, verwijzen wij naar bijlage nummer 7.

3. "Caerte Van den Keermelck Polder en nieuw Suydurpe",
anno 1729. RAG kaarten en plans nr. 740.

4. Detail "Caerte Van den Keermelck Polder en nieuw Suydurpe",
anno 1729. RAG kaarten en plans nr. 740.

6. Kadasterplan Overlag (België), 1877. GAW losse stukken oud archief.

II. ONTSTAAN VAN DE AANGRENZENDE PAROCHIES

Om een goede kijk te hebben, hoe de parochie en de kerk van Overslag tot stand zijn gekomen, zijn we genoodzaakt de geschiedenis van onze gewesten toe te lichten.

Het oprichten en het ontstaan van de omliggende parochies liggen medeaan de basis van het ontstaan van de parochie Overslag. Ook andere omstandigheden zoals: oorlogen, overstromingen, indijkingen, godsdienstoorlogen en de ligging van het gehucht Overslag hadden een grote invloed op het wel en wee van de inwoners van Overslag.

1. Ontstaan van de parochie Zuiddorpe (NL)

Jacob de Hont, presbiter, organist en kapelaan van de O.-L.-Vrouw-kerk van Axel schreef rond 1510 het volgende over Zuiddorpe:

“In het jaar O.H. 1300 werd de kapel van Moere, die nu de kerk van Zuiddorpe is, op verzoek van den heer George van der Moere gebouwd. Dit geschiedde met toestemming van de heer Jan, patroon van de kerk van Axel, niet echter uit hoofde van zijn patronaatsrecht, maar om vanwege de toename van het aantal christenen meerdere godsdienstoefeningen mogelijk te maken. Voor de mensen dus die zich daar in Zuiddorpe en Moerspeije gevestigd hadden en de bewoners daar in de buurt, die zover van Axel verwijderd lagen, dat zij bij sneeuw en hagel vanwege den afstand de parochiekerk van Axel niet behoorlijk op zijn tijd konden bezoeken.

Daarom heeft genoemde Jan, patroon van de kerk, toen hij van dit lofwaardig plan van genoemde heer van der Moere hoorde, zijn toestemming gegeven om in Zuiddorpe een kapel te bouwen, die in het register te Utrecht nog heet Kapel van der Moere. De kapel werd in korten tijd gebouwd, was een kerk gelijk en had een doopvont. De eerste die daar gedoopt werd, heette Maarten Loys, de man die later tot schutter gekozen werd voor een schietwedstrijd. Omdat hij nu de eerste dopeling was, werd onder de rand van de doopvont zijn portret geschilderd met een boog op zijn schouder.”¹⁸

Tot het einde van de tachtigjarige oorlog (1568-1648) was de streek rond Zuiddorpe voor het grootste gedeelte ontvolkt. De forten in de gebieden rond Zuiddorpe waren bezet door Spaanse troepen. De meeste polders werden, om militaire redenen, onder water gezet. De reformatie vond geen vaste bodem in de gebieden die grensden aan Koningsbodem. In 1566 woeedde een beeldenstorm door onze gewesten. Zuiddorpe ontliiep deze strijd niet. De kerk van Zuiddorpe had ook te lijden onder die plundertochten. Na de bezetting van het gebied, door Parma in 1583, viel er een tijdelijke stilte in de godsdienstoorlog binnen onze gewesten. In 1586 was er nog steeds een pastoor aanwezig in Zuiddorpe. Lang heeft de vrede niet geduurd. Men begon de inboedel van de kerk in veiligheid te brengen naar parochies op Koningsbodem. In 1590 werd de grote klok weggehaald uit de toren van de kerk te Zuiddorpe en overgebracht naar de kerk te Wachtebeke. De meeste inwoners, van wat eens Zuiddorpe was, gingen naar de kerk te Wachtebeke. Andere goederen, zoals het uurwerk, het kruis en een metalen wijwatervat waren ondergebracht in de kerk van Desteldonk.¹⁹

Op 12 maart 1612, schreef het bisdom van Gent, een brief aan de pastoor van Desteldonk om binnen de zes maanden de voorwerpen terug te bezorgen aan de pastoor van Wachtebeke. Het oksaal dat zich eveneens te Desteldonk bevond, mocht nog in de kerk van de parochie

Desteldonk blijven. Enkele katholieken woonden toen nog rond de kerk te Zuiddorpe en op de hoger gelegen plaatsen op Overslag. Voor hen werd, tijdelijk, Laurens Van Damme aangenomen als waarnemer voor het priesterwerk. In 1612 werden enkele delen van de polders zond Zuiddorpe terug herdijkt. Hierbij kregen de Zuiddorpenaren terug hoop om hun parochie opnieuw te bevolken met Rooms-Katholieken. Doch tijdens het twaalfjarig bestand (1609-1621) kwam het bestuur van Zuiddorpe terug onder Statenbodem. In 1622-1623 bouwde een Spaans garnizoen een fortificatie rondom de kerk van Zuiddorpe. Hierdoor werd de opbloei van het Roomse godsdienstleven bemoeilijkt. De tienden uit de polders, die toekwamen aan de kerk van Zuiddorpe, konden voor het overgrote deel niet geïnd worden. Deze tienden brachten zo weinig op, dat het amper genoeg was om het salaris van de pastoor van Wachtebeke te betalen. Deze was tevens benoemd als pastoor van Zuiddorpe.

In 1633 werden alle kerkelijke afspraken met de pastoor van Wachtebeke, in verband met Zuiddorpe, verbroken. Op 18 augustus 1636 celebreerde Mgr. Triest, bisschop van Gent, er de H.Mis voor het eerst sinds 50 jaar. De muren van de kerk stonden er nog steeds, de rest was een ruïne. Men moest de kerk en de pastorie terug opbouwen, volgens een decreet van de Aartshertogen. Alleen de pastorie, die veel te ver van de kerk stond, werd na drie jaar verwezenlijkt. Voor de kerk had men geen financiële middelen om de heropbouw te bekostigen. Een oplossing vond men in het verpanden van het kerkbezit om aan de nodige fondsen te geraken. In 1645 werd Zuiddorpe door de Staatse troepen overvallen.

Door het verdrag van Munster (1646) werden de grenzen vastgelegd. Hierdoor kwam Zuiddorpe onder Statenbodem. Op die plaatsen werd het verboden het Rooms-katholiek geloof te belijden. Hierdoor moest men terug uitwijken naar Koningsbodem. De gemeenten Wachtebeke, Zelzate en Stekene deden dienst als parochie van de inwoners uit deze bezette gebieden. In 1641 telde Zuiddorpe nog 350 katholieken, de wijk (Nederlandse) Overslag 63 katholieken en Beostenblij 80 katholieken.

Onder deze omstandigheden kwam de noodkerk van Overslag tot stand. Deze kerk-gemeenschap was de voorloper van de zelfstandige parochie Overslag. Het zou tot 1788 duren vooraleer de kerk van Zuiddorpe, die overgegaan was in Protestantse handen, teruggegeven werd aan de Rooms-katholieken.²⁰

Rondom de grensstreek kwamen diverse militaire garnizoenen te liggen. De militairen van die garnizoenen, die Rooms-katholiek waren, gingen voor 1783 naar Overslag en Koewacht om hun geloof te belijden. In 1783 kwam het regiment Wallons van Grenier naar Moerspui. Die hadden hun eigen pastoor bij zich. De Nederlandse stadhouder was bang dat zijn soldaten naar het overkwartier (Zuiddorpe) zouden varen om daar de H. Mis te vieren en als deserteurs zouden overlopen naar de Oostenrijkse Nederlanden. In 1781 werd in Axel een kerkschuur ingericht waarin de pastoor van Boschkapelle de H.Mis opdroeg. Door de magistraat van Axel en Terneuzen werd pastoor A. Deckers verplaatst naar Zuiddorpe zodra de kerkschuur aldaar gereed was. Dit alles geschiedde met de toelating van het bisdom Gent. De Overslagse parochie was bang een deel van haar kerkgangers te verliezen en zo haar inkomsten te zien dalen. Men vroeg aan de bisschop van Gent een einde te maken aan de oprichting van een nieuw bedehuis in Zuiddorpe. Als reden tot deze klacht was de verkeerde levenswijze van pastoor Deckers gesuggereerd. De bisschop hield de plannen van de Zuiddorpenaren niet tegen, integendeel hij moedigde de inwoners van Zuiddorpe aan de werken verder te zetten. Als tegemoetkoming voor Overslag werd beloofd de pastoor

Deckers terug te roepen. De deken van Hulst stelde ondertussen de nieuwe grenzen vast van de parochie Zuiddorpe. In het zuiden bestaat de grens uit de waterloop in de polder Zuiddorpe-Zuiddeel, in het westen de Vrouwstraat en in het oosten de waterloop in de polder Moerspui.

De voorziene overplaatsing van Pastoor Deckers werd op de lange baan geschoven en op 17 november 1788 wordt de eerste dopeling boven de doopvont gehouden te Zuiddorpe. De pastoor Deckers wilde zijn inkomsten verhogen door ongevraagd de grenzen van zijn parochie te verleggen naar de aangrenzende polders.

In 1791 vertrekt pastoor Deckers dan toch. Er wordt in eerste instantie geen opvolger voor hem gevonden. Op 2 juli 1791 doopt Joannes Baptist Hamelinck zijn eerste dopeling. Hij is een geboren Zuiddorpenaar uit 1759, priester gewijd te Gent op 15 juni 1783, onderpastoor te Sas van Gent op 20 december 1785 en pastoor te Zuiddorpe op 20 juni 1791. Hij zou pastoor blijven te Zuiddorpe tot 28 maart 1822; toen werd hij pastoor van Sint-Pauwels benoemd.

Op 17 april 1817 werd begonnen met de afbraak van de kerk (ruïne) en de bouw van een nieuwe kerk. Bij het opruimen van de oude kerk stootte men op talrijke oude graftombes. Koning Willem I verbood de bouw van andere Rooms-katholieke kerken in dit gebied. Zo fungeerde de kerk van Zuiddorpe, tot 1861, als kantonkerk voor Axel, Terneuzen en Zaamslag. Terneuzen kreeg een noodkerk in 1849.

De toestand van de kerk van Zuiddorpe was niet meer houdbaar. De onkosten stapelden zich op. Zo werd op 8 februari 1886 begonnen met de bouw van een nieuwe kerk. Dit is de kerk die nu nog gebruikt wordt door de Rooms-katholieke inwoners van Zuiddorpe.

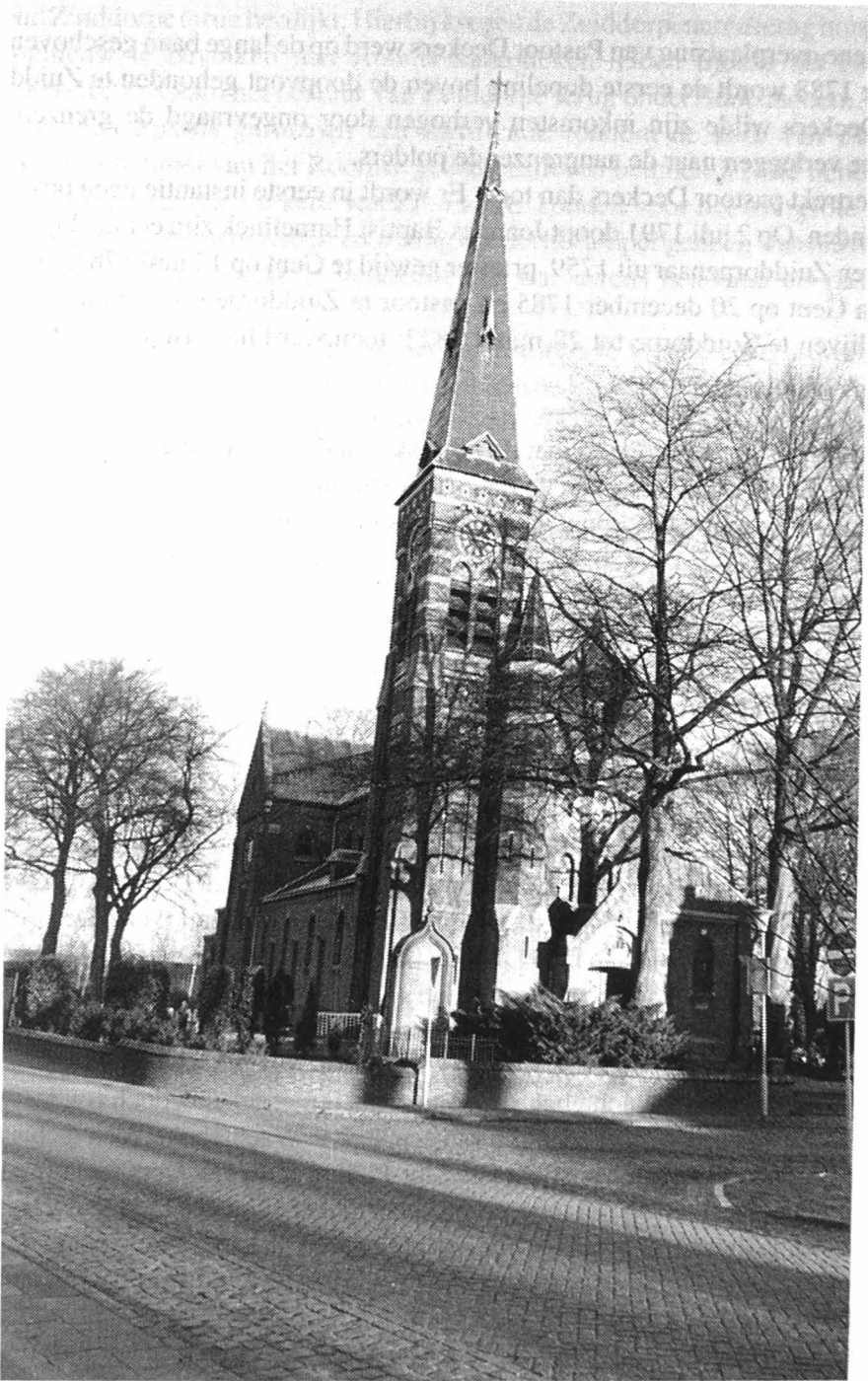
2. Ontstaan van de parochie Wachtebeke (B)

Algemeen wordt aangenomen dat Willibrord (658-739), of zeker zijn volgelingen, de eerste geloofspredikers waren in de Vier Ambachten. In 1108 telden de Vier Ambachten slechts drie parochies: Assenede, Boekhoute, Axel; Hulst had toen een hulpkerk. De kerken uit die parochies werden toegewijd aan het H. Kruis. Uit Assenede ontstond o.a. Wachtebeke. Tot in de eerste helft van de 16de eeuw was de kerk van Assenede de hoofdkerk; Wachtebeke betaalde een jaargeld aan de pastorie van Assenede.

Wanneer juist de kerk van Wachtebeke werd gesticht, is niet gekend, doch zonder twijfel was het na 1199. Er was immers geen sprake van een kerk te Wachtebeke, toen de bisschop van Utrecht, Dirk II, in 1199 aan het Sticht van Sint-Pieters abdij van Gent toelating verleende om een kapel op te richten op een moergrond, geschonken door de Graaf van Vlaanderen en gelegen tussen Kalve en Wulfschoot. De inplanting van de kapel is te zien op de kaart van Sanderus. Deze kapel had alle voorrechten van een parochiekerk. Kort daarna moet de kerk van Wachtebeke gebouwd zijn.

Op de kaart van Horenbout (1550) is de kerk éénbeukig, met aan de linkerzijde een deel van een kruisbeuk. De achthoekige toren stond in het midden. Ongeveer 30 jaar later (1580) treffen we, ook op een kaart van Horenbout, een driebeukige kerk aan.

Op 12 mei 1559 werd de vorming van nieuwe bisdommen in de Nederlanden bekend gemaakt. Wachtebeke kwam onder het bisdom Gent, dekenij Hulst (1596-1642).

7. Kerk van Zuiddorpe (1995).

Wanneer bisschop C. Maes in 1611 zijn visitatie hield, bleek de toestand van de kerk in Wachtebeke vrij gunstig, dit ondanks de afwisselende troepenbezettingen en plunderingen. Bij een andere visitatie, van bisschop Ant. Triest in 1636, werd de kerk in goede staat bevonden en was er zelfs een nieuwe vloer gelegd.

Tien jaar later in 1646 was de kerk van Wachtebeke, behorende tot de dekenij Evergem, in erbarmelijke toestand. Het dak lekte. Dit veroorzaakte waterschade waardoor de muren en het plafond in zeer slechte staat waren. In 1686 werden de tien meest begoede inwoners van Wachtebeke aangezocht een geldelijke bijdrage te leveren om het kerkgebouw te herstellen.

Alle inwoners van Wachtebeke, ook die van Overslag, ressorteerden onder de kerk van Wachtebeke. Bij het oprichten van de kapel, later de kerk van Overslag werd een nieuwe parochie gesticht. Zo kwamen de inwoners in het noordelijk deel van de gemeente Wachtebeke parochiaal onder de kerk van Overslag. Diverse malen waren er moeilijkheden bij de afbakening van de beide parochies. De inkomsten van beide parochies hingen af van het aantal kerkgangers. Het onderhoud van de gebouwen vergde veel geld. Dit geld kwam in de eerste plaats uit giften van de parochianen. Later werden eventuele tekorten gedragen door de gemeente Wachtebeke. Ook dit bracht soms nogal wat wrijvingen mee tussen de geestelijke- en de burgerlijke overheid op de gemeente.

In de loop der laatste 200 jaar (1800-1995) werden verschillende noodzakelijke werken aan de kerk uitgevoerd. Tijdens de Franse Revolutie diende de kerk van Wachtebeke, tijdelijk, als paardenstal voor de doortrekkende Franse soldaten. De vernieuwing van de rechterbuitenmuur had tot gevolg dat één vleugel van de kruisvormige kerk van Wachtebeke werd afgebroken en nooit meer werd opgebouwd. In die vleugel stond het altaar van de St.-Sebastiaansgilde.

8. Kerk van Wachtebeke (1995).

Het verschillende malen herschilderen van de kerk had tot gevolg dat van de oorspronkelijke muurschilderingen niets meer terug te vinden is. Het opstellen van een dossier, voor de noodzakelijke werken aan het uitwendige van de kerk resulteerde in een grondig onderzoek door de dienst Monumenten en Landschappen. Op 1 februari 1978 werd de kerk “beschermd monument” verklaard.

De laatste uitwendige herstellingen dateren uit de jaren 1970-1980. Jaren lang wachtte men op subsidies om het interieur van de kerk te herschilderen. Uiteindelijk werd besloten met eigen middelen en een speciale omhaling bij de parochianen, de schilderwerken te bekostigen. In 1993 werden de werken voltooid. Het resultaat was verbluffend. Enkele oudere muurschilderingen, in het koor, werden van onder de oude verflagen gehaald en in ere hersteld. De heiligenbeelden werden terug op hun sokkels geplaatst. De vier houten beelden, achteraan in de kerk, werden deskundig gerenoveerd en beveiligd. Dank zij de ijver van pastoor en kerkbestuur en de geldelijke steun van de parochianen en het gemeentebestuur bezit de parochie Wachtebeke een bedehuis dat mag gezien worden.²¹

3. Ontstaan van de parochie Moerbeke-Waas (B)

Over het ontstaan en de ontwikkeling van de kerk van Moerbeke-Waas zijn weinig of geen archiefstukken meer te vinden. Om een beeld te kunnen vormen over de parochie Moerbeke, moeten wij onze toevlucht nemen tot eerdere publikaties waarvan wij het waarheidsgetrouwe moeilijk kunnen achterhalen. De kerk van Moerbeke was in de 13de eeuw eigendom van de St.-Augustinusabdij bij Terwaan. In het jaar 1234 rijst er een geschil tussen deze abdij en de pastoor van Moerbeke omtrent het bezit van novale tienden.

E.H. C. Peeters, pastoor van Moerbeke van 1864 tot 1875, schrijft het volgende over de kerk van Moerbeke:²²

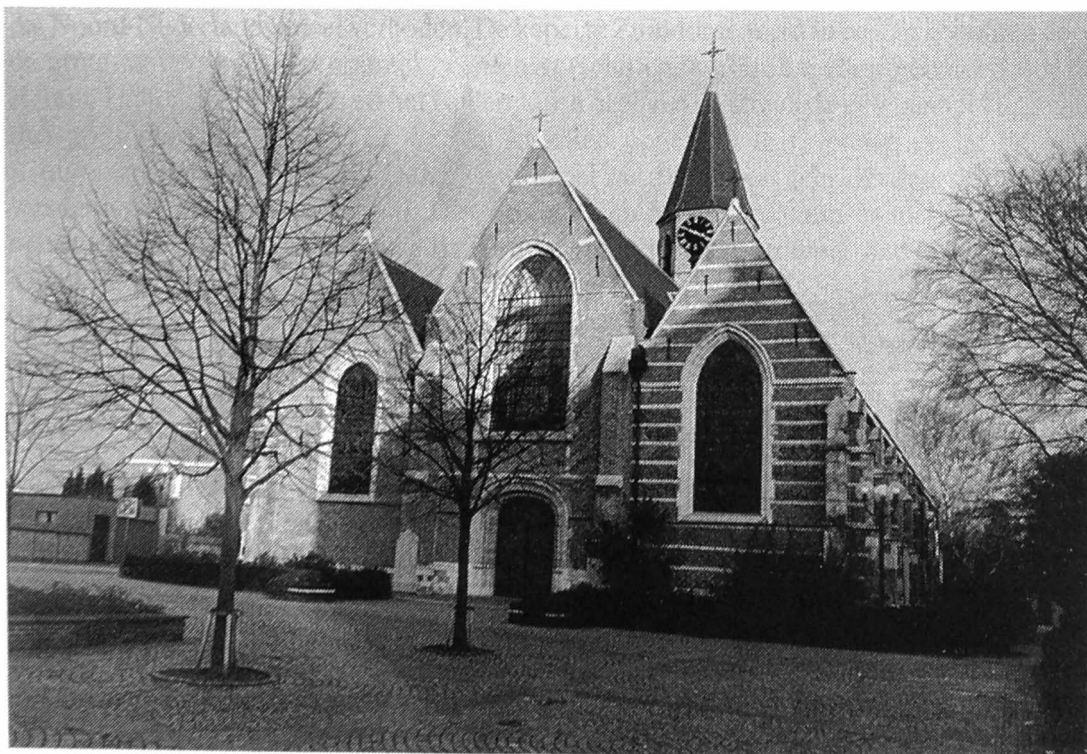
Wanneer de kerk tot stand is gekomen, heb ik niet kunnen achterhalen. Het is te denken dat er lang eene mindere kerk of kapel bestaan heeft misschien bediend door de kloosterlingen van Baudeloo die veele goederen hadden te Moerbeke. De kerk die nu nog bestaat is gebouwd geworden in de veertiende eeuw in Gotischen stijl. De kerk was eene kruiskerk met eenen principalen middenbeuk tamelijk hoog met eene houte vault waarschijnlijk geschilderd. Nevens de middenbeuk waren twee nauwe gangen welke den weg baanden tot in het kruis van de kerk. Deze twee nauwe gangen hadden geene deur noch venster op den gevel der kerk en waren bedekt met een zeer laag afdak boven het welke de vensters prijken van den middenbeuk. Men heeft later deze twee nauwe gangen verbreed en met eene venster verciert op den gevel. Men heeft de daken dezer zijdebeuken verhoogd zoodanig dat men hierom verpligt is geweest de vensters van den middenbeuk toe te metsen.

Van binnen was de kerk op deze wijze geschikt: in den hoogen koor prijken drij vensters waarschijnlijk geschilderd. De middenste waar van de stijl nog behouden is heeft men toegemest om volgens de stijl der zeventiende eeuw den hoogen Altaar te plaatsen met schilderijen kolonnen. Men heeft langs buiten er een deel van geschonden om het bestaande beenderhuis of calvarieberg er tegen te plaatsen. De twee andere vensters heeft men behouden maar men heeft er den stijl van vernietigd met de arduinen versierselen en kolonnen uit te kappen in het jaar 1849. Achter de zijdekooren prijkte op elken Altaar eene venster die toegemest zijn en waar van men de stijl noch kan naspeuren. Achter den

*zijdekoor langs de kant van den epistel was eene sacristy onder de venster van den Autaar van S.Antonius die ingang gaf in den hoogen koor door eene leege deur nevens de nu bestaande zitting. Deze deur die toegemetst is kan men nog bespeuren en dient voorkas waar men de lanteernen van het gulden van S.Antonius bewaart.*²³

Tijdens haar bewogen geschiedenis is de kerk van Moerbeke-Waas slachtoffer geweest van plunderingen en verwoestingen. In 1578 werden al de kerken uit de streek door de geuzen geplunderd; de abdij van Baudeloo, op Klein Sinaai, werd verbrand en afgebroken op 28 augustus 1578. Op 13 april 1676, tijdens de Frans-Spaanse oorlog, viel de Franse Maarschalk d'Humières Moerbeke binnen aan het hoofd van 500 ruiters en 6.000 man voetvolk. De gemeente Moerbeke werd geplunderd. Volgens beschrijvingen bleven er maar 10 woningen gespaard, en in de kerk werd brand gesticht. Het kerkgebouw brandde niet geheel af; het toenmalig gebruikte begrafenisregister bleef in de vlammen. Hierdoor vinden wij geen kerkelijke gegevens meer van de overleden personen in de periode 1650-1678.

De huidige kerk heeft drie lange beuken en is omzeggens geheel opgetrokken in baksteen. St.-Antonius Abtkerk te Moerbeke-Waas is eigendom van de gemeente en bij K.B. van 25 juni 1948 beschermd monument.²⁴ In de jaren negentig had een volledige renovatie van de kerk te Moerbeke-Waas plaats, waarbij de kerk terug in haar glorie verrees.

9. Kerk van Moerbeke-Waas (1995).

4. Ontstaan van de parochie Stekene (B)

Volgens overleveringen zou de kerk van Stekene gesticht zijn door de abdij van Baudeloo. Dit is moeilijk aan te nemen. Volgens Mircoeus is de abdij van Baudeloo maar in 1199 gesticht. Het is niet te denken dat reeds, het eerste jaar na het oprichten van de abdij, er een kerk zou gebouwd zijn waar zich geen verblijfplaats bevond voor de eigen kloosterlingen. De pastoor in Stekene noemde in het jaar 1200 Jan. In het jaar 1117 werd Kemzeke als parochie ingericht. Waarschijnlijk vond de stichting van de parochie Stekene ongeveer rond hetzelfde tijdstip plaats.

In de eerste helft van het jaar 1200 bouwde men te Stekene een nieuwe kerk. Van de oude kerk zijn, bij latere opgravingen, nog grondvesten gevonden. De kerk van Stekene was langwerpig en vierkant, 26,40 m. lang (zonder koor) en 18,5 m. breed. Volgens berekening kon deze kerk ongeveer 1500 personen herbergen en was zij groot genoeg voor een bevolking van 3 tot 4 duizend zielen.

Rond de jaren 1500 was de bevolking gestegen tot 4.500 zielen en was de kerk te klein geworden. Door toedoen van pastoor Jan Sanders bouwde men twee zijkapellen aan, waardoor de kerk naar de vorm een kruiskerk werd. Het hoge koor werd achteruit getrokken en vervolgens bouwde men twee zijkoren. Die verbouwing van de kerk van Stekene was voltooid rond 1549. Uit verschillende rekeningen kan men opmaken dat het onderste gedeelte van het dak van de kerk uit schaliën bestond. Het bovenste gedeelte van het dak was bedekt met stro. Deze toestand is behouden tot de verbouwing in 1763. In het jaar 1549 werden de nieuwe koren ingewijd. In 1592 verwoestte een brand een groot deel van de kerk van Stekene. De woelige tijden met de godsdienstoorlogen waren daar zeker niet vreemd aan. Men moest zelfs de kerk stutten om verder verval te voorkomen. Door de verschillende

10. Kerk van Stekene in de steigers (1995).

ondeskundige verbouwingen in de loop der volgende tachtig jaren was de kerk een onzienlijk gebouw geworden. Werkelijk kerk-onwaardig. Op 9 maart 1686 werd de aanbesteding gedaan voor het bouwen van een nieuwe zijbeuk aan de kerk van Stekene. De ene ondeskundige verbouwing of herstelling van de kerk volgde de andere snel op. Verschillende processen over tiendenheffingen, die nodig waren om de kosten aan de kerk te betalen, sleepten zolang aan dat de toestand van het kerkgebouw meer achteruit dan vooruit ging.

De aangroei van de bevolking, in 1869, noodzaakte een aanvraag tot vergroting van het kerkgebouw. Dit werd door het hogere bestuur afgewezen. In 1894 werd uiteindelijk gestart met de volledige verbouwing van de kerk te Stekene. De kerk werd verlengd en zoveel mogelijk in haar oorspronkelijke staat terug hersteld.²⁵

Als patroonheilige van de kerk van Stekene wordt de H. Andreas vereerd.

Het grondgebied van Stekene strekt zich uit tot aan de Koewacht. Men heeft zelfs een Moerbeekse-, een Nederlandse- en een Stekense Koewacht. Bij de overstromingen in de polders benoorden Stekene in Zeeland, in de zestiende- en zeventiende eeuw, waren de polderbewoners verplicht terkerke te gaan naar Stekene. Later zijn dan de grenskapellen van Koewacht, Kruisstraat en Overslag opgericht.

5. Ontstaan van de parochie Koewacht (B en NL)

Bij de verovering van Hulst en de omliggende forten kwam het gebied ten noorden van de huidige staatsgrens in Nederlandse handen. Deze staatsgrens werd definitief bekrachtigd in het verdrag van Munster in 1646. Het huidige Zeeuws-Vlaanderen werd ingelijfd bij de Noord-Nederlandse provincies. Het belijden van de Rooms-katholieke godsdienst werd in dat Noord-Nederlandse deel verboden. De kapel te Zuiddorpe werd in beslag genomen door de protestanten. In de grensstreek werden verschillende grenskapellen gebouwd om de Rooms-katholieke inwoners uit het Nederlandse deel van de streek de gelegenheid te geven hun godsdienst te belijden. Er werden kapellen opgericht te Overslag en op de wijk Kruisstraat te Moerbeke-Waas. Deze laatste kapel werd het meest gebruikt door de inwoners van het voormalige Beoostenblij. De kapelaan van Moerbeke werd er met de eredienst belast. De inwoners van de wijk Kruisstraat ressorteerden normaal onder de kerk van Moerbeke. Zo ging een deel van de inkomsten van de kerk van Moerbeke naar de kapel op de Kruisstraat.²⁶ Op 13 december 1681 werd daarom een aanvraag gericht naar het bisdom Gent om de kapel van de Kruisstraat te verplaatsen naar de wijk Koewacht.²⁷ (Zie bijlage 1) Op 4 april 1685 verleende de bisschop van Gent de toelating om op Koewacht een kerkhof aan te leggen op een veld van 200 roeden. Hierop zou later eventueel ook de kapel gebouwd worden. In januari 1687 kreeg men de toelating om op de Koewacht een nieuwe kapel op te richten. De kapel op de Kruisstraat werd afgebroken, behalve het koor. Dit liet men staan ter nagedachtenis van de overledenen die daar begraven lagen.²⁸

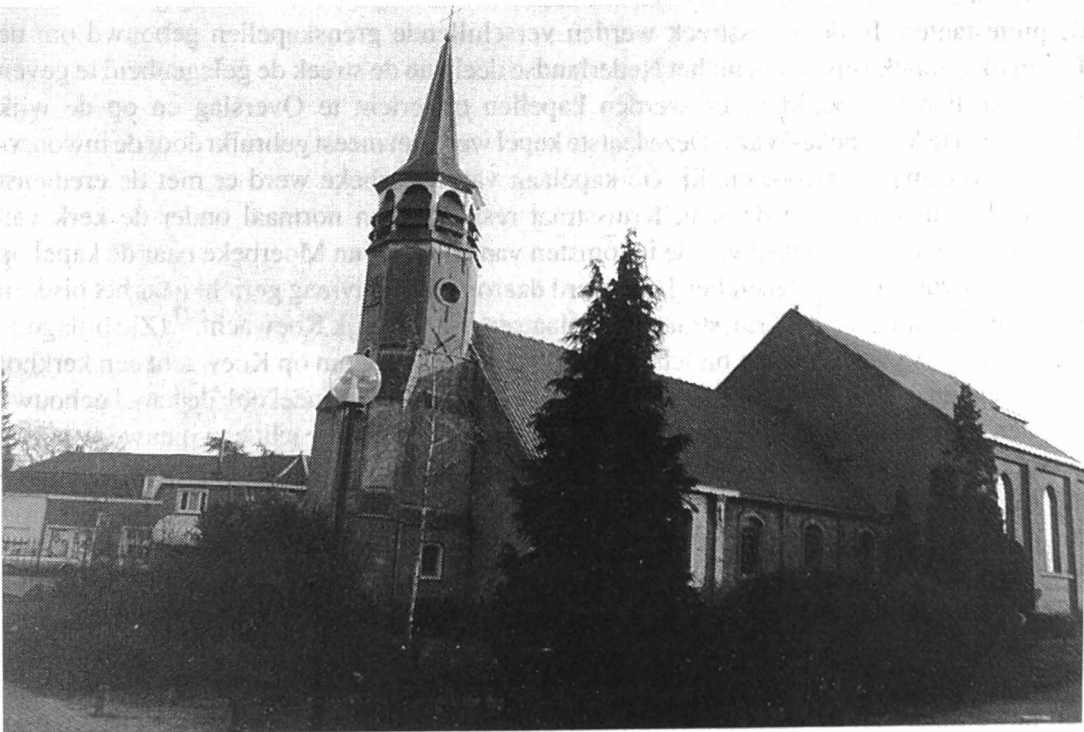
In 1692 werd te Overslag een residentiehuis gesticht van de paters Recolletten. De paters namen, vanuit Overslag, het parochiaal werk in de kapel op Koewacht op zich. Op 18 juni 1710 namen de paters Recolletten de kerk van Koewacht over als zelfstandige parochie.²⁹ Er werd voor deze parochie een vaste rector benoemd. Vanaf 1710 beginnen ook de afzonderlijke parochieregisters van Koewacht. Voordien werden de dopen, begrafenissen en huwelijken van de parochie Koewacht ingeschreven in de registers van Overslag en Zuiddorpe.

Door het feit dat op Koewacht de goddelijke diensten regelmatig verzorgd werden, kwamen vele Nederlandse Rooms-katholieken uit het grensgebied naar de noodkerk op Koewacht.

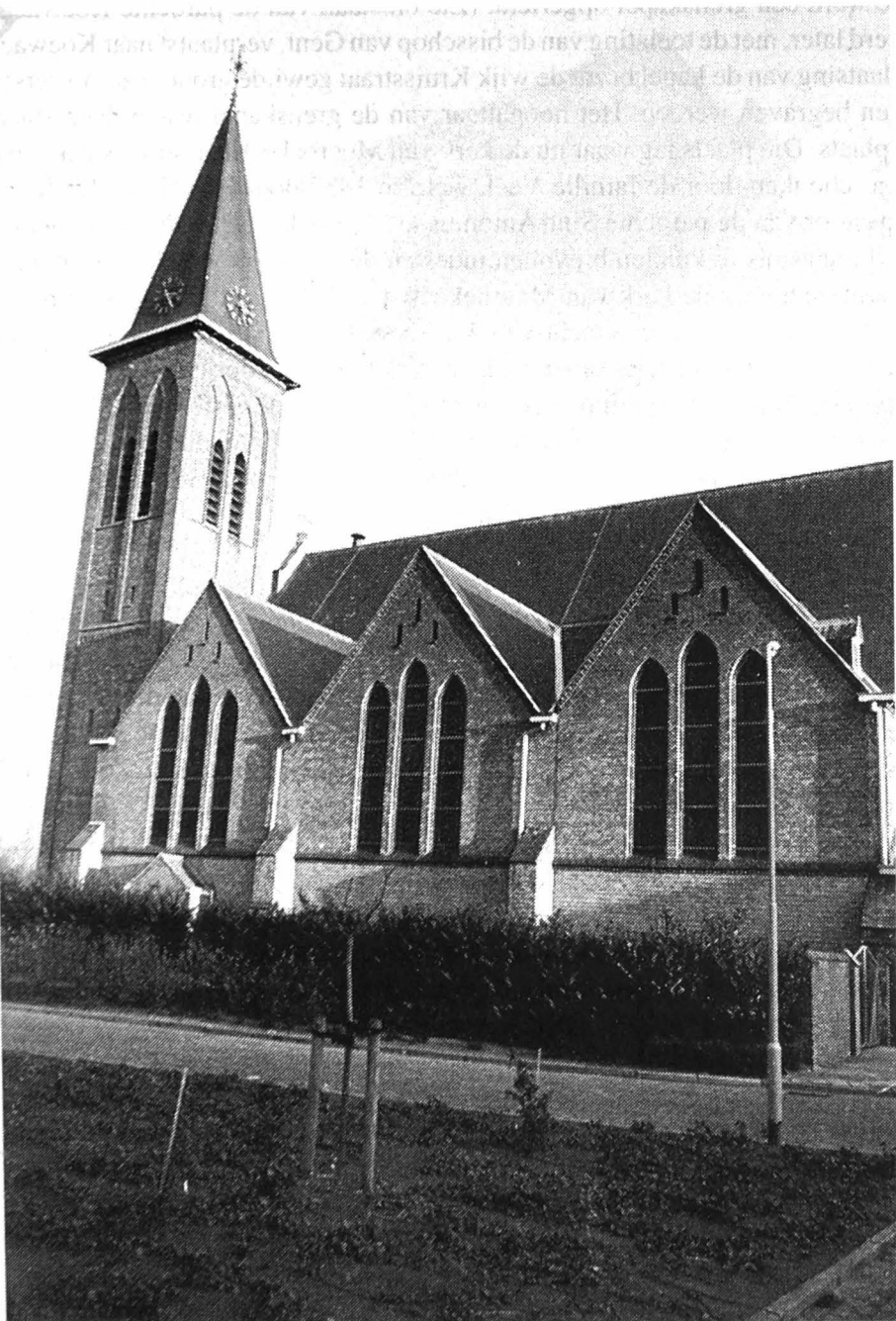
Met de steun van Mgr. Ph. Van der Noot, bisschop van Gent, werd in 1713 begonnen met de bouw van een nieuwe kerk. De nieuwe kerk kreeg als patroonheilige de H. Philippus, apostel en martelaar. De eerste steenlegging voor de toren geschiedde, 30 jaar na de bouw van de kerk, op 23 augustus 1743. In 1829 werd beslist de kerk van Koewacht te vergroten. Door de onafhankelijkheid van België, in 1830, en de daaropvolgende strubbelingen moest men tot in 1850 wachten voordat er een aanvang werd genomen om de kerk te vergroten.³⁰

In 1909 was de kerk weer veel te klein geworden. Men wilde de kerk andermaal vergroten. De Nederlandse gelovigen kwamen hiertegen in verzet en eisten een kerk op in het Nederlandse deel van Koewacht. De inwoners van de Nederlandse Koewacht dreigden zelfs met een staking. Het dispuut werd na veel schrijven en vergaderen bijgelegd. Doch het idee van een nieuwe kerk bleef hangen in de gedachten van de Nederlandse Rooms-katholieken.

In 1921 werd de Koewacht gesplitst in twee afzonderlijke parochies, een Nederlandse en een Belgische. Voorlopig werd de oude kerk, die op Belgisch grondgebied staat, gehuurd door de parochie van de Nederlandse Koewacht.³¹ Op 2 mei 1921 had de eerste steenlegging plaats van de nieuwe kerk op het Nederlandse deel van Koewacht. Reeds een jaar later op 3 mei 1922 werd de nieuwe kerk ingewijd. Hiermede was een eind gekomen aan de gemengde, Nederlands-Belgische parochie Koewacht.

11. Kerk van Koewacht (België) (1995).

12. Kerk van Koewacht (Nederland) (1995).

6. Ontstaan van de parochie Kruisstraat (B)

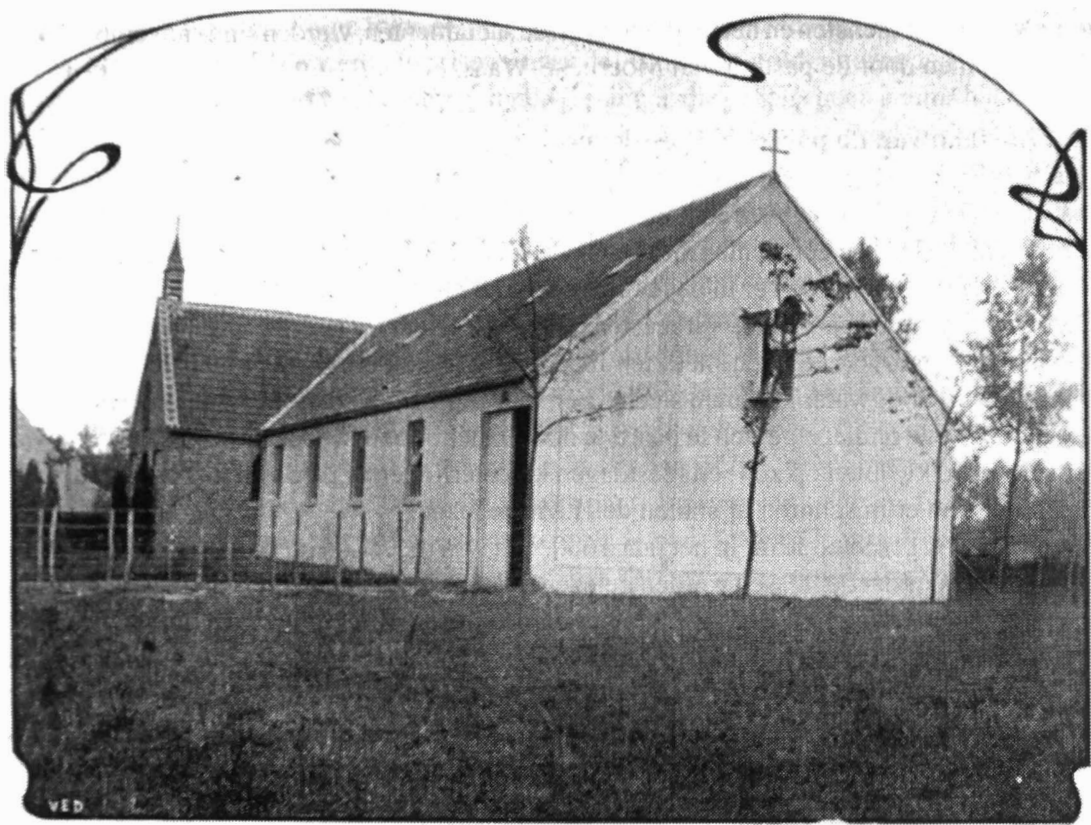
Het ontstaan van de parochie Kruisstraat te Moerbeke-Waas verliep in twee fazen. In eerste instantie werd een grenskapel opgericht. (Zie ontstaan van de parochie Koewacht). Deze kapel werd later, met de toelating van de bisschop van Gent, verplaatst naar Koewacht. Door de verplaatsing van de kapel bezat de wijk Kruisstraat gewijde grond waarop verschillende gelovigen begraven werden. Het hoogaltaar van de grenskapel was blijven staan aan de begraafplaats. Die plaats lag waar nu de kerk van Moerbeke-Kruisstraat staat. Op een stuk grond, geschonken door de familie Vael, werd in 1887 door Franciscus De Ryck (1875-1911), pastoor van de parochie Sint-Antonius te Moerbeke, een bidkapel opgericht.

Om de zondagsmis te kunnen bijwonen moesten de inwoners van de wijk Kruisstraat en Perenboom zich naar de kerk van Moerbeke-Waas, Koewacht of Overslag begeven. Dit betekende een wekelijkse voettocht van 4 à 9 km. Er werd een petitie gestuurd naar het Bisdom en naar het Ministerie om een eigen kerk te mogen oprichten. Dit schrijven bleef zonder gevolg. Een tweede petitie, mede ondertekend door de pastoor van Moerbeke, en met de eventuele grensafbakening van de nieuw op te richten parochie, goedgekeurd door de kerkfabriek van Moerbeke, werd door het liberale gemeentebestuur van Moerbeke kordaat afgewezen.

Er werd zelfs naar een staking gegrepen wanneer de inwoners van Kruisstraat op Allerheiligen 1901 wilden te biechte gaan te Moerbeke. Deze biecht werd hun verhinderd omdat zij geen voorbereidende sermoenen hadden gevolgd. Dit was olie op het vuur gieten voor de inwoners van Kruisstraat. De volgende zondagen werden er drie paternosters gelezen in de bidkapel, toegewijd aan St.-Jozef, op de Kruisstraat en hiermede was de zondagsplicht, van de inwoners van de wijk, volbracht. De ene revolve volgde op de andere. Zelfs de rijkswacht moest tussen komen om de gemoederen te bedaren. De stakende kerkgangers van Kruisstraat werden vanop de preekstoel in de kerk van Moerbeke verketterd. Het werd zelfs zo erg dat men suggereerde om een protestantse dominee uit Axel te halen om op de Kruisstraat dienst te doen. Tussen de onderpastoor van Moerbeke, Camiel Van Hulse, en de pastoor van Nederbrakel, August Vael, geboortig van Moerbeke-Kruisstraat werd overeengekomen dat er iets moest gebeuren om geloofsafvalligheid op de wijk Kruisstraat te voorkomen. De pastoor Vael zorgde voor de beschikbare grond om er zowel de voorlopige, als de definitieve kerk op te bouwen. En E.H. Van Hulse aanvaardde zich volledig in te zetten voor het oprichten van een kerk en een nieuwe parochie Kruisstraat-Perenboom.

De deken, die ook achter het akkoord stond, kon de bisschop van Gent overtuigen om dit project bij te treden. Architect Alphons Depauw, wonende te Lokeren kreeg de opdracht het plan van een noodkerk te tekenen. Die kerk kon reeds op 26 februari 1902 in gebruik genomen worden. Ondertussen had de architect ook plannen getekend voor de nieuwbouw van een kerk en pastorie.

Dezelfde Camiel Van Hulse werd pastoor op de nieuwe parochie Kruisstraat-Perenboom. De grensafbakening van de parochie werd vastgelegd bij K.B. verschenen in het Staatsblad op 29 juni 1902. In 1908 werd de nieuwe neogotische kerk van de Kruisstraat in gebruik genomen. Het noodkerkje werd gebruikt als parochiezaal. In 1974 werd de noodkapel gesloopt en stond de St.-Jozefskapel weer onomsloten als voorheen.³² Het kerkgebouw bestaat nu reeds meer dan 90 jaren en is nu wel aan een grondige renovatie

13. Noodkerk Kruisstraat Moerbeke-Waas.

14. Kerk Kruisstraat Moerbeke-Waas (1995).

toe. De parochiediensten en het toedienen van de sacramenten, worden sinds november 1994 waargenomen door de pastoor van Moerbeke-Waas.

7. Ontstaan van de parochie Westdorpe (NL)

Na de indijking van de Autrichenpolder in 1617, hadden verschillende families uit de omliggende Vlaamse gemeenten als Assenede, Zelzate en Wachtebeke zich daar gevestigd. Vóór het jaar 1680 werden er in de Autrichenpolder geen godsdienstoefeningen gehouden. De bewoners moesten op zon- en feestdagen naar Zelzate ter kerke gaan.

Dit bracht nogal wat gevaren met zich mee, want de polder was toen geheel door water omringd. Bij hoogwater kon men slechts per vaartuig Zelzate bereiken; bij laag water was het mogelijk de ondiepe geulen te paard te doorwaden. Toen het aantal inwoners sterk was toegenomen, kwamen op zon- en feestdagen kloosterlingen of de pastoor van Zelzate naar de polder, om er in schuren of stallen de H.Mis te lezen.

Voor het eerst geschiedde dit in het jaar 1680. Het was niet altijd op dezelfde hofstede of in dezelfde schuur dat de missen werden gelezen. Die toestand duurde tot het jaar 1702. In het jaar 1702 werd op de hofstede van Jacobus Keischieter een schuur ter beschikking gesteld om als kerk te worden ingericht. Die "schuurkerk" stond een tiental meter ten oosten van het tegenwoordige kerkgebouw te Westdorpe. De ingang was aan de zuidzijde en het altaar stond naast de ingang.

In 1721 werd het altaar naar de noordzijde geplaatst. Een grote schouw, die daar stond werd afgebroken en de banken werden omgedraaid. De ingekwartierde militairen, die voor de overgrote meerderheid protestanten waren, bemoeilijkten het ter kerke gaan van de Rooms-katholieken door geld of giften in natura te vragen aan de katholieken. De baljuw van Sas van Gent verbood de pastoor van Zelzate om nog in de polder goddelijke diensten te verrichten. Hierop wendden Michiel van Wiemeersch en Livinus Withoek, inwoners van Westdorpe, zich tot de commandeur van Sas van Gent. Op diens bevel mochten opnieuw te Westdorpe goddelijke diensten geschieden, zowel door een pastoor als door Capucijnen; echter niet door Jezuiteten.

De kosten van de eredienst werden betaald door de Gilde van O.-L.-Vrouw der zeven Weeën. Die gilde was gesticht in 1720 door Pater Albertus (Petrus Muysen), die geboortig was uit Wachtebeke en die in het klooster der Capucijnen te Gent verbleef.

Petrus Muysen, die een broer was van Maria Muysen, echtgenote van Jacobus Keischieter, op wiens erf de schuurkerk stond, had bij zijn opneming als lekebroeder in het klooster te Gent, uit devotie een beeld laten maken naar de gelijkenis van het miraculeuze beeld O.-L.-Vrouw van Schreiboorn te Gent.

Hij schonk het aan de kerk in de Autrichenpolder en voegde er de bepaling bij, dat het beeld, ingeval de godsdienst hier mocht verboden worden, zou geplaatst worden in de kerk te Wachtebeke waar hij, Petrus Muysen (pater Albertus), geboren was. Dit was de aanleiding tot het oprichten van de Gilde der Zeven Weeën. In het jaar 1720 waren er 110 gilde-broeders en 145 gilde-zusters.

In 1723 ontstond er onenigheid tussen de gildebroeders en de pastoor van Zelzate, omdat de ingezetenen van de polder een poging deden om een eigen priester te bekomen. Dit kwam omdat de pastoor van Zelzate in de polder enkel mis kwam doen, terwijl hij de dopen, de huwelijken en de begrafenissen deed gebeuren te Zelzate.

In 1731 werd de hulp ingeroepen van de penningmeester van de polder voor het verkrijgen

van een eigen priester. Enige ingezetenen begaven zich daarop naar de Bisschop van Gent en Jacobus van de Velde werd als priester naar de Autrichen-polder gezonden. Aangezien hij geen toestemming had van de Heren Staten Generaal, die er zelfs geen kennis hadden van gekregen, werd na drie maanden de Rooms-katholieke godsdienst verboden en de priester mocht vertrekken. Ook aan de pastoor van Zelzate werd het verboden de H.Mis op te dragen in de polder. Deze toestand duurde 15 jaar. De ingezetenen kwamen kerkelijk terug onder Zelzate, zoals vóór 1680. Dit was een flinke stap achteruit.

Eerst in 1746 kwam men van de Heren Staten van Zeeland de toestemming om een eigen priester te mogen onderhouden. Op 18 februari 1746 werd Jacobus de Decker, door de Bisschop van Gent als priester naar Westdorpe, of Autrichen-polder, gezonden. Ook dopen, huwelijken en begrafenissen geschieden van dan af in de polder. Het huis dat dicht bij de kerk stond en vroeger als gemeentehuis diende, werd in november 1748 aangekocht en als pastorie gebruikt. Jacobus de Decker werd in het jaar 1764 benoemd tot pastoor van Verrebroek. Men dreigde andermaal zonder pastoor te moeten verder leven. Op 8 november 1764 werd daarom een schrijven gericht aan de Heren Staten Generaal der Verenigde Nederlanden met de aanvraag de priester Jacobus de Decker te mogen vervangen.

Dit schrijven werd door de Staten Generaal, na ingewonnen advies bij de baljuw te Sas van Gent, doorgezonden naar de Raad van Staten. Hierop volgde de resolutie dat, na het sterven of het vertrekken van Jacobus de Decker, in de Autrichen-polder geen priester nog mocht fungeren en er op dezelfde plaats geen vervanging mocht gebeuren. Zelfs het opdragen van de H.Mis door een pastoor uit een naburige parochie werd hun ontzegd. De inwoners "parochieerden" van die tijd af te Sas van Gent. Dopen, huwelijken en begrafenisdiensten hadden eveneens plaats te Sas van Gent, de overledenen werden te Zelzate begraven.

Het uitzicht op herstel van de godsdienst scheen nog in een verre toekomst te liggen. In 1773 besloten de inwoners van Westdorpe de pastoorswoning, de kerkschuur met altaar, banken en kasten te verkopen. Dit alles werd gekocht door Joannes Hamerlinck, met het voorbehoud, dat de koper verplicht zou zijn de grond weer af te staan, wanneer Westdorpe opnieuw een vergunning zou krijgen om een eigen priester te bezitten.

In 1796 werd eindelijk, op dezelfde plaats waar de kerkschuur gestaan had, een kerk gebouwd. Westdorpe kreeg weer een eigen priester en een jaar later werd de weide van Petrus Hamerlinck aangekocht om de begraafplaats bij de kerk aan te leggen.

Tijdens wereldoorlog II, op 21 mei 1940 's morgens om zes uur, werd de kerktoren van Westdorpe door de terugtrekkende Belgische troepen opgeblazen; de kerk en de pastorie werden in brand gestoken. Andermaal werd een kerkschuur opgericht. Op 20 november 1947 werd de heropgebouwde kerk ingezegend. Uit dit alles blijkt dat Westdorpe, ondanks alle tegenslagen, toch een Rooms-katholiek dorp is gebleven.³³

8. Ontstaan van de parochie Beostenblij (NL)

Ten oosten van de stad Axel, strekte zich in de zestiende eeuw, de parochie Beostenblij uit. Deze parochie was een deel van het Axelambacht. De parochie wordt voor het eerst vermeld in 1228.

De parochie strekte zich uit van Aandijke, in het noorden van het Ambacht, tot aan Koewacht in het zuiden.

In de zestiende eeuw omvatte de parochie zeker 94 huizen, 213 hofsteden, vier korenwindmolens, een oliemolen en een kerk. De kerk was toegewijd aan Sint-Maarten. Bij "ter

15. Kerk Westdorpe (NL) (1995).

holen” lag het kasteel van de heren van Maldegem. Dit kasteel was in 1572 bewoond door Jacob “*van Rommerswaele*”.

De gronden in deze parochie waren weinig vruchtbaar. De meeste gronden worden beschreven als zijnde “*magher lant an`den moercant magher venne, pulsinghe ende woestijne, meersch ende magher sompelinghe*”.

Aan het bestaan van deze parochie, Beoostenblij, kwam in de zestiende eeuw een einde. De eerste aanzet werd gegeven door de beeldenstorm in 1566. Het definitieve einde kwam tijdens de opstand tegen Spanje. In 1586 werd Axel veroverd door een Staatsleger onder leiding van Prins Maurits, Lord Willoughby en Sir Philips Sidney. Het was Maurits’ eerste militaire succes. Uit strategisch oogpunt werden, na de verovering, de dijken die het water van de Honte (Westerschelde) buiten dit gebied hielden, doorgestoken. Hierdoor werd het Axelambacht in twee gedeeld door wat de tijdgenoten het “*Canael van Axel*” noemden. De prijs van dit verdedigingswerk was hoog: het dorp Beoostenblij verdween in de golven. De gelijknamige parochie bestond niet meer. Later zou dit gebied weer bedijkt worden en als de polder Beoostenblij verder bestaan. In deze polder vestigden zich opnieuw landbouwers. Tot het oprichten van een parochie kwam het niet meer. De inwoners van deze polder moesten, om hun Rooms-katholieke godsdienst te beoefenen, zich begeven naar de parochies Moerbeke, Overslag, Zuiddorpe, Kruisstraat of Koewacht.³⁴

III. VOORGESCHIEDENIS VAN HET ONTSTAAN VAN DE PAROCHIE OVERSLAG

1. Grensscheiding tussen de Noordelijke- en Zuidelijke Nederlanden

Sinds 1648 lag de grens tussen “Koningsbodem” en “Statenbodem” min of meer vast (verdrag van Munster).

Onder “Koningsbodem” verstaat men het huidige België, als “Statenbodem” komt zowat gans Nederland in aanmerking.

In de zeventiende- en achttiende eeuw was de grenslijn niet zo'n hard gegeven als in de hedendaagse tijd. Het levenspatroon en de wetgeving, ten noorden en ten zuiden van de grensscheiding verschilden maar weinig. Er is slechts één uitzondering: de godsdienst. In de Noordelijke Nederlanden was de gereformeerde (Calvinistische) eredienst tot staatsgodsdienst verklaard. De Rooms-katholieke eredienst was de staatsgodsdienst voor de Zuidelijke Nederlanden.

2. Verbod om de Rooms-katholieke godsdienst te beoefenen in de Noordelijke Nederlanden

In 1647 werden de nog aanwezige pastoors op Statenbodem verplicht de sleutels van hun kerken over te dragen aan de door de Staten aangestelde rentmeester van de geestelijke goederen. De meeste voorwerpen die zich nog in de kerk van Zuiddorpe bevonden werden in veiligheid gebracht op Koningsbodem (Spaanse kant). Deze voorwerpen, zoals klokken en beelden werden gebruikt in andere kerken op Koningsbodem in afwachting dat men ze eventueel zou kunnen terug plaatsen in de geconfisqueerde kerk. De opbrengst van onroerende goederen zoals gronden, aan de kerk geschonken door legaten van de gelovigen, trachtte men te verkopen ten bate van de katholieke kerk. Was men te laat met de verkoop, dan viel de opbrengst van deze goederen in handen van de gereformeerden voor zover die eigendommen op Statenbodem lagen.³⁵

De Rooms-katholieke eredienst werd in het geheim beoefend in de noordelijke Nederlanden. Hetzelfde gold voor de protestantse eredienst in de Zuidelijke Nederlanden. De protestantse godsdienst kwam echter in onze streken weinig voor. De bevolking van Oostelijk Staats-Vlaanderen, vooral het gedeelte waar de oorspronkelijke bevolking niet was verdreven door oorlog of overstroming, was vrijwel in zijn geheel de katholieke godsdienst trouw gebleven. Hun kerken, die op Staten-Bodem stonden, werden door de overheid geconfisqueerd en in gebruik gegeven aan de enkele protestanten die in dat gebied verbleven (zie kerk Zuiddorpe).

3. Oprichting van noodkerken in de grensstreek der Zuidelijke Nederlanden

Wilde men de Rooms-katholieke godsdienst op Statenbodem nog beoefenen, dan moest men zijn toevlucht zoeken in geheime schuilkerkjes. Deze kerkjes werden meestal opgericht in een boerderij (zie parochie van Westdorpe). Een andere oplossing was dat men zijn heil zocht in de nog gebruikte kerken op Koningsbodem. Het waren vooral de parochiekerken van Assenede, Wachtebeke, Moerbeke, Stekene, Sint-Gillis en Kieldrecht, die bezocht werden door de Rooms-katholieken die op Statenbodem woonden. Ondanks de grote

afstanden, die uiteraard te voet moesten worden afgelegd, kregen deze kerken een grote toevloed van gelovigen van Statenbodem te verwerken. Het ligt voor de hand dat men een betere oplossing zocht om deze gelovigen toe te laten hun godsdienstplichten te vervullen. Enkele jaren later kreeg de parochie Moerbeke het bezoek van de bisschop van Gent, Mgr. Antonius Triest. De bisschop “verordeneerde” dat de inwoners van de polder Beoostenblij een grenskapel mochten oprichten op het gehucht Kruisstraat te Moerbeke. Deze kapel werd opgericht waar nu de huidige kerk van Kruisstraat staat. Dit op enige afstand van de grens. Dichter bij de grens was niet mogelijk. Het moerassig gebied dat zich tussen de polder Beoostenblij en het gehucht Kruisstraat bevond, was niet geschikt om een kapel op te richten. De bediening van de kapel op de Kruisstraat werd in het begin waargenomen door de kapelaan van Moerbeke.

4. Oprichting van een grenskapel op de wijk Overslag te Wachtebeke.

De Rooms-katholieken in de streek van Zuiddorpe gingen ter kerke in Wachtebeke. De pastoor van Wachtebeke kreeg van het bisdom de taak opgelegd deze gelovigen te bedienen van de sacramenten. Dit bracht uiteraard een meer-inkomen mee voor de kerk van Wachtebeke. Anderzijds was er de grote last van verplaatsing zowel van pastoor als van gelovigen. De oplossing bestond erin een bedehuis op te trekken te Overslag. Over de ganse grensscheiding met Statenbodem werden dergelijke kapellen opgericht die later eventueel zouden uitgroeien tot een zelfstandige parochie. In de jaren 1600 werden de goddelijke diensten gedaan in *“eene schuere staende in den polder van St. Eloy Overslag Wachtebeke, omtrent eene herberg heden genoemd de Belgische Sterre, deeze hofstede word heden bewoont door Carolus Martens”* ³⁶

De eerste kapel die men te Overslag bouwde, was vervaardigd uit boomstammen. De kapel werd opgericht door de uitgeweken Rooms-katholieken uit Zuiddorpe. Ook de inwoners van Zuiddorpe die niet gevlucht waren voor de overstromingen in de polders, droegen hun steentje bij tot het oprichten van de grens-kapel op Overslag.

In 1654 kregen de kapellen van Overslag en van Kruisstraat een gezamenlijke pastoor. Dit werd de aanleiding tot het tot standkomen van twee grensparochies. Op de Kruisstraat, te Moerbeke-Waas stonden slechts enkele verspreide boerderijen met een korenwindmolen. Overslag bestond uit wat bebouwing langs de Overslagdijk. De stichting van deze twee kerken (kapellen) hield ook in dat ter plaatse ook godsdienstonderricht werd gegeven. Het werk in de polders leidde al gauw tot een aangroei van de bevolking. Deze twee kerken bleken niet voldoende voor de streek. In 1672, het rampjaar, raakte Nederland in oorlog met Frankrijk. Als voorzorgsmaatregel werden waterlinies aangelegd door de dijken door te steken. Dit gebeurde ook met de Ferdinanduspolder bij Zuiddorpe. Bij de volgende stormvloed, in 1682, kwam ook de Moerbeeksepolder onder water te staan. Het gevolg was dat de kapel op de Kruisstraat, vanuit het noorden, moeilijk te bereiken was. De bewoners van Beoostenblij en Koewacht waren verplicht om ter kerke te gaan naar Stekene. De kerk van Stekene kon men gemakkelijkst bereiken. Uit die situatie is de parochie van Koewacht ontstaan. (Zie ontstaan parochie Koewacht)

Al deze omstandigheden zijn de aanloop geweest tot het oprichten van de parochie Overslag.

Vooraleer Overslag een zelfstandige parochie werd verlieden nog vele jaren. Door een legaat van een zekere Anna Lippens was de nodige bouwgrond voorhanden om op Overslag een stenen kerkgebouw op te richten. (*Voor de beschrijving van dit legaat verwijzen wij naar het hoofdstuk: Het Kerkhof en Legaten voor de kerk van Overslag, p. 77 en 121*)

De inwoners van dit gehucht Overslag, zouden profijt halen uit de bouw van dit bedehuis. Zij moesten zich niet meer naar Wachtebeke begeven om hun godsdienstplichten te vervullen. Zij kregen een eigen kerk, een stenen kerk.

16. Omgeving kerk Overslag vóór 1927.

5. Grensafbakening van de parochie Overslag

Vóór het ontstaan van de parochie Overslag viel het gehucht Overslag parochiaal onder Wachtebeke. Het Nederlandse Overslag was een zelfstandige gemeente en viel parochiaal onder Zuiddorpe. De inwoners van de St.-Elooi polder, tot 1770, woonden op Statenbodem (Nederlands grondgebied). Later is deze polder geannexeerd bij Wachtebeke. De paters Recolletten deden, meestal voor uitgeweken Rooms-katholieken uit Zuiddorpe, vanaf 1692 dienst in de kapel op Overslag en in de noodshuur in St.-Elooi polder. De inwoners van het gehucht Overslag, bleven behoren bij de parochie van Wachtebeke. Hierin kwam gedeeltelijk verandering door de bouw van de eerste stenen kerk te Overslag (1711-12). Met deze bouw ging gepaard het ontstaan van de zelfstandige parochie Overslag. De huidige dorpskern van Overslag met de volledige Nederlandse gemeente Overslag, inbegrepen de Varemépolder en de St.-Elooi polder, vormden de parochie Overslag.

In 1770 eiste de pastoor van Wachtebeke de St.-Elooi polder op als grondgebied van de parochie Wachtebeke. Deze polder was bij het grondgebied van Wachtebeke gevoegd. In twee brieven van de pastoor van Wachtebeke en de paters Recolletten van Overslag aan het

bisdom, verdedigden beide partijen elke hun rechten op deze polder als parochiegebied. Daarop besloot het bisdom deze polder parochiaal aan de kerk van Overslag toe te wijzen.³⁷ Bij de oprichting van België in 1830 waren er wel correcties gekomen aan de landsgrenzen, maar aan de parochiegrenzen waren geen veranderingen aangebracht.

Een juiste beschrijving van het grondgebied vinden wij terug in bijlage nr. 7. Dit is de inhoud van een register waarin alle personen vermeld staan die in 1845-1850 in de parochie van Overslag wonen.

De inwoners van de Bovenhoek, die parochiaal bij Wachtebeke behoorden richtten op 27 oktober 1868 op hun beurt een schrijven naar het bisdom waarin zij vroegen om de “20 huishoudens” die in dit gehucht woonden, over te hevelen naar de parochie Overslag. (Zie bijlage 9)

Volgens die brief zou de pastoor van Wachtebeke akkoord geweest zijn met dit verzoek. Deze inwoners moesten, om hun katholieke plichten te vervullen, naar de kerk van Wachtebeke. Hiervoor moesten zij de kerk van Overslag voorbijgaan.

Een gunstig antwoord voor die inwoners kwam er maar in april van 1891. In een herderlijk schrijven aan de pastoors van Wachtebeke en Overslag, dat voorgelezen werd in de twee kerken op 10 mei 1891, werd medegedeeld dat de inwoners benoorden het “Kruisstraatje” (Bovenhoek) voortaan zouden behoren tot de parochie Overslag.

Op 24 september 1902 stond Mgr. P. Leyten, bisschop van Breda, de overgang toe van het gezin Eleutherius Boon naar de parochie van Zuiddorpe. Het gezin woonde op de grensscheiding van de Nederlandse Overslag met Zuiddorpe.

Tijdens de wereldoorlog 1914-18 rezen er verschillende problemen met de bereikbaarheid van de kerk door de parochianen. Ook de pastoor kon zonder toelating zijn parochianen op het Nederlands gedeelte niet meer bezoeken. In wederzijds overleg tussen het bisdom Gent en dit van Breda werden de moeilijkheden tot een minimum terug gebracht.

Soortgelijke toestanden hebben zich voorgedaan tijdens de tweede Wereldoorlog 1940-1945. Dit blijkt uit een brief van pastoor Philibert Seys, gestuurd aan de vicaris-generaal van het bisdom Gent op 11 oktober 1942.³⁸

DE GROEI VAN HET KERKGEBOUW VAN OVERSLAG

IV. DE EERSTE KERK IN STEEN OP OVERSLAG (1711-1712)

1. Het bouwen van de eerste stenen kerk op Overslag (1711-1712)

Nadat de kerkelijke diensten op Overslag jarenlang gebeurden in een noodkapel, kreeg men uiteindelijk rond 1710 de medewerking van het bisdom Gent. De toenmalige bisschop, Mgr. Philippe Erard van der Noot, stond bekend om zijn grote bezorgdheid voor de Rooms-katholieken uit de grensstreek. De Roomse grensbewoners zouden zonder materiële hulp de invloed van het noordse Calvinisme moeilijk overleven.

In de jaren 1711 en 1712 is de kerk van Overslag gebouwd. Het werd een kerk met één beuk. De kosten werden gedragen door mecenas-bisschop Philippe Van der Noot van Gent. De eerste steen werd door de bisschop zelf gelegd in 1711 en de kerk werd door hem ingewijd in 1712.

2. Wie was bisschop Philippe Erard van der Noot?

Philippe Erard van der Noot werd op 8 februari 1639 te Carloo, een gehucht van de gemeente Ukkel, geboren. Hij was de oudste zoon en het tweede kind van Egidius van der Noot, heer van Carloo, en Anna van Leefdaal, barones van Hauterive. De familie van der Noot kon bogen op een roemvol verleden. Uit hun midden kwamen verschillende kanseliers van Brabant, burgerlijke en militaire overheden.

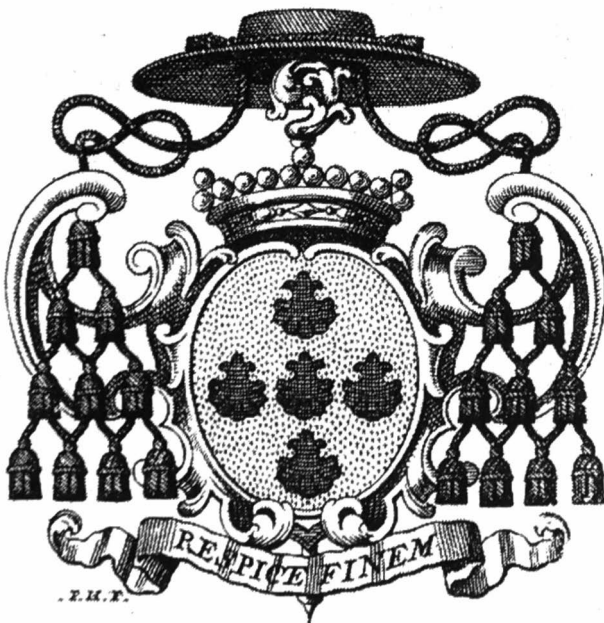
De invloed van het hofleven in het nabije Brussel op deze landelijke adel is ongetwijfeld belangrijk geweest. Zo is Philippe Erard van meet af opgegroeid in een milieu dat tenminste naar de vorm gecultiveerd was. De financiële stabiliteit van de familie waarborgde de noodzakelijke voorwaarden voor een evenwichtige groei van de kinderen.

Over de jeugd van Philippe Erard is weinig bekend. Hij voltrok zijn humaniora in het college van de Jezuiten te Antwerpen. Door hun onderwijs verspreidden deze Jezuiten de geest van de godsdienstbeleving, door de Vaders op het Concilie van Trente aan de gelovigen voorgehouden. Hun pedagogiek was afgestemd op de vorming van verstand en wil. Belangrijker dan het verwerven van geleerdheid was voor hen de individuele karaktervorming. In 1659 studeerde Philippe Erard van der Noot te Leuven filosofie in het paedagogium "De Lelie". Dit was één van de vier instituten van de faculteit der artes. De filosofische studies duurden doorgaans twee jaar en steunden op de logica, natuurfilosofie en metafysika van Aristoteles in zover deze niet in tegenspraak waren met het geloof. De deductieve en systematische denkwijze zou Philippe Erard verstandelijk wapenen om later het hoofd te bieden aan de drijfverijen en spitsvondigheden van de jansenistische leraars waarmede hij als bisschop van Gent in contact zal komen. Het is echter aan de universiteit van Douai dat Philippe Erard promoveerde. Op 17 april 1666 behaalde hij de titel van licentiaat in de beide rechten.

Op 27-jarige leeftijd trad Philippe Erard van der Noot in de geestelijke stand door de kruinschering (29 september 1666). Waarom hij deze beslissing nam, is niet zo dadelijk aanwijsbaar. Het is duidelijk dat het hem niet aan toekomstmogelijkheden ontbrak. Als

oudste zoon was hij voorbestemd om zijn vader op te volgen als heer van Carloo. Bovendien opende zijn academische rechtstitel voor hem de poort naar een mooie toekomst in de magistratuur. Uit het feit dat zijn ouders gewacht hebben om hun testament te maken tot het jaar van zijn priesterwijding, kan men wellicht afleiden dat er lange tijd onzekerheid bestond over de levensstaat die Philippe Erard zou kiezen. De vroomheid, verantwoordelijkheidszin en ijver die hij aan de dag legde in al zijn priesterlijke bedieningen, doen veronderstellen dat hij uit vrije wil en met persoonlijke inzet en inzicht voor het priesterschap gekozen heeft. Dank zij een speciale dispensatie kreeg hij te Gent op één dag de vier kleine wijdingen met het subdiaconaat (21 augustus 1667) en een week later werd hij, in de privé-kapel van de bisschop, diaken en priester gewijd. De korte tijdsperiode tussen de opeenvolgende wijdingen was ook in die tijd uitzonderlijk. Dit wijst er op dat Philippe Erard de weg kende en de nodige relaties bezat om deze gunst te verkrijgen.

Geleidelijk beklom Philippe Erard de sporten van de hiërarchische ladder. Aanvankelijk verwierf hij een kanunnikenprebende aan de collegiale kerk van St.-Pieters te Anderlecht. In 1671 werd hij door de aartsbisschop als gegradueerd adellijk kanunnik met prebende gekozen van het kapittel van St.-Rombouts te Mechelen. Tijdens zijn verblijf aldaar, van 1671 tot 1695, bekleedde hij verscheidene belangrijke functies. Hij werd respectievelijk aartspriester van het aartsbisdom, proost van het St.-Romboutskapittel, vicaris-generaal sede vacante en apostolische vicaris van het leger in de Spaanse Nederlanden. Aartsbisschop A. de Berghes getuigde over hem: " Hij is een man met talent en een voorbeeldige levenswandel. Hij is voorzichtig en heeft een gelijkmoedig karakter. Elkeen erkent zijn grote bestuursgevaren. Al deze kwaliteiten worden nog in de verf gezet door zijn voorname en adellijke afkomst".

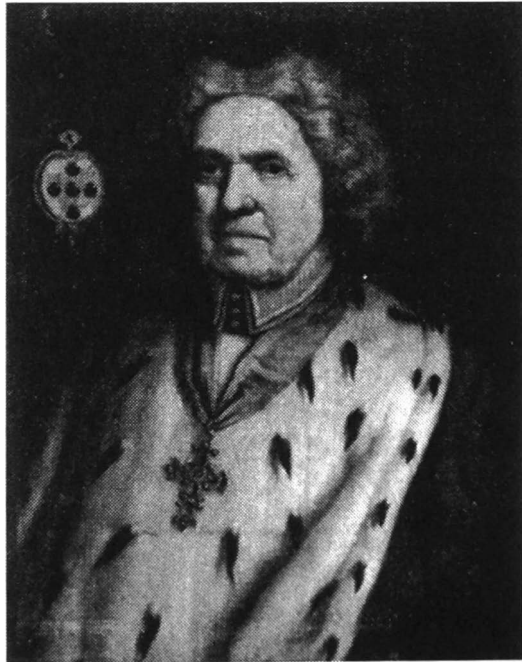

18. Wapenschild Philippe Erard van der Noot.

Op 8 november 1694 werd Philippe Erard tot bisschop van Gent benoemd. Na de bisschopswijding te Brussel op 7 december 1694 begroetten de Gentenaars op 4 januari 1695 voor het eerst hun nieuwe bisschop. Zoals het de gewoonte was bij de plechtige intrede

van de bisschoppen in Gent, “... wierd hij verwillekomt van de heren van het Magistraat onder het losbranden van het kanon van het kasteel. Komende also met de carossen naer de Kerke van St.-Jacobs alwaer vergaert was heel de clergie van de stad; Alwaer hij is gemeytert, benevens de prelaten van St.-Pieters, Baudeloo en Drongen: alle in pontificaele gewaet. En zijn zo processiegewijs met de vier biddende orders uyt de kerke gekomen langs de Vrijdagmerkt alwaer in orde stonden de vier ridderlijke gildens van St.-Sebastiaen, St.-Joris, St.-Antone en St.-Michiel, die hem volgden onder het luyden van de triumph-klok en speelen van den stadsbeyaerd, door de Langemunte, Koornmerkt, Veldstraat, Zonnestraat, Kauter, Kalanderberg, Kruysstraet tot in de kerk alwaer gezongen wierd den Te Deum Laudamus”.

Als devies koos de nieuwe bisschop: “Respice finem”, “Gedenk uw uiterste”. Zijn schild draagt viermaal de St.-Jacobsschelp, symbool van de pelgrimage en zwijgzaamheid. Het portret van Philippe Erard in de bisschoppengalerij in de St.-Baafskathedraal toont ons een rustige aristocratische figuur. Hij heeft een hoog voorhoofd en diep liggende ogen die streng maar toch vaderlijk toekijken. De sterk geprononceerde mondlijnen zijn die van een man die de zijnen gemoedelijk en toch gezagvol toespreekt.

19. Philippe Erard van der Noot. (Portrettengalerij der Sint-Baafs-Kathedraal).

Een bestuurlijk aspect waar de Bisschop bijzondere aandacht aan besteedde, waren de visitaties. Gemiddeld om de vier of vijf jaar bezocht hij al de parochies van het bisdom. Hierbij stelde hij zich op de hoogte van de religieuze en materiële toestand van de parochie. De bisschoppelijke visitaties werden vervolledigd door de jaarlijkse inspectietochten van de landelijke dekens waarbij deze de instructies van de Bisschop uitvoerden. De voornaamste apostolische bekommernis van de Bisschop was de bediening van de sacramenten: wijdingen en vormsel. Voor de bediening der overige sacramenten werd de parochiale geestelijkheid gedelegeerd. Zijn waakzaamheid op de religieuze activiteiten van

de calvinistische soldaten en dominees beperkte zich tot het indijken van hun invloed op de katholieke bevolking. Anderzijds leidde de Bisschop de missioneringsarbeid van de priesters van het bisdom die werkten in het gebied van de Verenigde Provinciën.³⁹

Zijn bezorgdheid voor de Rooms-katholieken uit de grensstreek met het calvinistische noorden was groot. Om deze calvinistische invloeden gedeeltelijk te onderdrukken was Philippe Erard van der Noot een voorstander van de grenskapellen. Uit deze grenskapellen verrezen verschillende nieuwe parochies. Wij kunnen stellen dat Philippe Erard van der Noot niet alleen de bouwheer, maar ook de stichter was van de zelfstandige parochie van Overslag. Deze parochie omvatte zowel het huidige Nederlandse- als het Belgische grondgebied.

3. Geleidelijke verbeteringen en afwerking van de kerk van Overslag (18de eeuw)

De kerk van Overslag was een nieuw gebouwde kerk doch de afwerking ervan vergde nog vele jaren. De financiële middelen waren niet altijd voorhanden en ook de tegenslagen verhinderden een snelle afwerking van het kerkgebouw.

In 1722 werd de kerk geplafonneerd door meester-timmerman Roomans voor de som van 500 gulden. Die som werd betaald met de opbrengst van twee legaten. Eén van het echtpaar Mattijs D'hooge en Joanna Maria Geldof en nog één van weduwe Joanna Maria Geldof die opnieuw gehuwd was, nu met J.E. Hansaerts.

Het jonge kerkgebouw werd niet gespaard. In 1733 brak er brand uit in de kerk. Het altaar van de H. Sebastiaan werd vernield. Ook het hoogaltaar liep veel schade op. Het plafond, de communiebank en andere ornamenten werden beschadigd. Waarschijnlijk zijn in die brand ook verschillende waardevolle stukken betreffende de schuttersgilde St.-Sebastiaan verloren gegaan.

Reeds een jaar later, in 1734, werd een nieuw hoofdaltaar geplaatst. Dit werd bekostigd door giften van Mgr. J.B. De Smet, bisschop van Gent (1732-1741), door onbekende weldoeners en door de parochianen van Overslag.⁴⁰

De herstellingen die nodig waren ten gevolge van de brand van 1733, werden stapsgewijs uitgevoerd. De Sint-Sebastiaansgilde liet op haar kosten een deel van het altaar vernieuwen en een schilderij maken. (Zie hoofdstuk Gilden).

In 1768 werd in de kerk een nieuwe vloer, in blauwe en witte steen, gelegd. Een deel van die kosten werd betaald uit de verkoop van oude steen en de verkoop van de bomen die rond het kerkhof stonden.

Zoals het in de meeste kerken de gewoonte was, werden in de kerk verschillende personen begraven. Voornamelijk de overleden pastoors en ook meer begoede inwoners van de parochie.⁴¹ In één van de weinige kerkrekeningen van voor 1800 die bewaard zijn gebleven, vinden wij een rekening terug van Franciscus Van De Putte. Hij werd betaald voor "calck en arbeid voor het sluiten van 4 graven in de kerk".⁴² De kalk was nodig om over de lijken

te strooien en om het graf dicht te metselen. In de kerk van Overslag liggen nog verschillende grafstenen; zij zijn onleesbaar en liggen onder de vloerbekleding. Later werd het om hygiënische redenen verboden in de kerk nog lijken te begraven. Tegenwoordig worden kerkhoven zoveel mogelijk uit de leefkern van de gemeente geweerd.

De inkomsten nodig voor het onderhoud en de uitbreiding van de kerk moesten gevonden worden bij de parochianen. Hoe meer parochianen, hoe meer kans op inkomsten. Een eventuele opbouw van een nieuwe Rooms-katholieke kerk te Zuiddorpe dreigde de inkomsten voor de kerk van Overslag te doen dalen. Daarom werden naar de Bisschop van Gent twee smeekbrieven gericht, 1787 en 1789, om het oprichten van een kerkgebouw te Zuiddorpe te verhinderen. (Zie bijlage nr. 2)

De jurisdictie van Overslag strekte zich uit tot de vaart van Moerspui. Door dat de schuur van Joannes de Bock, in 1788, werd omgevormd tot een noodkerk waarin een verbannen priester uit Axel, Adrianus de Decker, de H.Mis kwam opdragen, werd het grondgebied van de parochie Overslag flink ingekrompen.

Men kon echter niet beletten dat er te Zuiddorpe opnieuw Rooms-katholieke erediensten werden gehouden.

4. Tijdens de Franse Revolutie (1792-1804)

Over de periode van de Franse Revolutie (1792-1804) ontbreken de nodige archiefstukken. Daarom is het moeilijk gegevens te achterhalen betreffende het kerkgebouw van Overslag in die tijd. Enkel wat kerkrekeningen geven een schaars beeld over die tijdsperiode. Ze bevatten meer getallen dan inlichtingen betreffende de gedane werken.

Op de 20 ventoise van het twaalfde jaar van de Franse Republiek werd een rekening van 90 gulden ingeschreven ten voordele van Antonius Ledrotnia (meesterplafoneerder) voor het witten van de kerk en het opkuisen van de altaren.

5. Enkele kleine herstellingen vóór de grote verbouwing (1ste helft 19de eeuw)

In 1820 werden “bockken” (beuken bomen) verkocht die aan het kerkhof stonden. De opbrengst moest dienen om de kleine herstellingen aan de kerk te bekostigen.

In de rekening van 7 september 1828 worden herstellingen vermeld aan de oostkant van het schaliedak van de kerk.

In 1833 werd de kerk gewit en het houtwerk geveerd, zijnde een algemeen onderhoud.

De volgende jaren schijnen gunstig te zijn geweest voor de verfraaiing van de kerk van Overslag. Tegen het feest van Sacramentsdag in 1844, werd het hoogaltaar herschilderd door schilder Van Loo uit Assenede.

Tijdens de jaren 1844-45 werd de sacristie herbouwd. De werken werden uitgevoerd door de wezen Gijssel en de broers Michiels. Men kocht een scheepsvracht schaliën aan (7000 stuks) voor de som van 243,27 fr. Om die schaliën te plaatsen waren 13,5 fr nagels nodig.

Waarschijnlijk zijn de rest van de schaliën gebruikt in de latere verbouwing (1850) van de kerk.

Aan de zuidkant werd in hetzelfde jaar een nieuwe sacristie gebouwd. Dit alles werd voor het grootste gedeelte bekostigd met bijzondere giften.

6. Verbouwing van het oksaal (1849)

Op de eerste zondag van april 1849 kwam de kerkraad samen om beslissingen te nemen over de volgende punten:

- 1- In een omhaling bij de parochianen en de weldoeners van de parochie werd een som van 500 fr. ingezameld. Dit bedrag zou gebruikt worden om de kosten van een nieuw oksaal te betalen. Dit oksaal was gemaakt door Augustus De Ceuleners van Bouchaute. De rekening van deze timmerman beliep 625 fr. Na aftrok van de giften van de parochianen diende nog 125 fr betaald te worden. Die som zou men in 1850 vereffenen als de nodige fondsen beschikbaar waren.
- 2 - Jan Gijssel, ornamentalschilder, woonachtig te Zuiddorpe, aanvaardde de opdracht om het nieuwe oksaal, de doopvont, het portaal en de zitbanken der kerkmeesters te schilderen voor de som van 165 fr.
- 3 - Door de gunstige financiële toestand besloot men de verhoging van het stoelgeld, voorstel dat naar voor geschoven was in één der vorige vergaderingen van de kerkfabriek, niet door te voeren. Het stoelgeld zou 3 fr. per jaar blijven voor een termijn van één jaar.⁴³

V. VERGROTEN VAN DE KERK VAN OVERSLAG (1849-1851)

1. Aanzet tot de verbouwing van de kerk van Overslag (1849)

In de vergadering van de kerkfabriek van Overslag op datum van 20 juli 1849 kwamen de volgende raadsleden samen: de voorzitter Dionys van Laere, de pastoor Eduardus Steenput en de leden Franciscus Stoop, Norbertus Martens, Ferdinand Weemaes en Damianus van Bambost.

Zij namen zeer belangrijke beslissingen die de vergroting van de kerk in 1850 mogelijk maakten.

De eerste bedoeling van de kerkfabriek was het verlengen van de kerk met 11,5 m.

Ter verantwoording van het vergroten van de kerk, werden verschillende argumenten naar voor geschoven:

- De parochie telt 1.100 inwoners, waarvan zeker 98 % hun geloof belijden in de kapel of kerk van Overslag. In de jaren 1840 sprak men niet altijd van “de kerk van Overslag”; men noemde het kerkgebouw ook wel “kapel”. De naam kapel komt regelmatig voor in legaten aan de kerk van Overslag geschonken. Ook oude landkaarten vermelden “kapel” te Overslag.

Van het aantal inwoners of parochianen werd tussen de jaren 1840 en 1850 een register opgesteld: een overzicht waar en wie in welke woning woonde. Op Belgisch grondgebied woonden er in 1847 514 parochianen en op Nederlands grondgebied 445 parochianen. De parochianen waren verdeeld over het grondgebied van de parochie dat in België lag, over Overslag-dorp, Moerbeekse polder, Sint-Elooiopolder en Berdel Gebuurte. Op het Nederlands grondgebied woonden de parochianen in Overslag-dorp, Berdel Gebuurte, Varempé polder. Het register hebben wij integraal overgenomen in bijlage nummer 7, achteraan in dit boek. Die bijlage is vooral bedoeld om een beter inzicht te krijgen over: hoeveel personen in één zelfde woning of boerderij woonden. Ook het familieverband werd vermeld en de knechten en meiden die aan de hofstede of de woning verbonden waren. Dit register is een bron van gegevens voor hen die aan familiekunde doen.

- De oppervlakte van het toenmalige kerkgebouw besloeg 150 m². Gerekend dat men één vierkante meter nodig had om op een ordentelijke wijze drie personen in de kerk plaats te geven, dan was er nauwelijks plaats voor 450 personen. Men rekende bovendien op een aangroei van de bevolking. Uit de omliggende parochies kwamen, volgens de cijfers in het resolutiënboek, nog eens 600 personen hun zondagsplichten in de kerk van Overslag vervullen. Heel wat gelovigen moesten zelfs buiten de kerk plaats zoeken, om hun zondagsplichten te kunnen vervullen, in gelijk welke weersomstandigheden.
- Het kerkplein was 22 aren 43 centiare groot. Zo was er voldoende plaats om zonder hinder voor de straat of de omliggende woningen het kerkgebouw te vergroten. Men suggereerde zelfs dat het vergroten van de kerk “*een verciering van het dorp en eene bron van tijdelijk welvaeren*” zou zijn voor de inwoonders van de parochie.⁴⁴

2. Eerste plannen tot verbouwing van de kerk (1850)

Volgens een bestek zou de verbouwing van de kerk 6.000 frank bedragen. Men had reeds een bijzondere gift van 2.036 fr. ontvangen. Op een lijst van vrijwillige inschrijvingen ter ondersteuning van de verbouwing van de kerk hadden 441 personen ingetekend voor de som van 3.330 fr. Men had ook verschillende bouwmaterialen aan voordelige prijzen verworven. Het ontbrekende bedrag kon geleend worden met een renteloze lening lopende over een termijn van vier jaar.

De aanvraag voor de verbouwing van de kerk, samen met het lastenboek en de nodige plannen, getekend door aannemer J.B. De Leyn van Wachtebeke, werd goedgekeurd in een buitengewone vergadering van de kerkfabriek van Overslag op datum van 24 januari 1850. Het dossier werd naar de districtscommissaris ter goedkeuring opgestuurd.

Men besloot eveneens een brief te sturen naar de permanente Deputatie van Oost-Vlaanderen met de volgende inhoud:

Mijnheeren.

De ondergetekende leden van de kerkfabriek van den Overslag nemen andermael de eerbiedige vrijheid U E de bemagteging te verzoeken om bij de goedkeuring van het plan en devis estimatif ter verbreding hunner kerk de volgende gunsten te bekomen:

1ste - om volgens opgezonde plan en hier nu bij zijnde conditien de uytvoering der werken zonder publieke aenbesteding te laten executeren door onzen parochiaen J.B. De Leyn auteur van het plan en devis.

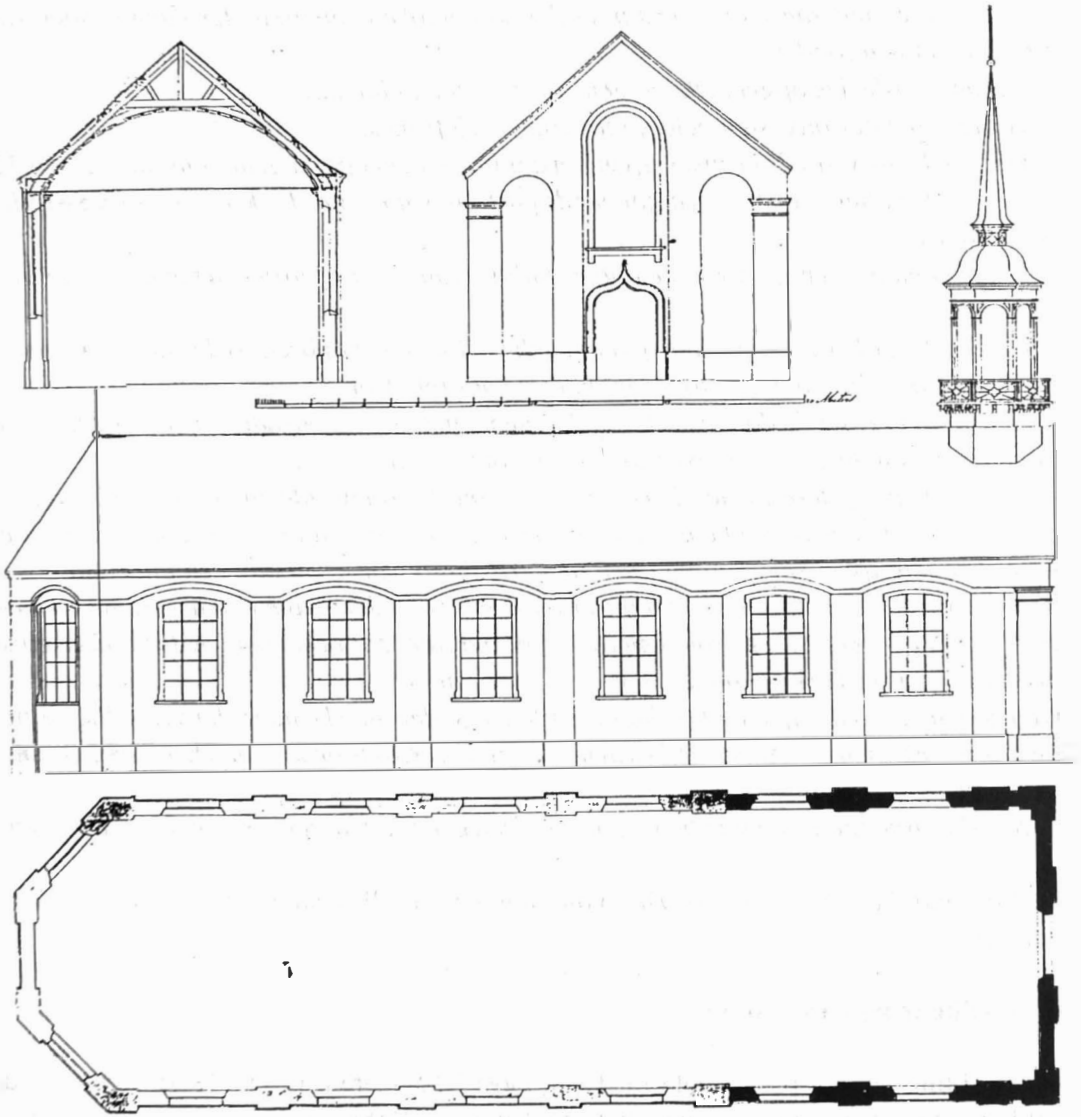
2de - om uyt'er hand aen J.B. De Leyn te mogen verkopen de 18 bukke boomen staende in de dreve der pastorij en de 16 willige staende op het kerk-hof, waer voor ons geboden is de somme van 780 francs, welke somme volgens schatting van deskundige de volle waerde is. Deezen oorlof zoude ons des te aengenaemer zijn om dat den verkoop voor eerste betaeling aen den aennemer zoude strekken.

In afwagting bleyven wij met allen eerbied⁴⁵

3. Afkeuring van het eerste plan. Een tweede plan wordt opgemaakt

Het plan werd afgekeurd door de Koninklijke Commissie der Monumenten te Brussel. Als advies stuurde de koninklijke commissie een ander plan naar de kerkfabriek van Overslag. Dit plan behelsde niet de verlenging van de kerk maar de verbreding ervan met twee zijbeuken elk 3,5 m.

Het kerkbestuur kon niet anders dan zich neerleggen bij deze situatie. Er werd een schrijven gericht naar de arrondissementscommissaris om dit plan volledig te ondersteunen en eventueel bij te dragen in de meer-kosten die het nieuwe plan zou meebrengen. De aanvankelijke raming van het eerste plan, de verlenging van de kerk, beliep 6.157 fr. Het tweede plan, de verbreding van de kerk, zou volgens de raming een meerprijs van 300 fr. meebrengen.⁴⁶

20. Afgekeurd plan verlenging kerk Overslag (1850).
RAG Provinciaal archief, 1851-1870, nr. 1823.

4. Pogingen om aan de nodige gelden te geraken

Een aanvraag om subsidie te bekomen van de Staat en de Provincie werd op 10 maart 1850 als volgt opgesteld:

Gezien de beraedslagingen van de 6de maart 1850 hier bij gevoegd waarbij er besloten is de kerk te vermeerderen volgens plan der koninklijke commissie der monumenten van Brussel ons toegezonden.

Gezien het devies opgemaekt volgens toegezonden plan.....

Gezien som der onkosten beloopt tot 10.871,15 francs.

Gezien dat de vrijwillige inschrijvingen der inwoners opbrengt de som van \$ 2.336,12.

Gezien een offer gedaen aen mijnheer de pastoor wanneer de kerk mag vergroot worden 2.136 francs

Gezien den opbrengst van eene boomvenditie wanneer de fabriek het wordt toegelaten 678 francs.

Gezien dat de kerk door groote spaersaemheid door meer opbrengst der stoelen wanneer zij zal vergroot zijn op twee jaren repondeert voor 690 francs.

In aendagt nemende dat de kerkraad hoegenaed niet de subsidie van de Staet, van de Provintie of van de gemeente Wachtebeke genoten heeft.

Zoo hebben wij door de nood gedwongen en ons betrouwende op gegrondheid van ons verzoek en op de goedwilligheid van de heeren van den provincialen raed, goed gevonden hun ootmoediglijk te smeeken van aen de kerkfabriek van Overslag een onderstand van 2.000 francs te willen toestaen en hun verder te willen ondersteunen bij het Gouvernement om van de Staet eene gelijke som van twee duizend francs te bekomen om de noodzakelijke vergrooting onzer kerk te kunnen te vraege brengen.

Want zoo hedele zal blijken uit de hier bijzijnde lijst der inteekenaers der vrijwillige giften zijn nog onbekwaem volstrekt onbekwaem zonder de verzogte onderstand het werk te kunnen uitvoeren.

Inde hoop voor ons ootmoedig verzoek met een goede uitval zal gekroond worden blijven wij.

Ed. Steenput Pastor, F. Stoop, Da. Van Bambost, F. Weemaes, D.A. V. Laere, N. J. Martens.⁴⁷

5. Goedkeuring en subsidies

In een zitting van de provinciale raad van Oost-Vlaanderen, in juli 1850, werd aan de kerkfabriek van Overslag een subsidie toegekend van 1800 francs.

In een koninklijk besluit van 5 september 1850 werd aan de kerkfabriek van Overslag een machtiging gegeven om de kerk, te Overslag, te vergroten volgens het tweede ingediende plan.

In een brief van 18 september 1850 afkomstig van de districtscommissaris Van Damme werd de kerkfabriek in kennis gesteld dat men, over de dienstjaren 1851 en 1852, van de Staat een som van 1.800 frank subsidie zal bekomen.

Na deze machtiging en de belofte van subsidies werd het lastenboek opgemaakt en ter goedkeuring opgestuurd naar de betrokken instanties. Ook de aanvraag om de bomen in de dreef en op het kerkhof te verkopen werd opnieuw ingediend. Voor wat het lastenboek en de aanbesteding betreft, verwijzen wij naar bijlage nr. 3. Hierin hebben wij integraal de inhoud van die documenten opgenomen.

Kort daarop bekwam men de toelating om de 19 beukebomen, in de dreef aan de kerk, en de 17 wilgenbomen, op het kerkhof, te verkopen. De verkoop op 19 november 1850, gehouden door notaris Bosschaert uit Wachtebeke, brengt een som van 711,63 fr. op. Dit is 33 fr meer dan de geraamde opbrengst.⁴⁸

6. Openbare aanbesteding van de vergroting van de kerk (december 1850)

Op 23 december 1850 om tien uur in de morgen werd, in de herberg van Antonius Le Point te Overslag-Wachtebeke, door notaris Bosschaert uit Wachtebeke overgegaan tot de openbare aanbesteding van de vergroting van de kerk van Overslag.

De aankondiging van deze aanbesteding was in verschillende dag- en weekbladen gepubliceerd, alsook met aanplakbrieven bekend gemaakt. Eén exemplaar van deze aanplakbrief konden wij terug vinden in het plaatselijk museum “Moervaartstede” te Kalve. Conservator Georges De Laender verleende zijn medewerking om deze aanplakbrief als illustratie te publiceren. (Zie foto p. 54)

Acht aannemers gaven, onder gesloten omslag, hun prijs voor de vergroting van de kerk te Overslag in handen van notaris Bosschaert. Het was de heer Thoorens uit Zelzate die met het bedrag van 9.725 fr. de laagste prijs opgaf voor de uit te voeren werken. Daarop werd door de notaris een opbod gedaan vanaf de som van 9.000 fr. Men verhoogde het bedrag telkens met 10 frank tot wanneer iemand het werk aanvaardde voor een bedrag dat lager zou liggen dan 9.725 fr.

Uiteindelijk was het molenmaker Franciscus Rombaut uit Wachtebeke die de uit te voeren werken aanvaardde voor de som van 9.540 fr.

De aanbesteding werd door de provincie goedgekeurd op 4 januari 1851.

7. Inkomsten van stoelgeld dienstig om de onkosten van de verbouwing te helpen dragen

In een vergadering van de kerkfabriek van Overslag op de eerste zondag van april 1851 schoof pastoor Ed. Steenput de volgende voorstellen naar voor:

- Wanneer de veranderingen in de kerk beëindigd zijn zal er, voor eigen stoelen, overgegaan worden tot het verpachten van vaste plaatsen in de kerk. In de middenbeuk op één meter van de communiebank kan mits de som van 5 fr. per jaar een vaste stoel worden toegewezen. Aan de voeten zal een plank komen te liggen om de vloerkilte op te vangen. Mocht er meer dan één persoon zijn die dezelfde stoel wil, dan wordt deze toegewezen aan de meestbiedende.
- De prijs voor de eigen stoelen zonder vaste plaats blijft drie frank per jaar. De stoelen zullen geplaatst worden in de middenbeuk achter de vaste plaatsen.

AENBESTEDING VAN VERGROOTINGS- WERKEN, AEN DE KERK

Van den Overslag-Wachtebeke.

De Bureau der Kerkmeesters der Kerkfabriek van Overslag, zál door het ministerie van den Notaris **BOSSCHAERTS**, te Wachtebeke, op **MAENDAG 23 DECEMBER 1850**, ten **10 ure 's morgens**, in het Lokaal van **Sieur Antoine Le Point**, te Wachtebeke, gehuchte Overslag, openbaer by geslotene Biedings-Biljetten en by Opbod, aanbesteden, by den]hoop en in een enkel Lot :

De Vergrootings-Werken aen de Kerk van den Overslag-Wachtebeke, te doen, namelyk het verbreeden aen beide de kanten van vier meters op de lengte der Kerk, met eene nieuwe Sachristy, Doopvonte verwoegd aen de oude Sachristy, en levering der noodige Materialen, alles ingevolge het Plan, Begrootings-Staet en Kohier van Lasten, behoorlyk goedgekeurd, die ter inzage van cenieder berustende zyn, ten Kantoore van gezeiden Notaris **BOSSCHAERTS**, te Wachtebeke dorp, als ook by kopy by gezegden Heer Le Point, te Overslag-Wachtebeke. Begroot naer aftrok der oude Materialen op fr. **10,836-78**.

MEN ZEG HET VOORT.

Gent, Drukkery der Gebroeders **MICHIELS**, Graslei, 17.

21. Aanbesteding aankondiging verbouwing kerk Overslag.

- Er zullen op kosten van de kerkfabriek stoelen in de kerk geplaatst worden waarvoor men in alle diensten op hoogdagen twee of vier centimen moet betalen. Op de gewone zondagen zal men één of twee centimen moeten betalen om gebruik te kunnen maken van die stoelen.

Op het laatste punt van de voorstellen van pastoor Steenput werd niet ingegaan. De prijs voor een stoel op hoogdagen of gewone zondagen werd algemeen op één of twee centimen gebracht.

Tijdens de zitting van de kerkfabriek van Overslag op de eerste zondag van oktober 1851 werden volgende punten goedgekeurd:

- Op het oksaal zal men de zitplaatsen verpachten aan de prijs van vier fr. per jaar.
- De kerkmeesters reserveren de achterste bank langs de noordkant voor zichzelf. De twee zitbanken langs de westkant blijven voorbehouden voor de effectieve leden van de St.-Sebastiaansgilde. De twee middenbanken zijn gereserveerd voor de “broeders van het broederschap van St.-Cornelius”. De overige banken zullen verpacht worden voor de prijs van vier frank per jaar.
- Buiten de verpachte eigen stoelen met vaste plaats en de eigen stoelen zonder vaste plaats had men ook leunstoelen. Iedere verpachte stoel mocht alleen gebruikt worden door de pachter of door huisgenoten van de pachter. Vreemde personen die eventueel op die vrije stoel plaats namen, moesten stoelgeld betalen.
- Wanneer iemand weigert zijn stoelgeld te betalen aan de “rondhaler”, kan de rondhaler van het stoelgeld de persoon verplichten die stoel te verlaten.

Op de eerste zondag van de maand april van het jaar 1852 werd het besluit genomen een kerkbaljuw of “suisse” aan te stellen. Alle zondagen en heiligdagen en in het bijzonder op het feest van de H. Hubertus en op Allerzielen moet hij in de diensten aanwezig zijn om de orde te handhaven. Zijn jaarlijkse vergoeding werd vastgesteld op 35 fr.⁴⁹

8. Inwijding van de kerk door Mgr. L.J. Delebecque (8 september 1851)

Op 8 september 1851 heeft bisschop L.J. Delebecque de verbouwde kerk van Overslag ingewijd. Het hoogaltaar werd toegewijd aan God Almachtig onder de aanroeping van de H. Moeder Gods Maria en van de H. Jozef haar bruidegom. O.-L.-Vrouw-Geboorte, patrones van de kerk, heeft het altaar aan de noordzijde van de kerk. Het altaar aan de rechterzijde is toegewijd aan de H. Cornelius en de H. Nicolaas van Tolentijn. In de “groeven” der beide altaren zijn de relikwieën der martelaren Celestinus, Gaudentius en Exuperantius geplaatst.

9. Kleine verbouwingen en onderhoud (1850-1876)

Na de verruiming van de kerk in 1850 bleken de onkosten en het onderhoud van het kerkgebouw niet te stoppen. In 1853 werd de kerk gewit. Dit werk werd aangenomen door Carel Gijzel en Jacobus Migom voor de som van 50 fr. De kerkfabriek moest de nodige kalk, bijna een ton Mechelse kalk, leveren. De storm van 23 augustus 1853 was er de oorzaak van dat het gedurende de H. Mis van 6.30u zo donker werd dat men kaarslicht moest gebruiken

om te kunnen lezen. Tijdens dat onweer vielen ijsstukken tot 1,25 pond zwaar.⁵⁰ Dat onweer veroorzaakte veel schade aan het dak van de kerk en van de pastorie, met waterinzijpeling als gevolg.

Na de herstellingen aan het dak was het noodzakelijk de kerk opnieuw te schilderen. Die karwei werd uitgevoerd door Jan Gijzel, schilder te Zuiddorpe, voor de som van 260 fr.

De bevloering, die na de verbouwing nog niet geheel aangepast was, werd door het plaatsen van 1050 nieuwe blauwe kerkstenen in 1855 hersteld.

In 1854 was, voor rekening van de kerkfabriek, door J.B. De Ceuleners, koster op Overslag, en Joannes Maeszeele een houten “lambrizing” aangekocht te Burst. Deze lambrizing werd aangepast en geplaatst achter de zittingen van de zitbanken van de gilden van St.-Sebastiaan en van het Heilige Sacrament.

Op 12 april 1867 werden de grote ramen in het koor hersteld.

VI. POGINGEN TOT TWEEDE VERBOUWING VAN KERK EN TOT BOUW VAN NIEUWE TOREN (1876)

1. Verzoekschrift tot verbouwing van de kerk te Overslag (1876)

In 1876 kwam in de kerkraad van Overslag andermaal het idee naar voor de mogelijkheid te onderzoeken de kerk te vergroten.

Vijfentwintig jaar na de eerste verbouwing van de kerk, in 1876, waren andermaal problemen gerezen met het kerkgebouw. In het bijzonder met de toren. De diverse herstellingen aan de toren, die reeds in de kerkraad van 3 oktober 1875 aan bod waren gekomen, deden in de kerkraad van 2 januari 1876, de vraag naar voor brengen of het niet beter zou zijn een nieuwe toren te bouwen.⁵¹

Op 1 oktober 1876 werd een aanvraag gericht naar het bisdom in Gent om de toren te mogen herbouwen en de kerk van Overslag te vergroten.⁵² Door burgemeester Mattelé, van Overslag-Zeeland, werd de Heer Welvaert bouwkundige uit Lokeren voorgesteld om de plannen voor een nieuwe toren te ontwerpen. In oktober 1877 waren de plannen reeds voorhanden, doch veel verder kwam men niet. Het duurde nog tot 6 januari 1878 vooraleer men besluit een verzoekschrift in te dienen naar het bisdom om:

- 1 - de kerk te vergroten
- 2 - de middenbeuk te verhogen
- 3 - een nieuwe toren te bouwen

De kostenraming belooft 70.000 fr waarvan de kerkfabriek, in het gunstigste geval, maar een bedrag van 30.000 fr kan dekken. De rest van het bedrag, 40.000 fr, zou moeten komen van de Staat, de Provincie en de gemeente Wachtebeke.⁵³

2. Aanvraag tot subsidie door de gemeente verworpen (1877-1878)

In de raadsvergadering van de kerkfabriek van Overslag op de eerste zondag van oktober 1877 werd beslist een aanvraag tot subsidie van de gemeente Wachtebeke aan te vragen.

Tien maanden later, op de zitting van de gemeenteraad van Wachtebeke op 5 juli 1878 werd de aanvraag tot subsidie voor de verbouwing van de kerk van Overslag verworpen met de volgende motivatie:

Overwegende dat het hier den Raad schijnt onnoodig te zijn tegenaanmerkingen te maken oopen project van vergrooting welk voor zich heeft een uitgaaf van 70.350 francs oopen wijk dezer gemeente, nochtans beraadslagende dat de kerk van Overslag maar is vergroot geworden volgens de aanbesteding van 23 X^{ber} 1850, dit tijdstip te kort is om te doen gelooven dat de kerk te klein geworden is, dat bovendien deze gemeente niet verplicht is voor de hollandsche bevolking de kerk te vergrooten zonder tusschen komst in de kosten van haren wege, wat de bouwvalligen staat betreft deze kan nog al eenige jaren dienen met weinige kosten voor reparatie aan den toren te verrigten.

Het Kerkbestuur uit de meerderheid van hollandsche bestuurders zamengesteld in Belgien geeft te kennen bij zijn verhoog dat deze gemeente geene bijlage aan den heer Pastoor

verleent en nog moet ontvangen van dat de gemeente Wachtebeke, de pastory onlang aldaar heeft herbouwd, deze opmerkingen duiden tot niets, nemaar de kerk van Overslag heeft eerst gezorgd voor de geheele herbouwing der pastory welke haren eigendom is.

Overwegend dat de gemeente de kosten van eene herbouwde pastory alhier maar in 1884 zullen kunnen gekweten worden, dat de bijvoegende centimen op de grond en personele belastingen daartoe bestemd maar zullen kunnen eindigen in 1884, dat van eenen anderen kant zij haar zal verplicht vinden kortelings groote onkosten te moeten aannemen met het vergrooten der gemeenteschool ten dorpe, met het leggen van eenen steenweg van deze gemeente naar den wijk langelede, werken welke eenigsinds dringender zijn.

Ingezien de groote onkosten welke deze gemeente voornemens is aantegaan, was zulkslijk dat de kerkfabriekraad van Overslag, zijne gelden waar over het kan beschikken aanlegde en naar weinige jaren, met behulp der gemeente, staat en provincie, deze gemeente haar in betere gelegenheid zou bevinden om bij te dragen in eene nieuwe kerk op eene meerdere uitgestrektheid van grond, welk meer de goedkeuring van allen inwoners zou verwerven, dan eene gedurige herstelling welk men zou moeten noemen geld verkwisten zonder goed werk te maken.⁵⁴

Het toenmalig gemeentebestuur van Wachtebeke bestond uit de volgende personen: Jos. Fermont (burgemeester), L. Van Bastelaere en ... Pottelberghe (schepenen), D.V.D. Hende, J. de Graeve, A. Dierick, B. Steel, P.J. IJsebaert, L. Bruggeman en Leo Marquenie (leden), E. Van Waesberghe (secretaris).

3. Bisschoppelijke Commissie van Monumenten verwerpt het plan (1878)

Op 7 april 1878 leest men, in het verslagboek van de kerkraad, het besluit van de Bisschoppelijke Commissie van Monumenten. Het plan werd afgekeurd om de volgende redenen:

- de kostprijs is te hoog
- het plan kan niets goed te wege brengen
- men kan beter een nieuwe kerk bouwen
- zulk een plan kan men nooit door de provinciale commissie krijgen.

Samen met de opmerkingen had het bisdom reeds bouwkundige De Perre-Montigny uit Gent aangesproken en een ontwerp voor een nieuwe kerk laten tekenen. Die kosten zouden 95.000 fr belopen.

Dit was toch wel een merkwaardige werkwijze vanwege het bisdom.

Bij gebrek aan een andere of betere oplossing werd het plan door de kerkfabriek van Overslag in de zitting van 7 april 1878 goedgekeurd.⁵⁵

De nodige documenten werden naar het bisdom opgestuurd met de hoop een gunstig gevolg voor de aangevraagde werken te bekomen. Het was wachten op niets. Bij nader toezicht vernam men dat het bisdom de plannen niet had doorgestuurd naar de provincie. De reden die men daarvoor gaf was, “ zij zullen toch niet goedgekeurd worden in de provincie”. Hiermede stond men even ver als twee jaar vroeger. Ondertussen waren de nieuwe onderrichtingen verschenen voor het bekomen van subsidies voor openbare bouwwerken. De kerkfabriek besloot, op 5 januari 1879, de zaak wat te laten rusten en een deskundige te ontbieden om de mogelijkheden, tot verbouwen of vernieuwen van de kerk op Overslag, als die er nog waren, te onderzoeken.⁵⁶

4. Noodherstellingen aan dak en toren (1880)

Einde 1880 moest men toch iets ondernemen. Er waren reparaties nodig aan het dak van de kerk en aan de toren. De toren moest zelfs gestut worden met twee ijzeren staven. Het leven van de kerkgangers was in gevaar. Men besloot andermaal tot het vergroten van de kerk en het bouwen van een nieuwe toren. De heer Van Perre-Montigny werd ermee belast de nodige plans en lastenboeken op te maken teneinde een goedkeuring van het gouvernement te bekomen.

Men voorziet een verlenging van de kerk. Doch het ontbreken van de nodige bouwgrond zorgt er voor dat ook van die oplossing niets terecht komt.

De kerkraad ziet het niet meer zitten. Zo besluit men af te zien van alle plans en de toren eens grondig te repareren. Men had al te veel kosten gemaakt die niets opbrachten. De bouwkundige, De Perre-Montigny, wilde een vergoeding voor de reeds geleverde prestaties en vroeg een som van 1.732 fr. Dit was 2% van het bestek voor de vernieuwing van de kerk, zijnde de som van 86.600fr.

Deze betaling werd goedgekeurd, doch men beschikte niet over de nodige middelen. Hierdoor moest men een machtiging vragen tot verkoop van een obligatie, om de erelonen van de bouwkundige te betalen.⁵⁷

5. Werken aan het kerkgebouw in de periode 1877 - 1896

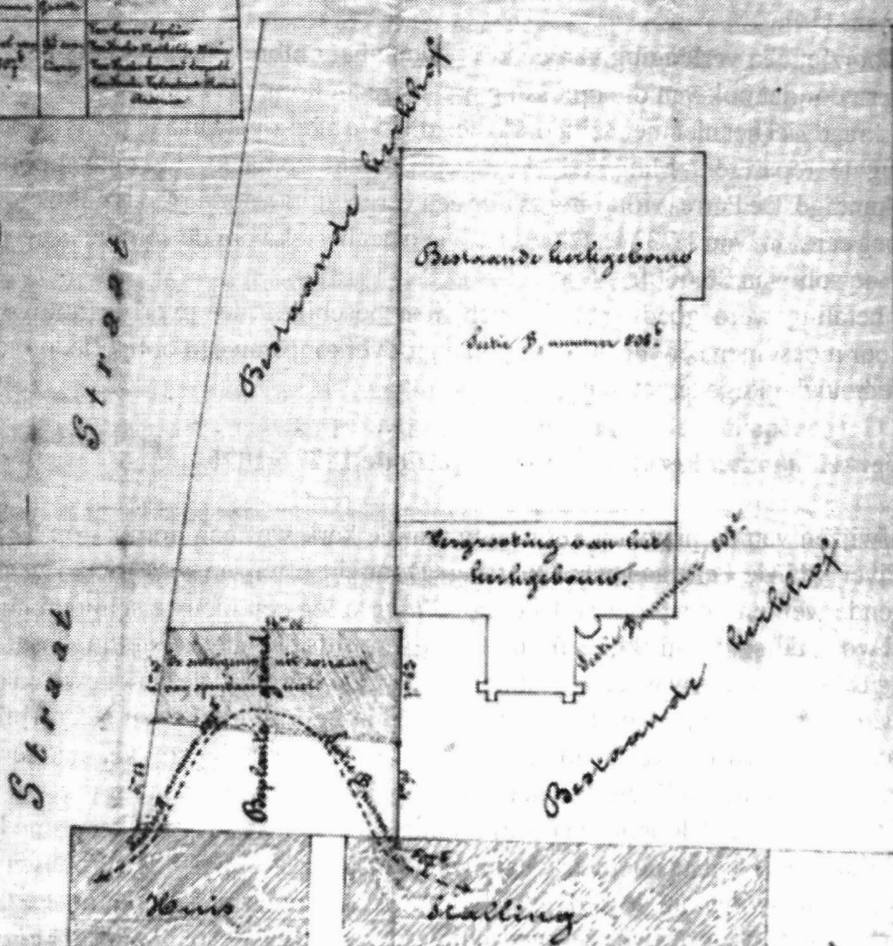
Het afwijzen van de plans tot vergroting van de kerk was een domper op de inzet en de werkijsver van de kerkraad van Overslag. Door dit afwijzen was men verplicht enkele dringende werken uit te voeren. Het *hoogaltaar* kreeg een nieuwe schilderbeurt door Ch. Gijssel voor de som van 94,72 fr. In 1881 waren dringende herstellingen nodig aan de *klokkenstoel* (de toren was reeds gestut). In hetzelfde jaar werd de kerk gewit en geverfd. De *sacristie* werd herbouwd in 1882. In 1886 is de vooruitgeschoven steen (previmentum lapidum) vernieuwd en verlengd aan beide zijden tot bij de ingang van het kerkhof.⁵⁸

Tijdens de periode 1877 en de latere verbouwing van 1896 werden diverse kleine herstellingen uitgevoerd door de plaatselijke ambachtslieden, schrijnwerkers, smeden, metsers en schilders. Het laatste noemenswaardige werk aan de kerk voor de verbouwing van 1896 was de vernieuwing van de *kerkdeur* door meester-timmerman Cyriel De La Court.

Volgens gegevens op de twee gebrandschilderde ramen in het koor, zijn deze *glasramen* met de beeltenis van O.-L.-Vrouw en van de H. Cornelius gemaakt in 1895 bij Eugene De Mets te Brussel. Waarschijnlijk werden zij, hetzelfde jaar, of het jaar nadien geplaatst in het koor. Betreffende deze twee glasramen is geen enkele rekening of vermelding in één of ander document te vinden.

Plan tot vergroting van het kerkhof van Wachtebeke. Overleg
 Onteigening uit oorzach van openbaer nut

Plaats	Nummer	Gracht	Opmerkingen
1	107	1	Van den kerkhof Van den kerkhof Van den kerkhof Van den kerkhof Van den kerkhof

Geen aangeduid door den Gemeenteraad
 van Wachtebeke in zittingen van den 21sten
 april 1891 en den 16 Augusti 1895.

Vanwege den Raad: De Burgemeester, Van Hout
 Secretaris

Gegeven te Wachtebeke op den 17^{den} Januari 1891
 De Burgemeester, Van Hout
 Secretaris, Van Hout

Van Hout
 Van Hout
 Van Hout

22a. Plan vergroting van de kerk 1896. (GAW losse stukken oud archief).

KL .1. Hoofdingang van de kerk te Overslag.

VII. GROTE VERBOUWING TOT VERGROTING VAN DE KERK (1896)

1. Start van de grote verbouwing aan de kerk van Overslag (1896)

In de vergadering van 4 oktober 1896 nam de kerkraad het besluit het jaren-oude plan - de vergroting van de kerk te Overslag - terug op te nemen en tot een goed einde te brengen. Aan de bouwkundige A. Geirnaert te Gent, werd de opdracht gegeven de plannen en het lastenboek op te stellen voor de vergroting van de kerk van Overslag en het bouwen van een nieuwe toren voor dezelfde kerk.

Enkele inwoners van de parochie Overslag waren bereid de kosten van onteigening, nodig voor de uitbreiding van de kerk, op zich te nemen indien de vergroting van de kerk een feit zou worden. (Zie bijlage nr. 4)

Er werd een schrijven gericht naar de gemeente Wachtebeke, de provincie Oost-Vlaanderen en de Belgische Staat teneinde een toelage te bekomen om de voorziene werken financieel te ondersteunen.

Tijdens een buitengewone zitting van de kerkraad van Overslag, op 6 december 1896, werden de nodige documenten opgesteld en goedgekeurd. Deze documenten werden in de zitting van de gemeenteraad van Wachtebeke op 15 december 1896 goedgekeurd.

De gemeente Wachtebeke startte een onteigeningsprocedure tot het bekomen van de nodige gronden om de kerk beter toegankelijk te maken en het kerkhof te vergroten. De plannen werden opgemaakt zodat de betrokken eigenaars konden worden gecontracteerd. De eigenaars, Van Laere Sophia, Van Hecke Mathilde Maria, Van Hecke Leonard Leopold en

22. *Overslagdorp.*

Van Hecke Valentina Marie Antonia, van de te onteigenen grond gingen echter niet akkoord met de beslissing van het gemeentebestuur van Wachtebeke. Daarop volgde een juridische procedure waarbij men uiteindelijk de grond gerechtelijk onteigende met als reden: grond voor openbaar nut.

2. Wat omvatten de werken aan de kerk van Overslag? (1896)

De vergroting van de kerk van Overslag omvatte enkele ingrijpende veranderingen aan de bestaande kerk. Vooreerst moest de voorgevel samen met de grote ingang deur afgebroken worden. De deur en de wit-steen omlijsting moesten herplaatst worden. Hieruit blijkt dat de ingang deur met de omlijsting, die nu nog bestaat, één van de oudste delen van de eerste stenen kerk van Overslag is en dateert uit 1712.

Ook het oksaal en het orgel moesten zorgvuldig uitgebroken worden omdat zij later, na de verbouwing, terug moesten geplaatst worden. De kerkdiensten mochten tijdens de bouwwerken niet onderbroken worden. Men moest, na het wegnemen van de gevel, een houten wand plaatsen en een nieuwe ingang creëren. Het houten torentje, te zien op de plannen van 1850, moest worden afgebroken. In de plaats daarvan zou een nieuwe riante stenen toren gebouwd worden. De klok uit het oude torentje moest herplaatst worden in de nieuwe toren. Tegelijkertijd met de bouw van de nieuwe toren moest de kerk verlengd worden.

Al deze werken staan uitvoerig beschreven in het lastenboek van de bouwwerken, die wij als bijlage nummer 4 integraal publiceren.

3. Wat kostten de werken?

De opmetingsstaat geeft een ruimer overzicht van alle werken die het lastenboek omvatte. Met de prijzen geeft deze "opmetingsstaat" een beeld van wat in die tijd (een eeuw geleden, 1896) zulk een aanzienlijke verbouwing van een kerk maar kostte.

– Delfwerken	132,840 M ³	aan	0,70 fr.	92,98 fr.
– Metselwerk fonderingen	115,568 M ³	aan	15,00 fr.	1826,50 fr.
– Opgaand metswerk	412,225 M ³	aan	20,00 fr.	8244,50 fr.
– Arduin	5,752 M ³	aan	200,00 Fr.	1150,40 fr.
– Torentap	2,457 M ³	aan	140,00 fr.	343,98 fr.
– Witte hardsteen Reffoi	2,141 M ³	aan	200,00 fr.	428,20 fr.
	0,711 M ³	aan	200,00 fr.	142,20 fr.
– Metselw. der vont toren	49,000 M ³	aan	6,00 fr.	294,00 fr.
– Timmerhout rode riga	15,624 M ³	aan	90,00 fr.	1406,16 fr.
– Timmerhout rood noors	8,731 M ³	aan	70,00 fr.	611,17 fr.
– Schaliewerk	309,70 M ²	aan	5,00 fr.	1548,50 fr.
– Loodwerk	751,00 Kg	aan	0,45 fr.	338,32 fr.
– Zink	13,28 M ²	aan	6,50 fr.	86,32 fr.
– Afloopbuizen	15,50 M ²	aan	2,00 fr.	31,00 fr.
– Beugels	2	aan	10,00 fr.	20,00 fr.
– Goten in rode riga	14,00 M ²	aan	6,00 fr.	45,00 fr.
– IJzerwerk	843,50 Kg	aan	0,40 fr.	337,40 fr.
– Glas	16,36 M ²	aan	12,00 fr.	196,32 fr.

– Herplaatsen van deur en ingang				50,00 fr.
– Kruis in gesmeed ijzer en bol rood koper 3 x verguld				120,00 fr.
– Plakwerk	361,05 M ²	aan	0,60 fr.	216,63 fr.
– Plafonwerk eikenlatten	111,00 M ²	aan	2,00 fr.	222,00 fr.
– Plafondlijsten	82,60 M	aan	2,00 fr.	165,20 fr.
– Vloer	10,00 M ²	aan	2,00 fr.	20,00 fr.
	27,56 M ²	aan	2,50 fr.	68,90 fr.
– Schrijnwerk - deur toren	5,44 M ²	aan	35,00 fr.	190,40 fr.
– 3 kleine deuren	5,35 M ²	aan	25,00 fr.	133,75 fr.
– 4 vensters			70,00 fr.	280,00 fr.
– 32 galmborden	16,00 M ²	aan	6,00 fr.	96,00 fr.
– Planken vloer	25,00 M ²	aan	3,00 fr.	75,00 fr.
	25,00 M ²	aan	1,80 fr.	45,00 fr.
– Kleine deur toren	2,00 M ²	aan	7,50 fr.	15,00 fr.
– Herplaatsen oksaal en portaal				50,00 fr.
– Kleine deur torentrap	2,20 M ²	aan	12,00 fr.	27,00 fr.
– Afsluiting van de gevel voor de drie beuken	162,00 M ²	aan	1,50 fr.	243,00 fr.
– Bliksemafleider				250,00 fr.
	Totaal			19.349,10 fr.
Honorarium bouwkundige = 5%				967,45 fr.
Kosten registratie				150,00 fr.
	Samen			20.466,55 fr.

De bouwwerken werden aangenomen door aannemer Reykleir van Eeklo voor de som van 21.990 fr.⁵⁹ Op 8 mei 1899 worden de werken aan de verbouwing van de kerk van Overslag, met goedkeuring van bouwkundige H. Geirnaert, voorlopig aanvaard als zijnde volbracht volgens de voorschriften van het lastenboek.⁶⁰

4. Bijkomende werken door de verbouwing.

Het verbouwen van de kerk bracht ook enkele andere werken met zich mede die niet in het lastenboek waren opgenomen. Zo werden in 1899 de “zittingen” die achteraan in de kerk stonden, en die voor de verbouwing verwijderd waren, terug geplaatst. De banken aan de zijkanten werden verlengd. Dit alles voor de som van 467,70 fr.

Door de verschillende verbouwingen in de loop der jaren was het, om esthetische redenen, noodzakelijk in heel de kerk een nieuwe vloer te leggen. Die vloer kostte de aanzienlijke som van 2.674,80 fr.

De kleine klok die, volgens het lastenboek, terug moest geplaatst worden, werd al dan niet vervangen (?). In 1900 werd een nieuwe klok van 558 kg. in de toren gehesen. De peter van de klok was Charel Ludovicus Martens. Zij moest er voor zorgen dat zij galmde over gans de parochie, zelfs tot in de polders, om de parochianen de eredienst aan te kondigen of om een overlijden van een medeparochiaan te melden. De kosten van die operatie bedroegen 2.184 fr. Door een omhaling en met vrijwillige giften van bekende en onbekende weldoeners van de parochie werd, in afkorting van de som van 2.184 fr, een bedrag van 1.367 fr bijeen gebracht.

5. Inwijding van de vernieuwde kerk (14 mei 1900)

Nu was de kerk een waardig bedehuis en kon zij ingewijd worden. Dit geschiedde op 14 mei 1900 door E.H. Deken De Grootte uit Lokeren.⁶¹

23. Binnenzicht van de kerk te Overlag.

VIII. WERKEN AAN DE KERK IN DE 20STE EEUW

1. Bijkomend werk aan de toren

Aan de kerktoren werden 2 ijzeren “grilles” geplaatst door de plaatselijke smid Victor Van Assel voor de som van 698,90 fr.

2. Gekleurde glasramen in de kerk van Overslag

In 1902 werden nieuwe gekleurde glasramen geplaatst in de kerk. Het ijzerwerk werd gemaakt door Victor Van Assel en het glaswerk door Camiel Caton uit Gent. De prijs voor ieder venster bedroeg 185 fr.

De vensters werden betaald door verschillende “donateurs”. Hun namen staan in de kerkramen onderaan vermeld als volgt:

- Jos Vermeulen - Noë
- A.M. Jos Van Lent
- L. Pastor Raes
- Familie Ivo Noë
- Familie Car. Martens
- Prudentia Mattelé
- De kerkraad van Overslag met name: J.B. Goossens, D. Mattelé, C. Steenput, E. Apers en E. Martens.
- Leonie Mattelé
- Confrerie van het H. Sacrament
- Nathalie Mattelé
- Familie Desiderius Mattelé.

3. De klok na de oorlog 1940-45

Tijdens Wereldoorlog II werden de bronzen klokken uit al de kerken van ons land door de Duitse bezetter opgeëist. Het brons moest gebruikt worden om de steeds sneller draaiende oorlogsmachine bij te staan in de productie van wapens. Zo werd ook de grote klok uit de toren van de kerk van Overslag opgeëist. Bij de onttakeling van de klok werd niet zo nauw gekeken. De klok werd door een gat, dat men in de zoldering van de toren had gekapt, naar beneden gelaten (geworpen). Na de oorlog werden door het Ministerie van Openbare Werken, dienst Stedenbouw- Gemeentewerken aan de gemeenten de nodige documenten gevraagd om de schade, opgelopen door de oorlog, vast te stellen. Hierbij moest men ook een lastenboek opstellen met de raming van de kosten voor het herstel van de schade.

Architect Jos Den Dooven uit Gent kreeg de opdracht het lastenboek samen te stellen voor de schade geleden door het onttakelen van de klok uit de kerk van Overslag.

In het lastenboek werden, voor het plaatsen van de klok, de volgende materialen en werken voorzien:

- *as en aspotten, kogellagers*
- *hangstel*
- *herstellen klokstoel*
- *trapladder*

24. Opgeëiste klok uit de kerk van Overslag (1942).

- plankenvloer
- metselwerk
- uur en slagwerk
- klok wiel en reep

Al deze werken werden in 1949, onder pastoor Philibert Seys, aangenomen voor de som van 18.250 fr. De herstellingswerken van de oorlogsschade werden uitgevoerd door de firma De Bruyne Victor uit Wachtebeke.

Op 17 november 1953, vier jaar na de herstelling van de oorlogsschade en het plaatsen van de grote klok, werd in de toren een nieuwe klok gehangen. De klok werd gegoten bij de firma Michiels uit Doornik. Zij woog 587 kg. De peter van de nieuwe klok was de Heer Henri Noë, de meter Mevr. Achiel Spanhove. De klok werd gewijd door E.H. Deken Verhegge van Lochristi.

4. Herstellingen en renovatie in de jaren 1960-1975

In 1965, onder pastoor Eugeen Verhellen, werd de verwarming van de kerk aangepast aan de noden van de tijd. De oude kolenkachels werden vervangen door verwarming met warme lucht. De verwarming van de lucht gebeurde met een mazoutbrander. Het plaatsen van die installatie bracht de nodige binnenvbouwingen mede aan de sacristie van de misdienaars. Hierdoor werd een gedeelte van het linker glasraam in het koor aan het buitenlicht onttrokken. Het duurde drie jaar vooraleer men uit de financiële kosten was die de plaatsing van deze verwarmingstoestellen had mede gebracht.

In 1971, onder pastoor Alfons Strobbe, werd heel de kerk herschilderd. Het koor werd met lijnwaadpapier behangen. De werken werden uitgevoerd door de firma Zenner uit Zelzate voor de prijs van 202.600 fr.

5. Grote herstellingen in 1977

Op 2 oktober 1977 kwam het bureel van de kerkmeesters van de parochie Overslag samen onder voorzitterschap van René David. Waren ook aanwezig: Omer De Cock, secretaris, Raymond Noë, schatbewaarder, E.H. Jan Verlijdsdonck, pastoor en Achiel Van Acker en André De Smet, leden.

Op de agenda stond de slechte toestand van de kerk, toren, dakgoten, plafondschildering en verschillende gebroken of uitgevallen leien in het dak.

Er werd beslist:

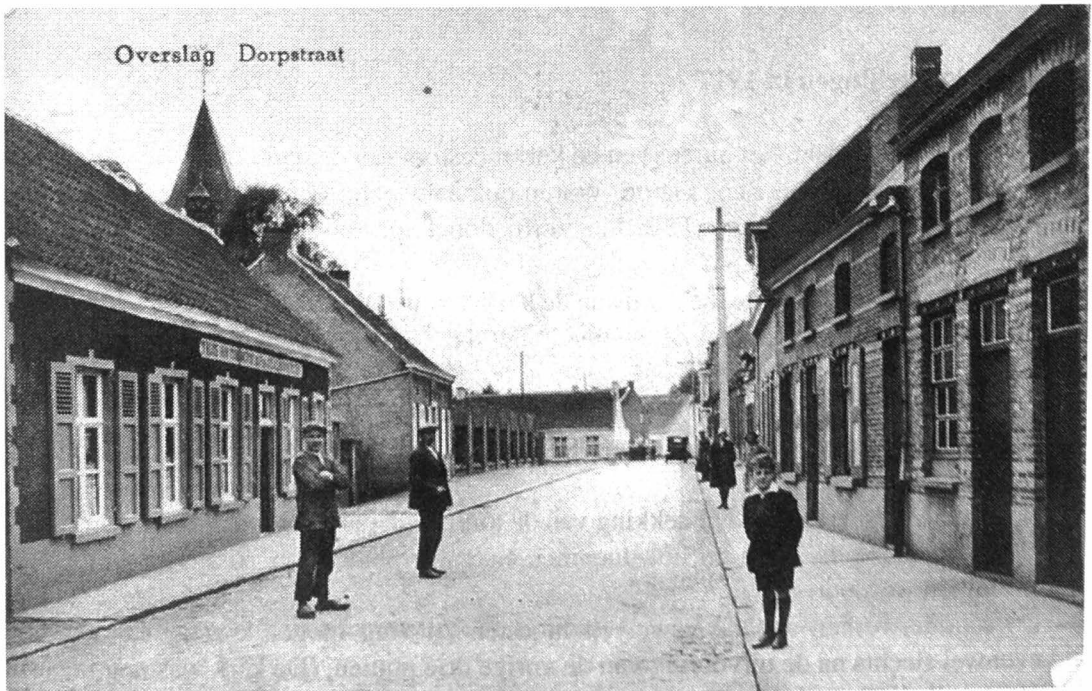
- 1– De slechte toestand van het dak boven het schip van de kerk moest zo spoedig mogelijk verholpen worden.
- 2– De slechte toestand van de bedekking van de toren en zijn binnenzoldering, de roestige toestand van kruis, haan en bol, lucarnes en wijzerplaten zou zo spoedig mogelijk verholpen worden.
- 3– De schilderwerken aan de gewelven moesten zo vlug mogelijk aangevat worden, evenwel slechts na de uitvoering van de vorige drie punten. (De kerk was nog maar in 1971 volledig herschilderd)
- 4– De dakgoten buiten rondom de kerk moesten zo vlug mogelijk vervangen worden.

- 5- De nodige kredieten voor de uitvoering van de werken moesten in de begroting 1977 van de kerkfabriek van Overslag bij de buitengewone uitgaven opgenomen worden met als tegenpost in de buitengewone ontvangsten een toelage van het gemeentebestuur van Wachtebeke.
- 6- Afschrift van dit besluit zal worden toegezonden voor advies aan het College van Burgemeester en Schepenen van Wachtebeke, voor nodig gevolg.

Ondertussen had men reeds een prijsofferte ontvangen van de firma Sennesael-Lepère voor het herschilderen van de kerk. De werken bestonden uit het verwijderen en afstomen van de oude verflagen, schuren en aanbrengen van een isolatielaag (2/3 lijnolie en 1/3 terpentijn + siccatief, tot het fixeren van de bestaande poederende ondergrond), stoppen en plamuren waar nodig is, schuren en aanbrengen van een laag synthetische matlak, het geheel afwerken met een tweede verdunde laag.

De kostprijs van die werken bedroeg 150.000 fr.

Aan de firma François Mariman uit Zele werd een prijsopgave gevraagd voor de dakwerken. Deze werken omvatten het volgende: voor de kerk, het vervangen van gebroken en uitgevallen leien ongeveer 600 m², het afstrijken van de vorsten samen 291 m. Voor de toren: afbreken oude bedekking en vernieuwen, ontroesten en verven van het kruis, plaatsen van stelling rond de toren, herstellen van de vloer in de toren en schilderen van het houtwerk aan de toren. Al deze werken zouden 544.220 fr kosten. Met een niet gangbare werkwijze werden de herstellingen aan de toren en het dak uitgevoerd door de firma Mariman uit Zele. Dezelfde firma zou later ook de herstellingen van de kerk in Wachtebeke op zich nemen. Loodgieter Gilbert François stond in voor de lood- en zinkwerken voor de som van 129.835 fr.

25. Dorpsstraat Overslag.

De schilderwerken waarvoor men ook een prijsopgave had gevraagd, werden toen niet uitgevoerd.

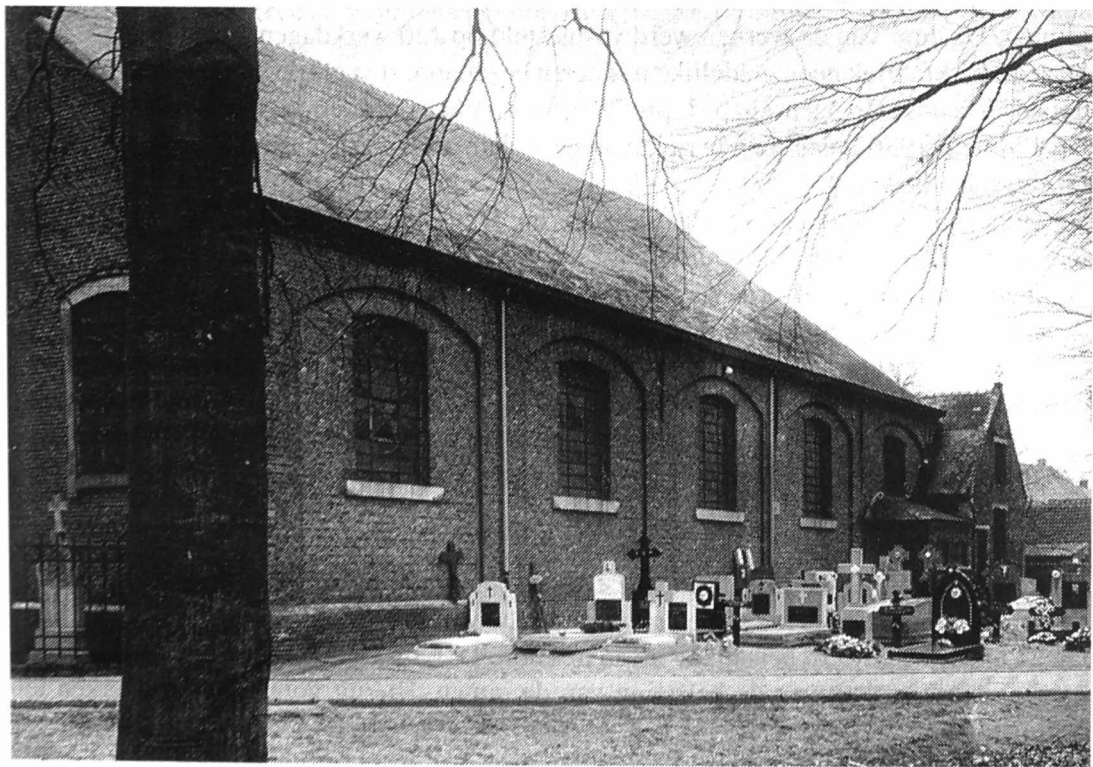
6. Herschilderen van het interieur van de kerk (1980)

De poging, in 1977, om de kerk te herschilderen en in te schrijven in de gewone begroting ging niet door. De gemeente Wachtebeke drong aan op een wettelijke regeling voor deze werken. Op 1 juli 1979 heeft men in de kerkraad van Overslag andermaal de hoogdringendheid van de schilderwerken op de agenda geplaatst.

Het architectenbureau Bressers uit Gent werd aangezocht een lastenboek op te stellen. Het lastenboek omvatte de volgende werken:

Alle oude, ondeugende verflagen worden vakkundig verwijderd door afsteken, afschrapen of afstomen. Daarna zorgvuldig afwassen en schuren. Aanbrengen van isolatielaag 2/3 lijnolie, 1/3 terpentijn + siccatief, vakkundig fixeren van poederende ondergrond. Naden, scheuren en barsten uitkrabben en stoppen. Plamuren waar nodig. Nogmaals goed schuren en aanbrengen van laag synthetische matte laklaag. Afwerken met zelfde laag. Eventuele herstellingen aan bezetwerken worden afzonderlijk gerekend. Kleurstalen zullen vanaf de voorlaatste laag ter goedkeuring voorgelegd worden aan het bestuur.

Het lastenboek werd opgemaakt in november 1979 en aangepast in december 1979. De openbare aanbesteding gebeurde op 28 januari 1980. Er waren 4 firma's die mededongen om

26. Zuidzijde kerk Overslag met kerkhof (ACL).

dit werk uit te voeren: de firma's Steyaert, Sennesael en Van Wesemaal uit Gent en de firma Bauwens uit Gentbrugge.

Op 10 februari 1980 besliste de kerkfabriek, na raadpleging van de raadgevende architect het werk toe te wijzen aan de firma Sennesael - Lepère uit Gent voor de som van 396.453, BTW inbegrepen.

Het bestek gegeven in 1977 voor de herschildering van de kerk beliep toen maar 150.000 fr. Drie jaar later kostten de schilderwerken reeds 396.453 fr.

7. Herstelling van de glasramen in de kerk van Overslag (1981-1989)

Op 4 oktober 1981 werd door de kerkraad van Overslag beslist de procedure te starten voor de herstelling van de glasramen in de kerk van Overslag. Uiteindelijk zou de procedure en de uitvoering van deze werken 8 jaar aanslepen.

Er werd een schrijven gericht naar de gemeente Wachtebeke waarin men de werken ter goedkeuring voorlegde. De ontwerper was architect Piet van Rompu uit Zelzate. Aan hem werd gevraagd een lastenkohier samen te stellen en de nodige plannen te tekenen. Er werd eveneens advies gevraagd aan de provinciale dienst voor Gebouwen en Monumenten.

Op de gemeenteraadszitting van 22 december 1981 werd door de gemeente Wachtebeke een gunstig advies gegeven voor de uitvoering van de werken. (Zie lastenboek in bijlage nr. 5) Eenzelfde bericht ontving men van het Ministerie van Vlaamse Gemeenschap op 10 mei 1982. De kostenraming bedroeg 1.539.034 fr.

De openbare aanbesteding ging door op 7 november 1985 in het provinciegebouw te Gent. Er werd slechts één bod gedaan op deze werken. De firma Athena uit Wevelgem wilde de werken uitvoeren voor de som van 1.231.835 fr. Dit was 215.865 fr lager dan de kostenraming. De duur van de werken werd vastgesteld op 120 werkdagen.

Daar de kerkfabriek geen geldelijke middelen bezat, moesten alle kosten gedragen worden door de Vlaamse Gemeenschap, de provincie Oost-Vlaanderen en de gemeente Wachtebeke. Op 17 maart 1986 kreeg men bericht van de Vlaamse Gemeenschap dat men kon rekenen op een subsidie van 462.000 fr.

De gemeente Wachtebeke verklaarde zich, op de zitting van 29 mei 1986, akkoord een toelage te verlenen van 900.000 fr.

Als men dacht dat alles in orde was zodat men op de voorziene datum, van 3 november 1986, de werken zou kunnen starten, had men het mis.

Op 18 augustus 1986 kwam de technische dienst van Gebouwen en Monumenten ter plaatse en stelde een aanpassing van de ramen voor, met een meerprijs van 177.046 fr tot gevolg. De gemeente Wachtebeke verklaarde zich op de zitting van 4 september 1986 akkoord. Op 8 oktober 1986 kreeg men het bericht van de Vlaamse Gemeenschap dat zij niet akkoord was met de meerprijs.

De werken die op 3 november 1986 moesten starten, werden opgeschort. De ene opschorting na de andere volgde, alle te wijten aan technische veranderingen.

Op 24 maart 1987 werd het studie- en adviesburo PCE uit Gent ter hand genomen om een berekening te maken van de belasting van de ramen. Hieruit volgden meerwerken ten bedrage van 567.497 fr.

De kerkraad van Overslag besloot ten einde raad een vraag te richten naar de gemeente Wachtebeke om de werken toch aan te vatten voor de prijs van 1.390.746 fr. Daarbij werd

gesteld dat de werken maar zouden begonnen worden na goedkeuring door de gemeenteraad van Wachtebeke.

Eindelijk werden de werken aangevat op 17 augustus 1987.

Ondertussen werd op 8 februari een schrijven gericht naar de Vlaamse Gemeenschap teneinde een hogere subsidie te bekomen.

De oplevering van de werken geschiedde op 14 april 1989. De totale werken hadden de som van 2.078.104 fr gekost. De factuur van de eindafrekening op 19 december 1989 werd verdeeld als volgt:

– Toelage Vlaamse Gemeenschap	523.000 fr.
– Toelage Provincie	165.679 fr.
– Toelage Gemeente Wachtebeke	1.389.425 fr. ⁶²

8. Problemen met de torenhaan

Reeds lang was de vuile torenhaan een doorn in het oog van menig Overslagenaar. Dat beest moet eens opgekuist worden. Daarover was iedereen het eens. Op 14 maart 1981 stak de storm een handje toe. De haan van de toren was afgewaaid en lag in de goot van het kerkgebouw. De haan werd opgepoetst en nu nog het koperen dier op de torenspits plaatsen. Wie dacht dat de haan nu snel terug op zijn plaats zou staan, had het nogmaals mis voor. Meer dan twee jaar duurde het vóóraler men de unieke gelegenheid vond om de haan terug te plaatsen. Op Overslagkermis in september 1990 waren er op het plein voor de kerk demonstraties voorzien van para's. Een grote hijskraan werd opgesteld om de para's afdalingen te laten maken langs touwen. Toen kwamen op de lumineuze gedachte de kraan te gebruiken om de kerkhaan terug te plaatsen op de spits van de toren. Het was meester Ghislain Coone die de klus klaarde.

9. Grote renovatie en herstellingen aan de kerk en de toren (1986-1995)

“Vroeg begonnen is half gewonnen” is een gezegde dat bij het opmaken en uitvoeren van werken aan een officieel- of beschermd gebouw niet altijd uitkomt.

In een vergadering van de kerkraad O.-L.-Vrouw-Geboorte parochie Overslag, gehouden op 5 oktober 1986, werd er vastgesteld dat het kerkportaal aan een dringende vernieuwing toe was. Verder dienden nog verschillende andere werken uitgevoerd te worden. De plaatselijke architect Johan Piot, werd aangesteld om een lastenboek op te maken van de nodige werken. (Zie bijlage 6). Vervolgens werd de procedure gestart met het oog op het bekomen van de nodige toelagen.

In de gemeenteraadszitting te Wachtebeke van 30 oktober 1986 werd aan dit dossier een gunstig advies gegeven. De gemeente zou 60% van de kosten betoelagen. Op 3 november 1986 werd de Provincie in kennis gesteld van het gunstig advies van de gemeente Wachtebeke. Op 19 januari 1987 werd het dossier goedgekeurd door de Provinciale Commissie en kon men rekenen op 10% toelagen vanwege de provincie. Twee maanden later, op 25 maart 1987, verhoogde de gemeente de toelage voor de werken tot 70 % van het geraamde bedrag. In de gemeenteraad van 28 oktober 1987 werd een gunstig advies

uitgebracht op de kostenraming die toen 4.938.510 fr. (BTW inbegrepen) bedroeg.

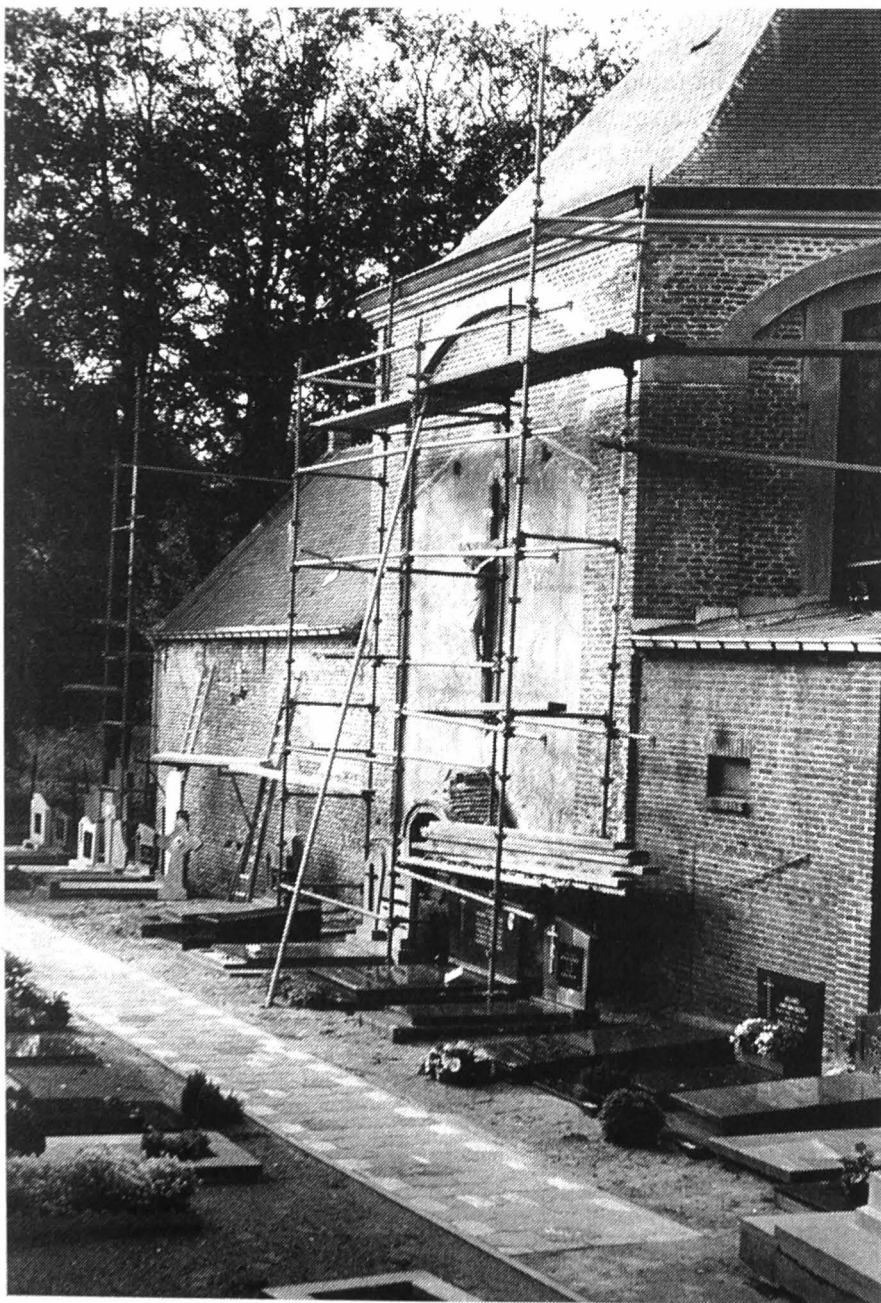
Meer dan één jaar later, op 30 januari 1989 kwam het dossier andermaal in de gemeenteraad. Diverse opmerkingen en wijzigingen aan de oorspronkelijke plannen brachten een verhoging van het bedrag tot 5.297.878 fr met zich mede. Dit werd goedgekeurd, maar de oorspronkelijk beloofde toelage van 70% werd gewijzigd naar 60%.

27. Toren in de steigers (1995).

Uiteindelijk, acht jaren na de start van het dossier, werd op 30 juni 1994 een openbare aanbesteding gehouden. Drie aannemers gaven een aanbesteding binnen, firma Mariman uit Zele, NV P. Nijs uit Deinze en NV De Bruyne V. en Zoon uit Wachtebeke.

Van de drie aannemers was de firma Mariman uit Zele de goedkoopste. Doch wegens wettelijke vereisten kon de firma niet weerhouden worden. De werken werden toegewezen aan de firma Nijs uit Deinze voor de som van 7.679.780 fr BTW inbegrepen. In het contract waren 100 werkdagen voorzien vanaf 8 mei 1995.

28. Steigers aan de calvarie (1995).

Het is helemaal niet verwonderlijk dat er bij werken waar tussen de opmaak van het dossier en de uitvoering van de werken 9 jaar verschil ligt, zich diverse onvoorziene veranderingen opdringen. Men is tevens gebonden aan de wettelijke voorschriften van de dienst Monumenten en Landschappen. Men kan als bouwheer of aannemer de beste bedoelingen hebben, toch moet men zich houden aan de richtlijnen. Zo wordt voor Overslag het kerkportaal niet vernieuwd maar met deskundig advies hersteld. Op 4 juli 1995 werd door de gemeenteraad een gunstig advies gegeven voor bijkomende werken aan de dakgoten voor de som van 646.045 fr. Een bijkomende kost van 184.850 fr aan de zitbanken in de kerk van Overslag werd op 6 november 1995 in een zitting van de gemeenteraad van Wachtebeke goedgekeurd.

Op welke datum de werken tot herstel van de kerk van Overslag definitief zullen opgeleverd worden, is op dit ogenblik (eind 1995) nog niet gekend. Wat men uit de laatste renovering van de kerk van Overslag kan opmaken is: aan een officieel- of beschermd gebouw werken willen uitvoeren, met of zonder betoelaging, vraagt veel geduld. Het praktische resultaat komt niet spoedig tot stand.

29. Witsteen van de ingangdeur, weggenomen voor grondige restauratie en renovatie (1995).

IX. HET KERKHOF VAN OVERSLAG

1. Het kerkhof vóór 1800

In een akte van 1702 wordt voor de eerste maal, in een duidelijk schrijven, het kerkhof van Overslag vermeld.

De tekst luidt als volgt:

“Anna Lippens en Pieter Joannes Thierens geven ende jonnen aende capelle van den Overslagh grond om de kapelle op te timmeren zoverre als het oude kerkhof benefens onse grond is strekkende westwaerts tot tegen de dokter Lippens ende zuid tegen Jan van Slijcke, mits de voornoemde kapelle of ter kapelle minstens alle jaeren zullen doen doen binnen de voorsijde capelle eene zielemissie vooronse overleden vrienden ofte voor ons als wij uyt dese wereld sullen gescheiden zijn. Maar als het kwaem te gebeuren dat de capelle op een andere plaetse gezet wierd ofte getransporteerd, zo moet dan de voorsijde grond weder aen dees of onse hoirs komen mits dat de capelle van de voornoemde conditie sal ontslagen zijn.” Akte van 14 Nov. 1702

In dit schrijven wordt de grond vermeld waarop de kerk gebouwd werd in 1711. Tevens wordt er gesproken over het oude kerkhof. Wanneer dit kerkhof uiteindelijk is aangelegd, valt moeilijk te achterhalen.

Uit de bestaande doop-, huwelijk- en begraafregisters kunnen wij bepaalde hypothesen naar voor brengen.

De doopregisters, die in het stadsarchief van Axel berusten en van de kerk van Overslag afkomstig zijn, dateren van het jaar 1666 tot 1704. De registers van de jaren 1704 tot 1722 omvatten gegevens over de capellen van “Cruysstraete ende Overslagh”. In hetzelfde archief te Axel berusten ook de registers van de kerk van Zuiddorpe. Deze doopregisters beginnen in 1635 en gaan tot 1665. Verder komen er nog doopregisters voor van 1660 tot 1796. Deze registers omvatten meestal dopen van fort Moerspui.

Het eerste register van de begrafenisboeken begint op 13 december 1636 en loopt tot 16 juni 1704. Dit register staat ingeschreven in het archief van de kerk van Zuiddorpe. In dit register komen namen voor van inwoners van Wachtebeke, Moerbeke-Waas, Kruisstraat, Overslag, Stekene en Koewacht. In het volgende register komen alleen namen voor van inwoners van Overslag en Zuiddorpe.

Op 18 augustus 1636 celebreerde Mgr. Ant. Triest, bisschop van Gent, in Zuiddorpe de H.Mis voor het eerst sinds 50 jaar. In 1648 kwam Zuiddorpe onder het bestuur van de calvinistische noordelijke Nederlanden. Bij deze overgang werd een groot gedeelte van Zuiddorpe onder water gezet en werd de kerk ontruimd.

Uit deze gegevens kunnen wij afleiden dat men waarschijnlijk in het jaar 1648 begon met de overledenen uit Zuiddorpe en de Nederlandse Overslag te begraven op Overslag. De inwoners van het Belgisch gedeelte van de Overslag behoorden tot de parochie Wachtebeke en werden dan ook op die parochie begraven.

Daar het de gewoonte was dat men de lijken in gewijde grond begrooft kan het oude kerkhof niet op dezelfde plaats hebben gelegen als het huidige. De nieuwe kerk (1711-12) werd gebouwd op een andere plaats dan waar de houten kapel stond.

Na de bouw van de kerk werd een nieuw kerkhof aangelegd rondom de kerk. Dit kerkhof werd door deken Joannes Weelterhouts, pastoor-deken van Wachtebeke, ingewijd op 13 oktober 1721.

2. Diverse werken en veranderingen aan het kerkhof

In 1817 vraagt Ferdinand Verdurme om een brugje te leggen over de watergang zodat hij zo over het kerkhof naar de kerk kan gaan. Een zelfde vraag werd in 1844 aan het kerkbestuur gericht door Antonius Waelbrecht.

In verschillende rekeningen (1820, 1827) na de bouw van de stenen kerk op Overslag (1711-12) komen verkopen voor van bomen die op het kerkhof staan. Het opkuisen van het kerkhof bracht kosten mee die regelmatig in de kerkrekeningen terug te vinden zijn. Het afmaaien of afgrazen van het gras op het kerkhof bracht soms een klein bedrag op voor de kerk van Overslag. In 1844 besliste men dat vanaf die datum geen schapen meer mochten grazen op het kerkhof van Overslag.

In 1830 werd de omgevallen kerkhofmuur opnieuw heropgemetseld.

In 1874 werd de oprit van het kerkhof verhoogd.

In 1877 werd er een hekken geplaatst aan het kerkhof.

30. Oostzijde van kerk en kerkhof te Overslag (ACL).

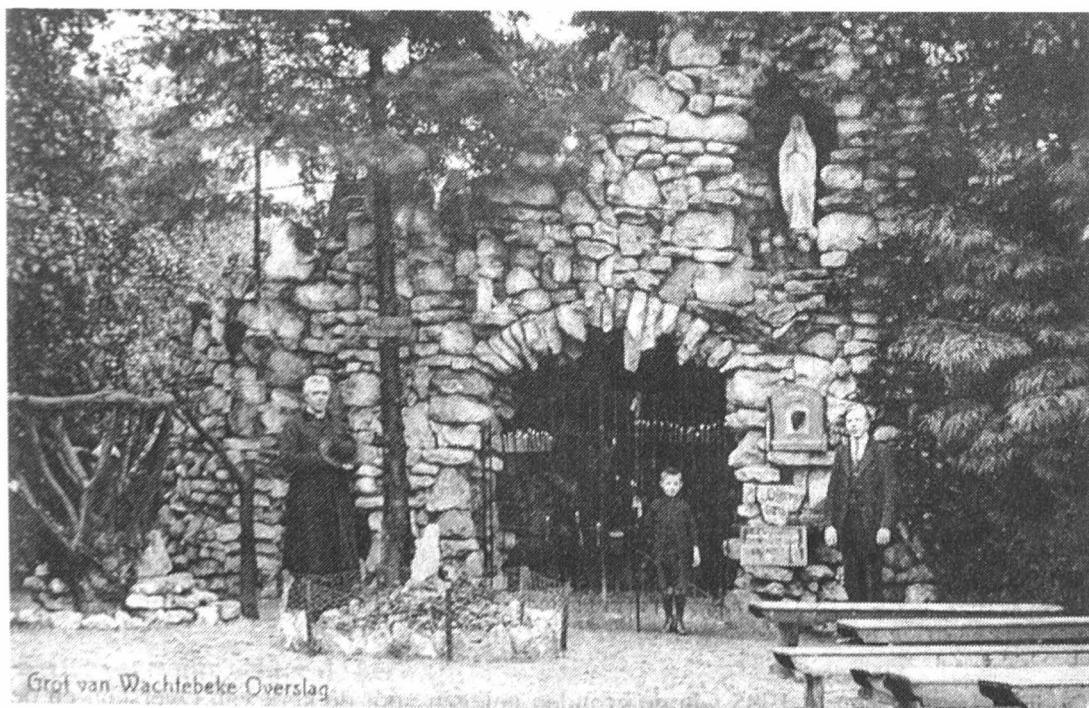
Er was een beperkte opbrengst van het kerkhof in 1887 door het verkopen van het gras en het leeghalen van de “teerput” op het kerkhof. In hetzelfde jaar werden “pissienen” geplaatst op het kerkhof.

De gemeente Wachtebeke startte, in 1896, een onteigeningsprocedure tot het bekomen van de nodige gronden om de kerk beter toegankelijk te maken en het kerkhof te vergroten. (Zie hoofdstuk V. Grote verbouwing tot vergroting van de kerk (1896))

In september 1901 werden “gemakken” geplaatst op het kerkhof. Terzelfdertijd werd een deel van de kerkmuur verplaatst. Dit gedeelte van de muur stond aan de kant van de onteigende grond bij de verbouwing in 1896. Door de verplaatsing van de kerkhofmuur kon men de kerk beter toegankelijk maken. De kosten die hiermede gepaard gingen werden gedragen door de gemeente Wachtebeke.

In 1902 werd een akkoord bereikt met de families van de overleden pastoors van Overslag, Ed. Steenput (1843-1864) en J. De Loose (1892-1901), om twee grafzerken te maken ter nagedachtenis van de twee pastoors en weldoeners van de parochie Overslag. Zij werden gemaakt volgens het ontwerp van bouwkundige Henri Valcke uit Ledeberg bij Gent. De kosten werden gedragen door de twee respectievelijke families.

Een zelfde vraag werd gericht tot de families van de pastoors Carolus Matthijs (1864-1873) en Petrus Gevaert (1873-1892). Op die vraag kwam een negatief antwoord van de onderscheiden families.

*31. Lourdesgrot op het kerkhof te Overslag.
Links pastoor R. De Buyst, kleine jongen, rechts Aimé Van Bambost.*

Door dezelfde bouwkundige H. Valcke werd een ontwerptekening gemaakt voor het kapje over het missiekruis aan de kerktoren. De werken werden uitgevoerd door Cyriel De La Court voor de som van 90,30 fr.⁶³

In 1908 werd door bouwkundige Henri Valcke uit Ledeborg een lastenboek samengesteld voor het plaatsen van een nieuwe afsluiting aan het kerkhof van Overslag. De werken bestonden uit het metselen van een muur, het maken van versierd gesmeed ijzerwerk en een draaiend hekken. Deze werken bedroegen, volgens het lastenboek, de som van 2.305,46 fr. Wij betwijfelen of dit werk ooit werd uitgevoerd.

In de zuid-oostelijke hoek van het kerkhof staat een grot van Lourdes. Die grot dateert uit het jaar 1925 en kwam tot stand door de ijver en de inzet van E.H. Richard De Buyst, toenmalig pastoor op Overslag. De landbouwers van de parochie, voerden belangeloos de bouwmaterialen naar de bouwplaats.

Dat pastoor De Buyst zijn parochie nauw aan het hart droeg bewijst zijn bijdrage van 27.000 fr die hij over had voor het plaatsen van een nieuwe kerkhofmuur met daarin 7 kapellen. In de kapellen werden de 7 Weeën van O.-L.-Vrouw uitgebeeld. De inhuldiging van de kerkhofmuur en de wijding van de 7 kapellen geschiedde op 21 augustus 1927 door Deken Van Den Abbee van Lochristi.⁶⁴

32. *Kapellen O.-L.-Vrouw van 7 Weeën.*

Door de onteigening in 1985 van de gronden gelegen vóór de kerk van Overslag, en de afbraak van de oude feestzaal van de gezusters Van Hecke, laatst gebruikt door "Bouwshop Winne", werd een plein met parking en groen-voorziening aangelegd. Door deze ingrijpende veranderingen moest de muur aan het kerkhof verplaatst worden.

3. Het “beenderhuys” (knekelhuis).

In 1771 werd aan Franciscus de Smit een betaling gedaan voor “het scheeren van de piramieden aan het beenderhuys”.

In 1807 werd uit de algemene kas een bank betaald die geplaatst was aan het “beenderhuys” voor hen die daar wilden komen bidden. In hetzelfde jaar werd een reglement gestemd dat luidt als volgt: “zij die verzoeken de lijken te begraven binnen de bancke voor het beenderhuys aan de kerk moeten 10 schellingen grooten betaelen”. Dit bericht werd ondertekend door E.H. De Reu, Petrus Kippens en Dominicus Inghels.

4. Hoe is het knekelhuis ontstaan?

Het meest opvallende van de knekelhuizen is het feit dat de beenderen zichtbaar zijn.

Lange tijd, zeker tot ongeveer in de 17de eeuw, reikten de beenderen tot op de grond, een geheel vormend met de aarde aan de oppervlakte. Op een thans verdwenen raam van de sacristie van de kerk Saint-Denis in Parijs (1338) worden de werken van barmhartigheid van Lodewijk de Heilige afgebeeld, waaronder het begraven van de doden. Er is echter geen begrafenis te zien, maar wel het bijeenrapen van beenderen: de heilige Lodewijk vult een zak met schedels en schenen; zijn vrienden, die hem behulpzaam zijn met de zak, houden neus en mond stijf dichtgeknepen. Op schilderstukken van Carpaccio zijn kerkhoven te zien, bezaaid met resten van skeletten of zelfs met stukken van verdroogde lijken die nog half bedolven zijn.

In de tijd van Pantagruel lagen schedels en botten overal te slingeren: ze waren voor “de bedelaars op het kerkhof van de Onnozele Kinderen iets om hun gat aan te warmen”. Zij vormen het uitgangspunt van de overpeinzingen van bijvoorbeeld Hamlet. Schilders en graveurs beelden ze af in of naast kerken, vermengd met omwoelde aarde.

Vanaf de 15de eeuw, of ook al eerder, is men er in de steden toe overgegaan deze enorme hoeveelheid beenderen die steeds uit de aarde vrijkwamen, wat ordelijker te rangschikken. Men ging ze kunstzinnig uitstallen boven op de bogen van de knekelhuizen, of boven de ingang van de kerk of in kleine, speciaal voor dat doel gebouwde kapelletjes naast de kerk. In Frankrijk, in Oostenrijk en Beieren (Duitsland) zijn er nog verschillende knekelhuizen bewaard gebleven. In een Bretoens lied worden de gelovigen aangespoord de beenderen te gaan zien die in de knekelhuizen liggen opgetast. Men moet gaan kijken. De knekelhuizen waren uitstalplaatsen van beenderen, bedoeld om te worden bekeken.

Ongetwijfeld waren ze oorspronkelijk alleen maar min of meer toevallige opslagplaatsen waar men zich van opgegraven beenderen ontdoed om ruimte te scheppen; het was toen niet de bedoeling ze tentoon te stellen. Maar vanaf de 14de eeuw heeft men er, onder invloed van een op het macabere gerichte interessefeer, munt uit willen slaan: men rangschikte de beenderen en schedels op zodanige wijze rondom de hof van de kerk dat zij een achtergrond vormden voor het dagelijks leven van die zo sensitief ingestelde tijd.⁶⁵

5. Het vagevuur achter de kerk

De naam “vagevuur” als een toestand van loutering kennen wij nog uit onze schooljaren. Het was een “plaats” waar onze zielen, na ons overlijden naartoe gebracht werden om nog een bepaalde boete te doen als penitentie voor onze zonden en tot loutering van onze innerlijke

gesteltenis. Hoe meer zonden, hoe langer in het vagevuur. Het doen van een doodzonde had de hel tot gevolg. In het vagevuur was er nog hoop, ja zekerheid eens het koninkrijk der hemelen te betreden.

Afbeeldingen van het vagevuur als een soort wachtkamer vooraleer toe te treden tot de hemelse vreugden, dienden als aansporing voor de voorbijgangers om door gebed, boete en goede werken het verblijf van de dierbare overledenen in het vagevuur te verkorten. Van de monumentale voorstellingen van het vagevuur, traditioneel opgesteld aan de buitenzijde van het kerkgebouw en rechtstreeks in verband met het omliggende - nu veelal verdwenen - kerkhof, blijken vele zich in de provincie Oost-Vlaanderen te bevinden. Meestal zijn ze slecht onderhouden, onvoldoende afgeschermd en vervuild, of erger nog, gewoon afgebroken ter gelegenheid van één of andere renovatie van het gebouw of het kerkhof.

Wij willen hier even dieper ingaan op de geschiedenis en het tot stand komen van de iconografie van het vagevuur.

a. De geloofsleer over het vagevuur

Volgens Jacques Le Goff zou het ontstaan van de idee van het vagevuur te situeren zijn in het Parijse intellectuele milieu van de late 12de eeuw, waarbij aan de strenge dualiteit tussen hemel en hel een tussenstadium werd toegevoegd, hetgeen beter kaderde in de realiteit van de nieuwe stedelijke burgermaatschappij. Op die manier konden de tot dan toe “verdoemde” beroepen van geldlener en handelaar toch nog op redding hopen.

In feite is de idee van het vagevuur als toestand van loutering tussen dood en oordeel veel ouder. Het woord “purgatorium” komt al voor bij Gregorius van Tours (jaar 594). Het vagevuur is dus zeker niet ontstaan uit pure handelaarsberekeningen. Het gaat terug naar de bijbelse opvattingen en naar de theologische leer dat aan zonde noodzakelijkerwijze door boete en loutering moet voldaan worden.

De scholastieke boetetheologie (12e-13e eeuw) steunt op het idee van de barmhartige God, die in gerechtigheid oproept tot boete om de aardse zondesschuld te delgen. God wil aan de mens die in onvolmaakte liefde sterft, de mogelijkheid bieden van een zuivering, een loutering, die de mens waardig maakt voor de hemelse liefdegemeenschap.

De kerkelijke vagevuurleer bevat eigenlijk twee grondaspecten. Zij is vooreerst een concrete toepassing, over het graf heen, van de leer over *de gemeenschap van de heiligen*: sommige afgestorvenen kunnen door de voorbede van de levenden, door hun gebeden, vooral door het misoffer, door aalmoezen, ook door aflaten geholpen worden. Dit inzicht erfde de Kerk van het oudtestamentisch Godsvolk, uit het boek van de Makkabeeën. In de Makkabese vrijheidskamp (rond 165 vóór Christus) waren Israëlitische “helden” gesneuveld. Ze waren gevallen in de strijd voor Jahweh, dus fundamenteel trouw aan God en zijn volk. Maar op hun lijken had men heidense amuletten gevonden. Met die zonde op hun geweten was hun lot in de onderwereld toch niet onbetwistbaar zeker. De aanvoerder Judas de Makkabeeër, liet daarom voor hen bidden. Hij organiseerde zelfs een collecte en liet met die 2000 drachmen een “zoenoffer” opdragen. “Dit was een zeer goede en edele daad, vermits hij aan de verrijzenis dacht... Bovendien overwoog hij dat hun die godvruchtig (Godsgetrouw) ontslapen zijn, een heerlijke beloning te wachten staat. Een heilige en vrome gedachte ... Daarom liet hij voor de doden een zoenoffer opdragen, opdat zij van hun zonde verlost

KL. II. Calvarie met "vagevuur" aan de kerk te Overslag.

zouden worden' (Makk. 12, 43-45).

Wat de gelovige Joden deden, dat deed ook de jonge christelijke Kerk. Zij bad voor de afgestorvenen, omdat zij geloofde dat de overledenen nog beproevingen hebben te doorstaan. Dat geloof blijkt uit opschriften in de katakomben, op de graven van de christenen. En ook uit verschillende liturgische gebeden voor overledenen. Dit bidden voor de overledenen werd ook door de Kerkvaders, bv. door Augustinus, aanbevolen. Men bidt voor "alle" overledenen, gekend of ongekend. Voor apostelen en martelaren bad men in de oude kerk niet. Deze zijn gelouterd gestorven. De martelaren, zegt Cyprianus, hebben door hun marteldood alle zonden uitgeboet. Maar vele andere gelovigen hebben een loutering na de dood nodig. Dit leidt direct naar de idee van een vagevuur.

Het andere grondaspect van de vagevuurleer is dat de zielen die in onvolmaakte liefde gestorven zijn, nog moeten *gelouterd worden*, gereinigd van dagelijkse zonden of bevrijd van tijdelijke straffen. Zij leven in een middentoestand, tussen hel en hemel.. Naar die midden- of louteringstoestand verwijzen wellicht de evangeliewoorden: gij zult er voor boeten "tot ge de laatste stuiver betaald hebt" (Mt. 5, 26 en 12, 32). Of nog meer een tekst uit de brieven van Paulus: bij het oordeel zal God door het vuur (van zijn verschijnen ten oordeel) de deugdelijkheid van de werken van een mens keuren en beproeven. Indien het werk van de mens aan de vuurproef van het gerecht weerstaat, dan zal deze zijn loon ontvangen. "Hij zal gered worden, maar als door vuur heen" (1 Cor. 3, 15).

Oosterse Kerken zien de louteringsstraf in de spijt, de gewetenswroeging en de schaamte, de geslagenheid, de angst en onzekerheid over het uur van de bevrijding, enz... In de verzoeningsconcilies tussen Oosterse- en Westerse Kerken (Lyon, 1274 en Florentië, 1439) denkt men er niet aan de "plaats" (wachtplaats), of het "vuur" of de "duur" van het vagevuur als geloofspunt op te leggen. Zij beperken zich tot de kern van de vagevuurleer: het bestaan van een louteringstoestand, waarin niet gans reine zielen boeten voor niet kwijtgescholden zonden en straffen.

Intussen blijft het volksgeloof en de iconografie het vagevuur voorstellen als een "plaats" waar overledenen door "vuur" gestraft en gelouterd worden.⁶⁶

Naar analogie met de drie werelden, de terra morientium (wereld van de sterfelijken), de terra viventium (wereld van de levenden = hemel) en de terra mortuorum (wereld van de doden), wordt de "dodenwereld" op haar beurt door sommigen ook in drie opgedeeld: de hel, het vagevuur en de limbus. Deze laatste categorie was bestemd voor de ongedoopte en dus met de erfzonde "beladen" kinderen, die in een toestand zouden verblijven "waarin lijden noch vreugde heerst".

De reiniging in het vagevuur was bestemd voor degenen die niet in staat van doodzonde sterven, maar tijdens hun leven nog niet voldoende boete gedaan hadden om hun zondenschuld af te lossen. Door het tweede Concilie van Lyon (1274) en het eenheidsconcilie van Firenze (1439) werd het vagevuur als geloofsleer vastgelegd, en door het Concilie van Trente (1545-63) met klem tegen de ideeën van de Reformatie verdedigd. Luther beweerde immers dat het vagevuur nutteloos was, vermits Christus door zijn kruisdood al onze zonden voor eens en voor altijd had uitgewist.

Heiligen en martelaren konden aan het vagevuur ontsnappen en werden rechtstreeks tot de hemel toegelaten. Zij fungeerden er als voorsprekers voor de "gewone" stervelingen, die nog

in het vagevuur gelouterd werden. Dit verklaarde de grote bloei van de heiligenverering, de relikwieënhandel, de bedevaartsoorden en de aflatenhandel. In de late middeleeuwen werd aan de “vrijgestelden” van het vagevuur nog een categorie toegevoegd: de lepralijders. Deze ziekte werd als een zodanige kwelling beschouwd, dat ze gelijkgesteld werd met het lijden in het vagevuur. De middeleeuwse kunstenaars duiden geen specifieke plaats van het vagevuur aan. Sommigen verwijzen naar het midden van de aarde, Dante situeert het daarentegen op een hoge berg. Op laatmiddeleeuwse afbeeldingen zien we vaak dat de brandende zielen te gepasten tijde de zielen naar boven halen. Hiermee wordt verwezen naar het feit dat de gelovigen door gebed, boetedoening en sacramenten de tijdsduur van deze loutering kunnen verkorten.

b. Voorstellingen van het vagevuur

Alhoewel de historische wortels van het vagevuur in de oudchristelijke periode liggen, komen de oudste voorstellingen pas op vanaf de 14de eeuw. Oudere voorstellingen worden soms ten onrechte als vagevuren geïdentificeerd; het zijn afbeeldingen van hellevisioenen of allegorische voorstellingen van de “hellevaart” (nederdaling ter helle van Jezus tussen dood en verrijzenis) of het laatste oordeel. Het verschil met de hellescènes ligt in het feit dat er bij vagevuren geen duivels aanwezig zijn. In de late middeleeuwen neemt het aantal afbeeldingen toe, om tot een hoogtepunt te komen in de 18de eeuw, wanneer het thema ook in de volkskunst ingang vindt.

Eén van de vroegste afbeeldingen is een vagevuur van circa 1430 in een Nederlands getijdenboek, bewaard te Utrecht. Het is een eenvoudige voorstelling, waarbij twee naakte “zielen” in de vlammen knielen. Een andere vroege afbeelding is terug te vinden in het getijdenboek van Catharina van Kleef. In het *Officium Mortuorum* van een Brugs getijdenboek van 1522 toont een verluchte initiaal het beeld van vijf naakte personages, die zich al biddend in het vagevuur bevinden. Op het titelblad van de *Missae Defunctorum*, uitgegeven op de drukpersen van Plantijn in 1733, is een gravure zichtbaar met brandende zielen, die door twee kleine engeltjes moed worden ingesproken.

De meeste voorstellingen hier te lande zijn 18de-eeuws of van latere datum. Ze zijn terug te vinden op alle mogelijke voorwerpen in het kerkgebouw. Voor wat Oost-Vlaanderen betreft vinden wij op een vaandel uit Onze-Lieve-Vrouwekerk te Temse een geschilderd medaillon met de afbeelding van een vagevuur. Het stadsmuseum te Lokeren bewaart een groep van onbekende herkomst, met een vernieuwde polychromie. De beelden zijn in zeer goede staat. Er bevinden zich nog voorstellingen van een vagevuur al dan niet met een calvarieberg aan de kerken van Daknam, Schellebelle, Sleidinge, Zele en op een grafmonument van Maria Catharina van Rooyenacker (1788) te Beveren. Het “vagevuur” van Daknam is onlangs gerestaureerd en werd beschermd monument.⁶⁷

c. Het “vagevuur” aan de kerk van Overslag.

Aan de buitenzijde van de kerk van Overslag is nog een “vagevuur” te zien. In de meeste kerken, waar nog een vagevuurvoorstelling aanwezig is, bestaat een “vagevuur” uit een calvarie met beelden en een gemetst “vagevuur” met sculpturen van personen en vlammen. Op Overslag zijn de beelden vervangen door muurschilderingen en de sculpturen van het vagevuur door een schildering van vlammen.

Slechts in enkele rekeningen van het onvolledige register van inkomsten en uitgaven van de kerk van Overslag vinden wij aanwijzingen betreffende de calvarie. Men spreekt enkel van “calvarie”, nooit van “vagevuur”.

In 1866 werd door Jan Gijssel, schilder uit Zuiddorpe, de calvarie herschilderd. In 1885 werd andermaal de calvarie herschilderd door Carel Gijssel, waarschijnlijk de zoon van Jan Gijssel uit Zuiddorpe.

33. “Vagevuur” aan de kerk van Overslag.

d. Gebruik van het “vagevuur”

Tijdens de rondgang van de processie en op de feestdag van Allerzielen hield de stoet stil voor het vagevuur om de overledenen te gedenken en te bidden voor hun zielen in het vagevuur.

e. Toestand van het “vagevuur” in Overslag

Voor wat de ouderdom van het “vagevuur” van Overslag aangaat, kunnen wij aannemen dat er bij de kapel (vóór de bouw van de kerk in 1712) geen vagevuur stond. Waarschijnlijk is het “vagevuur” geplaatst bij het bouwen van de kerk in 1712. Het houten Christusbeeld, dat oorspronkelijk op de calvarie hing, hangt nu in de kerk, achteraan links aan de eerste pilaar en is, volgens de gegevens van het kunstpatrimonium, te dateren rond het jaar 1720. Dit stemt ongeveer overeen met de bouw van de kerk.

De figuren aan de calvarieberg van Overslag zijn geen beelden maar muurschilderingen. Zij hadden veel te lijden onder de weersomstandigheden. Het beschermende dak is jarenlang afgetakeld en nu weggenomen voor de restauratie van de kerk. Er zal een nieuw bescherm-dakje boven de calvarie geplaatst worden.

De muurschilderingen zijn reeds verschillende malen overschilderd. Er werd niet altijd nauwkeurig gehandeld bij de schilderwerken aan die calvarie, zodat men nu vier personen kan zien in plaats van de twee oorspronkelijke figuren, O.-L.-Vrouw en de leerling Johannes de Evangelist.

Volgens ooggetuigen gebeurde de laatste “restauratie” in de jaren dertig door Jos De Caluwé, kunstschilder uit Wachtebeke.

Het “vagevuur” is losgekomen van de kerkmuur door grondverzakking. De houten plank, met geschilderde vlammen, is aan herstelling of vernieuwing toe. Bij het leggen van de electriciteit in de kerk heeft men over de beschildering een elektrische kabel gelegd.

De toestand van geheel het vagevuur is niet schitterend. Doch niet gewanhoopt. Wat in Wachtebekereeds lang verdwenen is, wil men in Overslag waarderen. Een nieuw bescherm-dak is het begin. De verplaatsing van de elektrische leiding is de volgende stap en het terug rechtzetten van het vagevuur is een noodzaak. Voor de herstelling of de conservering van de muurschilderingen wordt contact gezocht met de dienst Monumenten en Landschappen. Met hun deskundig advies willen wij als heemkundige kring een materiële en financiële hulp bieden zodat het “vagevuur” van de kerk van Overslag zal blijven bestaan voor ons nageslacht.

X. RONDLEIDING IN EN ROND DE KERK VAN OVERSLAG ANNO 1995

Na onze tocht doorheen de geschiedenis van parochie en kerkgebouw willen wij even een wandeling maken rond de kerk en het kerkhof, en daarna op verkenning gaan binnen de kerkruijnte zelf, zoals deze zich nu in 1995 presenteert.

1. Westergevel en toren.

Kijken wij eerst even vanop het ruime kerkplein naar de voorgevel van deze landelijke kerk op de grens tussen Nederland en België. Let op de lage vierkante toren, een vrij zware Westtoren met drie geledingen, met een ronde traptoren in de zuiderhoek, met versneden steunberen op de gevelhoeken, vlak omlijste steekboogvensters en acht galmgaten, tenslotte met een vierzijdige leien spits met torenuurwerk.

Let ook op de massieve oude deur en haar omlijsting in zandsteen. Dit rondboogvormig portaal is nog herkomstig uit de oude kerk van 1711-12. De deur is omlijst met een barokke, zandstenen, spiegelboogvormige, grijze rand.

Boven de deur en de omlijsting staat, op een rechte kroonlijst, een versierde rondboognis (met glas afgesloten) en in die nis het mooie gepolychromeerde Mariabeeld in hout, dat de patroonheilige van de kerk oproept, vereerd onder de titel van “Onze-Lieve-Vrouw Geboorte”. Het beeld is dit van Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangen. De “Vrouw” staat hier afgebeeld met de voet op de kop van de paradijsslang met appel in de muil. Dat beeld herinnert aan Gods woord in het paradijsverhaal: “Vijandschap zal Ik stichten tussen u (de slang) en de vrouw, tussen uw kroost en het hare. Dit zal u de kop bedreigen en gij zijn hiel” (Gen. 3, 15). De tekst werd in de christelijke traditie op Onze-Lieve-Vrouw toegepast: “Zij (de vrouw) zal u de kop belagen”. Het beeld kan dateren van rond 1712.

Boven deze nis met het Onze-Lieve-Vrouwbeeld prijkt een rechthoekige steen, met daarin gebeiteld het wapenschild van de eerste mecenas van deze kerk: bisschop Philippe Erard van der Noot (1694-1730).

2. Wandeling rond de kerk.

Laten wij vlug de tocht doen rond de kerk en het kerkhof. Wij beginnen langs de noordkant. In de omheiningmuur langs de straat werden in 1927 (zie de herinneringssteen in de muur) zeven muurkapelletjes ingebouwd. Elk daarvan bevat een beeldengroep die een van de “Zeven Weën” van Onze-Lieve-Vrouw oproept. 1. De opdracht in de tempel, “Voorzegging van Simeon”, 2. De vlucht naar Egypte, 3. Op zoek naar de 12-jarige Jezus, 4. Maria ontmoet Jezus op zijn kruisweg, 5. Maria onder het kruis, 6. De kruisafdoening, “Jezus op de schoot van Maria”, 7. De graflegging.

Achter de kerk, aan de oostkant en tegen de koormuur, hangt onder een breed (te herstellen) afdak de Calvarie met de geschilderde figuren van Moeder Maria en de leerling Johannes onder het kruis. Onder de Calvarie staat in een rondboognis het geschilderd “vagevuur”, voorzien van een opschrift: “Want de hand des Heeren heeft mij geraakt” (Job 19, 21). Dit “vagevuur” moet nog gerestaureerd worden

Aan de zuidkant passeer je voorbij de Mariagrot met Bernardettebeeldje (1925). Bemerkt in de zuidergevel, in de pilaster tussen 3e en 4e travee van de muur, de rechthoekige zandstenen gevelsteen met opschrift: “J.B. DE CEULENERS/KOSTER/1851” (In de overeenkomstige pilaster van de noordgevel: een verweerde zandstenen gevelsteen met opschrift: “ED. STEENPUT/PASTOOR”)

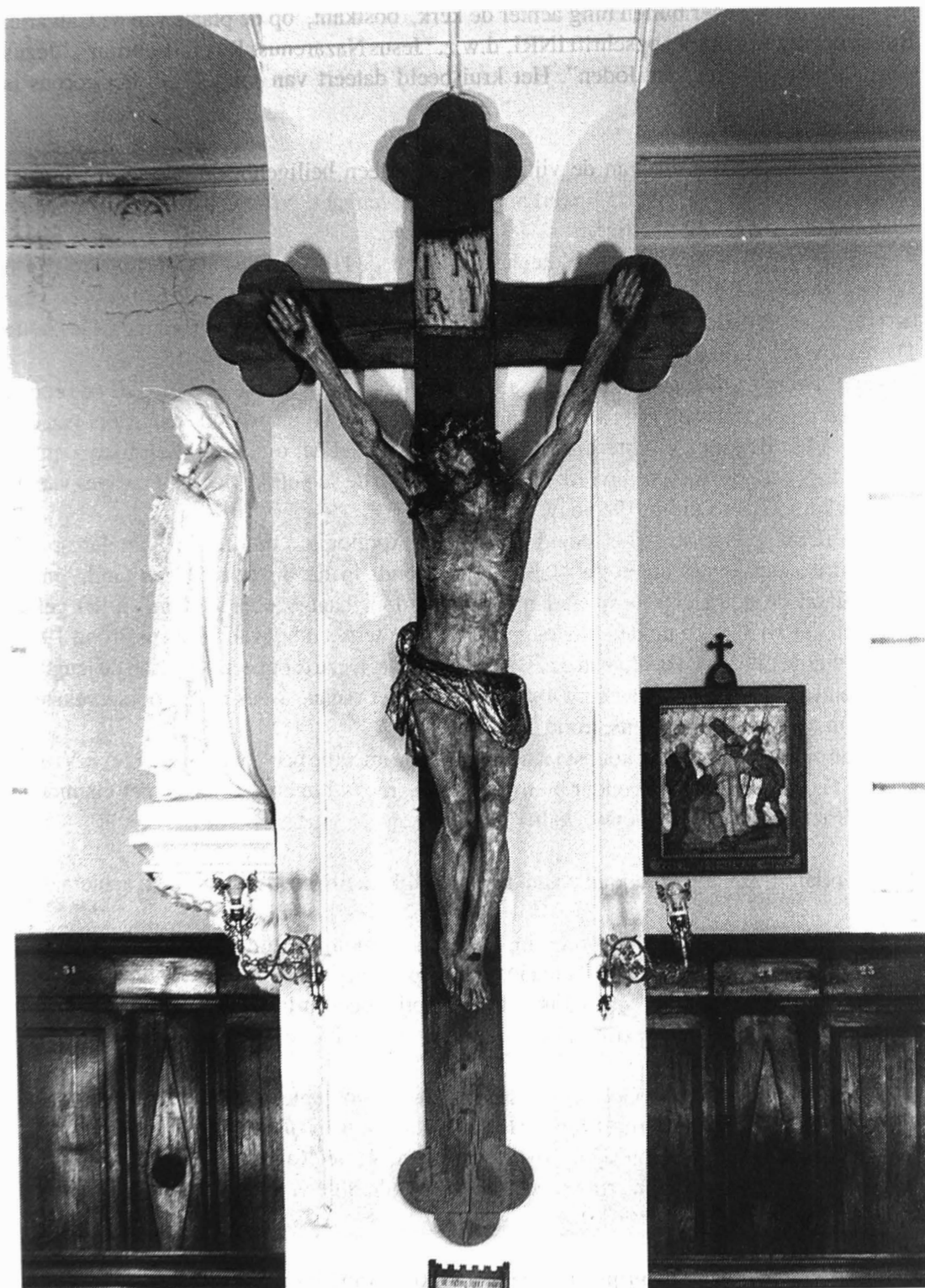

34. Detail van één van de kapellen van O.-L.-Vrouw van 7 Weeën.

Let ook nog eens op de grote vensters: steekboogvensters in brede steenboogvormige spaarvelden in de zijvleugels. Let ook even op het leien zadeldak boven het eenvoudige bakstenen kerkgebouw. Intussen ben je voorbij vele grafstenen en kruisen gewandeld. Daar liggen de overleden parochianen van Overslag begraven. Links en rechts van de voorgevel, staan of hangen de grafzerken van de priesters Ed. Steenput, Philibert Seys, H. Wellekens, en een vierde nog niet geïdentificeerd.

3. Kruisbeeld en heiligenbeelden in het middenschip.

Wij gaan nu de kerk binnen, langs de grote ingangdeur in de westergevel en door het portaal, onder de toren door. De binnenkerk bestaat uit een eenvoudig maar ruim middenschip, bijna zo breed als lang, met vijf traveeën, en twee smallere zijbeuken. Het schip is overspannen door een tongewelf. Middenschip en zijbeuken worden gescheiden door twee rijen vierkante pilaren. (Deze pilaren zijn in feite de buitenmuren van de eerste stenen kerk waarin men boogvormige openingen heeft gemaakt.)

35. Christus aan het kruis (oorspronkelijk beeld van de calvarie buiten de kerk) (ACL).

Aan de eerste pilaar links, noorderkant, hangt het groot houten kruisbeeld, de Christus op het kruis, dat vroeger buiten hing achter de kerk, oostkant, op de plaats van de Calvarie. Boven het kruis prijkt het opschrift INRI, d.w.z. “Jesus Nazarenus, Rex Iudaeorum”; “Jezus van Nazaret, koning der Joden”. Het kruisbeeld dateert van rond 1730; het corpus is ongeveer 175 cm. hoog.

Aan de westkant van elk van de vijf pilaren staat een heiligenbeeld. Het zijn allemaal volksgeliefde heiligen: aan de linkerkant, de vrouwenkant, vrouwelijke heiligen; aan de mannenkant mannelijke heiligen.

Aan de eerste pilaar staat op een sokkel het beeld van de H. Theresia van het Kind Jezus. De “kleine Theresia van Lisieux” is bij het volk zeer geliefd. Zij drukt haar kruisbeeld op haar hart tussen rozen. Met “rozen strooien”, zegde zij, zal ik mijn hemel doorbrengen. De kleine Theresia stierf in de karmel van Lisieux in 1897, op 24-jarige leeftijd (1873-1897).

Tegen de tweede pilaar staat de H. Barbara, maagd en martelares uit Nicomedië, 4 de eeuw, door haar eigen vader onthoofd. Zij draagt de ciborie in de rechterhand, een spoel van een spinnewiel in de linker. Achter haar tegen de grond staat het torentje, waarin zij zich als kluizenares liet opsluiten. Zij wordt aanroepen “tegen de schielijke dood”. Patrones van de mijnwerkers. (Beeld uit de 19e eeuw in terra cotta)

Aan de derde pilaar staat het beeld van de H. Apollonia, maagd en martelares, uit Alexandrië, aanroepen tegen de tandpijn. Zij houdt in de linkerhand een tand, in de rechterhand de palm van de maagden. Zij werd door haar beulen zo hard in het gelaat geslagen dat zij haar de tanden uitsloegen. (Beeld in terra cotta, van M. Zens, rond 1900)

Aan de vierde pilaar een beeld van de H. Moeder Anna. Deze toont een boek aan de jeugdige Maria en leert haar daaruit lezen. Opschrift: “Moeder Anna, wees onze voorspreekster”. (Beeld in terra cotta, M. Zens, rond 1900)

Tegen de pilaarmuur van het koor staat het gepolychromeerde beeld van Onze-Lieve-Vrouw van het H. Hart, roze kleed onder blauwe mantel, met witte hoofdsluier, met vlammen hart en rozen daarop. (19e eeuw, kalk)

Aan de pilaren van de zuiderkant staan de mannelijke heiligen. Wij beginnen achteraan in de kerk.

1. H. Antonius van Padua, geboren in 1195 te Lissabon, werd minderbroeder en groot predikant; hij is overleden in Padua in 1231. Op het gepolychromeerd houten beeld, ca. 1771 gemaakt, staat St.-Antonius in kloosterpij, met gordel en koord, afgebeeld. Hij draagt het Jezuskruis op zijn linkerhand en in zijn rechter een tak met lelie.
2. De heilige Aloysius van Gonzaga staat afgebeeld in toog met koorhemd boven de toog. Hij draagt de Christus op het kruisbeeld in de handen. Aloysius was een Italiaans Jezuïet, geboren in 1568 in Gonzaga, overleden in 1591 te Rome bij het verplegen van pestlijders; 23 jaar. Hij wordt vereerd als patroonheilige van de jeugd. (Beeld in hout, 1845)
3. De H. Nikolaas van Tolentijn is niet de Sint-Niklaas van Myra, de kindervriend. Hij werd geboren in de streek van Ancona (Italië) in 1245, trad als knaap binnen in het klooster te Tolentino, werd Augustijnnermonnik, novicenmeester, was 30 jaar lang werkzaam als volksmissionaris, biechtvader en actief in het ziekenapostolaat. Hij was gekend om

KL. III. Hoofdaltaar.

zijn streng boeteleven, zijn naastenliefde en vele wonderen. Hij deed die wonderen met de in zijn eigen orde gewijde “Nikolaasbroodjes”, veel gebruikt tegen ziekte en vuur. Hij stierf te Tolentino op 10 september 1305. Hij wordt vereerd als patroonheilige van een Arme-Zielen-broederschap, en als tweede landspatroon van Beieren, Venetië, Genua, e.a. Hij wordt afgebeeld in ordekleed met boek, kruisbeeld of lelie, een ster op de borst, soms met een schotel met wegvliegende gebraden kippen of patrijzen. Ook op Overslag staat hij met Nikolaasbroodjes in de hand. Opschrift: “Bevrijd ons van besmettelijke ziekten”. (Beeld in terra cotta, M. Zens, rond 1900)

4. Aan de volgende pilaar staat het beeld van de H. Jozef, voedstervader van Jezus, “patroon van kerk en land” (houten beeld met stok die bloeit).
5. Tegen de pilaar in het koor: gepolychromeerd beeld van het H. Hart van Jezus. Een zegenende Christus, met de wonden van de kruisiging in handen en voeten, met vlammend gouden hart en een doornenkroon rond het hart, een rode mantel boven wit kleed.

4. Het hoofdaltaar met tabernakel in het priesterkoor

Zo komen wij in het koor, een driezijdige koorabsis. Het hoogaltaar blijft de aandacht trekken (alhoewel het sinds het Vaticaanse Concilie voor de eucharistievieringen vervangen wordt door een altaar gekeerd naar het volk, opgesteld vooraan in het koor, dicht bij het volk).

Dit *hoogaltaar*, waarvan het tabernakel werd ingewijd door de bisschop van Gent Mgr. L.J. Delebecque in 1851, lijkt in zijn geheel geïnspireerd door een apocalyptisch visioen uit het Boek van de Openbaring (vooral Apoc. 5).

Hoog boven het altaar, als onder een hemels baldakijn, heerst de figuur van God de Vader, voorgesteld met grijze baard, de Schepper en Heer van het heelal. De rechterhand houdt hij met twee vingers zegenend omhoog. In de linkerhand houdt Hij de wereldbol. Omgeven door engelen (engelenkopjes) en zwevend op de wolken, zegent Hij zijn schepping: “En God zag dat het goed was”, “heel goed” (Gen. 1, 25. 31). Boven dat baldakijn prijkt het kruis. Achter de Schepperfiguur een waaier van stralen naar de schepping gericht. Normaal zou men hier een H. Geestduif verwachten en zeven stralen, die de zeven gaven van de H. Geest oproepen. Hier echter ontbreekt die H. Geest.

Alle aandacht gaat naar het *tabernakel*, in hout vervaardigd, vernieuwd in 1851. Christus, de eucharistische Heer, staat duidelijk centraal. Boven het tabernakel, waarin normaal de geconsacreerde hosties worden geborgen, staat een verguld draaitabernakel, deels bestemd voor de uitstelling van het Allerheiligste ter aanbidding in de remonstrans, deels voor het bewaren van de geconsacreerde hosties in de ciborie.

Op de deur van het draaitabernakel staat Christus als de “Goede Herder” uitgebeeld, in verguld half reliëf. De Heer staat hier afgebeeld als een eenvoudige herder met herdershoed, herderstas, herdersstaf en tweemaal twee schapen aan zijn voeten. Uit zijn hart schiet een straal bloed uit het doorstoken hart van de Gekruisigde naar de schapen toe. Bedoeld is hier zeker: de Herder heeft hart voor zijn schapen; Hij zal zijn leven geven voor zijn schapen (vgl. Joh.10, 11-15).

Bovenop dat draaitabernakel prijkt een Lam. Het draagt een kruisvaandeltje; het rust of

knielt boven het boek met de zeven zegels. Dit tafereel verwijst duidelijk naar het Lam Gods, de geslachtofferde Christus uit het Boek der Openbaring of de "Apocalypse". Reeds de profeet Jesaja, de Deutero-Jesaja, had in zijn Messiaanse profetie in de Ebed-Jahwehlieders de Dienaar-Gods-zangen, teksten die van de Dienaar Gods zeggen: "Hij werd gefolterd en diep vernederd, maar hij heeft zijn mond niet geopend, zoals een schaap dat stom is voor zijn scheerders, heeft hij zijn mond niet geopend" (Jes. 51, 7). "Om onze zonden werd hij gebroken". In het evangelie wordt Jezus door Johannes de Doper aangewezen als "het Lam Gods dat de zonden van de wereld wegneemt" (Joh. 1, 29 en 36).

In de *Apocalypse* tekent de ziener (Johannes) in een visioen "de heilige God", gezeten op zijn hemelse troon en in zijn rechterhand "een boekrol beschreven van binnen en aan de achterzijde, en verzegeld met zeven zegels" (Apoc. 5, 1). "Niemand ... was bij machte het boek te openen" (Apoc. 5, 3). Toen zei een van de oudsten rond de troon: "Overwonnen heeft de Leeuw uit Juda, de Spruit van David (bedoeld is de beloofde Messias, de Christus). Hij zal het boek openen en zijn zeven zegels breken" (Apoc. 5, 5). "Toen zag ik tussen de troon ... en de oudsten een Lam staan, als geslachtofferd ... En Hij kwam en nam het boek uit de rechterhand van Hem die op de troon is gezeten. En de Oudsten vielen in aanbidding neer" (Apoc., 5, 14). Het Lam opende de zegels een na een. "En toen het Lam het zevende zegel opende, werd het stil in de hemel, wel een half uur lang" (Apoc. 5, 14). In verdere teksten van de *Apocalypse* wordt het boek genoemd "het boek des levens van het Lam" (Apoc. 21, 27). De heiligen in de hemel zijn zij "wier naam van de grondlegging der wereld geschreven staan in het boek des levens van het Lam dat geslacht is" (Apoc. 13, 8).

Het zijn deze apocalyptische visioenen die door het Lam Gods op het verzegelde boek hier boven het tabernakel worden opgeroepen.

In de kerk van Overslag staat boven dat Lam Gods met kruisvaandeltje, nogmaals een kruisbeeld met de "gestorven" Christus, maar anderzijds ook omstraald door de heerlijkheid van de "verrezen" Christus.

Achter dat kruis werd hier op Overslag een wandtapijt getekend als vandamaast. Vroeger (zie foto) stond op dat doek het Christusmonogram P en daarbij de Alpha en Omega (begin- en eindletter van het Grieks alfabet, teken van "begin en einde" van schepping en verlossing). Onderaan op dat doek stonden in hoofdletters geschreven: PAX en LUX, "Vrede" en "Licht". Al die teksten en afbeeldingen wijzen blijkbaar op het centraal hoofdgegeven: de eucharistische Christus is het Lam Gods, geslachtofferd voor ons heil, Licht en Vrede, Begin en Einde.

Op dit altaar staan zes grote koperen *kandelaars* met op de voet in drie geplatineerde medaillons: de Christusfiguur, Onze-Lieve-Vrouw en Sint-Jozef. (Zijn dit de kandelaars van 1881?)

Naast het altaar staan twee *grote engelen* met opstaande vleugels. Ze dragen elk een bundel luchters, grote lampen. Men noemt ze de "engelen-aanbidders". Bedoelt men hier de "Serafs" uit het visioen van Jesaja, die Gods grootheid verkondigen en tot schroom en eerbied oproepen: "Heilig, heilig, heilig de Heer, de God der hemelse machten" (Jes. 6, 1-4). Op het houten antependium onder het altaar staat nogmaals het Lam-Gods geschilderd: op het verzegeld boek en met het kruis op zijn schouders, het Lam Gods geslachtofferd voor ons.

Het hoofdaltaar, zoals ook de twee zijaltaren, rusten op een voet of trede in hout.

5. De glasramen in de absis.

In de absis vallen ook twee gebrandschilderde kleurramen op (werk van glazenier Eug. De Mets, Brussel, 1895). Het linkerraam stelt Onze-Lieve-Vrouw, “Heilige Maria”, voor met kroon, blauwe mantel en rood kleeed.

Het rechterkleurraam stelt de H. Cornelius voor, paus en “martelaar”. Cornelius was bisschop van Rome en paus van 351 tot 353. Hij stierf in ballingschap in Civitavecchia in 353. In het kleurraam draagt hij de pauselijke tiara en de pauselijke staf. In de hand houdt hij een kelk (van de martelaar?).

Bemerk in het koor de eikenhouten koorbanken, waaraan de vier zilveren processiekandelaars vastgehecht zijn. Deze werden naast het H. Sacrament in de processie gedragen. Let ook meteen eens op de lambrisering die heel de kerk omringt, een eenvoudige houten lambrisering met roosmedaillons; ze dient als rugleuning voor de zitbanken. Ze werd in 1854 door J.B. De Ceuleners en J. Maeszeele gekocht uit de Kerk van Burst en hier ongepast. In de koorbanken zaten vroeger waarschijnlijk “de kerkmeesters”. De zitbanken vooraan tegen de zuidermuur van de kerk waren voorbehouden aan de leden van de Sint-Sebastiaansgilde. De zitbanken langs de noordermuur van de kerk en achterin aan de westkant werden ingenomen door de leden van “het Heilig Sacrament”, de H. Sacraments-confrerie; binnen de banken zie je nog de houten steuntjes en de ijzeren ringen waarin de flambeeuwen werden vastgezet.

Let in het koor nog op de hangbel aan de sacristie, met een Jerusalems kruis in de ronding; op het processiekruis, nog steeds gebruikt; de zilveren lezenaar met latijns altaarmissaal op het hoofdaltaar; het wierookvat met schelp in het koor; de gong; naast het O.-L.-Vrouwaltaar de baljuwstok met koperen Lieve-Vrouw figuur en Jezuskind op linkerarm boven de staf; en bidstoelen in koor en achteraan in de kerk.

6. De zijaltaren.

In de zijbeuk aan de noordkant staat een altaar aan Onze-Lieve-Vrouw toegewijd. Op de altaartombe in hout (einde 19e eeuw) prijkt het Mariamonogram SM (Sancta Maria). Boven het altaar troont het mooie, gepolychromeerde beeld van Onze-Lieve-Vrouw, in hout gekapt door de Lanier (1874). Maria draagt het zegenend Jezuskind op de arm; zij draagt een kroon op het hoofd.

In de zijbeuk aan de zuidkant werd het altaar toegewijd aan de H. Cornelius. Het gepolychromeerde Corneliusbeeld in hout (gebeeldhouwd door M. Zens, in 1906) toont de H. Cornelius met pauselijke tiara. In de rechterhand houdt hij zijn staf, in de linkerhand een hoorn. In de zes nissen achter de vier kandelaars werden het Sint-Cornelius monogram SC, de tiara en de pauselijke staf geschilderd, goud op rode achtergrond.

7. Doopvont en kleurramen.

Dicht bij het St.-Corneliusaltaar passeren wij voorbij de doopvontkapel. Boven aan het plafond van deze kleine kapel hangt de H. Geestduif. In kleurletters werd op de muur de doopformule geschilderd: “Ik doop u in den naam des Vaders en des Zoons en des H. Geest”. De granieten doopvont wordt gedekt met een groot koperen deksel, waarboven het kruis op de wereldbol. Vier kandelaars staan naast de doopvont gerijd.

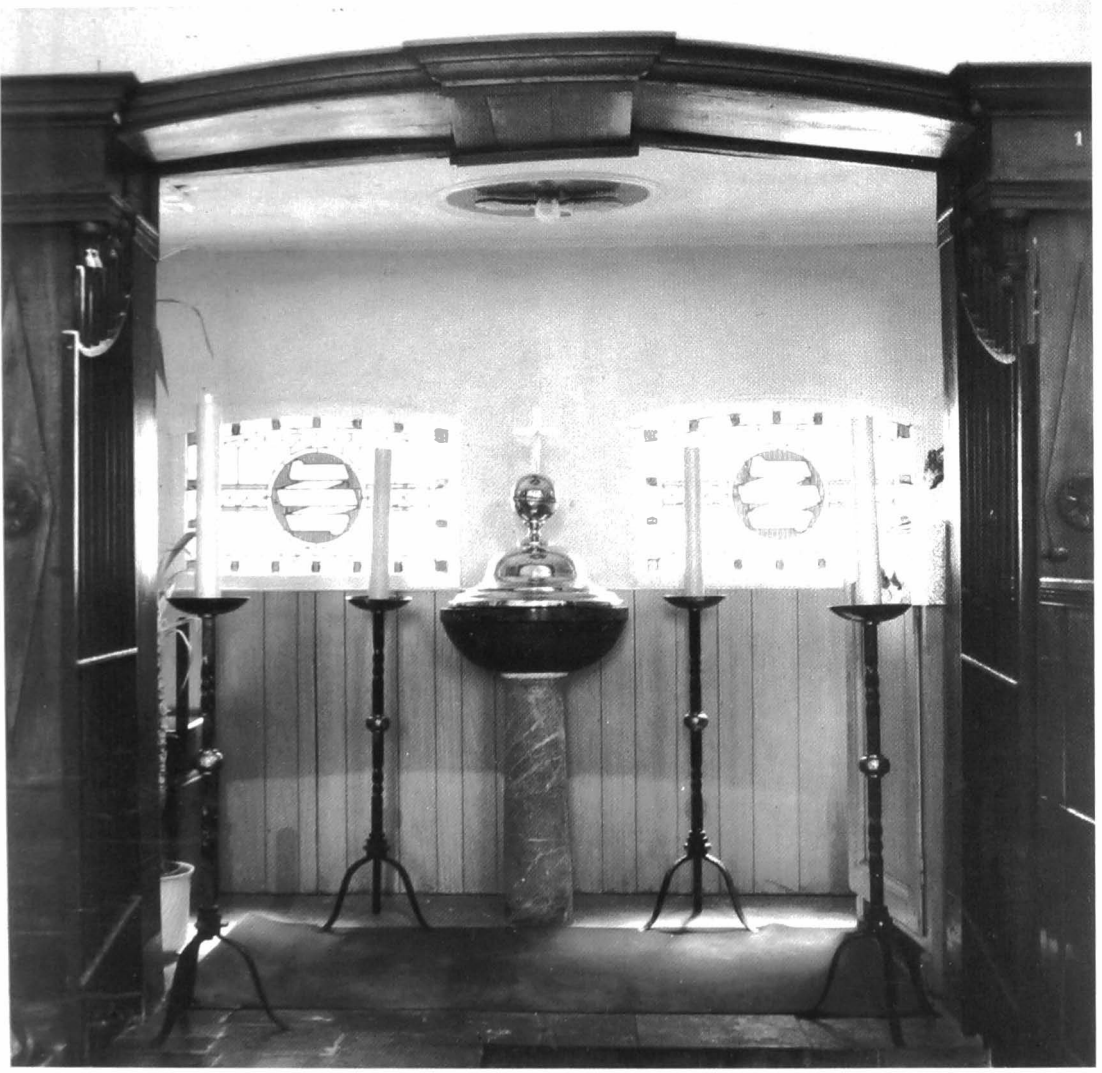

36. *Altaar van Onze-Lieve-Vrouw.*

Boven de doopvont is het kleurraam betekenisvol gevuld met de symbolen van de drie goddelijke deugden: het geloof (kelk en hostie), de hoop (anker) en de liefde (rood brandend hart). In het bovenste kwartier wordt de H. Geest-duif voorgesteld, een verwijzing naar het doopsel van Jezus in de Jordaan. Die H. Geest is werkzaam in elk christelijk doopsel. In de andere kleurramen worden telkens de schenkers vermeld (zie p. 68).

8. De predikstoel, de kruiswegstaties en het orgel.

Wij passeren tussen de tweede en de derde pilaar de predikstoel; werk van het kunststelier M. Zens te Gent in 1906. De kansel is helemaal in hout, meestal eikenhout. De trap met dubbele leuning die voert naar de kuip, steunt op een marmeren trede, maar is overigens in hout. Het voetstuk van de kansel is in eikenhout, met engelenkopjes op elk van de vier zijden. Boven in de kuip, onder het klankbord hangt weer een H. Geest-duif. Op de kuip zelf werden de vier evangelisten met hun embleem in eikenhout gebeiteld. De symbolen, kind,

KL. IV Doopvont.

38. *Evangelist Joannes (predikstoel)*
(ACL).

39. *Evangelist Mattheus (predikstoel)*
(ACL).

40. *Evangelist Lucas (predikstoel)* (ACL).

41. *Evangelist Marcus (predikstoel)*
(ACL).

offerdier, leeuw, arend werden afgebeeld met vleugels, zoals de vier wezens, in het roepingsvisioen van Ezechiël (Ezech. 1, 5-10). Het medaillon aan de westerkant stelt de evangelist Johannes voor met als embleem de adelaar (hoge vlucht van Johannesgedachten); aan de noorderkant de evangelist Mattheus met (gevleugeld) kind (zijn evangelie begint met de geboortelijst van Christus en de geboorte van het kind Jezus in Betlehem); aan de oostkant Lukas met (gevleugeld) offerdier (zijn evangelie begint bij het offer van Zacharias in de tempel); aan de zuidkant in medaillon op de deur boven de trap, de evangelist Marcus met (gevleugelde) leeuw (zijn evangelie begint met het optreden van Johannes de Doper in de woestijn, bij de wilde dieren). Zeer mooi beitel- en snijwerk.

Kijk bij de rondgang ook naar de veertien staties van de kruisweg aan de zuidermuur en de noordermuur boven de lambrizing (werk van Remy Goethals, Gent, 1905). Op goudgeschilderde achtergrond worden de statie-taferelen geschilderd.

Vanuit het middenschip dicht bij de kansel, krijg je een tamelijk goed zicht op het *kerkorgel* achteraan in de kerk, op het oksaal. Het orgel werd in 1955 vernieuwd door de gekende West-vlaamse firma van orgelbouwers Jos Loncke en Zonen (Esen). Het werd in november 1955 ingespeeld door "Meester" Gabriël Verschraegen, hoofdorgelist van de Sint-Baafskathedraal van Gent. Het bestaat uit twee klavieren en pedaal, en 36 registers. De orgelpijpen staan mooi opgesteld tegen de westermuur: drie orgeltorens met elk 5 grote orgelpijpen, en daartussen en erachter een reeks van 5 kleinere orgelpijpen links, een tweede reeks met 14 kleine orgelpijpen centraal en nog eens 11 kleine orgelpijpen rechts. Tijdens de restauratiewerken staan de orgelpijpen afgedekt tegen het stof, achter een zware plastic. Maar na de restauratie zullen orgelist en zangkoren beschikken over een mooi ogend instrument.

9. Vier schilderijen.

Tijdens de verdere rondgang bewonderen wij vier schilderijen uit de 19e eeuw, blijkbaar alle vier afkomstig uit het Franciscaans milieu van Minderbroeders of Recolletten. Ze zijn geschilderd op doek, met alle vier dezelfde afmetingen: 200 x 130 cm.

1. De eerste schilderij hangt boven de biechtstoel aan de zuidermuur. Zij stelt een monnik voor, waarschijnlijk een minderbroeder, met grote hoofdkruin, bruine hoofdkap achterover geslagen, en ruige bruine pij. Hij knielt voor een tafel met kruisbeeld en doodshoofd op tafel (mediterend over de vergankelijkheid van het menselijk leven). Boven in de linkerhoek twee engeltjes. Als het waar is dat de rechterhand van de minderbroeder stigmata vertoont, dan zou het misschien wel kunnen gaan over de stichter van de minderbroeders, Franciscus van Assisi (of een andere gestigmatiseerde franciscaan). Anderen, bv. mvr. Andrea De Kegel, zien er de H. Hiëronymus in, die o.a. in de grot van Betlehem leefde en werkte.
2. Naast de ingang aan de westerkant van de kerk hangen twee schilderijen. Het doek dat bij het binnenkomen rechts van de bezoeker hangt, stelt de H. Ambrosius voor, bisschop van Milaan. Geboren in Trier in 340, deed hij studies in Rome, werd bisschop van Milaan gekozen in 374, is gestorven op 4 april 397. Als bisschop wordt hij voorgesteld met kromstaf en bisschopsmijter, met bisschopskruis op zijn bisschoppelijk gewaad. Als kerkleraar draagt hij een boek in de hand. Om zijn welsprekendheid staat naast hem de bijenkorf, de honingzoete leraar. Hij is één van de vier grote Westerse Kerkvaders en patroonheilige van de imkers.

42. *Schilderij van de H. Ambrosius (ACL).*

3. Langs de andere kant van de ingang deur, links bij het binnenkomen, stelt de schilderij een mystieke kloostervrouw voor, geknield voor het kruisbeeld en op tafel een geopend boek (bijbel of bezinningsboek). Zij kijkt achterom: daar verschijnt Onze-Lieve-Vrouw, die haar het Jezuskind in de kribbe aanbiedt. De Moeder Gods is gekleed in wit kled en donkerblauwe mantel. Links boven kijken twee engelen of een herder naar beneden, in aanbidding voor het Kind. Boven dit kersttafereel hangt een H. Geestduif. Dit doek hing vroeger in de pastorie. Wie is die mystieke kloostervrouw? Waarschijnlijk is het Margareta van Cortona. Margareta is geboren in 1247 in Laviano (Toscane in Italië) en overleden in Cortona (Italië) op 22 februari 1297. Zij bekeerde zich bij het zien van het misvormde, verminkte lijk van een edelman, met wie zij in een zondige verhouding had geleefd. Zij leidde nadien een uitzonderlijk streng boeteleven, en werd begenadigd met rijke mystieke gaven. Zij richtte een hospitaal op en een genootschap van derde-orde zusters van Franciscus. In 1728 werd zij heilig verklaard.
4. Het vierde schilderij hangt boven de biechtstoel aan de westermuur. Het doek stelt weer een kloostervrouw voor, in mystieke vervoering, geknield voor een tafel waarop het kruisbeeld en een doodshoofd. Zij wordt omstraald door een lichtbundel vanuit de hemel, waarin boven twee engelenkopjes. De vrouw draagt een zwarte kloosterkap, en daaronder een witte hoofddoek en gemp tot onder de kin, een bruine pij, een gordel met (gesel?) koord en paternoster.

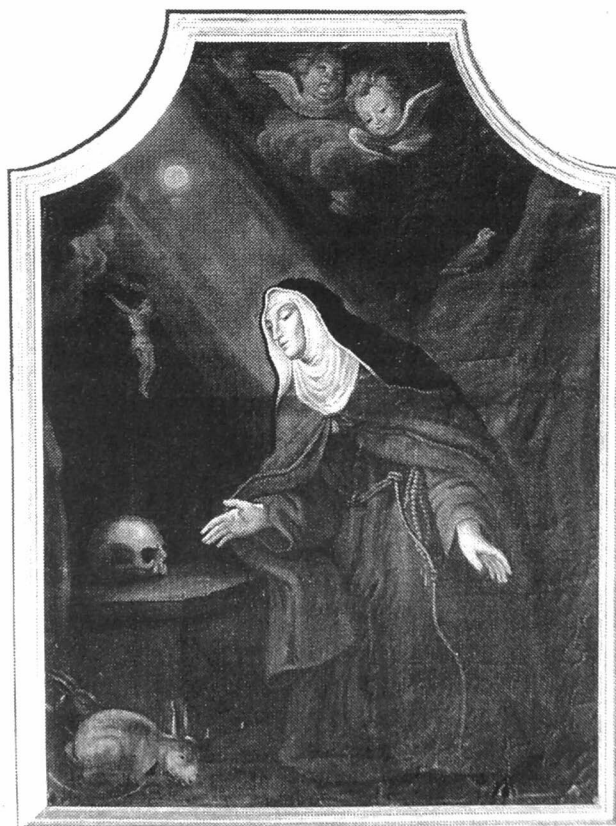
Waarschijnlijk is deze kloostervrouw de H. Coleta van Corbie, Nicolette Boëlle geboren op 19 januari 1381 in Calceye bij Corbie (Picardië in Frankrijk, dicht bij Amiens). Op 17-jarige leeftijd verloor Coleta eerst haar moeder en kort daarop haar vader, meester-schrijver in de grote abdij van Corbie. Zij verkocht al haar bezittingen en schonk het geld aan de armen. Zij begaf zich naar Amiens en verbleef er korte tijd in het begijnhof. Daarna vertrok zij naar Pont-Saint-Maxence, waar zij als dienstmeisje werkzaam was in het klooster van de Urbanisten (Rijke Klaren). Hier bemerkte zij hoe ver deze Clarissenzusters afgeweken waren van het armoede-ideaal van de H. Clara. Zij liet zich inlijven in de Derde Orde van St.-Franciscus en met plechtige geloften drie jaren zich insluiten in een "recluse", een kluis naast de O.-L.-Vrouwkerk te Corbie. Daar werd zij zich bewust door God geroepen te zijn om als hervormster van de Franciscaanse vrouwenorde op te treden. Ontslagen van haar clausuurgeloften, op 3 augustus 1406, vertrok zij naar Nice, waar zij uit de handen van paus Benedictus XIII de pij van de H. Clara ontving, in zijn handen geloften aflegde en de opdracht kreeg haar hervormingsplannen door te zetten om het evangelisch arm leven van de H. Clara na te volgen. Dank zij de goede betrekkingen met verschillende vorstenhuizen, vooral van Bourgondië, gelukte het haar vanuit Besançon verschillende kloosters van Rijke Klaren in Frankrijk te brengen tot het onderhouden van de oorspronkelijke kloosterregel. Zelf stichtte zij 18 nieuwe kloosters van Arme-Claren-Coletienen. Haar hervormingen vonden ook ingang in Duitsland, in Spanje en in het graafschap Vlaanderen, toen bestuurd door de hertogen van Bourgondië. Op 3 augustus 1442 werd zij plechtig in het bezit gesteld van het Clarissenklooster "Betlehem" te Gent. Daar overleed zij op 6 maart 1447. Zij werd in 1625 zalig en in 1807 heilig verklaard. Bij het vijfde eeuwfeest van haar overlijden bracht de stad Gent haar een luisterrijke hulde (zie Prof. Dr. F. Raeymaekers, ofm cap., in Encyclopedie Winkler-Prins, Elsevier, 6de druk, 1949, d. 6, p. 211).

43. *Schilderij van de H. Margareta van Cortona (ACL).*

De *biechtstoel* onder dit laatste schilderij is mooier (en ouder?) dan die langs de zuidkant. De fijne klapdeurtjes komen vermoedelijk uit de kerk van Herzele. Zij vertonen het Jezusmonogram IHS (Iesous, Huios, Sôter: Jezus, Zoon van God, Verlosser). Vóór de klapdeurtjes en boven de benedendeur wordt nog een houten schaalje bewaard, dat waarschijnlijk diende om er de boetepening in te deponeren (bij de paasbiecht). Binnen in de biechtstoel, op de plaats van de biechtelingen, hangen twee medaillons in hout, de ene met de figuur van St.-Petrus met de sleutelmacht, de andere met een (geschonden) magdalenafiguur of beter de figuur van de “penitente”, de zondares die de voeten van Jezus zalfde en over wie de Heer zegde: “Haar zonden zijn haar vergeven, al waren ze vele, want zij heeft veel liefde betoond” (Lc. 7, 47).

Alvorens je de kerk verlaat, kan je in de zuiderzijbeuk achteraan aan de zitbank een gleuf zien voor offergaven. In de volksmond noemde men die bank de offerblok van het “hoenderkot”. Bij ziekte van kippen of pluimvee werd, om verdere uitbreiding te voorkomen, aan de kerk een kip, een “hoender” geofferd. Die kip werd openbaar verkocht en het geld van de verkoop werd in deze offergleuf gestoken. Oudere mensen zullen zich dit gebruik nog wel herinneren.

44. *Schilderij van de H. Coleta van Corbie (ACL).*

Na deze rondgang door de kerk keren wij terug naar de archieven om de herkomst te vernemen van deze beelden, schilderijen, relieken, enz... Wanneer en door wie werden ze gemaakt en geschonken? Wij stappen een paar eeuwen terug in de geschiedenis van de parochie Overslag.

XI. RELIEKEN BEELDEN, MEUBILAIR, ORNAMENTEN IN DE KERK VAN OVERSLAG (1711-1995)

1. Relikwieën

Op 9 april 1711 ontving de kerk de relikwie van de H. Cornelius, Paus en martelaar. Onder massale belangstelling werd, op 26 april, de relikwie overgebracht van de kerk van Wachtebeke naar de kerk van Overslag.

Op 12 juni 1711 ontving de kerk van Overslag de relikwie van de H. Cassianus.

Op 13 juni 1771 is processie-gewijs de relikwie van de H. Antonius ingehaald in de kerk.

In 1844 is op Overslag een negendaagse “begankenis” ingesteld tot de relikwieën van de Paus en martelaar H. Cornelius. Deze begankenis begint op het feest van het H. Sacrament. Voor de geschiedenis van de confrerie van de H.-Cornelius en later van het H. Sacrament verwijzen wij naar het hoofdstuk over de congregaties en gilden van Overslag.

In 1851 heeft de kerk van Overslag de relikwieën van O.-L.-Vrouw bekomen.

In 1851 zijn in de “groeven” van beide zijaltaren de relikwieën geplaatst van de martelaren: Celestinus, Gaudentius en Exuperantius.

Op 10 september 1854, feest van de H. Nikolaas van Tolentijn, zijn de relikwieën en het beeld van deze heilige voor het eerst aan de godsvrucht en viering van de parochianen ten toon gesteld. De relikwieën heeft de pastoor gekregen van juffrouw Sofia Versmessen, “rectoresse” te Sint-Niklaas. De bijhorende brieven zijn goedgekeurd door Mgr. J. Delebecque op 1 augustus 1854. Aan de pastoor werd oorlof gegeven tot het wijden van het brood van de H. Nikolaas van Tolentijn.

In 1875, werden de relikwie en het beeld van de H. Apollonia aan de kerk van Overslag geschonken door Damianus Van Bambost.

Om al de relikwieën op te bergen werd er in 1847 een relikwieënkast gemaakt. In 1876 was men aan vervanging van deze kast toe. Zij kostte toen de prijs van 30 fr.

Bij verschillende beelden hoorden attributen of versieringen. De vermelding of de aankoop daarvan wordt vermeld in het hoofdstuk “Zilver- en koperwerk”.

2. Heiligenbeelden (1711-1905)

Een der oudste beelden die de kerk van Overslag bezit, is het beeld van O.-L.-Vrouw Geboorte. Het is geplaatst boven de ingang van de kerk. Het beeld is uit hout gesneden en gepolychromeerd. Dit beeld zou in eerste instantie boven het altaar van O.-L.-Vrouw hebben gestaan. Later, na de aankoop van een nieuw beeld van Onze-Lieve-Vrouw en de verbouwing van de kerk in 1898, werd het beeld geplaatst boven de ingang van de kerk.

Een grote plechtigheid greep plaats op 13 juni 1771. Processiegewijs werd het beeld van de H. Antonius van Padua met de bijhorende relikwie in de kerk ingehaald.

Ter verfraaiing van de kerk werd in 1845 het beeld van de H. Aloysius van Gonzaga plechtig de kerk ingehaald. Het beeld was gesneden door Fr. Van der Beeken uit Geraardsbergen en betaald door de congregatie van de "jonkmans". Deze congregatie werd opgericht in 1844

Op 24 april 1874, onder de toenmalige pastoor Gevaert, werd een mooi beeld van Onze-Lieve-Vrouw aangekocht. Het beeld werd gekapt door de heer De Lanier. Het beeld heeft een hoogte van 1,30 m. Het is geschonken door een godvruchtige vrouw uit Assenede. Pastoor Gevaert was onderpastoor te Assenede vooraleer hij pastoor werd te Overslag. Op 1 mei 1874 werd het beeld van de pastorie naar de kerk gebracht, gewijd en daarna boven het altaar van Onze-Lieve-Vrouw geplaatst.

45. Beeld van O.-L.-Vrouw boven het altaar van Onze-Lieve-Vrouw. (ACL).

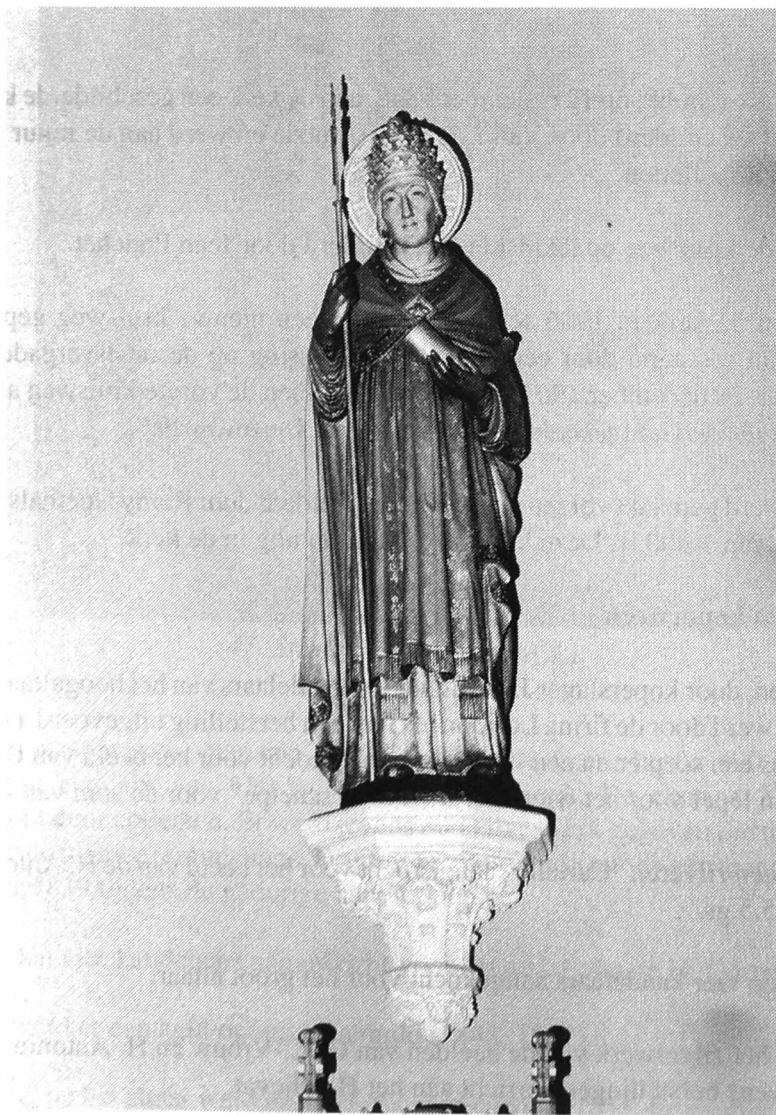
In 1875 werd het beeld van de H. Apollonia door Damianus van Bambost geschonken aan de kerk van Overslag.

3. Beelden in de kerk van Overslag (1906)

Rond 1906 greep een ware beeldenverwisseling plaats in de kerk van Overslag. Enkele beelden zijn verdwenen, andere zijn vervangen. Hierdoor zijn enkele waardevolle beeldhouwwerken verdwenen uit de kerk van Overslag.

– In het atelier van Mathias Zens te Gent werd een houten beeld gesneden van de H. Cornelius. Het beeld werd gepolychromeerd en geplaatst boven het altaar van de H. Cornelius. Dit beeld kostte 250 fr waarvan 150 fr kwam van een gift door Franciscus Stevens, directeur van het klooster van Mariekerke.

– Het beeld van de H. Moeder Anna, H. Apollonia, H. Nikolaas van Tolentijn en

46. Beeld van de H. Cornelius boven het altaar van de H. Cornelius (ACL).

Cassianus zijn in terracotta en werden eveneens gemaakt in de werkplaatsen van Mathias Zens te Gent.

De beelden werden geschonken door de echtgenote van ontvanger Temmerman, Honoré van Durme en Florimond Steenput, hoofdonderwijzer te Merelbeke.

– De beelden van de H. Jozef en de H. Barbara werden geschonken door Elodie van Bambost.

– De beelden van de H. Aloysius van Gonzaga, de H. Antonius en Onze-Lieve-Vrouw (staat nu buiten boven het portaal van de kerk) zijn gesneden in hout en waren nog in goede toestand. Men mag aannemen dat zij de oudste beelden zijn in de kerk van Overslag.

Al deze beelden, uitgezonderd dit van de H. Cassianus, staan in de huidige kerk op sokkels gehecht aan de pilaren, O.-L.-Vrouw met kind (links) en H. Cornelius (rechts) staan boven de twee zijaltaren.

4. Kruisweg

Antonius Dierick schonk, op 12 december 1842, aan de kerk een geschilderde kruisweg. De kruisweg werd geschilderd door Van Loo uit Assenede en werd aan de muur opgehangen door de paters Recolletten.

In 1851 werd de kruisweg opgekuist en herschilderd door Jean Pouchet.

Vooraleer men de kerk in 1906 schilderde, werd een nieuwe kruisweg geplaatst. Deze kruisweg kwam tot stand door een eenparige beslissing op de raadsvergadering van de kerkfabriek van 20 december 1903. Toen beschreef men de vorige kruisweg als volgt: *“de kruisweg vroeger oud aangekocht zonder de minste kunstwaarde”*.

De kruisweg werd gemaakt volgens model en geschilderd door Remy Goethals uit Gent. Hij kostte de som van 1.800 fr. Deze kruisweg hangt nu nog in de kerk.

5. Zilver- en koperwerk

In 1770 werden, door koperslager Jan Cassier, de kandelaars van het hoogaltaar hersteld. In hetzelfde jaar werd door de firma Loridon te Gent een herstelling uitgevoerd aan de ciborie. Er werd tevens een scepter en een wereldbol aangekocht voor het beeld van O.-L.-Vrouw, samen met een lepel voor het wierookvat en een “schelpe” voor de som van 426 fr.

In 1771 werd een zilveren “Cartelle” aangekocht voor het beeld van de H. Antonius voor de som van 10.15.5.gr.

In 1828 werden vier kandelaars aangekocht voor het groot altaar.

In 1831 werd het zilverwerk van de beelden van O.-L.-Vrouw en H. Antonius vernieuwd. Er werden tevens herstellingen verricht aan het H. Olievat.

In 1833 werd een nieuw wierookvat aangekocht.

47. *Stralen monstrans (ACL).*

Een zilveren remonstrans, gemaakt bij M. Lorida te Gent, kostte 420 fr. De betaling gebeurde door een gift van 150 fr. van de Kerkfabriek. De overige 270 fr. werden samengebracht door collecten. Er werd tevens oud zilverwerk gegeven om te smelten en te verwerken in de nieuwe remonstrans. De remonstrans werd voor de eerste maal gebruikt op 23 november 1839 tijdens de gedurige aanbidding.

In 1843 werden vier kandelaars aangekocht voor het altaar van de H. Cornelius.

Regelmatig werd er een kelk opnieuw verguld (1848, 1867).

Het tabernakel op het altaar werd grotendeels vernieuwd in 1851. Er werd in hetzelfde jaar een nieuw "schild" aangekocht voor het beeld van de H. Antonius.

In 1852 werd nog een zilveren kroon aangekocht voor het beeld van O.-L.-Vrouw bij de firma De Keukelaer.

In verschillende verslagen van aangekochte attributen voor de kerk komen wij regelmatig “aankoop van flambeën” voor. Flambeeuwen zijn de lampen die door de verschillende gilden gedragen werden in de processie. Die kosten werden meestal gedragen door de gilden.

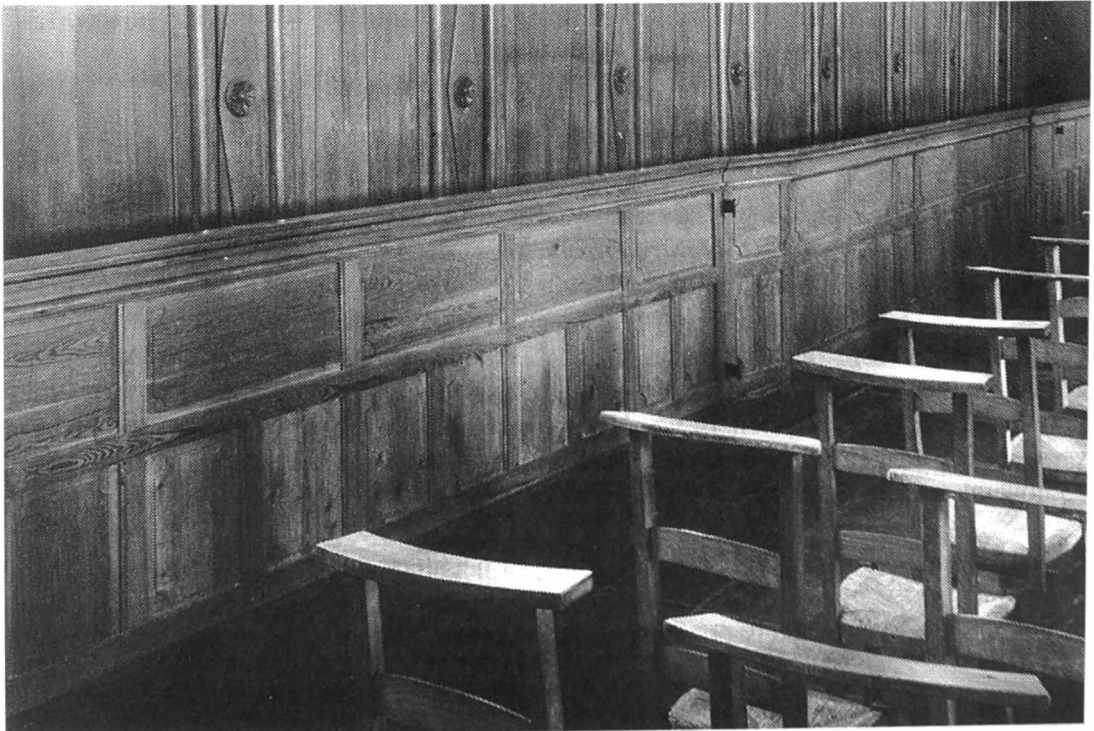
In 1877 werden vier “fakkels” vermeld voor de processie. Dit zijn waarschijnlijk de vier lantarens die meegedragen werden in de processie. Die lantarens staan nu in het koor van de kerk.

Achtereenvolgens werd er een altaarkruis aangekocht (1880), een kelk (1880), 6 geplatineerde kandelaars bij firma Van den Eynden-Mattele te Gent (1881), een processiekruis (1885). Ten slotte werd geopteerd voor de bescherming van de kleine kostbaarheden in de kerk. Bij de firma Duvillers werd een brandkast aangekocht voor de som van 225 fr. Daar werden de meest kostbare voorwerpen zoals kelken, remonstrans en relikwieën in opgeborgen.

6. Houtwerk

In 1834 werd een nieuwe kast geplaatst in de sacristie.

In 1845 werden de zitplaatsen in het koor geplaatst door A. de Ceuleners van Boekhoute voor 300 fr.

48. Lambrizing met zitbanken (ACL).

In 1846 is een nieuwe “spiesschen” biechtstoel in de kerk geplaatst door A. de Ceuleners. De biechtstoel werd betaald uit bijzondere giften ter waarde van 400fr.

Door dezelfde de Ceuleners werd in 1848 het nieuwe oksaal gemaakt en betaald uit bijzondere giften.

Samen met het vernieuwen van de glasramen werd, in 1903, een nieuw zijaltaar ter ere van de H. Cornelius geplaatst.

Over andere werken aan het meubilair van de kerk is weinig terug te vinden. Wat de communiebank betreft, vonden wij geen gegevens. Waarschijnlijk is deze geplaatst bij het bouwen van de kerk in 1712 en aangepast in 1850 bij het verbreden van de kerk. Zeker is dat de communiebank, door de algemene kuis- en opruimwoede in de jaren 1975-1980,

49. Oudste biechtstoel noorderkant (18de eeuw) (ACL).

opgeruimd is samen met de (verwaarloosde) vlaggen van de verschillende congregaties. Alleen het opendraaiend gedeelte van de communiebank is in de doopvontkapel blijven staan tot in 1992. Het staat nu in de sacristie-bergplaats links in het priesterkoor. Deze ondeskundige veranderingen zijn gebeurd bij het plaatsen van het nieuwe altaar in 1975.

50. Predikstoel (M. Zens, 1906) (ACL).

7. Predikstoel in de kerk van Overslag (1906)

Over de eerste predikstoel is weinig bekend. Hij zou gestaan hebben aan de eerste pilaar. In 1845 werd de predikstoel opnieuw verguld. Na de verbouwing van de kerk in 1850, werd in 1851 aan de predikstoel een marmeren trap geplaatst. Waarschijnlijk bedoelde men hiermede de onderste treden van de trap.

Op de zitting van de kerkfabriek op 20 december 1903 werden de mogelijkheden onderzocht voor het plaatsen van een nieuwe predikstoel. De kosten werden geraamd op 2.500 fr. De oude predikstoel werd als volgt beschreven:

“Predikstoel is waardeloos, door een gewone schrijnwerker getimmerde bak, niet versierd, ingeplakt boven aan de kerk in de 1st pilaer, sedert verlenging van de kerk niet op zijn plaats”.

De kerkfabriek geeft te kennen een poging te zullen doen om subsidie te bekomen voor het aanschaffen van een nieuwe predikstoel en een nieuwe kruisweg. Het totale bestek van deze werken bedroeg 4.500 fr.

Op de zitting van 22 januari 1905 kon men melden dat de provincie Oost-Vlaanderen een subsidie van 771 fr voorzag en van het departement Justitie een gelijkaardig bedrag van 775 fr. Het bedrag dat de kerkfabriek moest bijpassen was 2.950 fr.

Men vroeg aan de gemeente Wachtebeke om de lopende lening van de reeds uitgevoerde verbouwing van de kerk in 1898 te verhogen en de tijdsduur van de lening te verlengen. Men had toen een lening aangegaan van 5.394 fr en op 1 januari 1905 was reeds 3.000 fr. van die lening terugbetaald.

Op de vraag tot aanpassing van de lening, verkreeg men de goedkeuring van de gemeenteraad van Wachtebeke op 9 mei 1905.

In 1906 werd door het kunstatelier van Mathias Zens uit Gent een nieuwe versierde predikstoel gemaakt en geplaatst (zie de afbeeldingen van de 4 evangelisten op foto p. 101 en foto p. 114).

8. Linnen, stoffering

Vóór 1830 zijn er weinig of geen vermeldingen te vinden over kleding of linnen voor de kerk en haar bedienaars. Eén vermelding vinden wij in 1771 over de aankoop van een *“abijt en kap”*. Dit waren kledingstukken die de toenmalige paters Recolletten droegen. Het is ook de enige maal dat er een privé kledingstuk wordt vermeld in één of andere rekening.

Werden aangekocht en in rekening gebracht: witte kazuifel (1831), een rode en zwarte koorkap (1832), een gemeyerde witte kazuifel voor tweede klas (1833), nieuwe albe en koorkap (1834), een zwarte kazuifel aangekocht bij J.F. Grossé (1842), een nieuwe rode koorkap en stoel (1843), een witte koorkap en stoel (1844) en een purperen *“antependium”* en zwarte kazuifel (1846).

In 1848 werd voor de pastoor een zwarte kazuifel gemaakt uit zijden damast en een kruis met zilveren ranken.

In de jaren 1856 en 1857 werden nog volgende zaken geschonken aan de kerk van Overslag:

- een kazuifel in gouden moiré;
- een beste antipendium in moiré semifin voor 45 fr;
- een koorkap en stoel (ter gelegenheid van 25 jaar koningschap van Leopold I).

Werden nog aangekocht: drie alben (1857), een zwarte en een witte kazuifel aangekocht bij firma Versavel samen voor 212 fr (1879), nieuwe soutanen voor de misdienaars (1884), een zwart antipendium (1888) en een nieuw trinarium (1862).

Een merkwaardige onkost was het herstellen van de schoenen van de misdienaars in 1885. In die tijd liepen de meeste kinderen, en zelfs grote mensen, op klompen. Zo een schoeisel betaamde niet in de kerk. Er werden voor de misdienaars schoenen aangekocht, die op kosten van de kerkfabriek hersteld werden.

Een speciale vermelding verdient het kleed van O.-L.-Vrouw. Dit kleed was versierd met goudbrokaat. Het beeld, dat meegedragen werd in de processie, bestond alleen uit een hoofd en een staander. Daarop werden de klederen en de juwelen gehangen. Het kleed werd gemaakt in 1868 bij de firma Bugens te Gent en kostte toen 800,13 fr. Dit was in die tijd een zeer groot bedrag. Er werd oud goudwerk gegeven als aanbetaling. De kant aan het kleed was afkomstig van de kantschool uit het klooster te Wachtebeke. De mantel en het kleed bestaan nog; zij hangen op de zolder van de pastorie. De resterende juwelen liggen in de kast in de pastorie.

9. Vlaggen

In 1866 werd een nieuwe “standaert” aangekocht voor de Congregatie van O.-L.-Vrouw. In de loop der volgende jaren werden nog verschillende vlaggen en vaantjes aangekocht. Zij werden gebruikt in de processie.

Op 13 mei 1875 werd het vaandel aangekocht voor de confrerie van het H. Sacrament en twee vlaggetjes voor de processie ter waarde van 80 en 100 fr. De aankoop gebeurde bij de firma Leroy-Brandes te Gent.

Bij de algemene opkuis van de kerk in de jaren 1980-90 werden alle vlaggen opgeruimd en verbrand. De reden van deze opruiming was: ofwel waren de vlaggen te veel beschadigd ofwel waren zij door het vocht aangetast. De uiteindelijke redenering was: “Wat ligt dat hier nog te doen? Ze worden toch niet meer gebruikt”. Een verkeerde opvatting, maar het kwaad is geschied. Alleen op enkele foto's kunnen wij deze verschillende prachtige vlaggen nog bewonderen.

10. Uurwerk in de toren

Waar de horloge stond die horlogemaker Winne in 1882 herstelde, valt moeilijk te achterhalen. De kleine houten toren was niet direct de aangewezen plaats voor een “horlogie”. Toch spreekt men in verschillende rekeningen over “betaald voor het opwinden van de horlogie”.

In april 1902 werd in de nieuw gebouwde toren een nieuwe kerkhorloge geplaatst. De horloge werd gemaakt bij de firma Louis Meire te Gent voor de som van 1.000 fr, plaatsing en vijf jaar onderhoud inbegrepen.

De 1.000 fr werd ingezameld door bijdragen van tien centiemen per huisgezin en per week gedurende een heel jaar. Dit geld werd op zondag opgehaald ten huize van de inwoners. Zo konden de inwoners van de Overslag zeggen: "Het is onze horloge die in de toren hangt". In 1963 heeft horlogemaker R. de Bruycker uit Zeveneken verschillende noodzakelijke herstellingen uitgevoerd. Het duurde nog tot 1969 vooraleer het uurwerk in de toren elektrisch werd aangedreven. Bij het doornemen van de nog beschikbare rekeningen, komen regelmatig herstellingen voor aan het uurwerk in de kerktoren van Overslag. In 1986 werd een nieuw torenuurwerk geplaatst.

11. Schilderijen in de kerk van Overslag

In de kerk van Overslag hangen vier schilderijen. Zij zijn afkomstig uit de tijd dat de paters Recolletten hier de goddelijke diensten op zich namen. De schilderijen zouden vroeger, vóór het bouwen van een nieuwe pastorie (1860), in de oude pastorie gehangen hebben.

De vier schilderijen werden in 1880 gerestaureerd bij E. Lafoise te Brussel voor de som van 302 fr.

- schilderij met de voorstelling van de heilige Margareta van Cortona
- schilderij met de voorstelling van de heilige Coleta van Corbie
- schilderij met de voorstelling van de heilige Ambrosius
- schilderij met de voorstelling van een minderbroeder (H. Franciscus van Assisi?)

In 1823 werden, met de opbrengst van de "aalmoesen" van de confreries van de H. Cornelius en St.-Sebastiaan (samen 100 florijnen), twee schilderijen aangekocht voor de altaren. Welke schilderijen dit waren en of ze nog bestaan is niet gekend.

12. Orgel

Op 2 januari 1838 werd voor de eerste maal een orgel geplaatst in de kerk van Overslag. Het werd geplaatst door Fr. De Potter en kostte 500 Br-gulden. De kast van het orgel kostte nog eens 120 Br-gulden. Dit orgel was belast met 2 gezongen missen. (Zie hoofdstuk legaten) Was het aan de kwaliteit van het orgel gelegen? Of waren het de orgelblazer en de organist die nogal ruw omsprongen met het orgel? Wij weten het niet. Maar in 1846 waren er al grote herstellingen aan het orgel nodig. Regelmatig werden kleine rekeningen ingeschreven over herstellingen en kuisen van het orgel. In 1858 werd door Ch. Van Hoey een nieuw orgel in de kerk geplaatst. Het oude orgel werd verkocht aan E.H. De Beule, pastoor te Klein-Sinaai, voor de som van 400 fr. Of het orgel en de blaasbalg één geheel waren, weten wij niet maar in 1871 moest men de blaasbalg vernieuwen. In de rekening van het jaar 1878 staat een jaarwedde van 25 fr ingeschreven voor de orgelblazer. Dateen orgel een delicaat instrument was en nog is, valt af te leiden uit de steeds terugkomende herstellingskosten. In 1891 werd andermaal een nieuwe blaasbalg geplaatst. Die blaasbalg werd belast met gewichten (stenen) om zo de wind, die nodig was om het orgel te bespelen, in de orgelpijpen te drukken.

De firma Jos. Loncke en Zonen te Esen in West-Vlaanderen gaf op 25 november 1954 een prijsopgave voor het maken, leveren en plaatsen van een nieuw kerkorgel. In het bestek stond

vermeld: “*Het nieuw orgel zal gemaakt worden, met in gebruikneming der nog dienstbare delen van het oud orgel.*”

Het nieuwe orgel was van het systeem elektro-pneumatisch.

Het voetwerk had 30 tonen, het hoofdwerk 56 tonen en het zwelwerk 36 tonen. In een beperkte aanbesteding kwam men op 11 december 1954 tot een akkoord. Het nieuw orgel werd geraamd op een prijs van 282.000 fr. De Provincie zou 10% betoelagen, de rest 90% zou gedragen worden door omhalingen. Het bisdom gaf op 13 december 1954 zijn toestemming voor dit project.⁶⁸

De bisschop van Gent, Mgr. Ch. Calewaert, beloofde het kerkorgel te komen inwijden. Door onvoorziene omstandigheden duurden de werken langer dan gepland. Daarom richtte pastoor E. Verhellen aan de bisschop van Gent op 13 juli 1955 een brief waarin hij zich verheugde dat de bisschop zelf de taak op zich zou nemen. Anderzijds moest hij mededelen dat de werken vertraging hadden opgelopen en dat het waarschijnlijk eind september of begin oktober zou worden vooraleer het orgel zou kunnen ingezegend worden.⁶⁹ Z.E.H. Kan. Van Durme kwam het orgel keuren en goed bevinden. Op 28 november 1955 werd het orgel ingespeeld door de organist van de St.-Baafskathedraal, meester Gabriël Verschraegen. De blaasbalg, nodig voor het bespelen van het orgel, kreeg als drukkewicht een oude grafzerk van het kerkhof.

13. Inventarissen van het kerkmeubilair

In de loop der jaren zijn twee inventarissen gemaakt waarin de voorwerpen, eigendom van de kerk, opgenomen zijn. De eerste inventaris werd opgemaakt door pastoor E. Steenput in 1846.

INVENTARIS DER MEUBELLEN EN VOORWERPEN DER KERK VAN OVERSLAG OPGEMAAKT OP 19 MEI 1846

ZILVERWERK

1. *Eene remonstrantie*
2. *Eene ciborie*
3. *Twee kelken met toebehoorten*
4. *Eene consacreerdoos*
5. *Een H. Olievat met drij vatjes*
6. *Eene berechtingdoos*
7. *Twee kroonen, scepter, kruys, werelddbol, gouden keting met diamanten kruys en roozenkrans voor het beeld van O.L.V.*
8. *Twee kroonen, lelietak en werelddbol voor beeld van den H. Antonius a Padua*
9. *Vier relikwie kassen: eene van het H. Kruys, eene van den H. Cornelius, eene van den H. Antonius a Padua en eene van den H. Cassianus*
10. *Eene zilveren koey en zilveren hert*

GEPLATINEERDE VOORWERPEN

1. *Een kruys*
2. *Ampullekens met schotel*
3. *Twee hangkandelaerkes*
4. *Een kruys en lelietak voor het beeld van den H. Aloysius*

VOORWERPEN IN SEMILOR EN KOPER

1. *Zes kandelaers*
2. *Drij Kanons*
3. *Vier hangkandelaers*
4. *Twee bellen*
5. *Eene nachtlamp*
6. *Vier kroonen, scepter, wereldbols en gloria aen het beeld van O.L.V.*
7. *Twee kroonen, lelietak en wereldbol aen het beeld van den H. Antonius a Padua*
8. *Een stokkruys, dit alle is in 't semilor*
9. *Acht koperen kandelaers voor den outaer van den H. Cornelius*
10. *Vier dito voor den outaer van den H. Sebastianus*
11. *Vier dito voor den hoogen outaer*
12. *Twee hangkandelaers aen de schilderijen*
13. *Vier oude kleyne kandelaren*
14. *Eene nachtlamp*
15. *Een lavabo met bassin*
16. *Een rood koperen wierookvat met schalp*
17. *Eenen offerschotel*
18. *Eenen wijwaeter heemer*
19. *Drij kandelaers voor roetekeerssen*

DE STOFFELIJKE ORNEMENTEN VOOR HET VERRICHTEN DER KERKELIJKE DIENSTEN

1. **Kazuyls:** vijf witte, drij roode, twee purpere, eenen groenen, drij zwarte en twee voor het Antonius-beeld
2. **Koorkappen:** drij witte, twee roode, twee zwarte
3. **Tuniken:** twee zwarte
4. **Lofstoolen:** eene in den gouden moor, vier witte, drij roode, drij purpere, twee zwarte, eene groene
5. **Antipendia:** vijf witte, twee roode, drij purpere, een groene, twee zwarte, twee geschilderde tomben
6. **Standaerts:** eene van den H. Antonius a Padua, eenen van den H. Cornelius en eenen van O.L.V.
7. **Vaentjes:** twee roode en twee zwarte
8. **Baerkleederen:** vier zwarte, twee witte
9. **Tapijten:** een groot voor den hoogen outaer, een voor den vloer en een voor den trap van den hoogen outaer, twee kleyne voor de zijoutaeren
10. **Kussens:** een beste geborduurd, twee roode en twee voor de misdieners
11. **Soutanen voor de misdieners:** drij in de wol en vier in den merinos

LIJNWAED

1. *Amicten:* 12
2. *Alben:* 8
3. *Cingels:* 8
4. *Corporaels:* 12

5. *Kelkdoekjes: 20*
6. *Surplies: 8*
7. *Idem voor den koster: 3*
8. *Idem voor acolyten: 10*
9. *Autaedwalen: 12*
10. *Vingerdoekjes: 12*
11. *Benedictiedoeken: 6*
12. *Handdoeken: 11*
13. *Communiekleed: 3*
14. *Surplis H. Aloysius: 1*
15. *S. Antonius: 2 alben*

BEELDEN, SCHILDERIJEN EN ANDERE VOORWERPEN

1. **Beelden:** twee van O.L.V., twee van den H. Cornelius, een van den H. Antonius a Padua, een van den H. Aloysius, een van den H. Cassianus, twee houten kruysen met Christus beelden.
2. **Schilderijen:** zes waervan eene in Sebastiaens autaeer en eene opgerold, eenen kruysweg
3. Twee doodberien, twee ijzeren kandelaers voor aen de doodberien te staen, drij ijzere kandelaers voor de maegde keerssen, twee ijzeren kroonkandelaers, eene ijzere gegote kagchel met toebehoorten in de sacristij, drij keersbakken, eenen wijwaterkwispel, twee leunstoelen, negen canons, eenen quinque, eene staende horlogie

BOEKEN

1. *Drij missalen waer van eenen in den rooden marokijn met zilveren slotten, twee dito de requiem, twee pastorelen, twee processionelen, eenen graduel, twee antiphonaria*

Deezen inventaris opgemaekt den 19 mey 1846 hebben wij nauw-keurig bevonden.

*Den Pastor.
Ed. Steenput*

*Den President der kerkmeest:
D.V. Bambost⁷⁰*

In de jaren 1970-80 werden alle kerkbesturen verplicht een uitvoerige inventaris op te stellen. Dit was nodig omwille van de toenemende inbraken in kerkgebouwen. Ook de kerkfabrieken en de pastoor gingen niet altijd vrij uit. Bij hun bestuurswissel of een overlijden werd nogal eens de loop genomen met de eigendommen van de kerkfabriek.

In 1980 werd door pastoor M. Den Hollander een inventaris opgemaakt van de voorwerpen die nog aanwezig waren in de kerk. Het is een summier opsomming en zeker niet volledig. In 1984 werd een aanvulling verricht door de Provinciale Dienst van het Kunstpatrimonium. Deze twee inventarissen geven wij in bijlage nr. 8.

De onvolledigheid en een wetenschappelijke ondersteuning van de inhoud noodzaakt een nieuwe degelijke inventaris op te stellen.

XII. LEGATEN EN SCHENKINGEN AAN DE KERK VAN OVERSLAG

1. Algemeen

Tijdens het ontstaan van de parochie Overslag zijn verschillende schenkingen aan de kerk gebeurd van roerende- en onroerende goederen.

Die schenkingen hielden ook verplichtingen in voor de kerk. De meeste akten, aan die schenkingen verbonden, werden opgesteld door een notaris en moesten, vooraleer ze werden aanvaard, ter goedkeuring voorgelegd worden aan de gemeente Wachtebeke, het bisdom en de provincie. Voorzag men meer voordelen dan nadelen uit het legaat dan werd een gunstig advies uitgebracht naar de kerkfabriek van Overslag. Op haar beurt kon de kerkfabriek het legaat weigeren of aannemen.

In de loop der jaren (1600-1950) werden 36 legaten goedgekeurd. De gegevens van die legaten werden opgetekend in het dagboek van de pastoor van Overslag. Men is in 1850 begonnen met het inschrijven van de gegevens uit de archiefstukken van de kerk. Toen waren de archieven reeds onvolledig, zodat men niet altijd kan vermelden van wie de schenking kwam.

Aan zo een schenking was meestal een jaargetijde gekoppeld. Dit was een H. Mis ter nagedachtenis en voor de zielerust van de schenker en zijn familie.

Bij de beschrijving van de mis staat regelmatig vermeld: “*dry lessen lauden en miserere aen de baere*”. Dit wil zeggen het zingen van drie nocturnen van de metten (uit het officie voor overledenen), de lauden (van het overledenen-officie) en de psalm “Miserere” gezongen bij de katafalk (de lijkbaar).

2. Wie waren die legatoren (weldoeners) ten gunste van de kerk van Overslag?

- 1- Een legaat van een rente op een huis aan de kerk van Overslag toebehorende. Christiaan Spiessens als kerkmeester verkoopt aan Antonius Verassel een huis en erve en stalleken bewoond door Antonius Raes, die de doening nog in pacht heeft tot 1 mei 1789. Het hofstedeken is gelegen in de polder van de Overslag ambacht Axel en grenst ten oosten aan Jan Van Den Abeele, zuid en west aan Petrus Hemelzoet en noord aan de straat. De koop wordt gesloten voor de som van 100 ponden grooten. De rente, ten voordele van de kerk van Overslag, bedraagt 4%. De eigendom is overgegaan op Joannes Verhoozeele en zijn echtgenote tot in 1853. Hiervoor werd jaarlijks een som van 43fr 53 cent betaald aan de kerk. Na 1853 ging de eigendom over naar Jacobus David, gehuwd met Dominica de Neve.⁷¹
- 2- Het zelfde woonhuis als in nummer 1 was in 1853 overgegaan naar Jacobus David. Op 14 januari 1854 verschijnen voor notaris Staas Hubertus Van Diggelen, notaris te Axel, de genoemde David en Dionisius Van Laere als voorzitter en Ferdinandus Weemaes als secretaris van de kerkfabriek samen met Anthonius Josephus Onghena, burgemeester van Zuiddorpe. Er wordt door Jacobus David een schuldbekentenis ondertekend van 514 gulden 26 cent voor het hofstedeken sectie A nr. 161 groot 4 roeden 30 ellen. Hierbij verklaart Jacobus David een verzekering tegen brand te nemen op de eigendom en de nodige intresten te betalen aan de kerkfabriek van Overslag.⁷²

- 3- Volgens testament, verleden voor notaris Bosschaert te Wachtebeke op 4 september 1847, schenkt wed. Jacobus Tacq, Petronelle Graefschep, een perceel zaailand gelegen te Wachtebeke sectie B nr. 530 en 531 aan de kerk. Deze akte werd opgesteld ten huize van de legator op haar ziekbed. De schenkster vroeg als tegenprestatie een begrafenis van hoge middelbare dienst en een uitdeling van één hectoliter rogge voor de armen van Overslag. Het legaat kreeg de goedkeuring te Wachtebeke op 20 januari 1848 en te Gent op 11 maart 1848.⁷³
- 4- Het vierde legaat vindt zijn oorsprong in een akte onder levenden, gepasseerd voor notaris Bosschaerts te Wachtebeke.⁷⁴ Daarbij geeft Joanna Maria Apers, weduwe Bernardus Dossche, in 1851, aan de kerk een rente op twaalfhonderd negen en zestig frank drie en tachtig centiemen, vastgesteld op een hofstede, schuur, stallingen en verdere aanhorigheden, gelegen op Wachtebeke wijk Overslag, bewoond door Ivo van de Putte en echtgenote Rosalia Waelbrecht. De kerkfabriek gaf een gunstig advies aan dit legaat, omdat dit een jaarlijkse opbrengst van 33,92 fr. zal opbrengen voor de kerk van Overslag. Ook de gemeente Wachtebeke, het bisdom en de provincie treden dit standpunt bij.⁷⁵
- De heer Ivo van De Putte deed een aanvraag aan het kerkbestuur om op 5 augustus 1862, de vervaldag van de rente van het legaat, dezerente volledig te mogen vereffenen. Hierop doet de kerkfabriek een aanvraag om dit geld en het geld voortkomende uit het legaat van Franciscus Stoop en zijn echtgenote te mogen gebruiken om een stuk grond te kopen. De verpachting van die grond zou een vast inkomen geven aan de kerkfabriek van Overslag.⁷⁶ In de zitting van de kerkfabriek in de maand januari 1863 wordt vermeld dat de gelden van de twee legaten, zijnde 1700 fr, worden belegd in Belgische akten.⁷⁷
- Aan dit legaat was een jaargetijde verbonden op 27 november van elk jaar ter lafenis van de zielen van Maria Anna Apers en haar man Joannes Baptist Audenaerd.
- 5- De kerkfabriek van Overslag is belast met een eeuwigdurend jaargetijde op 9 januari ter lafenis van de ziel van Catharina Verbeek. In de archieven is de akte of het testament dat aanleiding geeft tot dit jaargetijde, niet te vinden.⁷⁸
- 6- Op 16 januari 1709 wordt door Anthonius Mattelé een testament opgemaakt waarvan het voornaamste luidt als volgt: - begraven worden in de kerk van Overslag
- begraven worden met de hoogste dienst
 - een grafzerk voor hem en zijn vrouw in de kerk
 - twee jaargetijden voor zijn zielerust
 - 10 schellingen voor ieder jaargetijde voor de pastoor
 - 5 schellingen voor de dienst van de koster
 - vier wassen kaarsen aan de "bare" tijdens de dienst
 - 50 ponden grooten voor de algemene kosten
 - Mocht zijn echtgenote beslissen die 50 ponden niet te betalen voor haar dood, dan was zij verplicht een rente van 3 ponden jaarlijks te betalen
 - voor zijn echtgenote was een som van 100 ponden grooten voorzien samen met al het goud, zilver en de klederen
 - Na het overlijden van beide echtgenoten zijn de erfgenamen verplicht de som van 50 ponden aan de kerk te legateren⁷⁹

Opmerkelijk aan dit testament is dat men spreekt van begraven in de kerk met de plaatsing van een zerk in de kerk. Op het ogenblik van het opmaken van het testament was er nog geen stenen kerkgebouw op Overslag. De bouw van de kerk is maar gebeurd in 1711-1712.

- 7- Voor de uitvoering van testamenten, verschenen voor een notaris te Axel, werden op 17 november 1722, door Joannes Baptist Duyck, notaris te Wachtebeke de nakomelingen van Matheus D'hooge, Egidius Hansaert en de weduwe van beide mannen, Joanna Maria Geldhof opgeroepen. Joanna Maria Geldhof had op haar doodsbed aan haar biechtvader, Guillielmus Verduren, vicaris van Overslag gezegd dat zij een legaat zou doen aan de kerk van Overslag. Op de samenkomst bij notaris J.B. Duyck verklaarden de nakomelingen zich akkoord de testamenten, door de overledenen opgesteld, uit te voeren. Hierdoor was de kerk van Overslag verplicht twee jaargetijden te celebreren voor de legateurs van twee maal 50 Spaanse ponden. Voor de familie tekende Jacobus Mijs, schoonzoon, Jan Geldhof, vader van de overledene en Jan Hansaert, vader van de tweede echtgenoot. Als kerkmeester van Overslag tekende Franciscus Van Den Avijle en als pastoor Antonius Helslant.⁸⁰
- 8- Op het sterfbed van Petrus Gijssel, wonende op de hofstede van Petrus Missegers, werd op 19 maart 1738 een testament opgemaakt door notaris Hendricus Croppenberg, waarvan de korte inhoud luidt als volgt: aan de armen van Overslag werd een som van 5 ponden groten geschonken. De kerk van Overslag bekwam een som van 25 ponden. Hiervoor moest de overledene begraven worden met een middelbare dienst. Verder moesten nog 30 missen gelezen worden ieder jaar één en een jaarmis ter lafenis van de ziel van de overledene. Verder waren nog legaten voor zijn broer en zuster Judocus en Isabella Gijssel. Ook zijn half-broers en zuster Andries, Livinus en Cornelia Gijssel werden bedeed in nalatenschap.⁸¹
- 9- Op 1 februari 1746 bij het sterfbed van Josephus De Cock, wonende op Overslag-Nederland, verklaarde dezelfde Josephus De Cock aan en in tegenwoordigheid van Pater Mattheus Van Hende, vicaris in Overslag, Ignatius De Prime, koster op Overslag en Lieven Maesschalck, kerkmeester op Overslag zijn laatste wilsbeschikkingen. De legator wilde begraven worden in de kerk van Overslag, en hij wilde een "eeuwigdurende" jaarmis ter lafenis van zijn ziel. Daarop heeft de overledene, door zijn huisvrouw, aan de kerkmeester uit de liggende gelden een som doen geven van 50 ponden grooten Spaans geld. Deze fondatie werd goedgekeurd op 12 juli 1746.⁸²
- 10- Fundatie van Engelbertus Vossaert en zijn zuster Isabella Vossaert, wed. Jacobus Verdurme. Voor haar overlijden stelde Isabella Vossaert een testament op ten voordele van de kerk van Overslag. De korte inhoud luidt als volgt: ik geef aan de kerk van Overslag de som die wijlen mijn broer Engelbertus Vossaert voorgeschoten heeft aan de St.-Sebastiaansgilde voor het maken van de bank van dezelfde gilde in de kerk van Overslag. Die som was aan mij bezet bij testament van mijn broer. De intrest op die som, 14 gulden Brabants, zal moeten betaald worden door de St.-Sebastiaansgilde aan de ontvanger van de kerk zolang de banken in de kerk aan dezelfde gilde zullen behoren. Hiervoor moet een jaargetijde gedaan worden voor mijn broer op 4 december en een lof

ter ere van de H. Barbara. Na mijn overlijden zal het jaargetijde gecelebreerd worden voor mijn broer en mij. Getekend Isabella Vossaert 19 februari 1847.⁸³

11-Op 6 juni 1837 verklaart Joannes Baptist Verdickt, pastoor te Overslag, van een persoon die onbekend wenst te blijven, de som ontvangen te hebben van 50 ponden Brabants geld om aan de kerk een orgel te bezorgen. Hierdoor is de kerk verplicht jaarlijks 2 missen te celebreren begeleid door orgelmuziek, één ter ere van de H. Antonius en één ter ere van de H. Cornelius, dit omtrent de feestdagen van diezelfde heiligen. Dit legaat werd goedgekeurd door het bisdom op 1 augustus 1837.⁸⁴ Voor verdere gegevens aangaande dit legaat verwijzen wij naar nr. 13.

12-In 1798 geeft Catharina van Dijck, weduwe Joannes van Magteghem, aan Didacus Van de Vijver, dienstdoende pastoor van Overslag, de som van 700 gulden. De kerk is hierdoor belast met een jaargetijde op 9 september voor de schenkster en haar man. In de octave van de gelovige zielen moeten nog eens 6 gelezen missen en 7 loven gecelebreerd worden.⁸⁵

13-Bij het overlijden, op 25 augustus 1858, van Antonius Jacobus Dierick, oud 38 jaar, wonende op Overslag-Zeeland worden de erfgenamen bij notaris Jan Jacob Fercken, te Zaamslag, opgeroepen. Daarop volgt de voorlezing van het testament van de overledene dat opgesteld was op 1 april 1854. In dit testament schenkt de overledene twee stukken zaailand gelegen in de Moerbeekse polder op de gemeente Wachtebeke aan de kerk van Overslag. Het betreft de percelen gelegen sectie C nr. 165 à 169, groot één bunder veertig ellen, en het zaailand naast het eerste stuk groot zestig roeden. Beide stukken land zijn verpacht aan Franciscus Apers. Verder bekomt de kerk zijn orgel dat in de kerk geplaatst is. Mocht dit orgel niet meer aanwezig zijn in de kerk, dan bekomt de kerk de som van 1300 fr. Door het aanvaarden van dit legaat door de kerk van Overslag op de eerste zondag van oktober 1858 is de kerk belast met het volgende:

- 1- een jaargetijde voor de vader van de legateur Antonius Dierick en uitdeling van 1 zak roggebrood voor de armen van Overslag;
- 2- een jaargetijde voor Theresia Angelina Cruyl, moeder van de overledene en de uitdeling van een zak roggebrood aan de armen van Overslag;
- 3- een jaargetijde voor de overledene Antonius Jacobus Dierick en de uitdeling van een zak tarwebrood voor de armen van Overslag;
- 4- een jaargetijde voor Judocus Franciscus Dierick, gehuwd met Anna Petronella Onghena;
- 5- een jaargetijde voor tante Maria Theresia Dierick;
- 6- een jaargetijde voor tante Rosalia Cruyl.

Aan de gemeente Overslag werd een som geschonken van 800 gulden. Daarvoor moest de gemeente ieder jaar op 31 december een zak en half roggegebakken brood aan de armen van dezelfde gemeente uitdelen. Dit legaat werd goedgekeurd door de gemeente Wachtebeke op 4 april 1859, door het bisdom op 28 mei 1859 en door de provincie op 23 juni 1859.⁸⁶

14-Testament van Paulus Missegers ten voordele van het armenbestuur van Overslag-Zeeland. In het testament schenkt de weduwe van Paulus Missegers, Anna Maria

Thierens drie stukken land gelegen te Wachtebeke, aan het armenbestuur van Overslag-Zeeland. Hiervoor moet het armenbestuur jaarlijks 24 missen laten celebreren, iedere maand twee voor de zielerust van het echtpaar en hun vrienden. Verder nog 12 missen voor Joannes Gustinianus Missegers en 1 mis in oktober voor Paulus Missegers en zijn echtgenote. Die kosten worden gedragen door een rente van 4% op een som van 100 ponden Vlaams Zeeuws geld. Mocht de armendis van Overslag komen te vervallen, dan komen de drie stukken land aan de kerk van Overslag. Op 11 augustus 1791 wordt een financiële regeling getroffen tussen twee familieleden van de legator: Franciscus D'hert en Joannes Bernardus Blindeman.⁸⁷

15- Volgens een schrijven van het armenbestuur van de gemeente Overslag-Zeeland is het armenbestuur belast met een eeuwigdurende jaargetijde tot lafenis van de zielen van Jacobus Dierick en zijn echtgenote. Dit jaargetijde valt jaarlijks op 26 november. Dit jaargetijde komt voort uit de schenking van 800 gulden aan het armenbestuur van Overslag-Zeeland door Jacobus Dierick.⁸⁸

16- Dit legaat vindt zijn oorsprong in het testament op 31 mei 1858 van Franciscus Stoop, verleden voor notaris Schepens te Moerbeke-Waas op datum van 1 mei 1858. Hierin verklaart de legator dat hij wil begraven worden op het kerkhof van Overslag, gepaard met een uitvaart van hoge middelbare dienst en uitdeling van een hectoliter gebakken roggebrood aan de armen van Overslag. Daarna moeten nog dertig gezongen missen opgedragen worden tot lafenis van mijn ziel. Hiervoor schenkt Franciscus Stoop een som van 250 fr aan de kerk van Overslag.

Een zelfde testament wordt opgemaakt door zijn echtgenote Maria Theresia Goossens. Franciscus Stoop overlijdt te Wachtebeke op 18 april 1862. Zijn echtgenote, Maria Theresia Goossens op 24 maart 1860. De kerkfabriek keurt het legaat goed op 6 juli 1862, het bisdom op 13 augustus 1862, de gemeente Wachtebeke op 28 augustus 1862 en de provincie op 15 november 1862.

17- Dit legaat vond zijn oorsprong in een testament van E.H. Eduardus Steenput, pastoor te Overslag, verleden voor notaris Schepens te Moerbeke-Waas op datum van 14 juni 1863. In de wilsbeschikkingen wil de legator begraven worden met een lijkdienst van eerste klasse. Op de dag van de begrafenis moet er een hectoliter tarwebrood gebakken en uitgedeeld worden aan de armen van Overslag. Maandelijks moet er een gezongen mis opgedragen worden voor mij en mijn familie alsook een hectoliter roggebrood gebakken worden voor de armen van Overslag. Na mijn overlijden moeten nog 600 missen opgedragen worden voor de prijs van 1,5 fr. Alle liturgische kleren die eigendom zijn van de overledene worden aan de kerk van Overslag geschonken samen met de som van 600 frank. Verder worden nog verschillende schenkingen beschreven aan familieleden van pastoor Ed. Steenput. Pastoor Eduardus Steenput overleed te Overslag op 28 februari 1864.⁸⁹

18- Dit legaat vindt zijn oorsprong in twee testamenten. Het eerste is een testament van Josephus Bernardus Weemaes, verleden voor notaris Beygaerden te Wachtebeke op datum van 22 mei 1866. Hierbij schenkt hij zijn deel in verschillende stukken land **gelegen** te Wachtebeke. Een meers in de Muishoeken sectie B nr. 680 en 681, een

zaailand genoemd “De Leege” gelegen in de Bovenhoek sectie C nr. 426, en een stuk zaailand genoemd “De Hooge” gelegen in de Bovenhoek sectie C nr. 27. Josephus Bernardus Weemaes, veearts, komt voor zijn zuster, Isabelle Jacoba Weemaes, te overlijden op 7 mei 1867. Zijn zuster, Isabelle Jacoba Weemaes, laat op haar beurt een testament maken met daarin vermeld de voornoemde voorwaarden, dit op 23 mei 1868. De schenking aan de kerk wordt niet vermeld. Waarschijnlijk blijft de schenking van haar broer geldig samen met haar deel in de goederen. De kinderen Weemaes waren allen “jonkheden”. (Zie lijst van parochianen in bijlage nr. 7). De kerk van Overslag heeft van de erfgenamen van Isabella Jacoba Weemaes de som ontvangen van 1.112 fr om eeuwigdurend te celebreren een jaargetijde voor Josephus en Isabella Jacoba Weemaes. Verder is de kerk van Overslag nog belast met 12 missen, één per maand, en binnen de 2 jaar 100 gezongen missen aan 4 fr voor de ouders van de overledenen, Andreas Weemaes en Coleta Van Doosselaere, en voor de broers en zusters: Ferdinand, Philippe, Jozef Bernard, Maria Theresia en Judocus Weemaes. Isabelle Jacoba Weemaes overlijdt op 23 januari 1869.⁹⁰

- 19-Dit legaat vindt zijn oorsprong in een testament verleden voor notaris Leo Roels te Wachtebeke op datum van 8 december 1868. Hierin schenkt Joanna Clara Kippens, weduwe Andries Mattelé, een som van 1.000 fr aan de kerk van Overslag. De kerk van Overslag wordt belast met een jaargetijde voor de legator, haar man en kinderen met drie lessen, lauden en miserere aan de bare, samen met het uitdelen van 15 frank gebakken roggebrood aan de armen van Overslag. Het legaat wordt goedgekeurd door de kerkfabriek van Overslag op 6 december 1874, door de gemeente Wachtebeke op 9 december 1874, door het bisdom op 23 december 1874 en door de provincie op 20 februari 1875. De gelden werden belegd in Belgische aandelen.⁹¹
- 20-In een testament, verleden voor notaris Fercken te Terneuzen, schenkt Franciscus Van Bambost een som van 900 fr aan de kerk van Overslag. Franciscus Van Bambost woont op Overslag Nederland en is gehuwd met Maria Coleta Sterck. Hiervoor moet de kerkfabriek van Overslag een eeuwigdurend jaargetijde celebreren met uitdeling van brood voor de armen van de Overslag. Daarnaast moeten éénmaal 20 missen gezongen worden. Maria Coleta Sterck overleed op 20 januari 1880 en Franciscus Van Bambost op 15 juni 1880. Het legaat wordt aanvaard door de kerkraad van Overslag op 1 januari 1882, door het gemeentebestuur van Wachtebeke op 20 januari 1882 en door het bisdom op 1 april 1882.⁹²
- 21-Voor notaris Van Der Linden te St.-Kruis-Winkel wordt een testament verleden van Sophia de Cock uit Wachtebeke. Hierin schenkt Sophia de Cock een partij land in de Wachtebeekse polder sectie C nr. 157. Dit land had een waarde van 903 fr voor de kerk van Overslag. Het land moet in pacht blijven bij Bernardus Audenaert. Als tegenprestatie moet de kerk van Overslag 100 gelezen missen celebreren en een jaargetijde met uitdeling van brood aan de armen. Dit legaat werd goedgekeurd te Wachtebeke op 2 september 1886 en te Gent op 29 november 1886.⁹³
- 22-Op 12 oktober 1887 wordt ten huize van notaris Van Der Linden te St.-Kruis-Winkel een gift onder levenden gepasseerd tussen Desiré Van Hecke, herbergier te Overslag en de

kerkfabriek van Overslag. Hierbij schenkt Desiré Van Hecke de som van 445 fr aan de kerkfabriek van Overslag. Daarvoor is men verplicht Belgische aandelen te kopen. Met de interest van die aandelen moet een jaargetijde gecelebreerd worden voor de legator en zijn familie. Als vertegenwoordigers van de kerkfabriek waren aanwezig: Desiré Mattelé, burgemeester van Overslag-Zeeland, Joannes Baptist Goossens, schatbewaarder en koopman te Wachtebeke, Charles Martens, geheimschrijver en landbouwer te Wachtebeke en E.H. Pieter Josephus Gevaert, pastoor te Overslag. Dit legaat werd aanvaard door de kerkfabriek op 12 oktober 1887, door de gemeente Wachtebeke op 7 november 1887, door het bisdom Gent op 22 november 1887 en door de provincie op 10 december 1887.⁹⁴

- 23-In een akte van 1702 schenken Anna Lippens en Joannes Thierens een stuk grond aan de geestelijkheid van Overslag. Op die grond moet de kerk van Overslag gebouwd worden. Mocht de kerk er niet komen, dan moet de grond terug gaan naar de eigenaars of hun nakomelingen. Door die schenking is de kerk belast met een jaargetijde voor de schenkers en hun familie.
- 24-In de maand april was de kerk van Overslag nog belast met een jaargetijde voor Benedictus de Clercq en familie. In de archieven van de kerk staat vermeld dat de oorsprong van dit jaargetijde niet terug te vinden is.⁹⁵
- 25-Fundatie E.H. Van Haelst, pastoor te Overslag van 1919 tot 1924. Over die fondatie is weinig terug te vinden. Een schrijven in 1947 van pastoor Philibert Seys aan het bisdom vermeldt het volgende: *overlaatsst ontvangen (3/4/47) goedgekeurde reductielijst voor niet openbare gestichte diensten staat hier vermeld ten laste van het bisdom de stichting van een jaargetijde voor E.H. Van Haelst, een kapitaal van 920 fr. op datum van 1924, een opbrengst van 36,80 fr. op 3 april gereduceerd tot een gelezen mis.* Van dit alles was de pastoor niets bekend zodat men nog een grote achterstand van missen had. De vraag van de pastoor aan het bisdom was: wat moet ik nu doen?⁹⁶
- 26-Op 17 april 1940 kondigt pastoor Philibert Seys aan het bisdom een nakende schenking aan die een waarde zou vertegenwoordigen van 75.000 fr. Alles zou geregeld worden voor notaris Teirlinck te Wachtebeke als een gift onder levenden. Door het uitbreken van de oorlog in 1940 werden de grenzen bewaakt; zo kon de schenkster zich niet meer naar België begeven. Op 31 mei 1940 ontvangt de kerkfabriek een memorie van schenking van Jan Le Feber, notarisklerk te Axel, in de hoedanigheid van testamentuitvoerder van juffrouw Elodia Maria Rosalia Van Bambost, weduwe van Alphons Van Laere. De schenkster overleed te Overslag-Zeeland op 5 mei 1942. In 1943 komen de vertegenwoordigers van de kerkfabriek bij notaris Jan Fanay te Axel en vernemen daar wat het legaat aan de kerk inhoudt:
- 1- een partij zaailand en boomgaard in de Bovenhoek sectie C nr. 215 en 216;
 - 2- een partij zaailand in de Bovenhoek sectie C nr. 217;
 - 3- een partij zaailand met boomgewas gelegen in de Bovenhoek sectie C nr. 218;
 - 4- een partij zaailand gelegen op de Ramonshoek sectie C nr. 727 en 728;
 - 5- een partij zaailand gelegen in de Muishoeken sectie B nr. 590;
 - 6- een partij zaailand te Wachtebeke sectie B nr. 557. De waarde van de volle eigendom

bedraagt 6.535,14 Nederlandse gulden. De kerk van Overslag moest de last van vijf jaargetijden, voor de schenkster en haar man, op zich nemen.⁹⁷

27-In 1947 bekomt de kerk van Overslag een legaat van 5.000 fr bij het overlijden van Edmond Noë. Hierdoor is de kerk belast met het doen van een jaargetijde voor de schenker en zijn echtgenote.

28-In 1950 bekomt de kerkfabriek van Overslag nog een legaat van 5.000 fr. van E.H. René Van Droogenbroeck, ouders en zuster. Hierdoor is de kerk van Overslag andermaal belast met een jaargetijde.

Verder waren er nog H.Missen die opgedragen werden en die hun oorsprong vonden in een besluit van het kerkbestuur.

29-Een gezongen mis op St.-Marcusdag voor de vruchten op het veld, ontstaan volgens besluit van de kerkraad op 21 juni 1808.⁹⁸

30-Drie gezongen missen op de Kruisdagen vonden eveneens hun ontstaan in een besluit van de kerkraad op 21 juni 1808.⁹⁹

31-Een gezongen mis ter ere van Moeder Anna. Oorsprong niet gekend.

32-Een jaargetijde voor de overleden priesters en weldoeners van de parochie, vastgesteld door de kerkraad op 24 oktober 1810.¹⁰⁰

33- Alle eerste dinsdagen van de maand een gezongen mis ter ere van de H.-Antonius van Padua, vastgesteld door het kerkbestuur in 1771. De reden is onbekend.¹⁰¹

34-Elke derde maandag van de maand een gezongen mis voor de overleden parochianen en alle gelovige zielen. Die missen werden reeds gedaan door de paters in 1770. De herkomst ervan is niet te achterhalen.¹⁰²

35- Alle zaterdagen een lof ter ere van O.-L.-Vrouw. Goedgekeurd in de kerkraad van 24 oktober 1810.

36-Een dienst op de afgestelde heiligdagen vond zijn oorsprong in een besluit van het bisdom.

Waarschijnlijk zijn er nog verschillende schenkingen gebeurd aan de kerk van Overslag. Uit de onvolledige archieven konden wij verder niets meer terug vinden.

XIII. BEDIENAARS VAN DE KERK, PASTOORS EN GEESTELIJKEN

Deel 1. PASTOORS EN PAROCHIEPRIESTERS VAN OVERSLAG

1. Overgang pastoors van Zuiddorpe naar pastoors van Overslag

De eerste geestelijken die, in de noodkapel, op Overslag de liturgische diensten opdroegen en de sacramenten toedienden, waren de toenmalige pastoors van Zuiddorpe. Zij stonden in voor de uitgeweken Rooms-katholieke parochianen van hun gemeente. Zij bezochten de noodkerken en schuren zowel te Overslag, Kruisstraat, Koewacht als in St.-Elooiopolder. De oorspronkelijke ingezetenen van Overslag en St.-Elooiopolder vielen onder de jurisdictie van Wachtebeke; de oorspronkelijke inwoners van de Kruisstraat vielen onder de jurisdictie van Moerbeke-Waas en de oorspronkelijke inwoners van Koewacht vielen gedeeltelijk onder Moerbeke-Waas en onder Stekene.

Uiteindelijk werden door het bisdom Gent pastoors benoemd voor Overslag, de rest van Zuiddorpe en Beoostenblij.

Uit de registers kunnen wij de volgende namen weerhouden:

tot- 1659 pastoor Petrus D'or

1669 pastoor R. Verheggen

1679 pastoor Arnoldus Roessens

1680 Gerard de Coninck

1681 J. Seye

1692 G. Claeys

2. Paters Recolletten

In 1692 kwamen de paters Recolletten op Overslag de goddelijke diensten waarnemen. Zij werden in het begin bijgestaan door E.H. Verschuere. Hiermede was de zelfstandige parochie Overslag geboren. Hun diensten beperkten zich niet tot de kapel op Overslag. Er werden eveneens goddelijke diensten opgedragen in een schuur in de St.-Elooiopolder. De paters Recolletten zouden tot 1822 te Overslag de zielzorg waarnemen. In de 16de en 17de eeuw werden ook in de Klinge (1662-1846), Koewacht (1715-1822), Axel (1732-1753) en Lamswaarde (1732-1735) zogezegde missieposten opgericht en bediend door dezelfde paters.¹

Lijst van de paters die dienst deden op Overslag:

1692 *Carolus Breemaecker (O.F.M. Carolus).*

Carolus Breemaecker werd geboren te Geraardsbergen op 20 november 1656. Hij trad te Ieper in het noviciaat en aanvaardde het habijt op 24 december 1674. Op 28 december 1675 volgde de professie. Na verschillende jaren zendeling te zijn geweest op het Nederlands grondgebied werd hij door zijn oversten aangesteld om een residentie te helpen stichten te Overslag. In juni 1692 kwam Carolus Breemaecker aan te Overslag en huurde er een schuur die voorlopig tot kapel werd omgebouwd. Gedurende drie jaren bleef hij daar als overste. Later werd hij geestelijke bestuurder

der Penitentien van Diksmuide benoemd. Hij stierf in het klooster te Oudenaarde op 28 augustus 1719.²

1693 *Petrus Buyser*

1695 *Petrus Van der Mersch (O.F.M. Hilarion).*

Petrus Van der Mersch werd geboren te Wevelgem op 14 april 1649 als zoon van burgemeester Andreas Van der Mersch. Hij trad te Kortrijk in het noviciaat op 20 oktober 1668. Tijdens zijn proefjaar werd hij verplaatst naar het klooster te Ieper waar hij zijn professie deed op 21 oktober 1669. Na enige jaren als zendeling op Nederlands grondgebied te hebben gewerkt (Overslag), werd hij als biechtvader benoemd van de kloosterzusters, vikaris en gardiaan te Sint-Niklaas. Hij overleed in het klooster van Kortrijk op 26 januari 1725.³

1696 *Andreas van Puyvelde (O.F.M. Victor).*

Andreas van Puyvelde werd geboren te Nieuwkerke-Waas in het jaar 1649. Hij trad te Ieper in het noviciaat en aanvaardde het ordekleed op 5 maart 1670. Zijn professie deed hij te Ieper op 6 maart 1671. Na enige jaren zendeling geweest te zijn (Overslag) werd hij overste der missionarissen op de Clinge. Vervolgens werd hij geestelijke bestuurder der zusters Penitentien van Tielt. Hij overleed te Tielt.⁴

1699 *Dionysius Uytterwulghe (O.F.M. Dionysius)*

Dionysius Uytterwulghe werd geboren te Gent op 12 februari 1670. Hij trad te Gent in het noviciaat op 9 mei 1689. Tijdens zijn proefjaar werd hij verplaatst naar Oudenaarde, waar hij zijn eeuwige geloften deed op 10 mei 1690. Hij overleed in het klooster te Oudenaarde op 4 augustus 1739.⁵

1699 *Emmanuel van Goethem (O.F.M. Emmanuel).*

Emmanuel Van Goethem werd geboren te Stekene op 8 februari 1661. Hij trad te Oudenaarde in het noviciaat op 13 januari 1683. Een jaar later, op 14 januari 1684, legde hij zijn eeuwige geloften af. Hij werd als zendeling naar Zeeland gezonden en werd later overste van de residentie op Overslag. Hij overleed in het klooster te Sint-Niklaas op 8 maart 1735.⁶

1699 *Egidius Breys (Brys) (O.F.M. Felicianus)*

Egidius Breys werd geboren te Sint-Niklaas op 30 januari 1664. Hij trad te Oudenaarde in het noviciaat op 4 februari 1689 en legde daar zijn eeuwige geloften af op 5 februari 1690. Hij overleed in de residentie van Geraardsbergen op 12 augustus 1711.⁷

1704 *Jacobus Verdiere (O.F.M. Guilielmus).*

Jacobus Verdiere werd geboren te Kortrijk op 22 maart 1670. Hij trad in het noviciaat te Oudenaarde op 10 november 1688. Hij was nauwelijks 18 jaar oud. Hij legde aldaar zijn geloften af op 11 november 1689. Hij werd zendeling op het Nederlands grondgebied en overste van de residentie van Overslag. Later werd hij Gardiaan van het klooster te Nieuwpoort. Hij stierf te Diksmuide op 27 april 1726.⁸

1704 *Lucas Gautier (O.F.M. Lucas).*

Lucas Gautier werd geboren te Menen op 14 april 1674. Hij trad binnen in het klooster te Oudenaarde waar hij op 15 november 1692 het habijt ontving. Op 16 november 1693 legde hij zijn eeuwige geloften af te Oudenaarde. Hij overleed in het klooster te Brugge op 1 februari 1711.⁹

1710 *Joannes Malfait (O.F.M. Florentius).*

Joannes Malfait werd geboren te Sint-Vaast op 30 januari 1672. Hij werd gekleed in het noviciaat van Kortrijk op 30 december 1699. Hij legde zijn eeuwige geloften af te Kortrijk op 3 januari 1701. Hij overleed in het klooster te Nieuwpoort op 16 maart 1735.¹⁰

1710 *Jacobus Spildooren (O.F.M. Raphaël)*

Jacobus Spildooren werd geboren te Sint-Niklaas op 8 juni 1672. Hij trad binnen in het noviciaat te Oudenaarde op 25 oktober 1692. Op 26 oktober 1693 legde hij in hetzelfde klooster zijn eeuwige geloften af. Hij overleed in het klooster te Kortrijk op 4 februari 1717.¹¹

1710 *Philippus D'Hooge (O.F.M. Narcissus).*

Philippus D'Hooge werd geboren te Sint-Gillis-Waas op 24 oktober 1671. Op 3 oktober 1693 werd hij in het noviciaat te Gent gekleed. Hij legde zijn plechtige geloften af te Oudenaarde op 6 oktober 1694. Hij was eveneens vele jaren zendeling te Hulst (NL). Hij overleed te Sint-Niklaas op 15 februari 1724.¹²

1710 *Marianus Van Elslande (Helslandt) (O.F.M. Marianus)*

Marianus van Elslande werd geboren te Kortrijk op 7 maart 1667. Hij trad binnen in het noviciaat te Oudenaarde en aanvaardde het habijt op 26 december 1691. Hij legde zijn eeuwige geloften af te Oudenaarde op 28 december 1692. Na enige jaren zendeling geweest te zijn op Nederlands grondgebied werd hij overste van de residentie Overslag. Hij overleed te Brugge op 6 januari 1725.¹³

1710 *Martinus Ignatius Verlinde (O.F.M. Fredericus).*

Martinus Ignatius Verlinde werd geboren te Wervik op 4 juni 1679. Hij trad in het noviciaat te Kortrijk en nam het habijt aan op 30 mei 1698. Hij legde zijn plechtige geloften af te Kortrijk op 1 juni 1699. Hij werd tweemaal tot Definitior van de provincie gekozen. Hij overleed in het klooster te Sint-Niklaas op 13 november 1742.¹⁴

1711 *Rochus De Bruyne (O.F.M. Rochus).*

Rochus De Bruyne werd geboren te Gent op 17 oktober 1675. Hij trad binnen in het noviciaat te Oudenaarde en aanvaardde het habijt op 10 juni 1694. Op 12 juni 1695 werd hij geprofest. Rochus De Bruyne werd als missionaris naar Zeeland (NL) gezonden. Na enkele jaren werd hij overste van de residentie Overslag. Later bestuurde hij als Gardiaan de kloosters van Eeklo en Poperinge. Hij overleed in het klooster van Nieuwpoort op 5 december 1729.¹⁵

1711 *Petrus Helaut (O.F.M. Antonius).*

Petrus Helaut werd geboren te Gent op 3 juni 1684. Hij aanvaardde het habijt in het noviciaat te Brugge op 11 november 1703. Hij legde eveneens te Brugge zijn eeuwige geloften af op 12 november 1704. Hij werd overste in de residentie van Overslag. Hij overleed in het klooster te Gent op 5 december 1732.¹⁶

1718 *Chrysantus Treels*

1723 *Gaudentius Van den Kerckhove (O.F.M. Gaudentius)*

Gaudentius Van den Kerckhove werd geboren te Gent op 14 augustus 1693. Hij trad in het noviciaat te Oudenaarde binnen waar hij zijn habijt ontving op 6 oktober 1714. Hij legde zijn plechtige professie af te Oudenaarde op 7 oktober 1715. Nadat hij enige tijd zendeling was geweest werd hij overste van de residentie van Overslag. Hij overleed in het klooster te Gent op 25 mei 1725.¹⁷

1726 *Amandus Buum*

1728 *Petrus De Rijcke (O.F.M. Romualdus).*

Petrus De Rijcke werd geboren te Adegem op 4 januari 1697. Hij trad in het noviciaat te Ieper en ontving er zijn ordekleed op 29 april 1720. Hij legde te Ieper zijn eeuwige geloften af op 30 april 1721. Hij is geestelijke bestuurder geweest van de zusters Penitentien. Hij overleed in het klooster te Diksmuide op 26 februari 1775.¹⁸

1735 *Joannes Baptista Buyck (O.F.M. Joannes Baptista)*

Joannes Baptista Buyck werd geboren te Gent op 16 juli 1705. Hij trad binnen in het noviciaat te Kortrijk waar hij het ordekleed aannam op 4 april 1725. Op 8 april 1726 volgde zijn plechtige professie. Hij werd de geestelijke bestuurder van de zusters Penitentien te Tielt. Hij overleed in het klooster te Oudenaarde op 4 december 1775.¹⁹

1737 *Petrus Judocus Verscheure (O.F.M. Cosmas).*

Petrus Judocus Verscheure werd geboren te Kortrijk op 18 februari 1707. Hij trad in het noviciaat te Ieper waar hij het habijt aannam op 26 april 1730. Hij legde te Ieper zijn eeuwige geloften af op 27 april 1731. Laatst was hij Vikaris in het klooster te Tielt toen hij daar overleed op 24 augustus 1757.²⁰

1741 *Robertus Van den Hende (O.F.M. Mattheus).*

Robertus Van den Hende werd geboren te Sint-Gillis-Waas op 18 mei 1708. Hij trad in het noviciaat te Ieper waar hij op 30 maart 1735 werd gekleed. Zijn plechtige professie volgde op 4 april 1736. Na enkele jaren zendeling geweest te zijn in Zeeland werd hij overste benoemd in de residentie van Overslag. Hij overleed in het klooster te Gent op 17 mei 1754.²¹

1751 *Joannes Henricus De Walsche (O.F.M. Honorius).*

Joannes Henricus De Walsche werd geboren te Lokeren op 28 september 1721. Hij trad in het noviciaat te Ieper waar hij op 12 mei 1741 het habijt aannam. Hij legde te

Ieper zijn eeuwige gelofte af op 15 mei 1742. Hij overleed te Diksmuide op 4 februari 1770.²²

1759 *Petrus Joannes Volkaert (O.F.M. Bruno).*

Petrus Joannes Volkaert werd geboren te Sint-Maria-Lerne op 9 september 1725. Hij trad binnen in het noviciaat te Ieper en werd er gekleed op 6 februari 1750. Hij legde zijn eeuwige geloften af te Ieper op 8 februari 1751. Hij werd in 1759 als zendeling naar Overslag gezonden waar hij overleed op 17 april 1762. Zijn lichaam werd in de kerk voor het hoogaltaar begraven.²³

1762 *Petrus Jacobus Top (O.F.M. Herminigildis).*

Petrus Jacobus Top werd geboren te Poperinge op 1 november 1730. Hij trad in het noviciaat te Ieper, waar hij gekleed werd op 28 maart 1749. Op 30 maart 1750 legde hij te Ieper zijn eeuwige geloften af. Zijn grootste werkgebied was De Clinge. Van daaruit bezocht hij de katholieken te Hulst en in de omliggende gemeenten. Hij trachtte de protestanten hun dwalingen te laten inzien. De laatste jaren van zijn leven bracht hij door in het klooster te Gent waar hij op 21 september 1791 overleed.²⁴

1762 *Joannes Baptista Mahieu (O.F.M. Silvester).*

Joannes Baptista Mahieu werd geboren te Roeselare op 6 oktober 1729. Hij trad binnen in het noviciaat te Ieper, waar hij op 19 januari 1750 zijn habijt ontving. Hij legde zijn eeuwige geloften af te Ieper op 20 januari 1751. Hij overleed in het klooster te Sint-Niklaas op 26 augustus 1795.²⁵

1767 *Dominicus Janssens (O.F.M. Dominicus).*

Dominicus Janssens werd geboren te Gent op 5 november 1717. Hij trad in het noviciaat te Ieper waar hij op 18 april 1731 werd gekleed. Zijn plechtige professie legde hij af te Ieper op 19 april 1732. Na in verschillende vrouwenkloosters geestelijke bestuurder te zijn geweest werd hij in 1769 overste van de zendingen in Zeeland (NL). Hij overleed in de residentie te Overslag op 9 juli 1770 en werd in de kerk voor het hoogaltaar begraven.²⁶

1770 *Joannes Josephus Hendricx (O.F.M. Piatu).*

Joannes Josephus Hendricx werd geboren te Sint-Niklaas op 11 juli 1725. Hij trad binnen in het noviciaat te Ieper, waar hij op 27 april 1746 werd gekleed. Op 1 mei 1747 werd hij geprofest. Hij werd vikaris te Diksmuide en overste van de zendingen op Nederlands grondgebied. Hij werd overste van het klooster te Brugge. Tijdens de Franse Omwenteling vestigde pater Piatu zich te Belsele-Waas waar hij op 12 juli 1803 overleed.²⁷

1774 *Egidius Benedictus Verstraete (O.F.M. Stephanus).*

Egidius Benedictus Verstraete werd geboren te Heule bij Kortrijk op 14 oktober 1741. Hij trad te Oudenaarde in het noviciaat en werd er gekleed op 8 maart 1765. Hij legde aldaar zijn eeuwige geloften af op 12 maart 1766. Hij werd vicaris in het klooster te Tielt, waaruit hij samen met zijn medebroeders op 17 februari 1797 werd verdreven. Zij moesten onderduiken bij bevriende burgers. Hij weigerde de eed af te

leggen en werd veroordeeld. Hij kon uit de handen blijven van de Fransen. Hij overleed te Tielt op 1 oktober 1803.²⁸

1775 *Guilielmus De Rouck (O.F.M. Guilielmus).*

Guilielmus De Rouck werd geboren te Gent op 7 november 1670. Hij trad binnen in het klooster te Oudenaarde, waar hij op 14 oktober 1790 werd gekleed. Zijn eeuwige geloften sprak hij uit op 15 oktober 1791. Hij werd geestelijke bestuurder der Arme Claren-Colettien en bekleedde later het ambt van Secretaris van den Z.E.P. Commissaris-generaal. De laatste jaren van zijn leven bracht hij door in het klooster te Ieper, waar hij op 27 december 1746 overleed.²⁹

1778 *Daniël Petrus De Backer (O.F.M. Dominicus).*

Daniël Petrus De Backer werd geboren te Geraardsbergen op 19 juli 1746. Hij trad in het noviciaat te Oudenaarde en werd er gekleed op 22 april 1768. In hetzelfde klooster legde hij zijn plechtige geloften af op 24 april 1769. Hij werd geestelijke bestuurder der zusters Penitentien te Tielt.

1782 *Joannes Baptista Anseeuw (O.F.M. Sigismondus).*

Joannes Baptista Anseeuw werd geboren te Oostvleteren op 16 december 1729. Hij trad in het klooster te Ieper waar hij op 4 mei 1756 werd gekleed. Zijn plechtige professie volgde op 4 mei 1757. Hij werd overste van de residentie van Overslag. Hij werd tweemaal Gardiaan benoemd in het klooster te Nieuwpoort. Omdat hij weigerde de eed af te leggen, werd hij aangehouden op 15 november 1798 en opgesloten te Brugge. Eind 1799 werd hij in vrijheid gesteld en keerde terug naar Nieuwpoort, waar hij in 1806 overleed.³⁰

1785 *Jacobus Dominicus Van Petegem (O.F.M. Patricius).*

Jacobus Dominicus Van Petegem werd geboren te Eksaarde op 22 maart 1741. Hij trad in het noviciaat te Oudenaarde en werd er gekleed op 30 juni 1761. In hetzelfde klooster legde hij zijn eeuwige geloften af op 1 juli 1762. Hij werd zendeling op Nederlands grondgebied, waarna hij benoemd werd als overste van de residentie van Overslag. Hij overleed in het klooster te Gent op 6 december 1795.³¹

1785 *Joannes Franciscus Van de Vyvere (O.F.M. Didacus)*

Joannes Franciscus Van de Vyvere werd geboren te Lokeren op 6 juli 1742. Hij trad in het noviciaat te Oudenaarde waar hij het ordekleed aannam op 11 november 1763. Zijn plechtige professie volgde op 12 november 1764. Hij werd uitgestuurd als zendeling naar Zeeland. In 1792 werd hij als overste van de residentie van Overslag benoemd. Tijdens de Franse Omwenteling leefde hij ondergedoken te Overslag waar hij op 25 augustus 1803 kwam te overlijden. Hij werd begraven achter het hoogaltaar.³²

1785 *Gerardus Van Biesen (O.F.M. Gerardus).*

Gerardus Van Biesen werd geboren te Lebbeke op 14 augustus 1753. Hij trad binnen in het noviciaat te Oudenaarde en werd er gekleed op 3 februari 1779. Hij legde er zijn plechtige geloften af op 4 februari 1780. Vervolgens werd hij als hulp-pater naar

de residentie van Overslag gezonden. Samen met zijn overste pater Didacus Van de Vijvere moest hij tijdens de Franse overheersing onderduiken bij getrouwe parochianen. Hij overleed te Overslag op 12 juli 1803 en werd achter het hoogaltaar begraven.³³

1803 *Petrus Bolle (O.F.M. Antonius).*

Petrus Bolle werd geboren te Wacken op 8 februari 1750. Hij trad in het noviciaat te Oudenaarde, waar hij gekleed werd op 5 november 1767. Op 6 november 1768 volgden zijn eeuwige geloften. In 1797 moest pater Antonius Bolle onderduiken, hij was toen vikaris in het klooster te Sint-Niklaas. Later werd hij geestelijke bestuurder van de zusters Franciscanessen te Velzeke. Hij overleed te Velzeke op 10 maart 1822.³⁴

1803 *Joannes Josephus De Meester (O.F.M. Donatianus).*

Joannes Josephus De Meester werd geboren te Brugge op 9 september 1767. Hij trad in het noviciaat te Ieper waar hij op 3 oktober 1791 werd gekleed. Hij legde zijn eeuwige geloften af op 4 oktober 1792. Hij werd op 30 december 1796 door de Fransen uit het klooster te Gent verdreven en moest onderduiken. Toen de vervolgingen van de republikeinen voorbij waren, werd hij door de bisschop van Gent tot pastoor van Lapscheure benoemd. Hij overleed te Lapscheure op 10 april 1826.³⁵

1805 *Joannes Egidius Van Kerrebroeck (O.F.M. Anacletus).*

Joannes Egidius Van Kerrebroeck werd geboren te Sleidinge op 4 juli 1750. Hij trad in het noviciaat te Oudenaarde, waar hij op 20 augustus 1774 werd gekleed. Zijn plechtige professie vond plaats te Oudenaarde op 21 augustus 1775. In 1797 moest hij het klooster van Poperinge verlaten en onderduiken. Hij kwam op Overslag op 17 mei 1805 en overleed er een jaar later op 23 juni 1806.³⁶

1806 *Urbanus Franciscus Van Kerckhove (O.F.M. Hubertus).*

Urbanus Van den Kerckhove werd geboren te Sint-Gillis-Waas op 26 oktober 1747. Hij trad in het noviciaat te Oudenaarde en ontving er het ordekleed op 18 september 1775. Zijn plechtige geloften volgden een jaar later op 19 september 1776. Hij werd als zendeling naar Koewacht gezonden. Hij werd gevangen genomen op 15 december 1798 en naar Gent overgebracht. Op 27 maart 1799 werd hij naar Oléon vervoerd als banneling. Op 21 februari 1802 werd hij in vrijheid gesteld en keerde terug naar zijn vaderland. Hij werd onderpastoor in De Klinge op 1 december 1803 en coadjutor te Overslag vanaf 21 juli 1806. Hij deed tevens nog dienst te Koewacht. In 1809 werd hij pastoor benoemd in Boschcapelle. Hij stierf te Boschcapelle op 14 (20) november 1829 en was toen 82 jaar oud en 54 jaar priester.³⁷

1807 *Ghislenus De Reu (O.F.M. Ghislenus).*

Ghislenus De Reu werd geboren te Waarschoot op 10 mei 1754. Hij trad in het noviciaat te Oudenaarde en nam er het habijt van de orde aan op 18 mei 1778. Hij sprak zijn plechtige geloften uit op 19 mei 1779. Hij werd op 26 september 1803 benoemd als pastoor van de kerk van Overslag (district Hulst). Hij overleed te Overslag op 30 augustus 1808.³⁸

De paters Didacus Van de Vyvere en Gerardus Van Biesen droegen ten tijde van de Franse Revolutie de H. Mis op in de huizen en kelders van de parochianen. Gedurende de Franse Revolutie verbleef er te Overslag een beëdigd priester, afkomstig van Gent.³⁹

3. Pastoors en parochiepriesters van Overslag vanaf 1808 tot 1995

* *Pastoor Antonius Emmanuel Storme (1808-1817) (O.F.M. Gaudentius).*

Antonius Emmanuel Storme werd geboren te Hemelghem op 29 (26) maart 1746. Hij trad in het noviciaat te Oudenaarde waar hij op 1 oktober 1766 werd gekleed. Op 2 oktober 1767 legde hij zijn plechtige geloften af. Hij werd achtereenvolgens vicaris en gardiaan in het klooster te Tielt. Hij werd benoemd als onderpastoor te Assenede op 21 juni 1803 en als pastoor van Overslag op 17 september 1808. Op 6 oktober 1808 werd Antonius Emmanuel Storme plechtig als pastoor ingehuldigd te Overslag. Hij stierf te Gent op 25 september 1828, was 82 jaar oud, 63 jaar priester en 13 jaar jubilaris. Zijn lichaam werd op het kerkhof van Evergem begraven.⁴⁰

* *Pastoor Emmanuel Gallant (1817-1822) (O.F.M. Henricus).*

Emmanuel Gallant werd geboren te Tielt op 23 augustus 1768. Hij trad in het noviciaat te Ieper waar hij het habijt ontving op 31 oktober 1793. Zijn eeuwige geloften volgden op 26 mei 1795. Hij was student in godgeleerdheid toen hij op 30 december 1796 uit het klooster te Gent werd verjaagd. Hij dook onder bij bevriende burgers te Tielt. Hij werd priester gewijd te Keulen in 1798. Hij werd coadjutor te Vinkt en onderpastoor te Koekelare op 15 maart 1814 en pastoor benoemd te Overslag op 20 december 1816. Op 26 juni 1822 werd hij benoemd als pastoor in De Klinge, waar hij op 18 maart 1846 overleed. Hij was voorlopig de laatste pater die die dienst deed op Overslag.⁴¹

* *Pastoor Romanus Modestus Van Doorne (1822-1830)*

Romanus Modestus Van Doorne werd geboren te Waregem op 4 december 1787. Door de Fransen uit het seminarie verdreven op 25 juli 1813, dook

Zyt uwe oversten indachtig, die u het woord Gods verkondigd hebben; en uwe oogen slaende op het einde van hun leven, volgt hun geloof na.
AD HEBR. XIII. 7

Bid voor de Ziel
VAN DEN EERWEEKENDEN HEER

ROMANUS MODESTUS VAN DOORNE

Geboren te Waregem den 4 Dec. in 't jaer 1787
Om zyne getrouwigheid aen de kerkelyke wetten uit het seminarie gedreven verbergt zich den 26 July. 1813
Priester gewyd te Doornyk den 17 Dec. 1814
Onderpastor benoemd te Coolskamp den 6 February 1815
Pastor benoemd op den Overslag den 20 Juny 1822
Pastor " te Bellem den 20 December 1830
Overleden aldaer den 4 Augustus. 1860

Breek uw brood aen de hongerigen... geef een deksel aen diegene welke gy zonder kleederen ziet. . dan zult gy den Heer aenroepen en hy zal u verhooren.
ISAIAS LVIII. 7. et 9

Alhoewel hem de hand Gods geraekt had, zweeg hy; een lydende God was hemvoorgegaen; en hy vestigde zyne blikken op de belooning.
JUXTA EP. AD HÆBR. XI 26

Ik bid u door onzen Heer Jesus Christus, dat gy my door uwe gebeden helpen zoudt.
AD ROM. XV. 30

Jesus, Maria, Joseph, dat myne ziel met u in vrede ruste. (100 dagen afaet).

R. J. P.

51. Bidprentje R.M. Van Doorne.

hij onder. Hij werd priester gewijd te Doornik op 17 december 1814. Vervolgens werd hij op 6 februari 1815 benoemd als onderpastoor te Koolskamp, waarna hij op 29 juni 1822 benoemd werd tot pastoor op Overslag. Op 20 december 1830 werd hij aangesteld als pastoor te Bellem, waar hij op 4 augustus 1860 overleed.¹⁰⁵

* *Pastoor Joannes Baptista Verdickt (1830-1843)*

Joannes Baptist Verdickt werd geboren te Sint-Gillis-Waas op 24 maart 1795. Priester gewijd te Mechelen op 9 november 1821. Hij werd onderpastoor te St.-Laureyns op 5 december 1821, vervolgens pastoor benoemd te Overslag op 29 december 1829. Op 17 juni 1843 werd hij pastoor benoemd van Schellebelle. Hij nam ontslag op 26 oktober 1870 en overleed te Zelzate op 7 juni 1871 op de leeftijd van 76 jaar.

* *Pastoor Eduardus Steenput (1843-1864)*

Eduardus Steenput werd geboren te Sas van Gent (Nederland) op 6 juli 1801, en priester gewijd te Doornik op 6 juli 1828. Achtereenvolgens onderpastoor te Doel op 23 mei 1829 en te Geraardsbergen op 18 augustus 1838. Hij werd aangesteld als pastoor te Overslag op 27 juni 1843 en is er overleden op 28 februari 1864.

Hij was de oprichter van verschillende congregaties en bonden, bouwheer voor de vergroting van de kerk op Overslag in 1850, bouwheer van een nieuwe pastorie op Overslag en financieel legator voor de parochie Overslag. Tot in 1990 verbleven er naamgenoten en familie van Eduardus Steenput in de parochie Overslag.

53. Litho Ed. Steenput.

* *Pastoor Carolus Ludovicus Matthys (1864-1873)*

Carolus Ludovicus Matthys werd geboren te Bassevelde op 8 oktober 1812, priester gewijd te Gent op 8 december 1841. Achtereenvolgens onderpastoor te St.-Maria Horebeke op 21 december 1841, coadjutor te St.-Maria Horebeke op 19 september 1842, onderpastoor te Zelzate op 25 september 1844, onderpastoor te Zwijnaarde op 15 november 1849, onderpastoor te Lembeke op 7 februari 1854 en pastoor te Overslag op 16 maart 1864, waar hij overleed op 10 december 1873.

†

ZALIGE GEDACHTENIS
VAN DEN EERWAARDEN HEER

CAROLUS-LUDOVICUS MATTHYS,

Geboren te Bassevelde	8 October 1812.
Priester gewijd te Gent	8 December 1841.
Onderpastoor te S ^{te} Maria-Moorebeke	21 December 1841.
" te Seltate	25 September 1844.
" te Swijnaarde	15 November 1849.
" te Lembke.	7 Februari 1854.
Pastoor te Overslag	16 Maart 1864.
Aldaar overleden.	10 December 1873.

Gods vrienden zijn allen langs den weg des lijdens
gegaan en getrouw gebleven. JUDITH. VIII. 23.

Hij was een priester des Heeren, goedaardig en
zacht, zedig van gelaat, ingetogen in den omgang,
minzaam in zijne gesprekken, en van zijne jeugd af
in de deugd geoefend. MACH. X. 12.

Al het volk treurde over hem in groote droefheid.
 ESDR. XIII. 14.

Dierbare Parochianen! gij zult mijn aangezicht
niet meer zien, gij allen, die ik bezocht heb, u predi-
kende het rijk Gods. Ik beveel u nu aan God en smeek
u door onzen Heer J.-Chr. en bij de liefde des Heiligen
Geestes, dat gij mij door uwe gebeden ter hulpe
komet. De God des vredes zij met u allen. Amen.
 ACT. AP. XX. ROM. XV.

Minnelijk Hart van Maria, wees mijna heil. (300
dagen afaat.)

R. I. P.

Gent, drukkerij, van J. en H. vander Schelden

54. Bidprentje L. Matthys.

* *Coadjutor Petrus Franciscus Van der Meulen (1873-1874)*

Coadjutor betekent helper. Coadjutoren werden aangesteld om oudere of zieke pastoors te helpen. Die titel verleende hen ook vaak het recht van opvolging. Zij waren niet verplicht de opvolging op zich te nemen maar kregen wel het recht van eerste opvolger van de pastoor die zij hadden bijgestaan.

Petrus Franciscus Van der Meulen werd geboren te Michelbeke op 26 februari 1845 en priester gewijd op 21 december 1872. Hij werd benoemd als coadjutor te Overslag op 17 januari 1873 tot 2 januari 1874. Achtereenvolgens werd hij onderpastoor te Nukerke op 8 maart 1875, te Deftinge op 22 december 1881 en te Meldert op 30 oktober 1883. Hij werd als pastoor benoemd te Vloerzegem op 4 november 1892 en te Kerksken op 20 december 1902, waar hij op 1 juli 1913 overleed.

* *Pastoor Petrus Josephus Gevaert*
(1873-1892)

Petrus Josephus Gevaert werd geboren te Ouwegem op 11 februari 1825 en priester gewijd te Gent op 14 juni 1851. Vervolgens onderpastoor te Assenede op 25 oktober 1851. Op 22 december 1873 werd hij benoemd als pastoor te Overslag. Hij overleed te Overslag op 24 juli 1892.

56. Bidprentje P.J. Gevaert.

Ziet hoe ik niet alleen voor mij gearbeid heb,
maar ook voor allen, die de waarheid zoeken.
EccI. XXIV : 47.

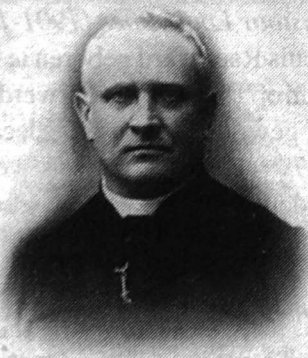
†

Bid voor de ziel
VAN ZALIGER
DEN ZEEREERWAARDEN HEER
PETRUS JOSEPHUS GEVAERT,
*Geboren te AUWEGHEM den 11 Februari 1825,
Priester gewijd den 14 Juni 1851,
Onderpastoor te Assenede den 25 October 1851,
Pastoor te Overslag den 22 December 1873,
aldaar overleden den 24 Juli 1892, versterkt
door de H.H. Sacramenten der stervenden.*

Gedenkt uw oversten, die tot u het woord Gods
gesproken hebben; beschouwt het einde van hun
wandel en volgt hun geloof na. *Hebr. XIII : 7.*
Gij hebt hem gezien, die uw overpriester was,
als een braven en goedaardigen man, eerbaar van
gelaat, zedig van levenswandel, aangenaam in
zijn gesprekken en van kindsbeen af in deugden
geoefend, die zijn handen uitstak om voor zijn
volk te bidden. *2 Mich. XV : 12.*
Lijf aan ieder van zijn goederen uitdeelde zoo-
veel hij vermocht. De hongerigen spijsde, de
naakten van kleederen voorzag en met ijver voor
de begrafenis zorgde van hen, die gestorven wa-
ren. *Tob. 1 : 19 en 20.*
Wij hebben hem bemind, laat ons zijner ge-
dachtig zijn, tot dat wij hem door onze gebeden
in het verblijf der gelukkzaligen gebracht hebben.
En gij, *Zeereerwaarde Broeder,* gedenk hem aan
het altaar des Heeren. *H. Ambros. en H. Monica.*

R. I. P.

Gedrukt bij A. MOERDIJK te Zuiddorpe.

Geloofd zij Jezus-Kristus! Amen.
BID VOOR DE ZIEL VAN OEN

Eerw. Heer EMIEL KESTENS
*geboren te Denderwindeke, den 10 Juli 1863,
Priester gewijd den 21 December, 1889.
Coadjutor te Overslag en te Temse, Onderpastoor
te Kruishoutem, te Aalter en te Gent op O. L. Vrouw
St. Pieters, pastoor jubelaris 1911-1936 te Eksaarde,
ontslaggever als pastoor den 1 October 1937, en
daarna almoezenier in het St. Camillusinstituut te
St. Denijs-Westrem en aldaar overleden den 10 August
1939 voorzien van de HH. Sacramenten onzer
Moeder de H. Kerk
Ridder der Orde van Zijne Majesteit Leopold II*

* *Coadjutor Emiel Kestens (1890-1892)*

Emiel Kestens werd geboren te Denderwindeke op 10 juli 1863 en priester gewijd te Gent op 21 december 1889. Hij werd coadjutor te Overslag op 4 januari 1890 en te Temse; onderpastoor te Kruishoutem op 23 februari 1892, te Aalter op 28 februari 1898 en te Gent O.-L.-Vrouw St.-Pieters op 19 oktober 1903. Hij werd pastoor benoemd te Eksaarde op 7 februari 1911. Hij nam ontslag als pastoor op 28 september 1937 en werd almoezenier in het St.-Camillusinstituut te St.-Denijs-Westrem. Hij is aldaar overleden op 10 augustus 1939.

In Eksaarde heeft hij de katholieke scholen van het center gebouwd. Ook de bouw van de parochiale kring te Eksaarde was een verwezenlijking van hem. Tenslotte heeft hij de H. Kruisdevotie te Eksaarde aangemoedigd met woord en daad.

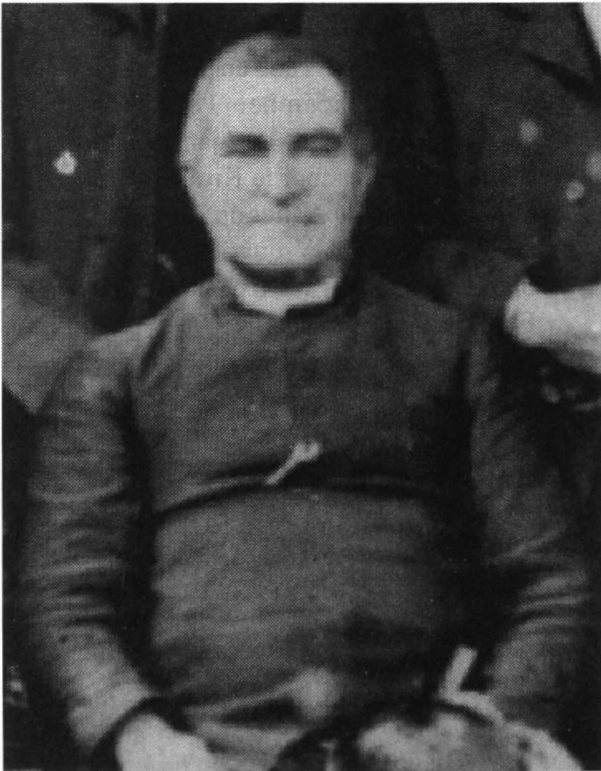
57. Bidprentje E. Kestens.

* *Pastoor Josephus Adolphus De Loose (1892-1901)*

Josephus Adolphus De Loose werd geboren te Wieze op 16 februari 1846. Hij werd leraar te Lokeren op 9 oktober 1871. Hij werd priester gewijd te Gent op 12 april 1873. Hij was achtereenvolgens onderpastoor te Melsele op 28 mei 1877 en te Hamme op 18 mei 1880. Hij werd aangesteld als pastoor te Overslag op 14 september 1892, waar hij overleed op 14 maart 1901.

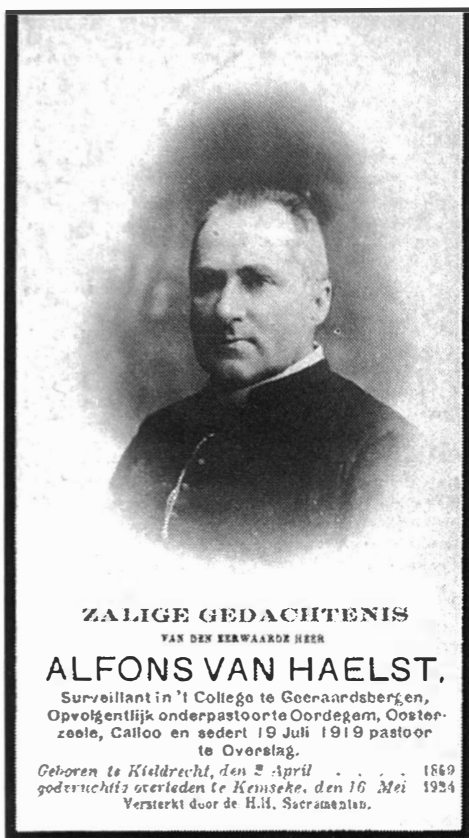
58. *J.A. De Loose.*

* *Pastoor Louis Raes (1901-1919)*

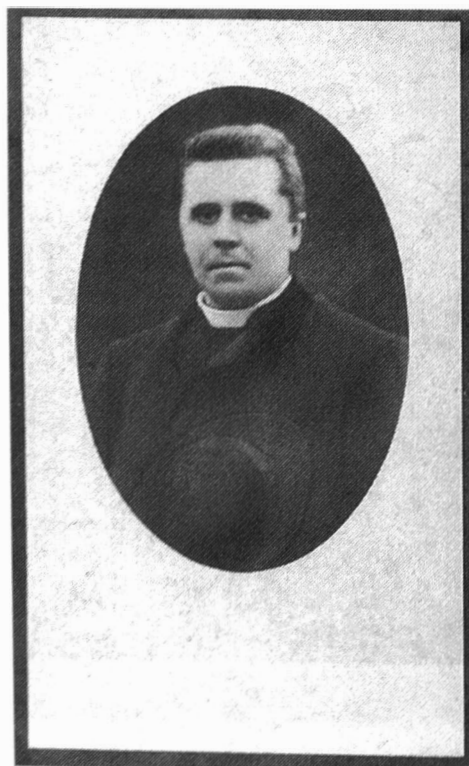
Louis Raes werd geboren te Oudegem op 18 juli 1853. Hij werd priester gewijd te Gent op 20 december 1879. Achtereenvolgens werd hij onderpastoor te Bottelare op 13 januari 1880 en te Mere op 15 juni 1881. Op 9 april 1901 werd hij benoemd als pastoor te Overslag waar hij op 19 juli 1919 ontslag nam als pastoor. Hij overleed te Mere op 16 april 1932.

59. *L. Raes.*

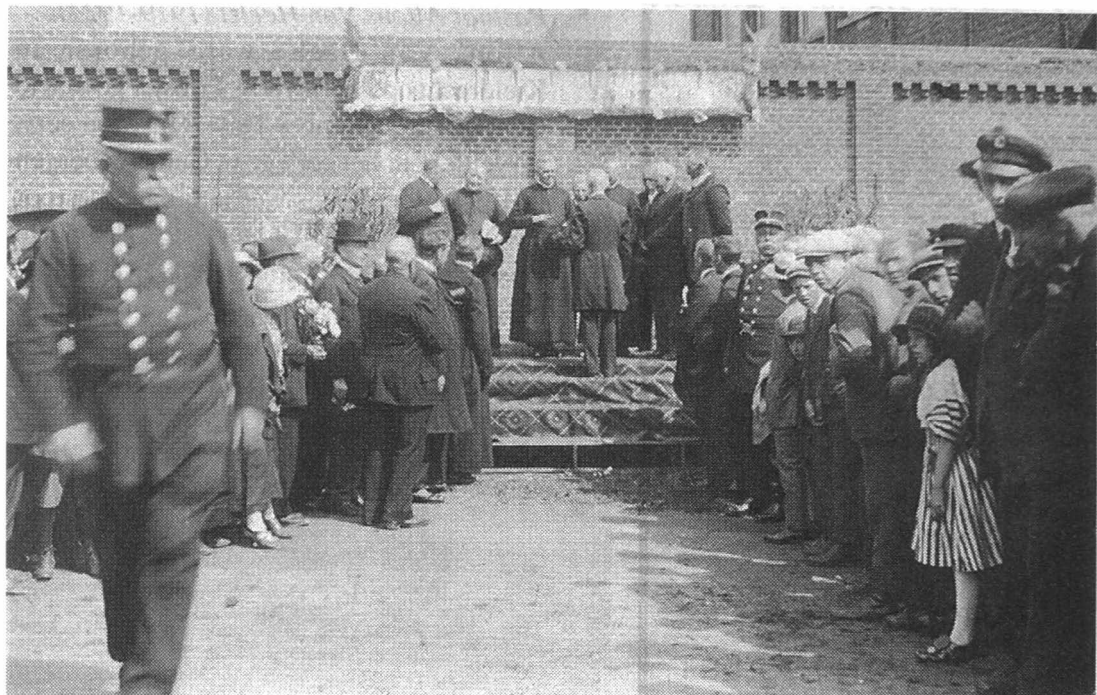
- * *Pastoor Alfons Van Haelst (1919-1924)*
Alfons Van Haelst werd geboren te Kieldrecht op 2 april 1869. Priester gewijd te Gent op 22 september 1894. Hij werd eerst surveillant in het college te Geraardsbergen in 1894. Vervolgens werd hij onderpastoor te Oordegem op 29 augustus 1895, te Oosterzele op 26 november 1908 en te Kalloo op 16 februari 1909. Hij was tevens militair aalmoezenier. Hij werd benoemd als pastoor te Overslag op 17 juli 1919 en overleed als pastoor van Overslag bij zijn broer te Kemseke op 16 mei 1924.

60. A. Van Haelst.

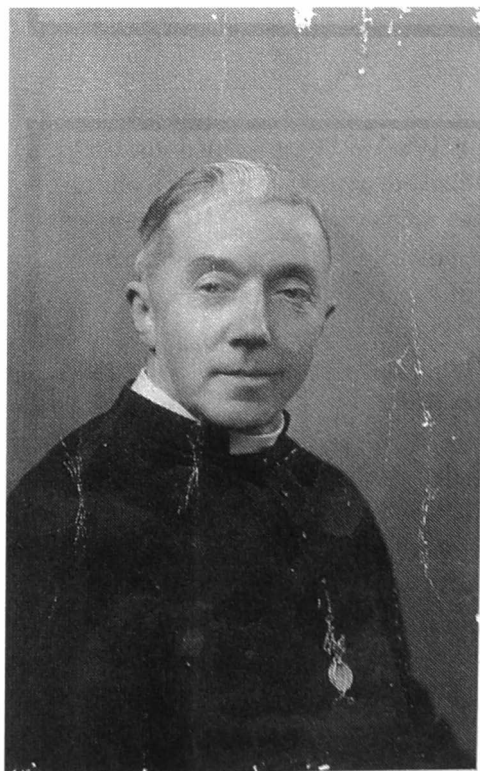
- * *Pastoor Richard Ghislain Marie De Buyst (1924-1929)*
Richard Ghislain Marie De Buyst werd geboren te Ninove op 28 februari 1876 en priester gewijd te Gent op 27 mei 1899. Hij werd leraar aan het St.-Lievenscollege te Gent op 22 september 1899. Achtereenvolgens onderpastoor te Belsele-Evergem op 11 april 1906 en te Erembodegem op 20 november 1911. Hij werd benoemd als pastoor te Overslag op 28 mei 1924 en te Hofstade op 26 april 1929, waar hij overleed op 13 juni 1933.

61. R.G. De Buyst.

62. Inhuldiging R.G. De Buyst (aan klooster te Overslag).

* *Pastoor Désiré De Wolf (1929-1939)*
 Désiré De Wolf werd geboren te Appels op 18 december 1877 en priester gewijd te Gent op 24 mei 1902. Hij werd aangesteld als leraar aan het St.-Maarten-instituut te Aalst op 30 september 1902. Achtereenvolgens werd hij onderpastoor te Sint-Niklaas-Waas (Tereken) op 24 juni 1905, te Gent (St.-Theresia Muide) op 20 oktober 1909, te Waarschoot op 1 juni 1921. Hij werd pastoor benoemd te Overslag op 8 mei 1929 en te Buggenhout op 5 januari 1939. Hij overleed te Buggenhout op 24 augustus 1959. Zijn tienjarig verblijf op Overslag werd gekenmerkt als tien woelige jaren. Regelmatig kwam hij in conflict met een belangrijk deel van zijn parochianen. Hij verwezenlijkte de bouw van een parochiezaal te Overslag.

63. D. De Wolf.

64. Ph. Seys.

* *Pastoor Philibert Seys (1939-1952)*

Philibert Seys werd geboren te Gentbrugge op 27 december 1889 en priester gewijd te Gent op 19 december 1914. Achtereenvolgens was hij onderpastoor te Grembergen op 30 juni 1915, te Stekene op 10 januari 1922 en te Maldegem op 25 juni 1930. Op 18 januari 1939 werd hij benoemd als pastoor te Overslag, waar hij overleed op 24 september 1952. Hij werd begraven in Overslag en heeft er een grafsteen.

65. Begrafenis Ph. Seys.

66. E. Verhellen.

- * *Pastoor Eugeen Verhellen (1952-1963)*
Eugeen Verhellen werd geboren te Sint-Niklaas-Waas op 23 november 1907 en priester gewijd te Gent op 10 juni 1933. Hij werd aangesteld als subregent aan het St.-Catharinacollege te Geraardsbergen op 20 juni 1933. Achtereenvolgens werd hij onderpastoor te Gent (St.-Macarius) op 23 april 1938 en te Dendermonde (O.-L.-Vrouw) op 30 september 1946. Op 20 oktober 1952 werd hij pastoor benoemd te Overslag en op 2 april 1963 te Machelen. Op 16 november 1967 aanvaardde hij de taak van aalmoezenier van de Broeders van Liefde te Zelzate. Hij overleed te Deinze op 17 december 1973. Hij werd begraven op het kerkhof van Overslag en heeft er een houten kruisje met naam boven zijn graf.

- * *Pastoor Roger Jules Van de Capelle (1963-1967)*

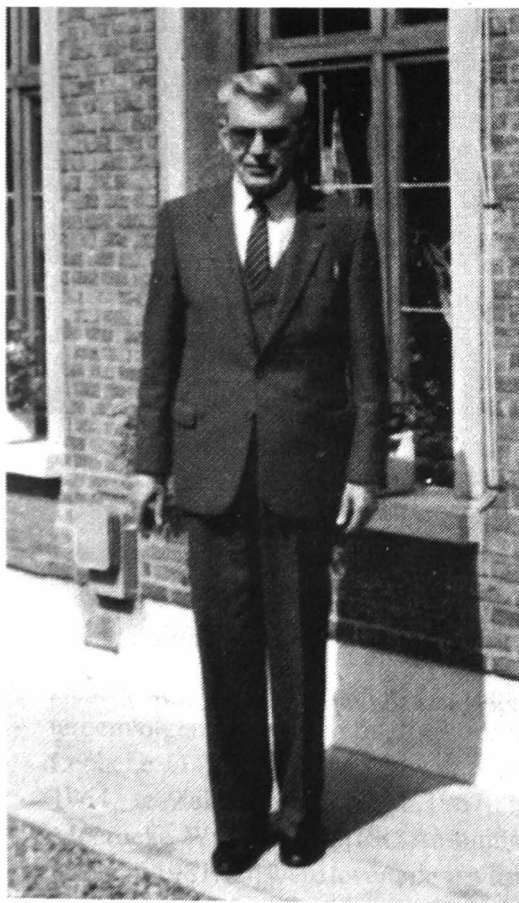
Roger Van de Capelle werd geboren te Nazareth op 28 juni 1915 en priester gewijd te Gent op 20 april 1941. Tussen 31 mei en 23 juli 1941 was hij deservitor te Moortsel. Achtereenvolgens werd hij onderpastoor te Zaffelare op 31 juli 1941, te Bellem op 29 augustus 1945, te Schellebelle op 30 juli 1949 en te Zeveneken op 7 december 1954. Op 17 april 1963 werd hij benoemd als pastoor te Overslag en op 16 oktober 1967 te Serskamp. Op 25 september 1972 nam hij ontslag als dienstdoende pastoor. Hij overleed te Sint-Niklaas-Waas op 9 januari 1973.

67. P.J. Van de Capelle.

* *Pastoor op rust Henri Wellekens (1967-1968)*

Henri Wellekens werd geboren te Welle op 8 januari 1894 en priester gewijd te Gent op 29 mei 1920. Hij werd leraar aan het O.-L.- Vrouwcollege te Zottegem op 5 juni 1920. Achtereenvolgens werd hij onderpastoor te Welden op 30 oktober 1929, te Eksaarde op 2 september 1933, te Meerbeke op 4 augustus 1936 en te Middelburg op 21 april 1941. Hij werd pastoor te St.-Maria-Latem op 30 september 1948 en nam op 9 januari 1967 ontslag. Hij werd in het bevolkingsregister van Wachtebeke ingeschreven in januari 1967 en overleed te Wachtebeke-Overslag op 23 april 1968. Voor deze overleden pastoor is een grafsteen geplaatst aan de buitenzijde van de kerk.

* *Pastoor Alfons Strobbe (1967-1974)*

Alfons Strobbe werd geboren te Hansbeke op 24 september 1918 en priester gewijd te Gent op 21 mei 1944. Achtereenvolgens werd hij onderpastoor te Wieze op 26 oktober 1944 en te Knesselare op 29 januari 1956. Op 30 oktober 1967 werd hij benoemd tot pastoor te Overslag. Op 17 september 1974 werd hij benoemd als pastoor te Kluizen. Daar gaf hij op 31 augustus 1994 zijn ontslag als dienstdoende pastoor.

Alfons Strobbe schreef tijdens zijn verblijf te Overslag een geschiedkundig werkje over deze parochie: "Geschiedenis van een klein grensdorp Overslag".

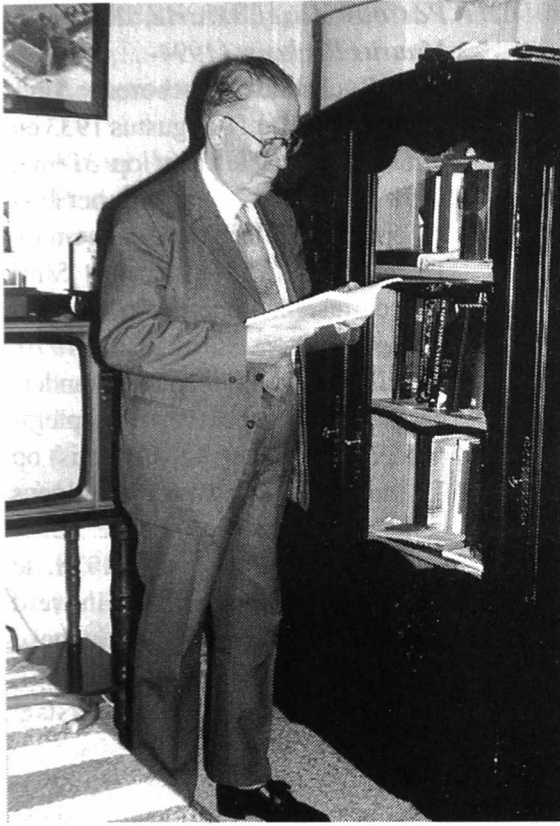
68. A. Strobbe.

* *Pastoor Jan Verlijdsdonck (pater Cisterciënzer van Bornem) (1974-1980)*

Jan Verlijdsdonck werd geboren te Meerssen (Nederland) op 18 februari 1911, priester gewijd te Bornem op 20 februari 1937. Als Cisterciënzerpater in het klooster te Bornem werd hij op 15 september 1937 leraar te Rotselaar en op 1 september 1966 deed hij dienst als aalmoezenier in het hospitaal te Sint-Niklaas-Waas. Op 25 december 1969 werd hij onderpastoor te Vrasene benoemd. Vervolgens werd hij op 2 oktober 1974 benoemd tot pastoor te Overslag. Hij nam er ontslag op 1 februari 1980 en ging rusten op Koewacht. Hij overleed te Gent op 28 juli 1986. Hij ligt begraven op het kerkhof van Overslag.

69. *J. Verlijdsdonck (inwijding vlag muziekmaatschappij „Concordia”).*

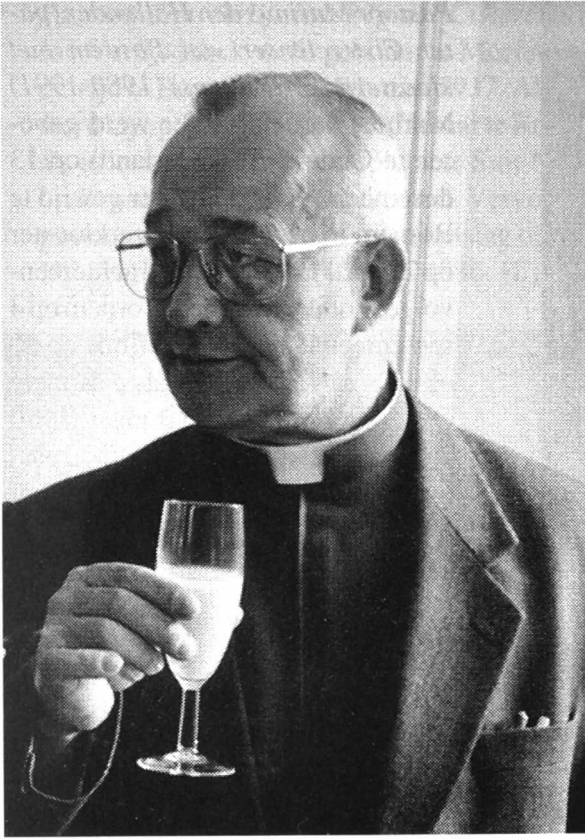
- * *Pastoor Marinus den Hollander (pater Cisterciënser van Bornem met kloosternaam Thomas) (1980-1991)* Marinus den Hollander werd geboren te Oudenbos (Nederland) op 13 december 1920 en priester gewijd te Bornem in het Cisterciënzerklooster op 22 april 1948. Hij werd achtereenvolgens onderpastoor te Bornem op 4 september 1972 en te Tielrode op 20 oktober 1972. Hij werd als pastoor te Overslag benoemd op 3 maart 1980 en nam ontslag als dienstdoende pastoor van Overslag op 31 september 1991. Hij woont nu te Ossendrecht (NL.).

70. M. den Hollander.

- * *Pastoor Roger Spanhove (1991-1994)* Roger Spanhove werd geboren te Wachtebeke op 8 mei 1930 en studeerde aan de K.U. Leuven af als Licenciaat Germaanse filologie. Hij werd priester gewijd op 17 december 1955 en werd leraar aan het H. Maagdcollege te Dendermonde op 25 augustus 1960. Achtereenvolgens werd hij onderpastoor te Lebbeke O.-L.-Vrouw op 31 augustus 1964, te Zelzate op 6 april 1967, te Moerbeke-Waas centrum (St.-Antonius) op 3 juni 1981. Hij werd tevens deservitor te Moerbeke-Waas Kruisstraat (H. Hart) op 3 juni 1981. Hij werd in 1991 ook als parochiaal beheerder aangesteld voor Overslag. Op 3 november 1994 nam hij ontslag en ging met pensioen. Hij doet van dan af dienst als aalmoezenier in het OCMW-Rusthuis te Lokeren. (Voor verdere gegevens zie hoofdstuk "Geestelijken afkomstig van Overslag")

71. R. Spanhove.

* *Pastoor Jozef, Marie, Richard, Maurits Ryckaert (1994-)*

Jozef Ryckaert werd geboren te Sint-Jan in Eremo op 18 augustus 1933 en priester gewijd te Gent op 31 mei 1958. Hij werd leraar aan het bisschoppelijk College te Zottegem op 18 augustus 1958 en aan het Sint-Vincentiuscollege te Eeklo op 1 augustus 1960 tot 30 augustus 1970. Tegelijk werd hij “zondags-onderpastoor” te Lembeke op 30 september 1963, te Aalter (St.-Cornelis) op 19 juni 1970. Hij werd vervolgens benoemd tot onderpastoor te Aalter Centrum op 30 augustus 1970, te Eeklo op 3 augustus 1978. Hij werd benoemd als pastoor te Wachtebeke op 30 oktober 1983 en vanaf 1 oktober 1994 tevens pastoor op Overslag.

72. J. Ryckaert.

Deel 2. PERSONEEL IN DIENST VAN LITURGIE EN PASTORIE

1. Kosteren en organisten

- Koster Petrus Kips
Petrus Kips was afkomstig van Zaffelare en deed dienst als koster te Zuiddorpe. Later werd hij koster te Overslag waar hij in 1660 werd begraven.
- Koster Laurentius De Bock
Wanneer Laurentius De Bock koster werd te Overslag is moeilijk te achterhalen. Hij huwde te Overslag op 8 juli 1696 met Catharina Verbeke. Uit dit huwelijk werden 5 kinderen geboren te Overslag. In 1711 sprak men in een redevoering voor Sint-Cornelius-gilde over oud-koster Laurentius De Bock. Hij was toen onderwijzer te Gent. Laurentius De Bock overleed te Overslag op 14 april 1728.
- Koster Joannes Calf (....-1778)
In één van de schaarse kerkrekeningen vóór 1800 (1770) komt de naam van Joannes Calf voor als koster te Overslag. Bij het inzien van de doop- en begrafenisregisters van Overslag zien wij dat Joannes Calf in 1742 zou geboren zijn. Hij overleed op 18 augustus 1778 op de leeftijd van 36 jaar en was echtgenoot van Maria Catharina Piessens.
- Koster Bernardus De Coninck (....-1837)
Bernardus de Coninck werd geboren te Evergem in 1764. Hij werd voor het eerst vernoemd als koster te Overslag in 1804. Hij huwde te Wachtebeke op 20 juli 1803 met Regina Judoca Van Wateghem. Waarschijnlijk was hij toen reeds verschillende jaren koster te Overslag. In 1805 richt Bernardus De Coninck een vraag naar de kerkfabriek om geld te storten in een pensioenkas. Hij blijft koster van Overslag tot in 1837. Hij overleed te Wachtebeke op 21 december 1841 op de ouderdom van 77 jaar.
- Koster Joannes Baptist Pieyns (1837-1842)
Vanaf november 1837 gaf koster Joannes Baptist Pieyns privéonderwijs aan kinderen op Overslag. Op 24 januari 1840 richtte hij aan het gemeentebestuur van Wachtebeke de vraag om een kleine wedde te bekomen. Hij gaf, volgens die brief, les aan 80 kinderen, waaronder 14 armen. De gemeenteraad is op die vraag niet ingegaan.¹⁰⁶
- Koster-organist Joannes Baptist De Ceuleners (1842-....)
In 1842 vestigde Joannes Baptista De Ceuleners zich op Overslag. Met deze koster-
onderwijzer zou er op Overslag inzake onderwijs veel veranderen. Hij werd geboren te Boekhoute op 3 september 1818. Als onderwijzer bezat hij het diploma van geëxamineerde onderwijzer. Op Overslag opende J.B. De Ceuleners een particuliere school, aanvankelijk zonder subsidie. Op 7 november 1845 richtte hij zich schriftelijk tot het gemeentebestuur van Wachtebeke met de vraag om een wedde te bekomen. Op 20 april 1846 stuurde hij een nieuw schrijven met dezelfde vraag. De uitdrukkelijke reden voor de aanneming van de school van J.B. De Ceuleners was het groot aantal ingeschreven leerlingen voor het schooljaar 1846-1847. Op 11 september 1860 vroeg J.B. De Ceuleners om als gemeentelijke onderwijzer benoemd te worden. De benoeming

gebeurde op 20 september 1860. Het zou nog tot 25 september 1862 duren tot wanneer de benoeming effectief zou zijn. Ondertussen was men reeds begonnen met de bouw van een gemeenteschool op Overslag. De nieuwe school werd plechtig ingehuldigd op 16 september 1863.¹⁰⁷ De nieuw opgerichte gemeenteschool op Overslag werd door de plaatselijke geestelijkheid, tijdens de schoolstrijd (1879-1884) aanzien als een niet katholieke school. Zij kreeg geen bezoek van de pastoor. Hierdoor stond J.B. De Ceuleners tussen twee vuren. Ofwel koos hij voor het onderwijs ofwel voor de taak van koster. Hij koos voor het onderwijs. Hij was gehuwd met Coleta Beirmaert. Zijn gezin was uitgesproken katholiek. Er zouden later twee dochters in het klooster treden en één zoon zou priester worden. Zijn zoon Irené werd koster. Joannes Baptista De Ceuleners overleed te Overslag op 27 september 1897.

73. Gezin J.B. De Ceuleners (koster en onderwijzer).
Eén dochter staat niet op de foto en één zoon, Honoré, was reeds overleden.

- Koster-organist Irené De Ceuleners (....-1898)
 Irené De Ceuleners werd geboren te Wachtebeke-Overslag op 1 februari 1866 als zoon van J.B. De Ceuleners, koster-onderwijzer van Overslag. In hoever en wanneer hij zijn vader bijstond als koster te Overslag is moeilijk te achterhalen. Men mag aannemen dat men ten vroegste op de leeftijd van 18 à 20 jaar het beroep van koster volwaardig kon

uitoefenen. In 1882 was zijn vader reeds 65 jaar oud en pensioengerechtigd. Bij het eerste huwelijk van Irené De Ceuleners met Leonie Waelput op 21 oktober 1896 stond hij in de burgerlijke stand als inwoner van Overslag vermeld met het beroep van koster. Op 2 januari 1898 werd Irené De Ceuleners benoemd als koster-organist te Zaffelare. Op 18 september 1900 trad hij voor de tweede maal in het huwelijk. Hij overleed te Zaffelare op 23 december 1951.

– Koster-organist Achille Van Laere (1898-1901)

Achille Van Laere werd geboren te Machelen op 3 februari 1870. Hij kwam als koster-organist naar Overslag op 9 februari 1898. Hij logeerde bij de familie De Ceuleners in het schoolhuis. Daar leerde hij de dochter Adèle Pelagie De Ceuleners kennen. Zij huwden te Wachtebeke en op 2 juli 1899 werd hun eerste kind, Henri Honoré Irené Joseph Marie, geboren. Deze zoon zou later priester worden. Een tweede kind, een dochter, Germana genoemd, werd geboren op 2 december 1900. Op 10 januari 1901 verliet dit jong gezin Overslag en trok naar Gent waar Achille Van Laere koster-organist werd van de parochiekerk Sint-Jan-Baptist. Hij overleed te Gent op 4 augustus 1939.

74. Gezin A. Van Laere (foto genomen te Gent). Zoon rechts, Henri, werd priester.

– Koster-organist Gustaaf De Maesschalck?? (1901-1907)

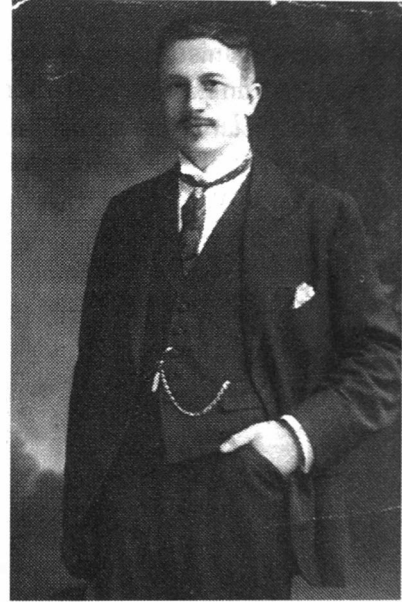
Of Gustaaf De Maesschalck koster-organist geweest is weten wij niet met zekerheid. Het was reeds tweemaal gebeurd op Overslag dat een onderwijzer ook koster was te Overslag. Volgens A. Strobbe, auteur van de “Geschiedenis van een klein grensdorp Overslag”, is Gustaaf De Maesschalck koster geweest. Echte bewijzen kunnen wij niet vinden. Bij het doornemen van de bevolkingsboeken van Wachtebeke kunnen wij geen enkele persoon op Overslag terugvinden die, in die periode, het beroep van koster uitoefende.

- Koster-organist Jules Louis De Pril (1907-1909)

Jules Louis De Pril werd geboren te Oudegem op 1 december 1882. Hij was afkomstig uit het geboortedorp van pastoor Louis Raes (1901-1919). Hij werd in het bevolkingsregister van Wachtebeke ingeschreven op 8 april 1907 en woonde in de pastorie te Overslag. Op 15 juli 1909 vertrok hij naar Kemzeke.

- Koster-organist Germain René 't Kindt (1910-1912)

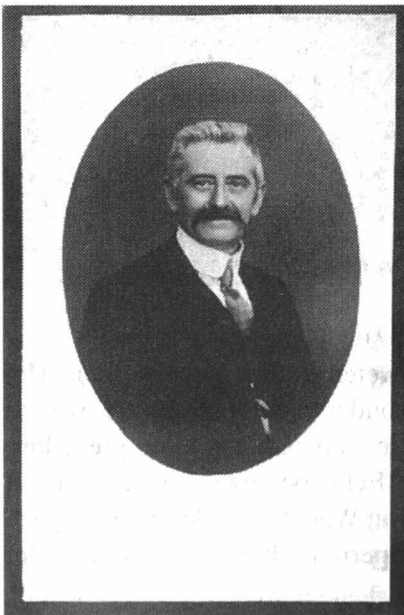
Germain René 't Kindt werd geboren te Lokeren op 26 mei 1890. Als koster-organist kwam hij op 20 mei 1910 vanuit Lokeren naar Overslag. Hij nam zijn intrek bij de familie Gijsel. Op Overslag leerde hij zijn toekomstige vrouw, Irène Vermeulen, kennen. Hij vertrok van Overslag op 12 augustus 1912 naar Sint-Kruis-Winkel. Later werd hij nog koster-organist te Zelzate. Hij overleed te Gent op 24 oktober 1964.

75. G. 't Kindt.

- Koster-organist Victor Germain De Ceukelaire (1912-1918)

Victor Germain De Ceukelaire werd geboren te Dikkele op 22 december 1894. Hij kwam vanuit Uitbergen als koster-organist naar Overslag op 30 november 1912. Volgens de bevolkingsboeken overleed hij te St.-Pierre op 1 oktober 1918.

- Koster-organist Edgard, Alfons, Denijs, Marie, Benedict De Grove (1919-1921)

Edgard De Grove werd geboren te Ronse op 31 mei 1891. Hij kwam op 20 mei 1919 vanuit Daknam naar Overslag waar hij zijn intrek nam bij de familie Gijsel. Op 25 oktober 1921 vertrok hij als koster-organist naar Sint-Pauwels.

- Koster-organist Leo Waelput (1922- 1924)

Leo Waelput werd geboren te Zuiddorpe (NL) op 18 maart 1866. Hij vestigde zich te Overslag in augustus 1922. Hij was de eerste maal gehuwd met Maria van Staveren en een tweede maal met Maria Laurentia van den Ierssel. Bij zijn tweede echtge-

76. L. Waelput.

note werden tijdens zijn verblijf te Overslag twee kinderen geboren. Hij vertrok uit Overslag op 28 april 1924 naar Bellem. Later zou hij nog koster-organist worden te Sint-Kruis-Winkel, waar hij overleed op 20 juni 1934.

- Koster-organist Aimé Van Bambost (1924-1987)

Aimé Van Bambost werd geboren te Wachtebeke-Overslag op 27 augustus 1906. Hij werd koster-organist op Overslag in april 1924, op de jeugdige leeftijd van 18 jaar. Hij huwde er met Maria Verdurmen en stichtte een groot gezin waarin vier jongens en één meisje werden geboren. Hij werd dirigent van de plaatselijke muziekmaatschappij “Concordia”. Hij was tevens de grondlegger van het huidige Zakenkantoor Van Bambost. In 1974 werd hij gehuldigd voor zijn gouden jubileum van koster-organist. Eenzelfde huldiging, ditmaal voor zijn diamanten jubileum van koster-organist viel hem te beurt in 1984. Bij die huldiging werd hem door de Bisschop van Gent het “gouden ereteken van Sint-Bavo” toegekend. Hij bleef koster-organist te Overslag tot in 1987. Hij overleed in familiekring op 23 september 1995.

77. A. Van Bambost.

78. A. De Baets.

- Koster-organist Aimé De Baets (1987-....)

Aimé De Baets werd geboren te Zomergem op 24 mei 1930. Hij volgde les bij koster-organist Omer Van Puyvelde en werd op 15-jarige leeftijd op 1 januari 1945 koster-organist te Merendree. Hij huwde te Moerbeke-Waas met Irma De Schepper en werd koster-organist benoemd te Moerbeke-Waas op 1 februari 1952. Op 31 december 1974 gaf hij zijn ontslag te Moerbeke-Waas. Reeds vanaf augustus 1986 stond hij paraat om in noodgeval koster Aimé Van Bambost te Overslag te vervangen. Vanaf 1 januari 1987 werd hij benoemd als koster-organist van Overslag. Hij bezit het kostersdiploma van derde en tweede graad. Hij woont in de Bevrijdingstraat nr 37 te Moerbeke-Waas.

2. Personeel in dienst van de liturgische vieringen

a. De kerkbaljuw (suisse)

In de volksmond is de naam “swis” beter gekend dan kerkbaljuw. De kerkbaljuw moet er voor zorgen dat er eerbied heerst in het huis van God. Hij deed controle vóór, tijdens en na de liturgische diensten. Personen die op een verkeerde stoel hadden plaats genomen, babbelaars en slapers werden ter orde geroepen. Bij speciale diensten zoals begrafenissen

en processies ging de “swis” voor. Hij was gekleed in een zwarte mantel en had een zwarte stok, met daarop een beeltenis van een heilige.

De oorsprong van de kerkbaljuw ligt bij de kerkelijke wacht in het Vaticaan te Rome. Daar wordt nu nog de wacht opgetrokken door Zwitsers. Vandaar de naam “Swis” van het Franse “Suisse” (Zwitser).

Wanneer de eerste “swis” op Overslag in dienst werd genomen kunnen wij moeilijk achterhalen. Wij vinden wel onregelmatig de vermelding van “vergoeding betaald aan de kerkbaljuw”.

De volgende personen deden dienst als kerkbaljuw op Overslag:

Franciscus Dhooghe 1855

Frederic De Bie 1877

J.P. Spiessens 1880

Van Remortel 1891

Domien Carnoy 1900

Adolf Wijngaert 1918

Albert Wijngaert 1963

René Audenaert 1964

René Van Puyvelde

Adolf Wijngaert werd gedecoreerd voor meer dan 45 jaar kerkbaljuw. Iedere zondag ging hij drie maal naar de kerk. ‘s Morgens werd vroeg opgestaan om op tijd in de vroegmis te zijn. Hij woonde op de Papdijk, schuin tegenover de huidige loonwerker Willy De Smet. Na de vroegmis ging hij naar huis een boterham eten en moest zich dan reppen om op tijd terug te zijn voor de hoogmis. In de namiddag ging hij naar de vespers om zijn taak plichtbewust

79. Adolf Wijngaert.

80. R. Van Puyvelde.

uit te oefenen. Men kan de Papdijk van toen niet vergelijken met de huidige toestand van die straat. Men noemde de straat de “hel van het noorden”: onverlicht, een bolligende kasseiweg met daarnaast een “karreslag”. Die weg deed de kranige kerkbaljuw, in weer en wind, driemaal elke zon- en feestdag.

b. De huishoudsters van de pastoors

Het lag vroeger voor de hand dat de pastoor een huishoudster had. In de volksmond noemde men die huishoudsters “de meid van de pastoor”. Zij stonden in voor de keuken en alle andere huishoudelijke taken in de pastorie. Zij waren omzeggens de “permanentie” van de pastorie, praktisch altijd “thuis”, ook als de pastoor op tocht was in de parochie of bij confraters. Waar men heden nog zelden bij de pastoors een huishoudster aantreft, was het vroeger een gewoonte dat één of zelfs meer huishoudsters dienst deden bij de pastoor. Zij waren in vele gevallen familieleden van de pastoor. In andere gevallen waren zij afkomstig uit de gemeente of de omstreek waaruit de pastoor afkomstig was. Bij het overlijden van de pastoor ging de huishoudster gewoonlijk terug naar haar thuis of zocht zij een andere pastoor die zonder huishoudster kwam te staan. De gegevens over die huishoudsters hebben wij opgetekend uit het bevolkingsregister te Wachtebeke, begonnen in 1829.

- Huishoudsters bij pastoor Romanus Modestus Van Doorne (1822-1830): Isabella Francisca Fassian, geboren te Kruishoutem, en Angela Ansieu, geboren te Koolskamp. De pastoor was afkomstig van Waregem.
- Huishoudsters bij pastoor Carolus Ludovicus Matthys (1864-1873): Maria Ludovica De Strooper, geboren te Lokeren. De pastoor was afkomstig van Bassevelde.
- Huishoudsters bij pastoor Petrus Josephus Gevaert (1873-1892): Marie Gevaert geboren te Oudegem, De Cock Sophia geboren te Assenede en haar zuster Eugenia De Cock, eveneens geboren te Assenede, Julie Van de Sijpe geboren te Boekhoute. De pastoor was afkomstig van Oudegem en zijn eerste plaats van benoeming was Assenede.
- Pastoor Josephus Adolphus De Loose (1892-1901): Marie Philomena Onghena, geboren te Melsele. De pastoor was afkomstig van Wieze.
- Pastoor Louis Raes (1901-1919): Joanna Theresia Pepermans, geboren te Puurs, en Frederica Alvina Alina Vermeire, geboren te Oudegem. De pastoor was afkomstig van Oudegem.
- Pastoor Alfons Van Haelst (1919-1924): Maria Ludovica Van Hecke, geboren te Kieldrecht. De pastoor was afkomstig van Kieldrecht.
- Pastoor Désiré De Wolf (1929-1939): Angelina Marie Vercruyssen en haar zuster Marie Louise Vercruyssen, geboren te Maldegem. De pastoor was afkomstig van Appels.
- Pastoor Philibert Seys (1939-1952): Maria Adela Hermans en Mathilde Marie Van Poucke, beiden geboren te Maldegem. De pastoor was afkomstig van Gentbrugge, maar werd in 1930 benoemd als onderpastoor te Maldegem.

c. Zangkoor

Vele kerkdiensten genieten een muzikale ondersteuning. In de meeste kerken wordt dit gedaan met orgelmuziek, aangevuld met zang van één of meerdere personen. Als men spreekt van zangers in de kerk bedoelt men het “kerkkoor”. Spreekt men van een “zang-

vereniging” dan bedoelt men een vereniging van zangers die culturele manifestaties ondersteunen of zelf uitvoeren. Beide groepen zangers bestonden in vele gevallen uit dezelfde personen. Een misviering, ondersteund met zang, was reeds in vroege tijden de gewoonte op feest- en zondagen of bij andere plechtigheden zoals huwelijken en begravingen. Vooraleer men het eerste orgel in de kerk van Overslag geplaatst heeft (1843), werden de diensten uitsluitend vocaal ondersteund het zij door de koster met of zonder het kerkkoor.

In 1865 bestond reeds de zangvereniging “den Vriendenkring”. In 1892 ontstond de zangmaatschappij “Concordia”, waaruit later de muziekmaatschappij “Concordia” zou groeien.¹⁰⁸ Volgens de gegevens op het bidprentje van Honorius Eduardus Maria De Ceuleners, was hij bestuurder van de zangmaatschappij op Overslag. Hij was de zoon van J.B. De Ceuleners, koster te Overslag. In augustus 1931 werd andermaal een zangmaatschappij opgericht die de naam kreeg “Zang veredelt”. De voorzitter was Leonard Spiessens, de ondervoorzitter Adolf Van Acker, de schatbewaarder Leopold Acke, de secretaris Hector Willems en de commissarissen Jules Verplancke en Emiel De La Ruelle. De verslagboeken van die maatschappij zijn maar ingevuld tot 1939. Het kerkkoor werd gevormd door een deel zangers uit de zangvereniging en uit muzikanten van de muziekvereniging Concordia uit Overslag. Kort na de eerste wereldoorlog bloeide dit kerkkoor; het voerde vele meerstemmige missen uit. Met de komst van Aimé van Bambost als koster op Overslag bekam men een continuïteit in het kerkkoor. Regelmatige repetities, goede afspraken dreven de uitvoeringen tot een hoog peil. Plaatselijke veten tussen pastoor en inwoners van de parochie waren soms de aanleiding van “ups en downs” in het kerkkoor. In eerste instantie was het kerkkoor een mannenaangelegenheid. Ten tijde van pastoor Philibert Seys (1939-1952) werd nog een meisjeskoor opgericht. Dit koor stond onder de leiding van Zuster Alberta. De vroegmis werd gezongen door het mannenkoor en de hoogmis door de meisjes. Bij vierstemmige missen mochten de twee koren samen zingen. Wanneer één van de meisjes uit het meisjeskoor kwam te huwen moest zij uit het koor treden. Later werd het een gemengd koor om dan weer eens als een uitsluitend vrouwenkoor naar voor te treden. De voornaamste zangers van de jaren dertig tot ongeveer 1960 waren:

Aimé Van Bambost - Polydor Acke - Arthur Coone - Albert Coone - Gustaaf Acke - Adolf van Acker - Arthur Gijzel - Aimé De La Court - Aimé Gijzel (meester) - Leon Uyttendaele - Maurice Spiessens - Frans Laheyne - Achiël van Acker - Domien van Hoeke - Edmond Dhert - Albert Dhert - Robert Dhert - Omer Dhert - Maurice Migom - Gaston de Meyer - Gilbert Bauwens - Roger L'Ecluse

d. Jongerenvieringen met ritmische muziek

De soort muziekbegeleiding in de kerk, die men “Beat-in-de-kerk” is gaan noemen en die in Sas van Gent (NL) geruime tijd werd uitgevoerd, is ontstaan in de schoot van de muziekmaatschappij “Concordia” te Overslag.

Begin van de jaren zestig was er een explosie van jonge muzikanten bij de muziekmaatschappij van Overslag. De zoons van de dirigent Aimé van Bambost samen met enkele leeftijdsgenoten wilden de actuele muziek naar buiten brengen. De technische bagage hadden zij meegekregen bij hun opleiding als muzikant. In 1964 werd een orkestje gesticht

81. Jongeren-misviering te Sas van Gent .

dat de naam kreeg "The Blue Devils". Hierin speelden ondermeer Roger Migom, Urbain van Bambost, Romain van Bambost, Ghislain Coone, Etienne van Nieuwenhuize, Luc Buysse, Johan Remery

Zij traden op alle mogelijke plaatsen op. Ontspanningsavonden, muziekavonden, optreden van bekende zangers werden met hun muzikale begeleiding ondersteund. De meeste van die jonge muzikanten hadden ook een katholieke opvoeding genoten. De kerkdiensten die toen al of niet begeleid werden door orgelmuziek, vonden zij maar niets. Zij wilden er iets van zichzelf in leggen. Om dit te verwezenlijken moesten zij de medewerking hebben van de plaatselijke geestelijkheid. Niemand van de plaatselijke geestelijkheid dierf zich wagen aan zulk een experiment, bang om in conflict te komen met de richtlijnen in het bisdom.

Uiteindelijk kreeg men de medewerking van kapelaan L. Testers in Sas van Gent. In zijn parochiekerk kwam het tot wat men een "jongeren-misviering" noemde. Maandenlange voorbereiding waren daarvoor nodig. Teksten werden geschreven, aangepaste muziek werd uitgezocht of zelf gecomponeerd. De dirigent was Urbain van Bambost, zoon van de koster-organist van Overslag. Op 18 maart 1967 schreef men het volgende in de krant: "Duivels in de kerk" "The Blue Devils" geen kerkorgel maar hammondorgel, geen keurig koor maar wel een stel jongeren, Beat in de kerk, enz..." Wat aarzelend was begonnen, groeide uit tot een misviering-van-jongeren zonder weerga.

Een koor van 130 jongeren , samengesteld uit verschillende plaatselijke koren werd bereid gevonden de kerkdienst te ondersteunen. Reeds een half uur vóór het begin van de mis zat de kerk afgeladen vol. Gelovigen uit Sas van Gent en de omliggende Nederlandse en Belgische parochies woonden de jongeren-misviering bij. Iedereen was enthousiast. Verschillende priesters uit de omliggende parochies kwamen een kijkje nemen naar dit soort misviering. Zij waren vol lof over de jongeren die de liturgische dienst ondersteunden.

Grote erkenning kwam vanuit Nederland. De pas aangestelde bisschop van Breda, Hubertus Ernst, kwam op 17 maart 1968 naar Sas van Gent om de jongeren-misviering te helpen voorgaan. De kerk was veel te klein. De pers was alomtegenwoordig en had niets anders dan lovende woorden voor dit gebeuren.

Na dit gebeuren werd door de organisatoren een informatieavond gehouden in het ziekenhuis te Sluiskil. Daar werd aan de geïnteresseerden uit de omliggende parochies informatie verstrekt, om zelf in hun eigen parochie een gelijkaardig initiatief te nemen. Dit initiatief werd eindelijk grensoverschrijdend. Er werd aan jongeren-misviering gedaan te Gent, Ledeberg, Sint-Martens-Latem en te Eeklo. De misviering in Eeklo werd rechtstreeks uitgezonden op televisie.

Aldra was er nood aan muzikale ondersteuning voor de priesters die in hun eigen parochie de jongeren wilden motiveren een gelijkaardige misviering op touw te zetten. Er werden met de oorspronkelijke groep, die in Sas van Gent was gestart, in de DECCA studio's te Brussel twee langspeelplaten opgenomen.

Alle begeleidende teksten waaraan men bij iedere uitvoering nog andere bewerkingen toevoegde, werden ter beschikking gesteld aan hen die eenzelfde initiatief in hun eigen parochie wilden starten.

e. Jongeren-misviering in de kerk van Overslag.

Wat in Sas van Gent spontaan van de grond kwam, moest te Overslag ook kunnen. De oorsprong van de "ritmische eucharistie-viering" - zo werd dit in 1969 genoemd - lag immers op Overslag. Romain Van Bambost, broer van de dirigent-muzikant van de misvieringen in

82. Jongeren-misviering te Overslag.

Sas van Gent, nam de taak op zich Overslag warm te maken voor zo een misviering. Steeds meer parochianen van Overslag gingen naar de misvieringen in Sas van Gent. Men onderhandelde met de pastoor, E.H. A. Strobbe, over de mogelijkheid in de kerk van Overslag een ritmische eucharistieviering te laten plaatsgrijpen. Men kwam niet dadelijk tot een vergelijk; beide partijen zouden daarom op het bisdom hun standpunten gaan verdedigen. In laatste instantie haakte pastoor Strobbe af. De afvaardiging van muzikanten werd in het bisdom hartelijk ontvangen. Zij kregen van Mgr. L. De Kesel de toelating om een ritmische eucharistieviering uit te voeren op Overslag. De teksten van de misviering werden overgenomen van Sas van Gent. De spelende jongeren had men in eigen rangen. Het jongeren-koor van Zelzate Debbautshoek ondersteunde de ritmische eucharistieviering. Bij de uitvoering was de kerk van Overslag te klein. Vele gelovigen uit de omliggende parochies volgden enthousiast de misviering.

f. Jongerenkoor

In 1971 werd een jongerenkoor gesticht. Zij luisterden de toen genaamde “tienermissen” op. Het waren hoofdzakelijk jongeren van Overslag, samen met spelende leden van de muziekmaatschappij “Concordia” die de misvieringen in het weekend opluisterden. Uit die jongerengroep zou in 1975 de VZW Jeugdhuis “Snoopy” ontstaan. (Zie hoofdstuk XVI). Dit jongerenkoor zou blijven bestaan tot bij de komst van pastoor Marinus den Hollander in 1980.

g. Het huidig parochiaal koor

Het kerkkoor van volwassenen was niet van het toneel afgevoerd, maar werkte op de achtergrond en stond klaar wanneer er een einde kwam aan het jongerenkoor om zijn taak opnieuw volledig ter harte te nemen.

Voor het ogenblik (1995) bestaat het parochiaal zangkoor uit de volgende leden:

Organist-koorleider: Aimé De Baets

Leden: Annie Timmerman

Julienne Hillaert

Ria Apers

Marie Cecile Den Dauw

Suzanna De Schepper

Marie Thérèse De Meester

Alice Michiels

Maria Noët

Antoinette Lievens

Christiane Van Nieuwenhuyze

Nadine Annecaert

Irma Dhont

Bernice Van Bastelaere

Cecile Van Loo

Yvonna De La Ruelle

Maria Bracke

Mariette Van Driessche

Sylvain Van Bambost

René Van Assel

Etienne Spiessens

Willy Van Acker

Deel 3. PRIESTERS EN RELIGIEUZEN AFKOMSTIG UIT OVERSLAG

De parochie St.-Catharina Wachtebeke en de parochie Onze-Lieve-Vrouw Geboorte Wachtebeke-Overslag zijn vooral in de eerste helft van de 19de-eeuw rijk geweest aan “roepingen” van priesters en religieuzen. Wij rangschikken de diocesane priesters, de priesters-religieuzen (paters) en de zusters-religieuzen van Overslag afkomstig, in chronologische orde van geboorte, en schetsen een bondig curriculum vitae van elk van die geroepenen.

1. Diocesane Priesters

* *Priester Alfons Bernard De Ceuleners (1872-1955)*

Alfons Bernard De Ceuleners werd geboren te Wachtebeke-Overslag op 22 oktober 1872 als zoon van koster Joannes Baptist De Ceuleners. Hij werd priester gewijd te Gent op 4 juni 1898. Hij werd surveillant aan het Sint-Lievenscollege te Gent op 12 november 1897 en vervolgens onderpastoor te Sint-Niklaas-Waas (hoofdkerk) op 26 februari 1906. Achtereenvolgens werd hij pastoor te Erondegem op 30 april 1924 en te Oordegem op 21 juni 1929. Op 18 augustus 1955 nam hij ontslag als dienstdoende pastoor. Hij overleed te Sint-Niklaas-Waas op 28 november 1955.

84. A. De Ceuleners.

* *Priester Henri Honoré Jozef Maria Van Laere (1899-1979)*

Henri Van Laere werd geboren te Wachtebeke-Overslag op 2 juli 1899 als zoon van kosterorganist Achille Van Laere te Overslag. Hij werd priester gewijd te Gent op 14 juni 1924. Hij werd leraar van “gewijde muziek” aan het Sint-Lievenscollege te Gent en aan het bisschoppelijk grootseminarie op 17 september 1927. Daar stichtte hij de Schola Cantorum van de Sint-Baafskathedraal van Gent. Hij werd tevens directeur van “Schreiboorn” (27 mei 1929 tot 24 juli 1931). Op 27 mei 1943 werd hij pastoor benoemd te Landegem en op 18 februari 1947 te

84a. H. Van Laere.

Waarschoot. Op 17 augustus 1955 werd hij algemeen directeur van de Zusters O.-L.-Vrouw Presentatie van Sint-Niklaas-Waas en tevens godsdienstleraar in het Presentatie-instituut. Tenslotte werd hij directeur van de Zusters Kindsheid Jesu te Zwijndrecht op 1 december 1966. Hij ging op rust op 8 september 1972 in Sint-Niklaas-Waas (Tereken). Hij overleed te Sint-Niklaas-Waas op 16 november 1979. Hij blijft vooral gekend, ja beroemd als stichter en dirigent van de Schola Cantorum van St.-Baafskathedraal gedurende meer dan 15 jaar, en tegelijk als componist van religieuze muziek.

85. Willem. Noë.

* *Priester Willem Noë*

Willem Noë werd geboren te Wachtebeke-Overslag (St.-Elooi polder) op 13 april 1907. In 1920 werd hij opgenomen als student in het Jezuitencollege te Turnhout. Hij volgde twee jaar (1926-27) wijsbegeerte en letteren te Leuven en vier jaar (1929-33) theologie te Gent. Hij werd priester gewijd te Gent op 10 juni 1933. Hij was kandidaat in Wijsbegeerte en Letteren. Hij werd leraar aan het H. Maagdcollège te Dendermonde op 21 augustus 1933. Op 17 augustus 1936 werd hij "zondagsonderpastoor" te Opdorp tot 12 juni 1937. Op 8 augustus 1942 werd hij benoemd als onderpastoor te Evergem. Hij overleed te Gent op 24 juli 1946.¹⁰⁹ Hij was een overtuigde, idealistische, Vlaams voelende priester, met vele gaven.

* *Priester Alfons Dierick*

Alfons Dierick is geboren op 11 september 1922 in Wachtebeke-Overslag. Hij werd priester gewijd te Gent op 28 april 1946. Na zijn humaniorastudies in het St.-Vincenciuscollege te Eeklo werd hij naar Leuven gestuurd. In het Leo XIII-Seminarie behaalde hij aan de K.U. Leuven het diploma van Kandidaat Natuurwetenschappen en Baccalaureus Wijsbegeerte. Na zijn priesterwijding volgde hij lessen in het Lemmensinstituut en werd laureaat Lemmensinstituut. Op 18 september 1946 werd hij professor in gewijde muziek in het Klein Seminarie van Sint-Niklaas, afdeling Wijsbegeerte. Hij werd tevens godsdienstleraar aan de Rijksmiddelbare Meisjesschool te Sint-Niklaas (11.02.1950 tot 30.09.1950). Op 17 augustus

86. A. Dierick.

tus 1953 werd hij leraar aan de Brouwerijschool Sint-Lievens te Gent en op 15 oktober 1953 bovendien prefect in die Hogere Technische School. Op 27 april 1963 werd hij godsdienstleraar aan het Provinciaal Handels- en Taalinstituut te Gent. Ondertussen specialiseerde hij zich in de kleurfotografie en werd bijzonder gekend om zijn kleurenfoto's en dia's en uitgaven over het Lam Gods van Van Eyck in de St.-Baafskathedraal en door zijn voordrachten met diamontages en zijn tentoonstellingen over het Lam Gods en het oeuvre van Van Eyck en andere Vlaamse Primitieven.

* *Priester Roger Spanhove*

Roger Spanhove werd geboren te Wachtebeke op 8 mei 1930. Hij studeerde aan de K.U. Leuven af als Licentiaat Germaanse filologie. Hij werd priester gewijd op 17 december 1955 en werd leraar aan het H. Maagdcollège te Dendermonde op 25 augustus 1960. Achtereenvolgens werd hij nadien onderpastoor te Lebbeke O.-L.-Vrouw op 31 augustus 1964, te Zelzate op 6 april 1967, te Moerbeke-Waas centrum (St.-Antonius) op 3 juni 1981. Hij werd tevens deservitor te Moerbeke-Waas Kruisstraat (H. Hart) op 3 juni 1981. In 1991 werd hij tevens als parochiaal beheerder aangesteld voor Overslag. Op 3 november 1994 nam hij ontslag en ging met pensioen. Hij doet van dan af dienst als aalmoezenier in het OCMW rusthuis te Lokeren.

87. R. Spanhove.

2. Religieuzen tevens priester of broeder

* *Broeder Eduard Plasschaert (M.S.C.)*

Eduard Plasschaert werd geboren te Overslag-Zeeland op 17 juli 1871. Hij trad binnen in het missiehuis "O.-L.-Vrouw van het Heilig Hart" te Tilburg, bij de Missionarissen van het Heilig Hart, waar hij op 8 december 1894 werd geprofest. Hij was een welwillende en gediensstige portier van het Tilburgs Missiehuis. Op 8 december 1900 mocht hij naar de missie van Nieuw Pommeren (sinds 1954 Nieuw Bretagne genoemd). Eén der eerste berichten uit de missie was gericht aan pastoor De Loose van Overslag en geschreven op een postkaart met de foto van de reisboot.

Januari 1901

Zeer Heer Pastoor,

De boot waar U hier boven de photographie van ziet, heeft ons den 8 dec. 1900 zonder andere ongelukken dan eens flink de zee ziekte gehad te hebben, in onze missie van Nieuwpommeren gebracht. Alles gaat goed vooruit, verleden (24 dezer) zijn er 60

88. E. Plasschaert.

zig de planken pasklaar te maken voor de kerkwanden. Ook hij werd onverhoeds met een bijslag verslagen. Men vond hem met gapende wonden in hoofd en hals over de planken uitgestrekt, met potlood en meter in de handen”.

volwassenen in onze kerk gedoopt. Ons in uwe Godsvruchtige gebeden aanbevelend verblijf ik in Jesus H. Hart uw Dur.d. Br. E. Plasschaert

In de missiepost van Nieuw Pommeren werkte hij onverdroten met al zijn krachten om zijn overheid te helpen. Hij werd voor eeuwig geprofest op 17 juli 1901. Op 13 augustus 1904 werd hij samen met acht andere geestelijken (2 paters, 3 broeders en 5 zusters) vermoord in het Bainingergebergte van Nieuw Bretagne (vroeger Nieuw Pommeren), een groot eiland ten noord-oosten van Nieuw-Guinea, op de missiepost van Sint Paul. Over zijn dood lezen wij het volgende: “*Aan den buitenkant links van de kerk (te Sint Paul) was Broeder Plasschaert be-*

89. E. Plasschaert op jacht in de missie .

- * *Pater Franciscaan Philemon De Laruelle O.F.M. (Pater Victorin)*

Philemon De Laruelle werd geboren te Wachtebeke-Overslag op 27 april 1880. Hij studeerde in het College te Lokeren. Hij trad binnen bij de Franciscanen op 7 november 1900 en nam er de naam Victorin aan. Op 8 november 1901 vertrok hij naar Québec in Canada. Hij werd priester gewijd te Québec op 6 augustus 1905. Hij overleed te Québec tijdens de eredienst op 21 september 1913.¹¹⁰

90. Ph. De La Ruelle.

- * *Pater Jezuïet Joris Noë S.J.*

Joris Noë werd geboren te Wachtebeke (St.-Elooi polder) op 30 oktober 1913. Hij liep op 11-jarige leeftijd school in het internaat van de Jezuïeten te Turnhout. Op 1 september 1931 ging hij naar het noviciaat van de paters Jezuïeten te Drongen. Veertien jaar heeft hij er gestudeerd. Op 24 augustus 1945 werd hij te Leuven priester gewijd. Hij was doctor in de Neerlandistiek, Vondelkenner en schreef diverse taalkundige werken en handboeken. Hij was lid van de Homologatiecommissie van het Katholiek Onderwijs, inspecteur Germaanse talen en leraar Nederlands aan het instituut Paridaens te Leuven. Kort na zijn 50-jarig kloosterjubileum overleed hij te Gent op 27 maart 1982.¹¹¹

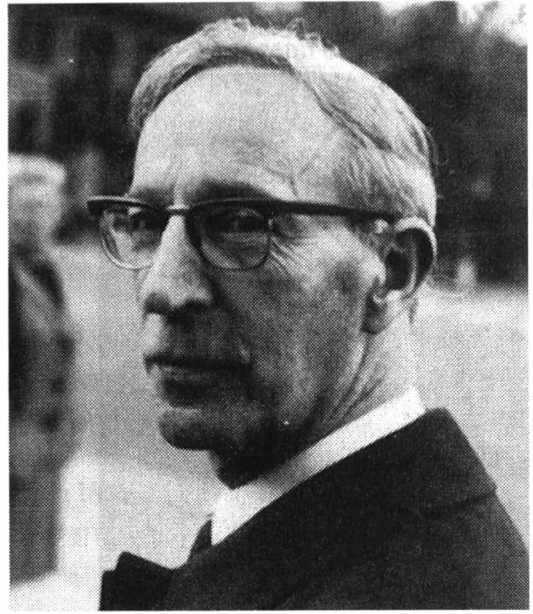

91. Joris Noë.

- * *Pater Minderbroeder Albert Noë O.F.M. (Pater Theodosius)*

Albert Noë werd geboren te Wachtebeke-Overslag (St.-Elooi polder) op 14 juli 1915. Hij trad in het klooster der Franciscanen te Tielt op 18 september 1935. Studeerde filosofie te Rekem (1936). Zijn studies werden onderbroken door de legerdienst en door krijgsgevangenschap in Oostenrijk, te Krems a/Donau met 25.000 man in Stalag 17B tot 1941. Op 2 augustus 1942 werd hij te Leuven priester gewijd. Hij studeerde theologie aan het Iers college te Leuven tot 1943 en een half jaar pastorale theologie te Turnhout.

Hij werd benoemd tot leraar Latijn aan het St.-Antoniuscollege te Lokeren (1944-45). Op 20 februari 1945 vertrok Albert Noë naar Chili, naar La Serena, 450 km van Santiago, hoofdstad van Chili. Van 1948 tot 1960 was hij daar leraar wiskunde en fysica aan het Seminario Franciscano te La Serena. Op zondag verzorgde hij de kerkelijke diensten in een visserswijk 5 km buiten de stad La Serena. Gezondheidsproblemen dwongen hem tot rust in december 1960. Hij kwam terug naar Gent als biechtvader in vele kerken en als bibliothecaris in het convent.¹¹² Hij overleed te Gent op 23 februari 1992.

92. Albert Noë.

93. A. Acke.

* *Pater André Acke (O.M.I.)*

André Acke werd geboren te Wachtebeke-Overslag op 22 maart 1925. Hij volgde de lagere school bij de Broeders van Liefde te Zelzate in 1936. Zijn laatste jaren lager- en zijn middelbaar onderwijs volgde hij in het St.-Tarcitiusinstituut van de Broeders van Liefde te Brugge. Hij vervolgde zijn middelbare studies te Gent in het instituut van de Broeders van Liefde in de Stropstraat. In 1944 volgde hij lessen in de Normalschool te Zwijnaarde, waarna hij hulponderwijzer werd aan het St.-Paulusinstituut te Gent. Vervolgens studeerde hij 2 jaar Regentaat in het St.-Thomasinstituut te Brussel. Na die studies gaf hij les bij de "Witkappen" te Gent en vervolgens drie jaar talen, Nederlands Engels en Duits aan het St.-Paulusinstituut te Gent.

In september 1951 trok hij naar Merksem waar hij twee jaar als regent Talen en Geschiedenis doceerde in het St.-Eduarduscollege.

In 1953 trad hij binnen bij de paters Oblaten, bekend om hun missieposten. In 1958 werd hij priester gewijd te Gijzegem, waarna hij leraar talen en geschiedenis werd te Waregem.

In 1970 trad hij uit de kloostergemeenschap en huwde. Hij vond werk te Gent bij de verzekeringsmaatschappij "Josi", waar hij op 65-jarige leeftijd met pensioen ging. Zijn welverdiende rust brengt hij door in zijn woonplaats te Wondelgem.

3. Zusters Religieuzen

* *Zuster Apollonia (Hendrika Catharina De Ceuleners) (1864-1926)*

Hendrika Catharina De Ceuleners werd geboren te Wachtebeke-Overslag op 25 april 1864, als dochter van koster Joannes Baptist De Ceuleners. Zij trad in de congregatie der Zusters O.-L.-Vrouw Presentatie te Sint-Niklaas-Waas op 8 september 1888 en sprak er de kloostergeloften uit op 25 oktober 1884. Zij overleed te Lokeren in het instituut O.-L.-Vrouw Presentatie op 26 december 1926.

94. *Hendrika Catharina De Ceuleners.*

* *Zuster Germaine (Hortense De Ceuleners) (1867-1921)*

Hortense De Ceuleners werd geboren te Wachtebeke-Overslag op 28 februari 1867 als dochter van koster Joannes Baptist De Ceuleners. Zij trad binnen in de congregatie der Zusters van Maria en Jozef te Geraardsbergen op 14 november 1889, waar zij ingekleed werd op 14 januari 1890. Op 10 februari 1891 werd zij geprofest. Zij overleed te Geraardsbergen op 28 mei 1921. Zij was onderwijzeres.

95. *Hortense De Ceuleners.*

* *Zuster Desideria (Leonie De Mey) (1905-1991)*

Leonie De Mey werd geboren te Wachtebeke-Overslag op 29 december 1905. Zij trad binnen in de congregatie van de H. Vincentius a Paulo te Wachtebeke op 10 augustus 1933. Zij legde tijdelijke geloften af op 11 februari 1935, eeuwige geloften in februari 1938. Zij werd eerst benoemd in het bijhuis van Zelzate, nadien te Sint-Amandsberg, tenslotte opnieuw in Zelzate, als lerares godsdienst in het instituut Maria-Middelares. Zij overleed te Zelzate op 4 september 1991.

* *Zuster Coleta (Rosalie Audenaerd) (1908-1993)*

Rosalie Audenaerd werd geboren te Vlissingen (NL) op 20 februari 1908. Het gezin Audenaerd kwam zich in 1914 te Overslag vestigen. Rosalie trad binnen in de congregatie van de H. Vincentius a Paulo te Wachtebeke op 1 september 1931. Zij zorgde voor de huishoudelijke taken in de kloosters van Kalken, Kruibeke en Lochristi. Zij werd overste in het O.C.M.W. Rusthuis te Kruibeke van 1957 tot 1963. Van 1966 tot 1972 was zij overste te Lochristi, waar zij op 8 maart 1993 overleed.

96. *Leonie De Mey.*

97. *Rosalie Audenaerd.*

* *Zuster Marie Felicienue van het Heilig Hart (Irma De Letter) (1909-1941)*

Irma De Letter werd geboren te Wachtebeke-Overslag op 18 oktober 1909, als dochter van Felix De Letter, wonende in de Langestraat. Zij deed haar intrede in het klooster der Ursulinnen van Tildonk op 7 september 1930 en werd er ingekleed op 4 mei 1931. Zij legde tijdelijke geloften af op 9 mei 1933 en haar eeuwige geloften op 14 mei 1936. Zij overleed te Tildonk op 3 juni 1941.

Bij haar intrede in het klooster, waar zij een plaats had als onderwijzeres, woonde ze samen met haar ouders, in een nieuw gebouwde woning in de Stationsstraat, nu nummer 117, te Wachtebeke.

Zij was een vurige en opgeruimde zuster-
onderwijzers. Zij gaf eerst les bij de inter-
nen en daarna in de lagere school te Wijgmaal.
Zij moest samen met de andere zusters, uit
Wijgmaal vluchten voor het oorlogsgeweld.
De schrik en de vermoeidheid verergerden
een reeds bestaande hartkwaal. Zr. Marie
Felicienne werd dood gevonden in haar kam-
er te Tildonk 's morgens van 3 juni 1941,
na een nacht van bombardementen.

98. *Irma De Letter.*

99. *Familie De Letter bij het afleggen van de eeuwige geloften van Zr. Marie-Felicienne in Tildonk (1936).*

1ste rij: Denise De Letter - Martha Vercruisen - Marie-José Mariën.

2de rij: pastoor Camerman - Pauline Caessens - Felix De Letter - Eugenie De Letter.

3de rij: Theophiel De Letter - Irma Van Caneghem - Maria De Letter - Irma De Letter - Camilla De Letter - Elza De Letter - Florentina De Letter - Camiel De Letter.

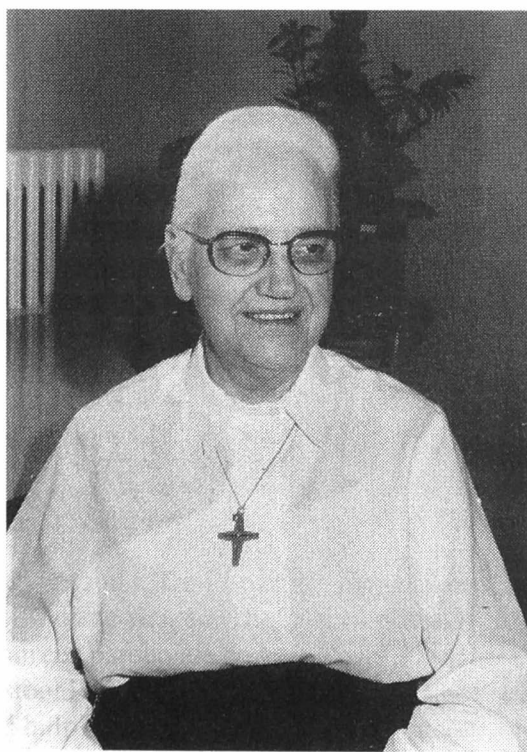
4de rij: Alfons Vercruisen - Irma Vermeer - Albert Marquenie - Maria Van Giels - Camiel Marquenie.

* *Zuster Karmelietes Marie-Madeleine van Jezus (Marie-Madeleine Noë) (1909-1984)*
 Marie-Madeleine Noë werd geboren te Wachtebeke (St.-Elooiopolder) op 24 september 1909. In 1937 trad zij binnen bij de Zusters Ongeschoeide Karmelietessen te Gent. Haar inkleding volgde in 1938 en haar eerste profes op 25 maart 1943.¹¹³ Zij overleed te Gent op 27 oktober 1989, op 80-jarige leeftijd, na 52 jaar contemplatief kloosterleven.

* *Zuster Rita (Augusta Audenaerd) (1913-....)*
 Augusta Audenaerd werd geboren te Vlissingen (NL) op 21 maart 1913. Het gezin Audenaerd kwam zich in 1914 te Overslag vestigen. Augusta trad binnen in het klooster van de H. Vincentius a Paulo te Wachtebeke op 20 september 1937. Zij zorgde voor huishoudelijke taken in de bijhuizen te Melsele, te Wachtebeke Rusthuis De Mey, te Kruibeke en te Lochristi, waar zij van 1972 tot 1974 overste was. Sinds 26 oktober 1993 verblijft zij in het moederklooster te Wachtebeke.

100. Marie-Madeleine Noë.

101. Augusta Audenaerd.

* *Cisterciënzuster Assumpta (Marie-Louise Noë) (1920-....)*
 Marie-Louise Noë werd geboren te Wachtebeke (St.-Elooiopolder) op 17 augustus 1920. Zij trad binnen bij de Cisterciënzusters van Gent op 8 december 1950. De inkleding en de naamwisseling vonden plaats te Gent op 12 augustus 1951. Op 12 augustus 1952 ving zuster Assumpta de studies aan voor verpleegster. Als gediplomeerde verpleegkundige sprak zij haar eeuwige geloften uit op 12 augustus 1955. Zij werd hoofdverpleegster in het A.Z. Maria-Middelares te Gent. In 1990 ging zij op rust. Adres: Klooster Maria-Middelares, Kortrijkse Steenweg 1028, 9000 Gent.¹¹⁴

* *Zuster Marie-Helène van de H. Drieëenheid, Karmelietes (Helène de Nijs) (1924-1983)*
Helène de Nijs werd geboren te Overslag-Zeeland op 12 april 1924 als dochter van Cyriel de Nijs en Victorine Bouters. Zij trad binnen in de Apostolische Karmel (Carmel Saint-Joseph) te Marche-les-Dames op 8 december 1952. Haar noviciaat deed zij in het moederklooster van deze internationale congregatie te Saint-Martin-Belle-Roche in Frankrijk. Ze legde eeuwige kloostergeloften af en ontving het kloosterhabijt op 2 juli 1958. Zij verbleef achtereenvolgens in de Sint-Jozef-Karmels van Marche-Les-Dames, Brussel-Elsene (Lakenweverstraat 26, 1050 Brussel) en Waregem. Zij overleed op 59-jarige leeftijd te Waregem op 9 april 1983. Met hart en ziel was zij karmelietes, een blijde, levenslustige contemplatieve religieuze.

102. *Marie-Louise Noë.*

103. *Helène de Nijs.*

Deel 4. SCHOLEN EN KLOOSTERGEMEENSCHAPPEN OP OVERSLAG

a. Start van de gemeenteschool van Overslag (1843-1975)

Het onderwijs op Overslag heeft in de 19de eeuw veel te danken gehad aan de onderwijzer en koster Joannes Baptist De Ceuleners. Deze werd als inwoner van Wachtebeke ingeschreven op 21 februari 1843, als koster van Overslag. Hij startte op Overslag een private gemengde school. Deze school werd in 1846 door de gemeente Wachtebeke aangenomen. Het gemeentebestuur bouwde in 1862-63 een school met onderwijzerswoning (in de huidige Schoolstraat). In 1993 werd deze school verkocht en afgebroken; alleen de onderwijzerswoning staat er nog. Van in 1867 kreeg hoofdonderwijzer J.B. De Ceuleners de hulp van andere “meesters”.

Tijdens de schoolstrijd 1879-1884 werd J.B. De Ceuleners door het toenmalige liberale gemeentebestuur verplicht te kiezen tussen zijn ambt van koster of dat van onderwijzer. Hij koos voor het onderwijs en liet zijn kosterstaak over aan zijn zoon Irené. Daarom bezocht de pastoor van Overslag, P. Gevaert, deze school vanaf 1879 niet meer. Hij beschouwde de gemeenteschool niet meer als katholiek. Na de schoolstrijd echter heeft hij het catechismus-onderricht in de school opnieuw hernomen.

In 1884 ging J.B. De Ceuleners met pensioen. Hij werd voor enkele maanden door zijn zoon Honoré als onderwijzer opgevolgd. Deze stierf al op 3 november 1884. De gemeenteschool werd verder geleid door zeer gewaardeerde hoofdonderwijzers: Meester Vermeulen, Jozef Vermeulen (1884-1923), Meester Gustaaf De Maesschalck (1923-1941), Romain Redant (1941-1944: oorlogstijd!), Aimé Gijssel (1944-1964) en Ghisleen Coone (1959-1975). In 1975 fusioneerde de gemeenteschool (jongensschool) met de kloosterschool.

b. Dames Bernardinnen en de meisjesschool (1904-1927)

Einde van de 19de eeuw begon de toenmalige pastoor J. De Loose, de mogelijkheid te onderzoeken om een aparte school voor meisjes op te richten. Die school moest onder kerkelijk toezicht staan. In 1898 is er al sprake van een parochiale bewaarschool. Deze bleef echter niet lang bestaan. Uiteindelijk was het pastoor L. Raes die er in slaagde een katholieke meisjesschool op te richten. Daarvoor zocht hij hulp bij congregaties van religieuzen.

In 1904 werden de Dames Bernardinnen van Oudenaarde (ze hadden een belangrijk bijhuis in Bassevelde) bereid gevonden om de stichting van de meisjesschool op zich te nemen.

De gebouwen van klooster en meisjesschool werden in 1904-1905 opgetrokken. Aanvankelijk was er weinig medewerking, ja zelfs tegenkanting zowel van Overslag als van Wachtebeke. Op 27 april 1905 kwamen de eerste drie zusters op Overslag aan: moeder Wivina, dame Alphonsine en dame Raphaël als onderwijzeressen. De bewaarschool zou tot 1907 gegeven worden door mevrouw Marie Rydant-Hoebeke. Er was ook een zondagschool. De school werd geopend op 1 mei 1905. De plechtige inwijding vond plaats op 3 mei 1905 door deken L. De Groote van Lokeren. In een verslag van die datum worden 110 leerlingen voor de meisjesschool en 94 voor de bewaarschool vermeld.

Reeds op 1 juli 1905 kwam een vierde zuster naar Overslag: dame Geneviève (Elodie De Pape), eerst voor de hoogste kleuterklas, later voor de lagere school. Dame Wivina werd in de huishouding bijgestaan door dame Gerarde. De eerste overste overleed op 4 juni 1921 en werd begraven op het kerkhof van Overslag. Zij werd opgevolgd door moeder Brigitte.

De school was een meisjesschool. Tijdens de eerste wereldoorlog (1914-18) kwam er, noodgedwongen, verandering in die situatie. Vanaf 1916 kon een deel van de jongens zich niet meer naar de jongensschool op Overslag begeven. De bezetter had de grens tussen België en Nederland afgesloten en verlegd. Hierdoor kwam de Belgische jongensschool aan Nederlandse zijde te liggen. In 1917 werd de grensafsluiting nog meer zuidwaarts geplaatst zodat ook de meisjesschool achter de grens kwam te liggen. De zusters vonden toen een onderkomen in de pastorie van Wachtebeke. De lessen werden gegeven in de school van Ramonshoek tot aan de bevrijding.

104. Klooster Overslag met kloosterschool.

Volgens een verkoopakte van 19 januari 1920 behoorden de school en het klooster toe aan Honoré Verdurmen en zijn twee kinderen. Honoré Verdurmen had in 1900 de grond gekocht en er vervolgens een school en een kloosterhuis op laten bouwen. In 1920 werden school, kloosterhuis en grond verkocht aan E.H. Emile Geysels, broer van de algemene directeur van de Dames Bernardinnen. In 1922 schonk deze de eigendom aan de V.Z.W. Huis der Dames Bernardinnen te Oudenaarde.

De Dames Bernardinnen hadden ondertussen in Overslag een grote populariteit verworven: ze waren een deel van de woongemeenschap geworden. Vooral dame Raphaël en dame Geneviève, zuster en schoonzuster van de vooraanstaande familie Noë-De Pape, waren zeer

geliefd. Groot was dan ook de ontsteltenis toen de overheid van Oudenaarde besloot de school over te laten aan de congregatie van de H. Vincentius a Paulo uit Wachtebeke.

c. Zusters H. Vincentius a Paulo van Wachtebeke (1927-1986)

De zusters van Wachtebeke verkochten hun klooster te Nokere en kochten het kloosterhuis, school en grond van de Dames Bernardinnen te Overslag op 11 augustus 1927. Het was wennen voor de inwoners van Overslag. Het had nogal wat voeten in de aarde vooraleer men de plaatselijke bevolking kon winnen voor hun werk en gedachte. Zuster Marie-Berchmans, directrice van het pensionaat te Wachtebeke, liet toen te Overslag een huishoudschool oprichten voor grotere meisjes en vrouwen. Juffrouw Leonie De Mey, afkomstig van Overslag, bewaarschoolonderwijzeres, nam de taak op zich. Meteen was het ijs gebroken. De huishoudschool werd een succes.

Op 2 september 1927 startte de kloostergemeenschap. Moeder Pharaïlde was de eerste overste, zuster Norberta onderwijzeres-bestuurster, zuster Dominique onderwijzeres, zuster Huberta kleuterleidster en zuster Gabriëlle zorgde voor het huishouden. De derde onderwijzeres was juffrouw Irma Bracke. De tweede kleuterleidster, Leonie De Mey, trad in 1933 in bij de Zusters van Wachtebeke. De zusters richtten een kapel in; deze werd ingewijd door E.H. D. De Wolf, pastoor te Overslag.

Door de dalende nataliteit rond de jaren zeventig verminderde het aantal leerlingen. De gemeentelijke jongensschool werd gefusioneerd met de meisjesschool vanaf 1 augustus 1975. De kosten voor de aanpassing en uitbreiding van de schoolgebouwen waren te hoog voor de Vincentius-zusters van Wachtebeke. Op 1 mei 1986 werd de school overgenomen door de Broeders van Liefde van Gent. De schoolgebouwen werden door de zusterscongregatie van Wachtebeke als gift aan de Broeders overgemaakt. In 1995 is er nog steeds een zuster van de congregatie van Wachtebeke, Zr. Jeannine De Schrijver, in de nu gemengde vrije school Sint-Laurens te Overslag werkzaam. Het kloosterhuis bleef eigendom van de Zusters H. Vincentius a Paulo uit Wachtebeke. Het werd verbouwd tot een woonhuis voor de ouder wordende zusters.

Oversten te Overslag

- Zuster Pharaïlde (Dauwe Marie-Sidonie) 1927-1931
- Zuster Norberta (De Pue Adèle) 1931-1945
- Zuster Veneranda (Paelinck Maria) 1945-1956 (tevens schoolhoofd)
- Zuster Raphaëlle (Audenaert Helena) 1956-1960
- Zuster Laurentia (De Sitter Elisa) 1960-1968
- Zuster Annunciata (Verhaverbeke Bertha) 1969-1975
- Zuster Desideria (De Mey Leonie) 1975-1976
- Moeder Scholastica (De Letter Elisabeth) 1976-1980
- Zuster Gregoria (De Mey Diana) 1980-¹¹⁵

d. De Nederlandse school op Overslag

Tot in 1981 heeft er in Overslag-Zeeland een eigen Nederlandse school bestaan. Voor zover wij de bronnen kunnen vertrouwen bestond er reeds rond 1800, dus van in de tijd van de Franse Revolutie, een openbare school in het Nederlandse deel van Overslag. Ze zou bestaan hebben rechtover het landbouwbedrijf van de familie van Holle.

In 1826 sprak men nog maar van één onderwijzer, Franciscus d’Herd, de eerste leerkracht. Hij bleef les geven tot in 1837 (1800-1837). Op 12 september 1837 werd Francis van de Eeckhout onderwijzer benoemd. Hij zou dit blijven tot in 1882 (1837-1882). In 1841 kreeg hij een hulponderwijzer, de heer A. Bauwens.

Intussen was na het ontslag van Fr. d’Herd het schoollokaal door de gemeente aan een ander bewoner verkocht. De lessen werden dan maar gegeven in een gewoon huis. In 1842 besliste het gemeentebestuur een nieuw schoolgebouw op te richten. Deze nieuwe school werd gebouwd en op 16 november 1842 officieel geopend. Ze bestond uit één lokaal. In 1845 werd de school vergroot tot twee klaslokalen. Het aantal leerlingen groeide. In november 1880 werd beslist voor meisjes ook handwerkonderwijs te geven. Doorvoor werd mej. Steenput benoemd (1881-1891).

In 1882 werd door de gemeente beslist een nieuw schoolgebouw met onderwijzerswoning op te trekken. Het aantal leerlingen was immers ondertussen gestegen tussen 70 en 80 kinderen. Het zou echter tot 1892 duren vooraleer dat nieuwe schoolgebouw er kwam. Begin 1893 werd het in gebruik genomen.

De hoofdonderwijzers volgden nu elkaar op. Na Fr. d’Herd en Francis van de Eeckhout werd Pieter Stroecker hoofdonderwijzer (1883-1888), gevolgd door Edmond Lauret (1888-1924), veel later door G.A. Boddaert (1925-1957). Met deze schoolhoofden werkten in de periode 1880-1958 samen de leerkrachten mej. C. Steenput (1881-1891), mej. Adriana van der Most (1891-1892), de heer A.F. Plasschaert (1892-1900), mej. Coralie de Moor (1893-1903), Hr. F.F. van Putte (1900-1904), mej. Coralie M. Herman (1903-1913), de heren W.J.F. Imandt (1904-1906) en Maurice E. Waelput (1906-1915), mej. M.M. de Vos (1913-1919), mej. Alida M. Karstel (1915-1919), mej. Anna E. Karstel (1919-1923), mej. A.M. Pieters (1923-1939 en 1940-1941).

Einde 1957, in het vooruitzicht van het ontslag van de pensioengerechtigde Meester Boddaert, hadden een aantal mensen uit Overslag de hoofden bij elkaar gestoken, met de bedoeling een Rooms-katholiek schoolbestuur op te richten. Omdat bijna alle kinderen die de “openbare school” bezochten, Rooms-katholiek waren, vond men dat er nu maareens een katholieke school moest komen. In de vorige school werd wel de gelegenheid geboden om godsdienstonderwijs te volgen, maar slechts na de verplichte schooluren. Eens per week kwam de pastoor godsdienstles geven.

De voorzitter van het nieuw schoolbestuur was de heer Wim Smeets. De stichtingsakte werd bij notaris Meyling te Axel op 27 mei 1957 verleden. Daardoor had het schoolbestuur een rechtsgeldig bestaan verworven. Op de raadsvergadering van de gemeente Overslag (ZL)

van 6 december 1957 werd besloten om de openbare lagere school op te heffen en tevens het gebouw als noodgebouw af te staan voor het geven van R.K. onderwijs per 1 maart 1958. Meester G. Boddaert werd tijdelijk opnieuw als schoolhoofd benoemd. Op 28 februari 1958 kreeg meester Boddaert zijn ontslag en mej. J.A.A. van den Berghe op 1 maart 1958.

Met ingang van 1 maart 1958 werd H.S.G. de Clercq als schoolhoofd benoemd (1958-1963) en werd mej. J.A.B. Van den Berghe opnieuw aangenomen als onderwijzeres (1961-1963). Op maandag 3 maart 1958 werd de school die de naam kreeg van "Onze-Lieve-Vrouw-van-Lourdesschool" officieel geopend door Mgr. W. Koenraadt, bisschop van het bisdom Breda.

In 1963 werd E. van Damme aangesteld als schoolhoofd in vervanging van H. De Clercq (1958-1963). De inspecteur van de Volksgezondheid kwam bij zijn eerste bezoek tot de vaststelling dat het schoolgebouw niet voldeed aan de normen voor gezondheid en er een nieuwbouw moest volgen. Anders moest de school afgekeurd en gesloten worden. In september 1962 werd de nieuwe school geopend. E. Van Damme bleef hoofdonderwijzer (1963-1968), in 1963 werd mej. M.A.A. Buys benoemd als onderwijzeres en handwerkjuffrouw (1963-1968).

In 1968 werd dhr. E.A. van de Vijver benoemd als hoofdonderwijzer (1968-1970). Mej. A. Buys werd vervangen door mej. R.M. de Bruin (1969-1970). In 1969 was de school opnieuw een één-onderwijzerschool. Dit voor de derde keer in één eeuw. Op 1 augustus 1970 werd de heer A. Martens aangesteld als hoofdonderwijzer (1970-1974). Het volgende schoolhoofd werd H.A.M. van Damme (1974-1980); hij nam ontslag op 1 augustus 1980.

Op 1 augustus 1980 werd de heer P.F.J.M. Knegt benoemd. Er zaten toen nog 9 leerlingen op school, in 1981 nog 8. Dit was het laatste jaar van de O.-L.-Vrouw-van-Lourdes-school. Hiermede viel het doek over het bestaan van de Rooms-katholieke school van Overslag-Nederland en over 180 jaar lagere school op Nederlands grondgebied. Het schoolgebouw wordt nu nog gebruikt door verschillende culturele verenigingen van Overslag.¹¹⁶

XIV. CONFRERIES EN GILDEN, BONDEN EN VERENIGINGEN

Deel 1. OUDSTE CONFRERIES EN GILDEN

1. SINT-SEBASTIAANSGILDE

a. Vanwaar komt de naam Sint-Sebastiaansgilde?

Sint-Sebastiaan leefde in de derde eeuw na Christus. Hij was officier in het Romeinse leger ten tijde van Keizer Diocletianus van Rome. Hij behoorde tot het expeditieleger van de Keizer ten tijde van de christenvervolging. Sebastiaan was tot christen gedoopt zonder medeweten van de keizer. Door verraad werd Sebastiaan aangeklaagd en veroordeeld tot de marteldood. Hij werd met pijlen doorschoten maar niet dodelijk gewond. Vervolgens werd hij met de geselroede doodgeslagen. Dit gebeurde in het jaar 288 na Christus. Zijn feest wordt gevierd op 20 januari.

b. Eerste vermelding van schutterij op Overslag

Het is begrijpelijk dat de schutters, bij het oprichten van hun gilde, de heilige Sebastiaan als schutspatroon kozen. Bijna op elke parochie was er een schuttersgilde met de naam “Sint-Sebastiaansgilde”. De gemeente Zuiddorpe (nu ressorterend onder de gemeente Axel in Zeeland), verkreeg reeds in 1512 een octrooi voor het oprichten van de schutterij.¹¹⁷ In Wachtebeke werd de Sint-Sebastiaansgilde gesticht in 1575.¹¹⁸

Wanneer de Sint-Sebastiaansgilde van Overslag gesticht is, valt moeilijk te bepalen. Wij vinden wel de vernieuwing van de statuten terug in het jaar 1714. Wat er op wijst dat de gilde reeds vroeger was opgericht te Overslag. In een stadsrekening van Axel, daterende van 14 december 1539, wordt vermeld dat de gildebroeders van Axel een prijs geschoten hebben te Overslag. Dit bewijst nog niet dat er op die wijk reeds een Sint-Sebastiaansgilde bestond. Het is wel duidelijk dat de schutterssport reeds in die periode beoefend werd te Overslag.

In de 15e en 16e eeuw was Overslag een centrum van handel en nijverheid. De goederen die vervoerd werden van Gent naar Axel, en omgekeerd moesten overgeladen worden op vaartuigen. Van daar de naam “Overslag”. Het was langs de Axelsevaart (Axelsvaardeken), die op dat moment de enige waterweg was tussen Gent en Axel, dat de goederen met platbodems vanuit de Moervaart naar Overslag werden getransporteerd. De verpachting van het overslaan van goederen te Overslag, bestemd voor Axel of Gent, bracht een bepaalde welstand en ook bevolkingsgroei op deze wijk.

Het eerste schuttershof zou bestaan hebben op Nederlands grondgebied een paar honderd meters voorbij “Keysers Putte”, de oude visvijver van de “Palingvrienden” uit Overslag. Aan de Zuiddorpseweg, waar nu Georges de Clercq woont, zou de eerste “gaaipeirse” bestaan hebben.

In artikel nummer 8 van de statuten van de Sint-Sebastiaansgilde van Overslag, opgemaakt in 1714, staat vermeld: wanneer er geschillen zouden zijn, deze moeten voorgelegd worden aan het gerecht te Axel. Hieruit blijkt dat de stichting van de St.-Sebastiaansgilde een

Nederlandse (Statenbodem) aangelegenheid was. Waarschijnlijk waren de eerste leden inwoners uit het Nederlandse grondgebied. Op een schilderij, die de Sint-Sebastiaansgilde in 1745 heeft laten maken, voor de kerk van Overslag, komen de wapenschilden voor van Zeeland en van de Kruisridders.

c. Aangepaste statuten van de Sint-Sebastiaansgilde op Overslag (1714)

Het verslagboek van de Sint-Sebastiaansgilde van Overslag begint in 1714 en is regelmatig bijgehouden. Wij geven hier de statuten weer zoals zij in dit register beschreven staan. Het zijn herwerkte statuten. In die statuten staan verschillende namen vermeld, zodat wij reeds een klein overzicht hebben van de families die op Overslag begaan waren met het wel en wee van de schuttersgilde. De kerk van Overslag was gebouwd in 1712 en in 1714 begint het verslagboek. Deze gilde had een altaar en een zitbank in de kerk van Overslag. Aan de zitbank zal later een legaat voor de kerk van Overslag verbonden zijn. (Zie hoofdstuk "legaten voor de kerk van Overslag")

ANNO 1714

Nieuwe ordonnantien, regulen, des onderhouds voor de gildebroeders van den H. Ridder Sinte-Sebastiaan op den Overslag.

Alvooren alzo in diversche vergaedinghe onder de gaeypersie alser geschoten wort tusschen de den edelen handtboghe geexerceert wort. Veel ende diversche ontnemelijke dinghen geschiden teghen 't respect van hooftman, koninck, deken mitsgaders de gone voorders van den Ede ende geheel de confrerie van den voornoemde onsen gilde, te weten datter vele bevonden worden onder de confrerie alser iets te geven is dat ommegesteld wort ter wat causen het soude mogen wesen ordonneren ombeter daer jehens opposeren dat en betaemt in geen manieren, ende op vergaedinghe toeback gerookt wort daer het kaf van onse voornoemde gilde is

Lichtveirdigh gesworen, gedrinkebroert, gemurmureert, gevraecht ondersocht waer dat het gelt vaert ende is van onsen voornoemde gilde ende siende de slappigeyt inde dienste die Godt raeken ende naer gewoonte onderhouden worden in onse voornoemde confrerie, ende om diergelijcke misbruycen te voorkomen ende beteren reghel respect te bringhen met eene gemeene liefde dat alle de gildebroeders voor hooftman, coninck, deken, proviseerders ende voor elckanderen moeten hebben.

*Soo ist dat bij ... hooftman **Jan Verbruggen**, koninck **Mattheus Dooghe**, deken **Pieter Thieren**, proviseerders **Judocus de Vos**, en **Alphonsus Mattele** geresolveert ende vastgesteld is de naervolgende artikelen, regulen, ordonnantien te stellen om bij een ieder te worden onderhouden ende tot dies elck met zijn eyghen hanteecken van alle confreers te worden onderteekent tot obligatie vande selve te sullen onderhouden.*

sijn als volgt

- 1. Tevooren wort vastgesteld als wanneer dat het is den dagh van onsen H. Ridder Sebastiaan datter naer gewoonte een misse ter eeren van onsen H. Sebastiaan solemneel zal gesonghen worden, met vier nieuwe witte waschen keersen elck van een half pont swaer om op den autaar te stellen. Daegs daernaer zal der een misse van requiem gesonghen worden voor de overledene confreers van onsen voornoemde gilde, ende daer sullen wederom op den dach wederom vier aender geele wasse keersen van elck een half*

pont swaer op den voornoemden autaeur worden gestelt, ende alle confrereers zullen op de voorseyde daghen verplicht wesen de missen te kommen hooren ende offeren, op peyne die in faute blijft van een boete van twintigh grooten ende een half pont was ten profijte van den autaeur van onse voornoemde gilde, ende daer sullen op de twee daghen voorseyt uyt gemeene gilde opgeleyt worden twee tonnen wit dobbel gents bier. Ende alwaer datter eenighe waeren, die niet en quamen van drincken, bij wat occasien dat het soude moghen wesen, soo zalt evenwel bij elck sijn boete betaelt moeten worden sonder iets teghen te segghen.....

2. *Bovendien zullen alle confrereers van voorschreven gilde moeten compareren inde kercke van den voorseyde Overslagh op H. Sacramentsdagh inde hooghmissie om in onder aldaer te offeren ende de processie soo te vereeren ende tot het leste bij te staen, mitsgaeders van gelijcken op Overslagh kermisse ende op onse L. Vrouwe half oughst, mitsgaeders oock op den schitdagh vanden coninckgayende op voornoemde daeghen ter vergaedinghe van onze confrerie en salder niemande vermogen toeback te roocken. In de kamer daer den hoofman, koninck, deken ende gone van eedt hun plaetse genomen hebben, ofte ten waere met consent van dien, noch gesworen, lichtveirdigh gesproken, gemurmureert, gecrakeelt, gevochten worden. Emmers al dat strijt teghen de goeden policie ofte ondersocht gevraeght wat aen ons confrerie belast is van ommestellinghe alle op de boete alsvooren of ten waere dat het bij den eedt elck van sijnen tijdt aenghaende de boeten iets wilden considereren ten profijte als vooren.....*

Aldus luidden de eerste twee artikelen van het reglement van de Sint-Sebastiaansgilde. De inhoud van de volgende artikelen volgt hier bondig samengevat:

3. Eist van alle gildebreders onvoorwaardelijke gehoorzaamheid en dat zij “sonder iedts tegghen te segghen” zullen moeten betalen als er om één of andere reden een bijdrage zal worden geëist.
4. Er zal op de dag dat er geschoten wordt voor de koningsvogel, dit is elk jaar op de tweede Sinksendag, door elk lid moeten betaald worden voor de aankoop van drie tonnen Gents bier. Ieder zal daarin moeten betalen of hij meeschiet of niet, zelfs als hij afwezig is. Zo wordt iedereen gelijk gesteld, wat de vriendschap onder de gildebreders zal bevorderen.
5. Hij, die zich op deze dag koning zal schieten, zal onder de wip zijn prijs ontvangen: twintig schellingen. Verder zal de koning in de loop van het volgend jaar niets meer hoeven te betalen op de vergaderingen van de gilde. Hij zal het ganse jaar gratis eten en drinken op de gildevergaderingen en feesten. Tevens zal hij vrijgesteld worden van alle bijdragen die in de loop van het jaar zullen betaald worden. Hij zal wel moeten betalen voor wat de kerk aangaat: kerkdiensten voor de gilde, bij begrafenissen van gildebreders voor rouwkleed en rouwaandeel en voor zijn plaats in de bank. Ook zal hij zijn bijdrage moeten verlenen voor het betalen van de trommelaar en de vaandeldrager.
6. Alleen de hoofman, de koning, de deken (schatbewaarder) of de voorzitters zullen gerechtigd zijn de koningsvogel en de prijsvogels op de wip te plaatsen. Hij die er op betrapt wordt er op één of andere manier aan te prutsen, zal gestraft worden met een boete van tien schellingen. Elk zegge het voort....
7. Op elke vergadering waar het bestuur plaats heeft genomen, zal geen “toeback” mogen geroekt worden, ook niet onder de gaaiwip als er geschoten wordt. Er zal niet gezworen

worden bij de duivel, “mijn ziel waerachtigh” en alle ander lichtvaardig gezweersel, gekrakeel en vechtpartijen zijn verboden, op straf van een boete van tien schellingen en een half pond was voor de kerk als eerherstel. Deze boete zal zonder tegenspraak aan de deken moeten betaald worden.

8. De deken en de voorzitters worden verkozen voor twee jaar. De aftredende deken zal rekenschap moeten geven van de inkomsten en uitgaven voor de vergadering van het bestuur. Tevens zal deze vergadering openstaan voor alle gildebreeders. Mocht er een tekort in de rekening zijn, dan moet de aftredende deken zelf de ontbrekende som aan zijn opvolger betalen. In geval van geschil hierover zal de zaak voorgelegd worden voor het gerecht te Axel.
9. Nieuwe gildeleden mogen slechts aanvaard worden op het feest van St.-Sebastiaan of op de dag van de koningschiëting. Zij zullen als intredegeld een pond kontant geld moeten betalen.
10. Bij het overlijden van één van de gildebreeders zal de “Cnaepe” de leden op de begrafenis uitnodigen. Zij die zonder wettelijke reden afwezig zijn, zullen een boete moeten betalen: een doodschuld.
11. Het lichaam van de overleden gildebreders zal gedragen worden door de vier jongste leden. Bij afwezigheid of bij weigering zullen zij eveneens beboet worden. Een bestuurslid zal dan de afwezige vervangen.
12. Ieder jaar zullen drie prijsvogels op de wip geplaatst worden, tinnen schotels die door de gildebreeders zullen betaald worden, of zij konden schieten of niet. Dit om meer liefhebbers voor de handboogschutterij te krijgen.
13. In dit artikel 13 worden de dekens gemachtigd de bijdragen van de gildeleden te ontvangen. Zij die weigeren te betalen, zullen uit de gilde geschrapt worden “ende gedood”. In de gilde zullen slechts personen mogen aanvaard worden “daer niets op te segghen is”.
14. Als er maaltijden zijn mag er niemand plaats nemen, vooraleer hoofdman, deken, proviseerders, baljuw, geestelijken en andere genodigden gezeten zijn. Hij die toch plaats neemt, zal een boete van tien schellingen moeten betalen. Daarna zal hij de plaats moeten bezetten welke hem door de raad wordt aangewezen. Hij zal deze plaats met dank aanvaarden zonder tegen te mopperen.
15. Het geld van de doodschuld zal gebruikt worden ten voordele van de gilde of zal mogen verteerd worden naargelang de beslissing van het bestuur.
16. In art. 16 wordt vastgesteld dat alle leden de voorgaande artikelen moeten kennen en onderhouden. Hij die zich niet wil onderwerpen, kan daartoe gedwongen worden.

De voorgaande artikelen zijn heden voorgelezen en goedgekeurd (heden=1714). Nogmaals wordt erin vermeld dat hij die weigert zijn bijdrage te betalen, voor het gerecht van Axel Ambacht kan gedaagd worden.

Hierop volgt een ledenlijst met 3 namen, gevolgd door een 25-tal handtekeningen:

Hoofdman: Jan Verbruggen

Koning: Mattheus D’Hooge

Deken: Pieter Thieren

Proviseerders: Judocus de Vos en Alphonsus Mattelé

Leden: G.A. Hansaert, Judocus Staessens, Gillis de Meyer, Ferd. Arnout, J.B. Thierens, A. D’Hooge, Jan Ferdinandus, Jan de Mey, Thomas Mets, Jan Hansaert,

P. Verhaeghen, Corn. Thijsebaert, Francies Bourgois, Phil. de Drucker,
J. van Severen, Jac. Block, L. van Aerde, Manten Ferdinandus, Joos de Graeve,
F. van Bogaert, Jan Anthonis, Jud. Antheunis.

Bij de handtekeningen zijn ook verschillende namen die niet op de ledenlijst voorkomen. Waarschijnlijk zijn het leden die later toegetreden zijn en nadien ook de statuten hebben ondertekend.

d. Brand in de kerk van Overslag en Sebastiaansaltaar

In het jaar 1733 ontstond er brand in de kerk. Daarbij werd het altaar van St.-Sebastianus verbrand. Ook het hoogaltaar en het plafond waren ten dele vernietigd. De communiebank en verschillende andere ornamenten van de kerk liepen schade op. Hierbij zijn verschillende voorwerpen, eigen aan de Sint-Sebastiaansgilde, verloren gegaan. Volgens het verslagboek van de Sint-Sebastiaansgilde, dat begint in 1714, wordt in een vergadering van 20 januari 1742 vermeld dat er nog een bepaald “debet” is, ten laste van de gilde, voor het nieuwe altaar in de kerk van Overslag.

Vier jaar later is er een verslag waarin sprake is van het betalen van een schilderij dat men heeft laten maken voor het altaar in de kerk. In ditzelfde verslag wordt ook gewag gemaakt van het maken van een beeltenis van de H. Geest in de vorm van een duif. Door de belangrijkheid van deze gegevens geven wij hier integraal het volledige verslag weer dat luidt als volgt:

Actum desen 20^e Jan^{rij} 1746 is geresolveert als volght ten huijse van Jan Ferdinandus De Jonghe.

Alsoo dat de voorschreven Pauwels vande Woestijne als afgaanden deken gedaen heeft sijne rekeninghe, waer bij blijktt dat hij op desen gilde te goet is commende ter somme van neghen ponden neghentien schell. gr. en daer in boven geballaenseert dander noc betaelen schulden en die noch staen te commen.

Soo hebben hoofdman, Coninck, Deken en de gone van der eedt mitsgaeders met de verdere confreers de schulden geconsidereert om tot betaellinghe van dier te geraecken hebben ommegesteld gelijk sij doen mits desen tot seshien schell. gr. opideren betaellende persoon wannof den helft aen den aengestelden deken Sr Anthone De Brouwere mach innen en doen betaelen met ultima maerte 1746 en den anderen helft een jaer daer naer mits den selven deken twee jaeren moet blijven constitueren.

*Ende gelijk het **alpherus sihacp** vercocht is ten profijte van desen gilde aen Jacobus van Heetvelde voor eene somme van vijf ponden thien schell. gr. dan hebbende tijt van betaellinghe een jaer naer dat hij al wat tijdt van den coop ende contant betaellinghe maer en moeten geven vijf ponden gr. welck betaellinghe hij van Heetvelde van aldoen heeft gepresenteert en deser sijnen debet van vijf ponden gr. sal hij betaellen aen den eerw. pater vicarius prince op den Overslagh soo veele desen gilde schuldigh is over het maken van de schildereye staende inde gilde Autaer in de kercke van den overslagh en hij van Heetvelde sal dien aengaende aen desen gilde behoerlijcke quitantie brengen en dat van dese lopende maent Jan^{rij} 1746.*

Endewert verder geresolveert datter te gemeenen coste van desen gilde sal laeten gesneden worden eenen H. Geest in forme van eene duyve met de behoerlijcke straelen in het ronde en daer in boven de waepen van den H. martelaer Sebastiaen en oock de waepen van Seelant en die te stellen gesneden sijnde onder den voornoemden H. Geest in de behoerlijckte orde van gelijcke salder ten coste als boven iemant daer toe bequaem sijnde gecregen worden om den Autaer van desen gilde te laeten verven of het selve aen besteden doorden heer hooftman ende gonne van den eedt welcke voorn. de van den heedt vermoghen te doen sneijden ten coste van den gilde den selven H Geest met de straelen inde waepen en doen stellen ter plaetse voorschreven.

Ende vrij personen in desen gilde moeten en het voorschreven raeckende de wercken van den Autaer als mede in de schildereye betaellen nevens de andere confrereers nochtans blijven behouden hun vrijheijt in de gedaen deser ommestellinghe en andere te doen hier nae en verder in al andere schulden exempt ende vrij sij en blijven elck naer sijn qualiteijt en tijdt. Eijndelijck wort den voorn. heedt van desen gilde oock gemachticht te cooppen ten coste van desen gilde vier copere candelaeers ten minste coste doennelijck. Dato iut provinium ¹¹⁹

De schilderij is zeker gemaakt en bevindt zich nu in het lokaal van de Sint-Sebastiaansgilde bij Albert De Laruelle te Overslag. Of de twee wapenschilden, waarvan sprake in het verslag van de vergadering, ooit zijn gemaakt, weten wij niet. Wel zeker is dat die twee wapenschilden geschilderd zijn op het schilderij dat bestemd was voor de kerk van Overslag.

105. "Breuk" en zilveren pijl van de Sint-Sebastiaansgilde.

e. Kleine aanpassing van het reglement met grote gevolgen

In 1852 wordt het reglement aangepast en wel in het bijzonder art. nr. 4 dat luidt als volgt

Daer zullen 2 groote bijeenkomsten zijn in het jaer die zullen plaets hebben als gevolgt door een middagmael waer alle de leden die het regt hebben mede te brengen hunnen vrouw, zuster of schoonzuster voor zoo veel er niet op te zeggen valt den raed zal beslissen....

Door deze aanpassing van het reglement trachtte men huiselijke ruzies te voorkomen. Hier geldt het gezegde “Wie zijn vrouw heeft mee genomen, is nog nooit te late thuis gekomen”

f. De gilde-baljuw

Een steeds weerkerend punt was de verkoop van het “baljuwschap”. Het baljuwschap kan vergeleken worden met de huidige politie. De baljuw moest er voor zorgen dat de wetten en reglementen nageleefd werden. Aan dit baljuwschap waren verschillende privileges verbonden. De baljuw mocht onderander gratis eten en drinken op de feesten en ook moest hij geen “ommestellingen” betalen. Alleen de zitplaats in de kerkbank moest nog betaald worden.

De “ommestelling” was een berekening waarbij men bepaalde hoeveel er per persoon, door de leden, financieel moest bijgedragen worden tot ondersteuning van de gilde. Dit bedrag werd berekend door van de jaarlijkse uitgaven de jaarlijkse inkomsten af te trekken en vervolgens te delen door het aantal verplicht betalende leden van de gilde. Die bedragen konden van jaar tot jaar veel verschillen.

De verkoping van het baljuwschap gebeurde openbaar aan de meestbiedende. In 1766 overleed baljuw Joannes Jacobus de Caluwé; in zijn plaats kwam Marinus Scheir die het baljuwschap kocht voor 7 ponden grooten. Met dit bedrag kon men zich, in die tijd, een stuk grond aanschaffen.

g. Plaats van het schuttershof

Het schuttershof was een plein waarop de “gaaipeirse” stond opgesteld. Volgens overleveringen zou het eerste schuttershof bestaan hebben aan de Zuiddorpseweg, daar waar de inrit is naar St.-Elooi-Polder. De tweede standplaats van het schuttershof was gelegen aan de Kaaidijk. Dit schuttershof, nu een weide, is reeds tweehonderd jaar eigendom van de familie van Holle. Het moet eens eigendom geweest zijn van de Sint-Sebastiaansgilde van Overslag. Regelmatig staan verpachtingen van het schuttershof vermeld in het verslagboek van 1714. De pachter was wel gehouden, de gewassen die op het schuttershof werden gezaaid of geplant, te oogsten vóór de koningschieting. De uitplant, zijnde de bomen die op en rond het schuttershof stonden, werden meermaals verkocht ten voordele van de schuttersgilde (1795).

Waarschijnlijk is het schuttershof verkocht tijdens de Franse Revolutie; toen werden vele kerkelijke goederen aangeslagen en openbaar verkocht. De Sint-Sebastiaansgilde was toen nauwer verbonden met de kerk dan nu. Later werd het schuttershof gepacht van de familie van Holle.

In 1946 waren er geschillen gerezen tussen de familie van Holle en het bestuur van de schuttersgilde. Men mocht geen koningschieting meer inrichten op het schuttershof. De enige oplossing voor dat jaar was uitwijken naar de Oude-Burgse Sluis waar ook een “staande” peirse stond. Het was P. Verdurmen die zich in 1946 koning van de Overslagse Sint-Sebastiaansgilde schoot op de Oude-Burgse Sluis.

In 1947 werd dit geschil bijgelegd en kon de koningschieting terug plaatsgrijpen op het oude schuttershof. Een twintig jaar later (in 1963) verhuisde de wip naar de huidige standplaats. Zij staat op een weide waar de restanten staan van de stenen windmolen van de Nederlandse Overslag, het oude hof van de familie Plasschaert, nu eigendom van Albert De Laruelle, lokaalhouder van de schuttersgilde.

Op het schuttershof gelegen aan de Kaaidijk (eigendom van de familie van Holle) stond een “tent”. Die tent was een houten schuil- en drinkplaats voor de schutters. Het schutterslokaal lag te ver verwijderd van de plaats waar moest geschoten worden.

Nadat in 1925 een nieuwe ijzeren “peirse” was geplaatst, werd op 10 mei 1927, onder de leden geld geleend om een nieuwe “tent” te plaatsen. Volgende leden gaven elk 100 fr. en werden in de loop der volgende jaren terug betaald:

Ed. Apers, A. Bauters, A. Buysse, A. Govaert, A. Aers, Ad. van Laere, Arth. De Clerck, P. Laheyne, L. van Holle, Jan De Nijs, G. De Laruelle, Em. De Laruelle, Eduard De Nijs, A. Pollet, V. Plasschaert, C. van Rompu.

h. De voornaamste altijd wederkerende onkosten

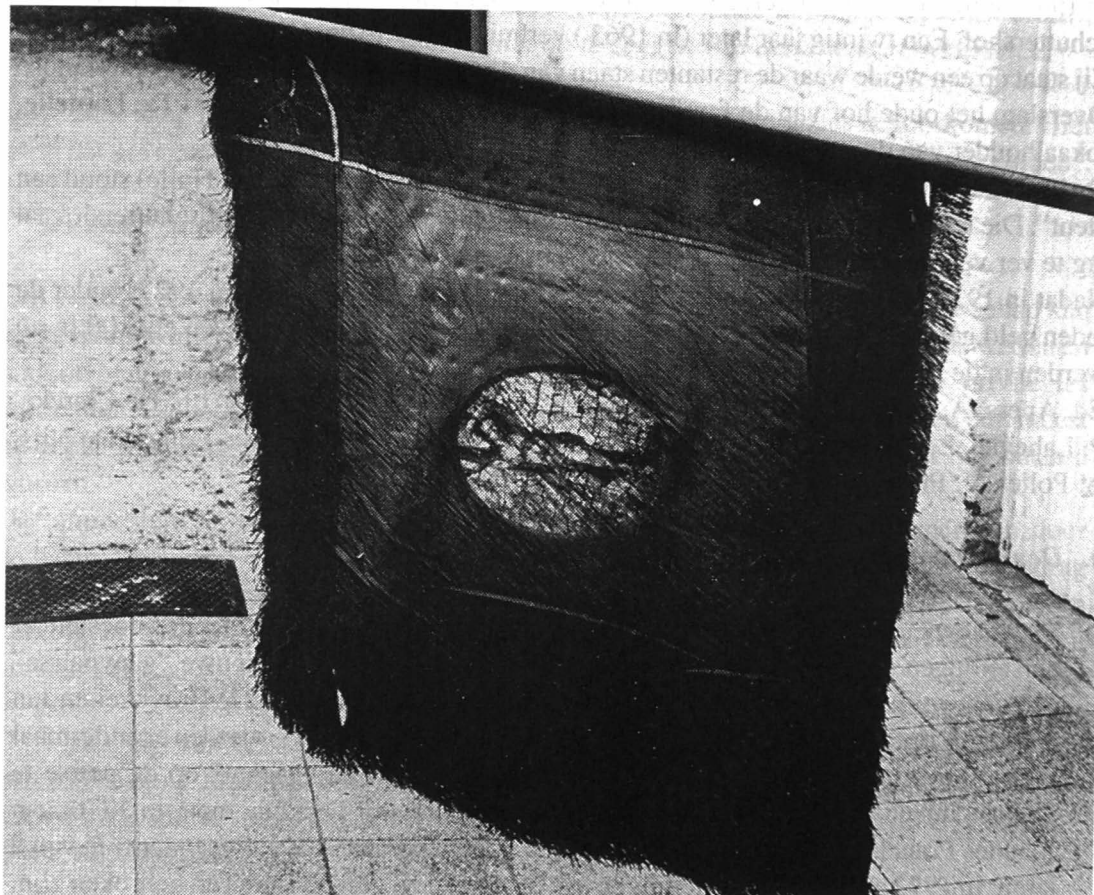
– De “gaeypeirse”. Een doorn in het oog van de schuttersgilde. Steeds moesten er herstellingen gebeuren aan de staande peirse. In 1764 werd een nieuwe “gaeypeirse” gemaakt gelijk die van de gilde van Moerbeke. De twee confreers, De Bruycker en Jan Anthonis, timmermans te Overslag, klaarden deze karwei. In 1766 werden er andermaal herstellingen uitgevoerd aan de staande gaapeirse. Om de “gaaien” op de peirse te kunnen steken moest deze “gestreken” worden. Hiervoor betaalde men, in 1770, aan Joannes Franciscus Van Acker de som van 4 gulden per jaar, dit voor een termijn van 6 jaren. In 1772 andermaal herstellingen aan de peirse: zij zou versleten en gebroken zijn. Men nam een optie op een oude mast die te koop stond te Philippine.

Na vele jaren herstellingen werd er in 1898 een nieuwe houten gaapeirse geplaatst. In 1925 werd een nieuwe ijzeren gaapeirse geplaatst. Om dit te bekostigen werd geld geleend bij de leden van de schuttersgilde. Het waren P. Laheyne, Ad. van Laere, Leo Verstrepe, Vital van Nieuwenhuyze, Arth. De Clerck, L. Uyttendaele, Jan de Nijs, Al. Herman, Em. De Laruelle, Aug. Pollet, Ed. Apers, A. Bouters, Arth. Buysse, Victor Plasschaert en G. De Laruelle die allen 100 fr leenden om een ijzeren gaapeirse te plaatsen op Overslag. Hiermede hoopte men een tijd verlost te zijn van grote kosten aan de peirse. Niets was minder waar. In 1955 werd er andermaal een nieuwe wip geplaatst. Het was Raymond de Nijs die, bij zijn eerste koningschieting, de hoogvogel afschoot van de nieuwe peirse.

In 1963 verhuisde de staanplaats van de gaapeirse naar de Gebuurte op Nederlands grondgebied dicht bij het lokaal van de schuttersgilde.

– Het vaandel. Een vereniging als de Sint-Sebastiaansgilde had reeds van in het begin van haar bestaan een vaandel. Dit werd gebruikt bij verschillende plechtigheden zoals

koningschietingen, processies, begrafenissen van medeconfreers, uitstappen buiten de eigen parochie, enz..... In 1844 werd het vaandel vernieuwd. Door het veelvuldig gebruik en door andere omstandigheden was het vaandel in 1902 terug aan vernieuwing toe. Het is dit vaandel waarvan hier een foto is gemaakt, en dat in zeer slechte toestand verkeert, zodat het niet meer gebruikt wordt.

106. Vlag van de St.-Sebastiaansgilde.

- De trommel. De trommel werd geslagen wanneer er een koningschieting plaats vond. In de optochten werd met tromgeroffel aangekondigd dat de schuttersgilde in aantocht was. Op een van deze feestvergaderingen gapte een pretmaker de trommel. Hij maakte 's nachts, duchtig roffelend en zingend, een tochtje door het dorp. Al te ijverig als hij was, om zijn vreugde te laten horen, sloeg hij daarbij het trommelvel aan flarden. Onnodig te zeggen dat hij hiervoor boete en schadevergoeding moest betalen.
- Banken in de kerk. Van oudsher had de Sint-Sebastiaansgilde een vaste zitbank in de kerk van Overslag. Na de brand in 1733 werd de bank opnieuw opgesteld. De bank werd betaald door Vossaert, medelid van de confrerie van de H. Sebastiaan. Het lag in de bedoeling het voorgeschoten geld in de loop der jaren terug te betalen aan Vossaert. Doch bij zijn overlijden was een legaat gemaakt ten voordele van de kerk van Overslag waarin stond dat de St.-Sebastiaansgilde ontslagen was van haar geldelijke verplichtingen ten overstaan van de heer Vossaert en zijn zuster, maar dat dezelfde gilde jaarlijks

een mis moest bekostigen voor de zielerust van de legateur en zijn zuster. Die bank bevindt zich nu vooraan rechts in de kerk. Voor die plaats moest een vaste vergoeding betaald worden aan de pastoor. Ook het onderhoud van die banken was ten laste van de schuttersgilde. De Gilde bezat ook "flambeeuwen". Deze stonden opgesteld aan de bank in de kerk van Overslag. In 1772 was men verplicht de flambeeuwen te beveiligen tegen diefstal. Hiervoor werd een kast gemaakt. Die kast, beveiligd met een slot, werd in de kerk geplaatst aan de bank van de schuttersgilde.

i. Hernieuwing van de statuten 1778 en 1806

In 1778 werden de statuten herwerkt en gedrukt bij de gebroeders Gimblet op de Koornmarkt te Gent. De statuten omvatten 38 artikels. Zij werden opgesteld en ondertekend door het toenmalig bestuur dat bestond uit:

Hoofdman: J.F. Dierick

Koning: J.F. Dierick

Deken: Pr. Verhoosel

Gecommitteerde ouderlingen: . Missegers, F. d'Hert, J.D. Rycke, .B. Eyerman.

In 1806 werden de statuten andermaal aangepast aan de noden van de tijd.

j. Verloop van de teerdag en de koningsschieting

Op de tweede Sinksendag werd de teerdag van de Gilde gevierd. 's Morgens vroeg, om half zeven, werd de koning aan huis afgehaald door de Gildeleden, voorafgegaan door de vaandeldrager en de trommelaar. Daarna ging men stoetsgewijs naar de kerk waar een H. Mis werd opgedragen voor de overleden Gildebroeders. Vervolgens had de koningsschieting plaats. Terwijl de koning van het vorig jaar zou trachten zich prins te schieten, door twee jaar na mekaar de koningsvogel af te schieten, moesten alle Gildebroeders daarbij tegenwoordig zijn met pijl en boog als aanmoediging. Bij afwezigheid moest men boete betalen. Dit zou een blijk geven van antipathie tegenover de koning. Nadat de nieuwe koning gekend was werd een stoet gehouden door het dorp ter ere van de nieuwe koning. Alles werd aangekondigd met trommelgeroffel en vioolmuziek en geflankeerd met het vaandel. Vervolgens ging men naar het Gildehuis voor de maaltijd. Na de maaltijd hadden twee schietingen plaats voor prijsvogels. In het begin twee, later vier prijsvogels. De prijzen waren tinnen kannen, tassen en onderschoteltes, een zilveren horlogeketting of een koffieservies.

Toen kwam het gezelligste van de avond: het feest werd opgeluisterd met vioolmuziek, vergezeld met twee tonnen bleek bier en een halve ton bruin bier. De eerste leveringen kwamen van Gent, later spreekt men over "Lovens bier".

Een kleine aanvulling uit 1765: voor het eten van de eerste dag werd één grote amandeltaart, in 45 delen besteld; de tweede dag was er een 45-delige pruintaart voorzien.

107. Koningsschiëting 1953. Albert Hillaert had zich koning geschoten. Foto genomen op het oud-schuttershof bij van Holle. Op de achtergrond de "tent".

k. Andere bijzonderheden over de gildewerking

- In 1912 overleed J. B. Goossens na 40 jaar trouw voorzitterschap van de schuttersgilde op Overslag.
- In 1920 werd deelgenomen aan de stoet te Wachtebeke ter gelegenheid van de aanstelling van P. Van Pottelberghe als burgemeester van Wachtebeke.
- In 1922 verleende de koning de "Handboogmaatschappij Sint-Sebastiaan te Wachtebeke-Overslag" de titel van Koninklijke Maatschappij.
- In 1925 werden de oude stukken zoals de "breuk" en het gildeboek samen met de schilderij tentoongesteld in het Zeeuwse Middelburg.
- In 1929, op de tweede kermisdag, kreeg de pijlenraper B. Van Cautereen pijl op het hoofd en overleed één uur later aan de verwondingen.
- In 1930 werd door de koning van dat jaar, Oscar De Pauw, deelgenomen aan een keizersschiëting te Knokke. Hij behaalde er de titel van "Keizer van Knokke".
- In 1930 werd L. Spiessens gehuldigd voor zijn 40-jarig tamboerschap van de schuttersgilde.
- In 1955 werd deelgenomen aan een schiëting in Luik.

Paleis van Brussel
den 25 Juli 1911.

Wederle Heer Voorzitter,

In antwoord op het verzoek, dat
U tot den Koning hebt gericht, heb ik
de eer U te melden, dat Zijne Majesteit
de Handboogmaatschappij

"Sint-Sebastiaan",

te Barchinon. Overlag

veroorlooft den titel van

Koninklijke Maatschappij
te voeren.

Aanvaard. Wederle Heer Voorzitter,
de verzekering mijner hoogachting.

S. Konings Kabinetoverste.

C. G. 'arscho

Zalig zijn ze die zuiver van harte zijn.

†

BID VOOR DE ZIEL
van

BENEDIKT VAN CAUTER

zoon van **FERDINAND** en **EMERENCE HERSENS**
Lid v'd Eucharistischen Kruistocht van Overslag
geboren te Audegem, den 26 December 1918 en
plots uit 't leven gerukt te Overslag den 9 Sept. 1929
Versterkt door de H.H. Sakramenten.

Een doodelijken pijn doorkliefde
zoo plots het hoofd van 't duurbaar kind;
een pijn het hart der ouders griede
van broertje en zuster welbemind.

Van uit het wereldsche gewemel
zoo vloog zijn zielken als een schicht
een pijn tot Godes troon ten hemel
en werd een engel in Gods Licht !

O **BENEDIKT**, ons oudste zone
en koorknaap, zend uit dankbaarheid
Gotis zegen neder, daar ge uw krone
naast God, uw ouders schuldig zijt !

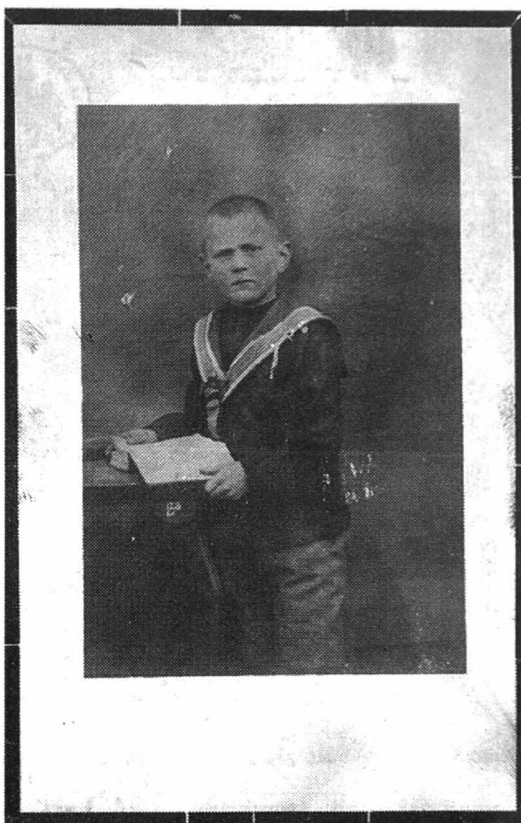
O weent niet **VADER, LIEVE MOEDER**,
mijn leven is hier weer ontplooid
als engelbloem van d'Albehoeder !
Mijn liefde-dank, voor U, sterft nooit !
D. D.

Koorknepen, Kruistochters, schoolvriendjes, o
lieve Ouders, broertje en zuster, mijne goede meesters
en U priesters des Heeren, vergeet me niet in
uwe gebeden. Ik blijf U immer dankbaar in den
Hemel.

Zoet Hart van Maria, wees mijne zaligheid.

300 d. afl.

DRUKK. MAUR. CREVE, WACHTEBEKE.

108a. Bidprentje Benedict Van Cauter.

108b. Foto bidprentje Benedict Van Cauter.

1. Koningen van de Sint-Sebastiaansgilde te Overslag 1881-1995

1881 - Dominicus Bernardus Waelput
1883 - August IJsebaert
1885 - Alphons Tacq
1887 - J.B.De Ceuleners
1889 - Vital Poppe
1891 - E. Apers
1893 - Eduard Waelput
1895 -
1897 - F. Mechelinck
1899 - C. De Smaele
1901 - J.B. Goossens
1903 - Ed. Apers
1905 - August van Megroot
1907 - Alfons Herman
1909 - L. Hoebeke
1911 - René van Britsom
1913 - Alphons de Blicck
1915 - geen
1917 - geen

1882 - F. Baes
1884 - Alois Govaert
1886 - J.B. De Ceuleners
1888 - J.B. Goossens
1890 - Alphons Herman
1892 - Vital Poppe
1894 - Eduard Waelput
1896 - Eduard Waelput
1898 - Alois Govaert
1900 - Eduard Apers
1902 - Theophiel Uyttendaele
1904 - Edmond van Damme
1906 - Alfons Herman
1908 - -----
1910 - G. Marchand
1912 - G. Brandes
1914 - G. de Laruelle
1916 - geen
1918 - geen

1919 - Alphons Apers	1920 - Em. De Laruelle
1921 - A. Buysse	1922 - G. de Laruelle
1923 - Alfons van Hecke	1924 - G. de Laruelle
1925 - Aimé de Pauw	1926 - Aimé de Pauw
1927 - Ed. de Nijs	1928 - A. Bouters
1929 - -----	1930 - Oscar de Pauw
1931 - Jan Apers	1932 - Arthur Stevens
1933 - Gerard de La Ruelle	1934 - A. Buysse
1935 - L. van Holle	1936 - A. Bouters
1937 - Ed. Van Holle	1938 - Prosper Verdurmen
1939 - Theophiel Walbrecht	1940 - geen
1941 - Edgard van Holle	1942 - Edmond de Nijs
1943 - P. Laheyne	1944 - C. Laheyne
1945 - Edg. van Holle	1946 - P. Verdurmen
1947 - M. Spiessens	1948 - Fl. Van Nieuwenhuysse
1949 - C. Bouters	1950 - C. Bouters
1951 - Henri Audenaert	1952 - Fl. Van Nieuwenhuysse
1953 - A. Hillaert	1954 - -----
1955 - Raymond de Nijs	1956 - Petrus de Bock
1957 - Petrus de Mey	1958 - Aimé Gijssel
1959 - Michel De Laruelle	1960 - C. Bouters
1961 - François Ponnet	1962 - Leo van Gaever
1963 - Henri Audenaert	1964 -
1965 -	1966 -
1967 -	1968 -
1969 -	1970 -
1971 -	1972 -
1973 -	1974 -
1975 -	1976 -
1977 -	1978 -
1979 -	1980 -
1981 - Roger Apere	1982 -
1983 -	1984 -
1985 - Frans Boogmans	1986 - Albert De Laruelle
1987 - Roger Apere	1988 -
1989 - Erik Waelput	1990 - Erik Waelput
1991 - Erik Waelput	1992 - Aimé Migom
1993 - Johan Remorie	1994 - Omer De Laruelle
1995 - Laurent Opsomeren	1996 -

2. GILDE VAN DE H. CORNELIUS

In de jaren 1711-12 werd de kerk van Overslag gebouwd. Reeds op 9 april 1711 ontving de kerk de relikwie van de H. Cornelius. Op 26 april 1711 is die relikwie met overgrote belangstelling en stoetsgewijs van de kerk van Wachtebeke naar de kerk van Overslag gebracht. Bij het binnenbrengen van de relieken van de Heilige Cornelius in de kerk van Overslag werd door de oud-koster van Overslag, Laurentius De Bock, toen vrij "geatmitteerden schoolmeester" tot Gent, het volgende gedicht voorgedragen:

Geschied door de bovensch-n ten jaere 1711 op den derden Sondagh naer Paesschen, sinder de vervoeringhe van dese Reliquien.

Lofdicht toegheghent aen de wijse voorsinighe ende gotminnende Confreers der confrerie van den Heylighen paus ende martelaer CORNELIUS onderhouden in de parochiale kerk van den Overslagh.

Preparate corda vestra domino (Samuel I Reg. 7)
bereydt uw herte voor de Heere

*Den vromen Schipio die Africa deed beven
een annibal aen wie Carthago lof moet gheven
Pompejus die men naemt den Roomschen Adelaer
en Constantinus vorst bekend bij allegaer
Julius, Trajanus, Claudius, Alexander,
Karlius, Torsius ende noch meer ander,
die wierden kloeck ghenaemt en grootelyckx gheviert,
omdat kloeckmoedigheyt in hun ghevonden wiert;
Man sagh met desen Naem triumphe waghens rechten
dat hun verkrijghen deed de dapperheyt in 't vechten:
gheschildert naer de const, gheprint, geschreven staen*

*Jhae met de naem van kloeck was al dees pracht ghezegent
en even hoe het ginck dees pracht wiert nooit ghejont
tenzy aen eenen heldt, waer op dat men magh Roemen,
meer als een Schipio, jae meer als menigh heldt
mits dat sy hun hier tot strijden hebben ghesteldt,
ten was geen strijdt ick segh ghelijck een Alexander
om 't hebben lof en eer, ghelijck als meer ander
hier in het aertsche dal, hier om het ijdel niet,
maer 't was een strijdt alleen om het hemels jolijt:
't is Cornelius, die hier soo menighvuldigh
dat voor den Jesus'naem ootmoedigh en verduldigh
seer vast heeft blijven staen dat is de waere deught,
waer door hij nu altijdt in Jesus is verheught.*

*Heiligen Cornelius die nu zijt soo hoogh verheven
hoe hebt gij uw lichaem ten besten hier ghegeven
voor den Tyran, die u heeft bestreden sterck
g'lijck beschreven wordt door geheel d'heilighe kerck
ghij zijt eenen patroon voor die hebben 't flereschijn
waer med'uk ben ghequelt, het is een droeve pijn,
siet vrouw Salstia, die daer me' was besmedt
ghij haer ghenezen hebt, dië hier ghequollen zijn,
met de vallende sieckten, dient als een medecijn,
laet ons met gedult, met liefde en behaghen
Cornelius ons noodt, met betrouw'opdraeghen.*

*Roemrijcke confreri die stout mij te verkonden
dat als ick coter was van u heb ondervonden
te weten dat gij staegh op d'hel-ghestraelde baen
van d'onvervalschte deught invlijdt zijt voortghegaen.
Als een hoogh-schijnend licht, dat ieder moet verlichten
om in het lief-ghebruyck van deughd 'en eer te stichten,
het schijnt dat godt te saem sijn gunsten in 't ghemeen
in u met overvloedt versaemt heeft onder een.
Men weet hier van geenen twist een ieder is verheught,
soo aen comt uwe feest versaemt gij in eer en deught
in uwe prochiekerck den Overslagh gheseyt
en bidt Cornelius met groot ootmoedigheyt.*

*Verdient soo den aflaet, die heeft veel wonderkrachten
want hij vernieuwt den Mensch, in wercken en ghedachten,
dat heeft men menigmael voor desen noch ghesien,
besonderlijck, hier onder devote weirde lien.
Hierop waer stof ghenoegh om lanck en veel te schrijven
en daer poésie haer hoeft me' kan doen rijsen
voor een dagh drij vier; ick staeck het evenwel;
door onvermoeyden lust, wensch u te vaeren wel
hoewel de edel const mij noyt en heeft verdrotten:
maer 't is ghelijck men seght 't moet eens sijn uytgheschoten
den vader, soon en gheest willen uw' hulpe zijn
tot ghij ghenieten sult hun Goddelijck aenschijn.*

ICK WENSCH MY TE ZYN UW DIENAAR

Het archiefboek en de reglementen van de Gilde van de H. Cornelius bevinden zich nu nog in het archief van de pastorie.

a. Eerste leden van deze confrerie

Laurentius De Bock (1e hooftman)	Alexander Godderix
Hieronimus Verbust	Livinus De Knyft
Pieter De Baerdemaecker	Joseph de Coninck
Franciscus Geileit	Antone De Rijcke
Michiel van de Voorde	Jan Rokelbaes
Jan Cammaert	Pieter Galle
Deo gratias 't Kindt	Jan Dirick
Aernoldus Kips	

b. Statuten van de St.-Corneliusgilde (1721)

Ordonnantien ende statuten dienende voor de gildebroeders van den Paus ende Martelaer Cornelius, onderhouden in de prochiele kercke van den Overslagh.

- I. *In den eersten sullen alle confreers van desen Gilde met de teeckeninghe deser, hun verobligeren de naerschreven artikelen prontelijck te observeren sonder eenig teghen-seghen, maer sullen hun in alles ghedraghen, ter ordonnantie van hooftman St. Cornelius, meesters ende ouderlingen, ende teghen de selve iets misbruyckend 't zij ten gheheele ofte ten deele sullen verbeuren de boete als volgt*
- II. *Item sal men ten inkommen van eenen confreer dese ordonnantie voorlesen, om alsoo daer naer geene defivieteyt te kunnen maecken, ende doen teekenen, betaelende voor sijn inkommen twee Ponden gr. wisselgeldt.* ¹²⁰
- III. *Item sullen alle de confreers compareren in de kercke van den Overslagh op alle vier de hooghdagen des jaers, alsook op de daghen der aflaeten, te weten den eersten sondagh van den Advent, den 1e sondagh van den vasten, den derden sondagh naer Paesschen (wesende dagh der vervoeringhe van de reliquien), den derden sondagh naer Sinxen, alswanneer voor iederen confreer van deze gilde is te verdienen in de selve kercke aflaat van seven jaeren en seven quadragenen, mits ghebiecht sijnde ende ontvanghen hebbende het H. Sacrament des autuers biddende tot verheffinghe van onse moeder de H. Kercke tot eendrachtigheyt der christene Princen etc..*
- IV. *Item heeft sijn heyligheyt Clemens den XI, ghelijck het blijktt bij de bulle van hem verleent, gegeven vollen aflaat op den XV sondagh naer Sinxen mits zijnde in den staet als vooren etc..*
- V. *Alle dese voorschreven daghen sullen de confreers hun present laeten vinden in der Goddelijcken dienst der hoogmisse gaende ten offerande ende vereeren het H. Sacrament des autuers in de processie met waslicht op de boete van drij stuyvers.*
- VI. *Item sullen alle de confreers van desen gilde eens 's jaers vergaren mede bringhende haer huysvrouwe, ende dat op den derde sondagh naer Paesschen, sijnde de vervoeringhe van dese H. Reliquien, laetende hun present vinden in de hoogmisse, gaende een offerande en vereerende het H. Sacrament des autuers in de processe met waslicht op de boete als vooren.*

- VII. *Item de dagh daer naer wanneer sal worden ghedaen de misse van Requiem voor de overleden confrereers, sullen alle de confrereers compareren inde selven goddelijcken dienst gaende ten offerande op de boete als vooren; soo vangslijcke den derden dagh sullen de vrouwen verbonden sijn te onderhouden.*
- VIII. *Item sal alle jaeren op dese voorenstaende twee daghen door Hooftman van St. Cornelius, meesters ende ouderlingen besteedt worden eene maeltijt, minst doende de naeste, alwaer alle confrereers sullen verobligeert sijn te compareren met haer lieder huysvrouw of bij faute dies, sullen moeten betaelen de helft van het paer ghelijck het besteedt sal wesen (aen het corpus van de confrerie) raeckende het bier sullen zij moeten betaelen ook van den wijn, benevens de ander confrereers die daer present sullen wesen, sinde ghestelt op een tonne wit-Ghendts bier.*
- IX. *Item en sal niemandt ten selven daghen ende vergaderinghe hem vermoghen te verordonneren eenighen wijn te commanderen 't zij ter taefel ofte in het heymelryck, ten zij bij alvooren het selven door de overste van desen gilde sal gheordonneert, op de boete van eenen schellinck.*
- X. *Item alswanneer datter eenen confrereer sal commen te sterven van dese gilde sullen alle de confrereers hier present laeten vinden in de begrafenis te weten in de kercke van den Overslagh, op de boete van eenen schellinck ider reyse, biddende tot laeffnisse der ziele van den overledene, ende gaen ten offerande.*
- XI. *Item sullen alle confrereers ten hunnen overlijden belasten ende verobligeeren de Wed., hoirs, te betalen voor doodschult een alve tonne bier tot thien schell. gr.*
- XII. *Item de Wed. hertrouwe binnen een jaer en ses weke, sal haeren man preferentie hebben om in desen gilde te kommen mits tooghende zijn goet comportement ende betaelende als vooren.*

Aldusghedaen ende vast gesteld bij Hooftman St. Cornelius, meesters ende ouderlingen, met alle suposten, verbinden tot onderhout van dese voorenstaende ordonnantie met de teekeninghe deser, haer lieder Persoon, Wed. ende hoirs elck in solidum, stellende hun te recht' ende wette specialeyck voor den gherechte van Axel, emmers alwaer het de Overste van dese gilde sal believeen regaijeren,

Actum, Overslagh den XXIV Febrij MDCCXXI.

Michiel van de Voorde is met ghemeye voysen deeser confrerie hooftman gheworden den derden sondagh naer Paesschen 1728.

Geteekent door alle leden: Frans Geleit, Cammaert, Apers, De Vriendt, Van de Winckel, J. De Clerck, V. Gijssel, Fr. De Bock, J. De Cock, De Mol etc...

Bij gebrek aan registers en archieven is over de verdere bloei van de confrerie van de H. Cornelius weinig te vermelden. In 1749 werd Jacobus van Laere als hoofdman verkozen.¹²¹ In de kerkrekeningen vinden wij een jaarlijks weerkomend bedrag geschonken door de confrerie van de H. Cornelius aan de kerk. In 1770 schenkt Judocus de Rijcke als St.-Cornelius Meester, in naam van de confrerie van de H. Cornelius, de som van 27.10.0 grooten aan de kerk.¹²²

c. *Noveen van de H. Cornelius (1844)*

Deze noveen is toegestaan door paus Gregorius XVI op 12 februari 1844.

*Solemnele bezoeking gedurende negen dagen
Tot de geapprobeerde Reliquien van den
Heyligen Paus en Martelaer
CORNELIUS
Berustende in de kerk van den Overslagh*

Bezonderen Patroon tegen de draeyingen des hoofds, gichtigheyd, lamheyd, kwalijk varen, stuypen, vallende ziekte, (gezeyd St. Jans Ziekte)en meer andere plagen zoo voor menschen als voor beesten.

Gemelde bezoeking zal jaerlijks beginnen met den avond voor den feestdag van het Allerheyligste Sacrament des Autaers wezende Woensdag Junius en eyndigen met den Vrijdag Junius inclus.

Zijne Heyligheid Gregorius XVI

*Door zijne brieven gegeven te Roomen den 12 februarius 1844 heeft ten eeuwigen dage gejong eenen vollen aflaat, toepasselijk aen de zielen des vagevuers, voor alle christene geloovigen, mits waerlijk boetveerdig gebiecht en gecommuniceerd hebbende, op eenen der negen achter elkander opvolgende dagen de kerk van den **Overslagh** zullen komen bezoeken, en aldaer eenigen tijd godvruchtiglijk zullen bidden ter gewoonelijke intentie van onze Moeder de Heylige Kerk.*

De diensten op den feestdag van het Allerheyligste Sacrament des Autaers en den zondag onder de novaine zullen geschieden als volgt: De vroegmisse ten 6 uren, de solemnele hoogmisse ten 9 uren en s' namiddags ten 3 uren de vespers en het lof.

Op andere dagen der begankenis zal de misse beginnen ten halfacht uren, en des avonds ten uren lof.

Tot meerder gemak der geloovigen die hunnen toevlugt willen nemen tot den H. Cornelius, zal men op alle zondagen en feestdagen van het jaer zegenen met de reliquien van den meer genoemde Heyligen, als ook op alle andere dagen van het jaer mits zulks aen den koster kenbaer te maken.

Alles tot meerder Eer en Glorie van God, van zijne alderheyligste Moeder en van den Heyligen Paus en Martelaer

Cornelius

Vidi hac 7° Maji 1844 P.J. Velleman Can.

STATUTEN

VAN HET

BROEDERSCHAP

VAN HET

Alleheiligste Sacrament des Antaers

en van

den H. Paus en Martelaer

Cornelius

Ingesteld in de kerk van Overlag,

1853.

109. Voorblad van het boek van de Confrerie van het H. Sacrament.

3. CONFRERIE VAN HET HEILIGE SACRAMENT

a. *Ontstaan van de confrerie (1853)*

Uit de gilde van de H. Cornelius is in 1853 de confrerie van het heilige Sacrament ontstaan. Op het eerste blad van het boek van deze confrerie staat het volgende:

*STATUTEN
VAN HET
BROEDERSCHAP
VAN HET
Allerheiligste Sacrament des Autaers
en van
den H. Paus en Martelaer
Cornelius
Ingesteld in de kerk van Overslag
1853*

Het voorblad van het register werd versierd door J.B. De Ceuleners, onderwijzer te Overslag. Hieruit kunnen wij opmaken dat bij de oprichting van de broederschap van het Allerheiligste Sacrament des Autaers de broederschap van de H. Cornelius werd geïntegreerd in de eerste confrerie. Later spreekt men nog sporadisch over de confrerie van de H. Cornelius. De statuten van de confrerie van het H. Sacrament werden geschreven op 15 augustus 1853 in de tweede vergadering van de oprichters van de broederschap van het Allerheiligste Sacrament.

b. *De statuten*

De inhoud van de statuten is als volgt:

Art. 1

De Eerw. Heer Pastoor der gemeente is en blijft van regtswege het hoofd van het broederschap. Aen hem behoort het regt van in zaken , tegenstrijdig aen den geest der confrerie, eene beslissende uitspraek te geven.

Art. 2

Het tijdelijk bestuer wordt door de leden gekozen. Deze kiezing geschiedt met geschreven stembiljetten.

Art. 3

Dit tijdelijk bestuer zal samengesteld zijn uit:

1° Eenen Hoofdman. Deze is gelast met de overige leden te waerschouwen ofte doen waerschouwen in alles wat het Broederschap betreft. Een postulant moet zich aanbieden aen gemelden hoofdman, die bij de eerste vergadering, of zoodra het hem belieft, den postulant aen al de leden van 't broederschap ten hunnen keuze zal voorstellen.

2° Eenen Secretaris. Deze is gelast met het nauwkeurig schrijven in de registers al wat voor het broederschap moet geboekt worden. Deze registers bestaen: 1° in eenen register der statuten, 2° in eenen register der kiezingen, 3° in eenen register der beslissingen.¹²³

3° Eenen Schatbewaerder. Deze moet nauwkeurig met dag en datum aentekenen al wat hij voor het broederschap ontvangt en uitgeeft, het zij wegens waslicht, zitbanken, hetzij voor boeten van ongegronde afwezigheid, enz. enz. Alle jaren op den maendag onder de octave van het Allerh. Sacrament, zal de schatbewaerder, in de tegenwoordigheid van al de leden rekening geven van zijnen ontvang en uitgaef. Hij blijft verantwoordelijk voor het goed slot. Genoemde bestuersleden worden alle drij jaren verniewd; echter mogen de uittredende leden erkozen worden.

Art. 4

Niemand tenzij inwooner dezer gemeente en alhier verblijvende, kan als Hoofdman of Raedslid van het broederschap verkozen worden.

Art. 5

Allen persoon van het mannelijk geslacht behoorende aen den R. C. Godsdienst, twintig jaren oud zijnde en wiens gedrag niet openbaer berispelijk is, kan als postulant aen den keus der leden aengeboden en aenveerd worden. De keus geschiedt met witte en gekleurde boonen.

Art. 6

Elk lid zal bij zijn inkomen aen den schatbewaerder tot aenkoop zijner flambeeuw: wit was: betalen de som van drij franks vijftig centiemen. Wanneer later de reeds geleverde flambeeuwen dienen verniewd te worden zal dit geschieden ten koste der schatkist der confrerie.

Art. 7

Wanneer een lid van het Broederschap komt te overlijden of om welke hoegenaaemde rede het Broederschap verlaet blijft zijne flambeeuw den eigendom der confrerie. Evenmin kunnen de reeds gestorte penningen terug geeischt worden.

Art. 8

De flambeeuwen der confrerie blijven in de kerk berusten. Op de dagen van processie met het Allerh. Sacrament zal elk lid op de zitplaets zijne flambeeuw ter hand gesteld, en na het eindigen van den dienst afgehaeld worden.

Art. 9

Elk lid zal jaerlijks met vijftienden augustus betalen de som van drijfranks vijftig centiemen. De eene helft dier som wordt betaeld aen de kerkfabriek voor 't gebruik der zitbanken; de andere helft blijft in de schatkist der confrerie.

Art. 10

Wanneer een lid van 't Broederschap komt te overlijden zal er tot lafenis zijner ziel, ten koste der confrerie eene mis met den Psalm Miserere gezongen worden mits de overledene de jaerlijksche retributie van het ingetreden jaer reeds geheel voldaan heeft. Dag en uer op welke die mis zal geschieden worden 's zondags te vooren op den predikstoel afgekondigd. Al de leden van 't Broederschap zullen in die mis moeten tegenwoordig zijn en ten offer komen op boete van 25 centiemen wanneer zij niet wettig belet zijn geweest.

Art. 11

Om te volkomen aen het inzicht van dit Broederschap wordt er bevolen dat elk lid met zijne flambeeuw tegenwoordig zij in alle processien welke met het Allerh. Sacrament geschieden, op boete van 25 centiemen. Wettig belet zijn om in persoon met flambeeuw de boven gemelde processien bij te wonen, is het afwezig lid verplicht zich door een ander te doen vervangen op eene boete van 25 centiemen. Indien zijne persoonlijke afwezigheid niet als wettig bestatigd wordt vervalt de afwezige, schoon door een ander vervangen, in eene boete van 25 centiemen.

Art. 12

Mits dit Broederschap ten doel heeft het aenvuren van den eerbied jegens het aenbiddelijk Sacrament des Autaers, zoo zullen de leden der confrerie elk eene uer in aenbedding van het Allerh. Sacrament overbrengen op den 22 januarij, zijnde de solemniteyt der gedurige aenbedding en op den Witten Donderdag. De uren van aenbedding zullen beginnen van 8 tot 9 uren en eindigen met de uer op welke 't Allerheiligste zal weggesteld worden. De hoofdman zal zorgen dat aen elk lid op tijd zijne uer aengeduid worde. Ingeval daerin iemand wettig belet ware, zal men daarvan den hoofdman in tijd moeten verwittigen ten einde te kunnen vervangen worden.

Art. 13

De dagen van offerhande worden bepaeld als volgt:

1° op den dag der solemniteyt van de gedurige aenbedding

2° op den zondag der solemniteit van het Allerh. Sacrament des Autaers

3° op vijftienden augustus, feestdag van O.L.V. Hemelvaert

4° in de mis welke ten koste der confrerie voor een overleden lid van 't Broederschap gedaen wordt.

Het compareren op al deze aengeduide dagen van offerhande is verplichtend voor al de leden op eene boete van 25 centimen voor elke afwezigheid. Het orde in het offerhande komen geschiedt volgens waerdigheid van rang en volgens den tijd dat de leden deel van 't Broederschap maken. Dit zelfde orde wordt in 't plaets nemen in de zitbanken Stiptelijk onderhouden.

Art. 14

De plaetsen der zitbanken voor de leden onzer confrerie bestemd, mogen onder de goddelijke diensten op zondagen, feestdagen of gedurende andere buitengewoone plegtigheden slechts door hen alleen bezeten worden. Nimmer is het eenen persoon, vreemd aen de confrerie geoorloofd op bovengenoemde dagen, eene der bestemde plaetsen in te

nemen. De plaatsvervangers voor 't dragen der flambeeuwen zijn nogtans daervan uitgezonderd.

Art. 15

Wanneer een lid der confrerie in het een of ander geval eene boet kwam in te loopen, en zijne afwezigheid op gegronde en wettige reden zoude willen staven, is het verpligt, ten minste in 't verloop van de daarop achtereenvolgende acht dagen, zich bij den hoofdman of schatbewaerder om zijne afwezigheid te regtvaardigen. Later is de reklame van geene waarde.

Art. 16

De opbrengst der boeten wordt op den teerdag onder de aenwezige leden opgemaekt.

Art. 17

De penningen der confrerie mogen tot geen ander einde gebruikt worden dan:

- 1° tot versieren van het Autaar der confrerie: Hoogautaar
- 2° tot aenkopen van ornamenten betrekkelijk het Allerh. Sacrament
- 3° tot het dekken der onkosten vermeld in Art. 6 en Art. 10.

Art. 18

- 1° De teerdag voor het vermaak der leden wordt gehouden den dinsdag onder de octaef van het Allerh. Sacrament.
- 2° Het middagmael op dien dag, wordt bij voorkeur aen onze daertoe gading hebbende confrereers ter aenveerding aengeboden.
- 3° Ten minsten tien dagen voor den teerdag worden de spijzen voor de maeltijd door den hoofdman en raedsleden bepaeld en in de tegenwoordigheid der leden ter aenneming aengeboden.
- 4° De van de maeltijd afwezige leden, 't zij om ongegronde of gegronde reden, zijn verpligt de helft der som voor welke de maeltijd per hoofd is aenvaerd geworden, t° betalen.
- 5° Rakende den drank voor dien dag reeds door de confrerie bestemd, daerin moeten de afwezige leden hun geheele deel bijdragen.

Art. 19

In al onze vergaderingen is allen laster, twist en praet strijdig tegen de goede zeden, godsdienst of liefde van den evenmensch streng verboden.

De leden mogen buiten de vergaderplaats waer 't middagmael gehouden wordt, zonder gewettigde reden, geen geestdriftigen drank gebruiken.

Op den teerdag mag niet één lid, van wie het ook komen moge, aengeboden dranken, in ruime mate gebruiken of aenvaerden.

Het uer van scheiden op bovengenoemde dag, is bepaeld van negen tot tien uren. Op verwittiging van den hoofdman of in zijne afwezigheid die der raedsleden, moeten al de leden op scheiduer zich zonder tegenzeggen verwijderen.

Al wie zich aen één der punten in dit artikel vermeld pligtig maekt, vervalt telkens in eene boet van 25 centimen.

**CONFRERIE VAN HET H. SACRAMENT
TE OVERSLAG**

—◆—
Geachte Medebroeder,

Mr.

Wij hebben de eer UEd. vriendelijk uit te noodigen tot het
bijwonen van onzen jaarlijkschen Teerdag, die zal plaats hebben
op bij Mr.....

Te vergaderen bij Mr.....
om 8 1/2 ure voormiddag.

UEd. wordt vriendelijk verzocht aan toonder dezès te betalen :

1°	Jaarlijksche contributie :	fr.	3.50
2°	Voor zitplaats :	»	7.50
3°	Voor de maaltijden :	»	
4°	Voor boeten :	»	

Te zamen fr. _____

DAGORDE :

- 1° Begin der H. Mis ten 9 uren.
- 2° Middagmaal om 12 uur.
- 3° Verslag en rekening afgeloopen dienstjaar.
- 4° Mededeelingen.
- 5° Om 7 uren avondmaal.

Namens het Bestuur :

De Schatbewaarder,

De President,

De Secretaris,

OVERSLAG, den

Januari 19

Art. 20

De personen hierna vermeld verbinden zich door hun eigen handteeken deel te maken van dit broederschap, zonder tegenzeggen dit reglement te eerbiedigen en zich naer alle schikkingen van 't bestuer dezès Broederschap stiptelijk te gedragen.

Aldus goedgekeurd en vastgesteld in onze tweede vergadering den 15 augustus 18 drij en vijftig.

c. De leden van de confrerie

Buiten de hoofdman, secretaris en schatbewaarder waren er ook nog leden. De eerste leden in 1853 waren de volgende:

E.H. Pastoor Ed. Steenput (stichter)

Desiderius Tacq (hoofdman)

Stephanus Bauwens

Philippus Weemaes

Isidorus Acke

Mattheus de Letter

Franciscus Maeszeele

J.B. De Ceuleners (secretaris)

Carolus Steenput (ontvanger)

Carolus Cherpentier

Joannes Apers

Dominicus Uyttendaele

Eduardus van Megroot

Antonius Dierick

Franciscus van Hecke

Gregorius Apers

Franciscus van Laere

Petrus De Jonghe

Carolus Buyle

Joannes De Boey

In de loop der jaren waren achtereenvolgens Désiré Tacq (1853-1856), Philippus Weemaes (1856-1858), Matheus de Letter (1858-1868), Charles Martens (1868-1911), Gregorius Apers (1911-1920) en Ed. Apers (1920-1934) hoofdman van de confrerie van het H. Sacrament (over de laatste periode is niets bekend).

Als secretaris fungeerden achtereenvolgens J.B. De Ceuleners (1853-1897), Eduard Steenput (1897-1900), Edmondus Lauret (1900-....). Als ontvanger vernoemen wij Ch. Steenput (1853-1858), Antonius Waelpuut (1858-1862), Charel Cherpentier (1868-1875), Charel Steenput (1875-1886), Jozef Vermeulen (1886-1901) en August L'Ecluse (1901-....).¹²⁴

Buiten deze leden was er nog een “knapen”; hij moest instaan om de leden van de confrerie te verwittigen voor eventuele samenkomsten. Bij overlijden van een lid van de confrerie moest de knapen bij het lijk van de overleden confrere bidden (lijkbidder).

Onder de leden bevonden zich verschillende herbergiers die gerechtigd waren tot het inrichten van het teerfeest. Enkele onder hen zijn de volgende:

H. Gijsel, E. Himschoot, Alois Bauwens, Jan Vermeersch, Adolf Gijsel, Petrus van Holle, Cyriel de la Court, Cyriel de Moor, Ph. de la Court, Emiel De la Ruelle, Victor van Assel, A. Marquenie, Ph. Gijsel, Ed. Migom en A. Aers.

Door tijdsgebonden omstandigheden werden de statuten van 1853 herwerkt in de algemene vergadering van 6 januari 1898. De statuten werden maar geboekt in het register op 5 februari 1901.

De bijdragen van de confreres werden gebruikt om de kerk te versieren of om gebruiksvoorwerpen aan te schaffen voor de confrerie of voor de kerk. Zo werd op kosten van de confrerie in 1854 het groot altaar hersteld en werden de banken van de confrerie geverfd. In 1855 werd een "Vaene" aangekocht. De vlag werd megedragen in de processie en bij eventuele begrafenis van een confrere. Op de hier bijgaande foto, ter gelegenheid van het 50-jarig lidmaatschap van Joseph L'Ecluse, kan u de vlag nog zien. In de jaren 1970 werd bij een algemene opruiming in de kerk de vlag van de confrerie, samen met de communiebank verbrand als afval. Een vaste kost voor de confrerie was de aankoop of de herstelling van flambeeuwen (processielantaarn). In 1862 werd een ruim aandeel geschonken voor een nieuw ornament in de kerk. In 1883 werd het koor herschilderd op kosten van de confrerie van het H. Sacrament. Er werd regelmatig brood geschonken aan de armen en prijzen ter beschikking gesteld voor allerlei christelijke feesten.

Regelmatig waren er huldgingen van verschillende leden van de confrerie. Vijfentwintig jaar trouw lidmaatschap, twintig jaar voorzitter, enz.... Eén van de eerste grote feesten was dit van het 50-jarig bestaan van de confrerie in 1903. Twee jaar later volgde nog een groter feest, namelijk het vijftig jaar lidmaatschap van Jozef L'Ecluse. Te dier gelegenheid werd de eerste foto gemaakt van de confrerie.

Op de bijgaande foto zijn nog verschillende personen te herkennen (zie bijlage onder de foto). Om personen te identificeren die wij op de foto nog niet konden thuisbrengen, geven wij de namen die eventueel in aanmerking kunnen komen om de laatste personen op de foto te herkennen. De namen zijn gebaseerd op de ledenlijst van de confrerie in het jaar 1905.

111. Groepsfoto Jubileum van Jozef L'Ecluse (1905).

Foto: van L/R

Zittend: 1: Alois Bauwens, 2: Joannes Baptist Goossens, 3: Edmondus Lauret, 4: E.H. pastoor Raes, 5: Joseph L'Ecluse, 6: Charles Martens, 7: August L'Ecluse, 8: Charles Steenput.

Tweede rij staande: 1: Joseph van Lent, 2:, 3: Camile de Clercq, 4: Livinus Audenaert, 5: Cyriel Lacourt, 6:, 7: Joseph Vermeulen, 8: Gregorius Apers, 9: Honoré Lammens, 10: Honoré Gijssel, 11: August van Megroot, 12: Eduard Martens

Bovenste rij: 1: Petrus Laheyne, 2: Cyriel van Laere, 3: Adolf Gijssel, 4: Eduard Martens, 5:, 6: Petrus De Mey, 7: Modest van Kwikkelberghe, 8: Jan Aers, 9: Frans Laheyne, 10: Cyriel de Moor, 11: Jules de Pril, 12: Theophiel Lacourt, 13: Victor van Assel, 14 Emiel de Laruelle, 15: J.B. Himschoot, 16: Cesar Mattelé

Voor de vier ontbrekende namen hebben wij, volgens de ledenlijst van 1905, de volgende personen die eventueel in aanmerking komen:

Emile van Assel, Theodoor Hemelsoet, Marcel de Buck, Leode Gronckel, Leo Alexander, Dominicus de Maere,

d. Verslag van het jubileum ter ere van Joseph L'Ecluse

Gouden Jubilé van den Heer Joseph L'Ecluse op 24 april 1905 (2de Paasdag)

Door de goede zorgen der Commissie, benoemd in de vergadering van 24 januari, werd het gouden jubileum van den Heer Joseph L'Ecluse op waardige wijze gevierd, daartoe in staat gesteld door de milde bijdrage van onzen geachten voorzitter, den Heer Charles Martens, en door de welwillende bijdragen van enige andere leden.

Voor de Hoogmis werd de jubilaris in een gesloten rijtuig, door den Heer A. Moerdijk van Zuidorpe, daartoe geheel belangloos afgestaan, van zijne woning afgehaald door twee commissieleden, de Heeren Ch. Steenput en Eduard Martens. In het lokaal aangekomen, waar al de leden der confrerie intusschen vergaderd waren, werd hij met gejuich ontvangen. Na eene passende toespraak van den Secretaris wordt den jubilaris de erewijn aangeboden.

Stoetsgewijze begeeft de confrerie zich daarop kerkwaarts, de jubilaris begeleid door onzen waardigen voorzitter en de overige commissieleden, terwijl de fanfarenmaatschappij Concordia die welwillend hare hooggewaardeerde medewerking voor dit feest had verleend, hare welluidende en opwekkende tonen deed hooren. De plechtige H. Mis werd door den Eerw. Heer Pastoor geheel belangloos gecelebreerd ter intentie van den Gouden Jubilaris. Onder de H. Mis had eene plechtige offerande plaats. Na afloop van de H. Mis begeleidde Concordia den jubilaris met de overige leden der confrerie terug naar het feestlokaal.

In de namiddagvergadering werd den jubilaris, als blijvende herinnering aan dezen schoonen feestdag, zijn fraai getekend portret in passende lijst aangeboden. De Eerw. Heer Pastoor mede ter vergadering verschenen wenschte den jubilaris hartelijk geluk met dezen schoonen feestdag en sprak een opwekkend woord tot de leden der confrerie.

Nadat door dhr. J.B. Gijsel van Moerbeke eene fotografie was gemaakt van de confrerie, bracht de My. Concordia den jubilaris aan het feestlokaal eene serenade, waar hij bij monde van dhr. Honoré Gijsel, namens genoemde maatschappij, hartelijk werd gelukgewenscht. Begeleid door de fanfare werd eene wandeling gemaakt door het dorp, waarbij de jubilaris zich kon overtuigen, dat de deelneming in zijn feest algemeen was, daar aan alle huizen de driekleur wapperde.

Na terugkeer in het lokaal werd Concordia hartelijk dank gezegd voor haar welwillende hooggewaardeerde medewerking aan dit feest.

De leden der confrerie verenigden zich nu aan het avondmaal, waar den jubilaris nog menige gelukwensch werd toegestuurd en menig woord werd gesproken, getuigende van de oprechte genegenheid en ongeveinsde hoogachting welke alle leden, zonder uitzondering, hun feestvierend medelid, den Heer Joseph L'Ecluse, toedragen.

Ten slotte bracht de Heer August L'Ecluse, in gepaste en gevoelsvolle woorden, zijn dank aan allen, die hadden mede gewerkt aan het welslagen van dit feest.

Hiermede eindigde dit schoon feest, doch de verslaggever zal dit verslag niet eindigen dan na den Heer Jos. L'Ecluse toegewenscht te hebben, dat hij nog vele jaren lid moge zijn van de confrerie van het H. Sacrament te Overslag.

In 1906 was het de beurt aan Charles Martens om zijn gouden jubileum in de Confrerie van het H. Sacrament te vieren. Volgens het verslagboek verliep het feest in gelijkaardige omstandigheden als dit van Joseph L'Ecluse (zie bijgaande foto).

112. Groepsfoto Jubileum van Charles Martens (1906).

Foto van L/R

Zittend: 1: Alois Bauwens, 2: Eduard Martens, 3: Pastoor Raes, 4: Charles Martens, 5: Jozef L'Ecluse, 6: Edmondus Lauret, 7: August L'Ecluse

Tweede rij: 1: Jan Aers, 2: Jan, 3:, 4: Honoré Gijzel, 5: Gregorius Apers, 6: Joseph van Lent, 7:, 8:, 9: Livinus Audenaert, 10: August van Megroot, 11: Cyriel Lacourt, 12:, 13:, 14: Victor van Assel, 15:, 16:

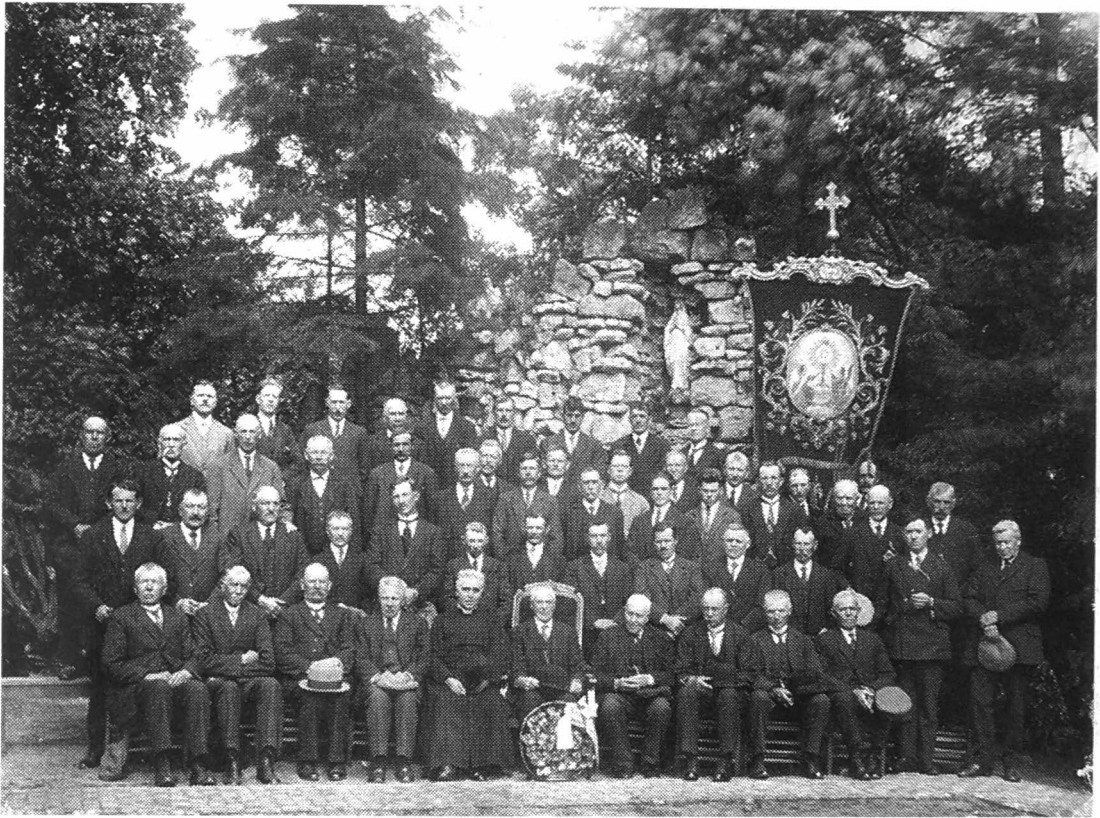
Bovenste rij: 1: Frans Laheyne, 2: Modest van Kwikkelberghe, 3:, 4:, 5:, 6:, 7: Theophile Lacourt, 8: Emiel de Laruelle, 9:, 10:, 11: Cesar Mattelé, 12:, 13:

Tijdens de oorlog 1914-18 werd er geen teerdag of vergadering gehouden. De Belgische-Nederlandse grens was volledig met prikkeldraad onder electriciteitsspanning afgesloten, zodat de leden van België en Nederland niet meer konden samen komen. Er waren ook verschillende Belgen die de vlucht hadden genomen naar Nederland, dat niet in oorlog was met Duitsland.

In 1919 werd opnieuw vergaderd en een teerdag gehouden.

In 1921 was het register van de confrerie vol geschreven en er werd beslist een nieuw register aan te schaffen. Dit nieuw register met de eventuele ingeschreven verslagen en leden, is niet meer terug te vinden.

Een andere foto werd genomen bij het vijftigjarig lidmaatschap in de confrerie van Alois Bauwens (Knippe) in 1927.

113. Jubileum van Alois Bauwens (1927).

Iste rij:

1: Honore Gijssel, 2: Theophiel Lecluse, 3: Alexander Bauters, 4: Alfons Aers, 5: E.H. De Buyst, 6: Alois Bauwens, 7: Eduard Apers, 8: Edmond Noë, 9: Honore Lammens, 10: Charel Lammens

2de rij

1: Van Rooyen, 2. Emiel de Laruelle, 3: Camiel Willems, 4: Victor de La Ruelle, 5: Rudolf Vlaminck, 6: Jules Verplancke, 7: Henri Verplancke, 8: Prudent Verplancke, 9: Jozef Apers, 10: Theophiel de Bruyne, 11: Louis de Baerdemaeker, 12: Edmond d'Hert, 13: Alois Apers

3de rij

1: Petrus de Mey, 2: Victor van Assel, 3: Henri Noë, 4: Hippoliet Goossens, 5: Van Puyvelde, 6: Ivo van Hoecke, 7: 8: Eduard Laheyne, 9: Victor Coone, 10: Eduard de Laruelle, 11: Redant, 12: 13: 14: 15: Jozef de Cock, 16: Petrus Dhondt, 17: 18: Edmond Imschoot, 19: 20: Theophiel de Clerck

4de rij

1: Arthur Gijssel, 2: Aimé van Bambost, 3: Adolf van Acker, 4: Kamiel Poppe, 5: Adolf van Laere, 6: Gustaaf de Laruelle, 7: Jozef de Coninck, 8: , 9: Vital van Bambost, 10: Cyriel de Coninck (vlaggendrager)

PAROCHIEKERK
van
WACHTEBEKE-OVERSLAG
(Vlaanderen en Zeeland)

NOVEEN
OM DOOR DE VOORSPRAAK VAN DE
H. CORNELIUS
EEN BIEZONDERE GUNST
TE VERKRIJGEN.

Onder uw bescherming nemen wij onze toevlucht, o Heilige Cornelius, verstoot onze gebeden niet in onze nood, maar verlos ons altijd van alle gevaren.

113a. Noveen van de H. Cornelius.

e. Toespraak bij de uitvaart van Edgard Apers, hoofdman van de Confrerie (1934)

Op 5 mei 1934 kwam de hoofdman van de confrerie, Edgard Apers, te overlijden. Op de uitvaart werd de volgende toespraak door de afgevaardigde van de confrerie uitgesproken:

*Eerwaarde Heeren
Diepbeproefde familie
Geachte toehoorders*

Met diepe treurnis in 't gemoed vervul ik den droevigen plicht uit naam der leden van 't Broederschap van het Allerheiligste Sacrament een laatste hulde te brengen aan onzen betreurden Voorzitter, Mijnheer Eduard Apers, die reeds zooveel medebroeders naar hun laatste rustplaats vergezeld.

Terecht hoorden we voorgaande spreker uitweiden over de deugden van den kloekmoedigen man, de vroomheid van dien voorbeeldigen echtgenoot.

Vol plichtsbesef, beziel met een groote genegenheid voor zijn medemensch, doordrongen door katholieke en christelijke overtuiging, heeft hij zijne lange gezegende levensbaan doorloopen, het goed stichtende waar de omstandigheden zich eenigszins aanboden.

Ook zien wij hem, bij alle maatschappelijke werken en inrichtingen als voorzitter en neerstige medewerker optreden.

Hij maakte deel uit van den raad der kerkfabriek, was voorzitter onzer confrerie, eerevoorzitter van de schuttersgilde. Hij was ook lid van verschillende genootschappen en vereenigingen.

Zoolang zijn krachten het hem toelieten bleef hij getrouw aan het bijwoonen der vergaderingen.

Schandere ziener, krachtdadig leider, taktvol voorzitter als hij was, bleef hij tal van jaren de ziel van ons broederschap. Hij kende maar één weg, den steilen weg naar het goede. Overtuigend was zijn woord, diepgrondig en rechtgaand.

Niet eene bespreking of wij hoorden bescheiden zijn oordeel, goed en groothertig; zelfs in de moeilijkste omstandigheden ging hij regelrecht op zijn doel af. Geen buiteninvloeden, noch bedoelingen, konden hem van dezen eenigen weg, een duim breed doen afwijken. Altijd vol ijver, altijd met hart en ziel aan zijn ambt als bestuurslid gehecht, was zijn aanwezigheid voor iedereen een stuwkracht tot werkzaamheid.

't Was hij die immers bereidwillig ten dienste stond der leden, om hun alle mogelijke inlichtingen te verschaffen. 't Was hij die op de algemeene vergaderingen door zijn rechtschapenheid de leden aanwakkerde en aldus den bloei en den voorspoed der maatschappij verzekerde.

De confrerie verliest in hem een hooggewaardeerde voorzitter. Het zal dus niet overhortig voorkomen, dat wij hulde brengen aan de deugd, de werkzaamheid, het maatschappelijk plichtsbesef van onzen duurbaren afgestorvene, heer Eduard Apers.

Zijn nagedachtenis zal ons steeds in het geheugen geprent blijven als het afbeeldsel van een man die zijn weg goed heeft afgeleed, God zal hem loon naar werken verschaffen en ongetwijfeld de eeuwige ruste niet bedingen.

En heeft hij niet reeds hier op aarde - voor zoveel ons menschenlijke krankheid zulks toelaat - er een voorsmaak van genoten? Rust geeft haar volle genoegen, wanneer zij de welverdiende vrucht is van deugd, afgestane werkzaamheden en volbrachten plicht. Bewust over zijn volbrachte taak, heeft hij het genot gesmaakt dat de belooning uitmaakt van het werken en streven van een zorgvolle en minnende vader. Hij heeft zijn kinderen in eer en deugd opgebracht, hij heeft ze zien beantwoorden aan zijn hoop en verwachting.

Welke troostvolle beschouwing, welk innig genot voor zijn laatste levenstijd! Daar vond hij zijn loon, daar vond hij de beloning van zijn gansche leven.

Toen over enkele jaren zijn krachten begonnen af te nemen werden de beste zorgen hem onafgebroken toegediend door zijn goede zorgvolle vrouw en liefderijke kinderen, totdat het God behaagde de ziel van zijn trouwen dienaar tot zich te roepen.

Verdienstvolle werker, uw naam zal dankbaar bewaard blijven in ons broederschap. Uw weggaan berokkent een gevoelig verlies in ons bestuur. Wij kunnen niet beletten dat bij dit stoffelijk afscheiden een gevoel van rouw en wee in onze gemoederen opwelt.

Was hij voor U, diepbeproofde Mevrouw, een goede echtgenoot, voor U waarde kinderen, een tedere en wijze vader, voor U, familieleden, een gewaardeerde bloedverwant, hij was voor ons een goede voorzitter, een moedige medewerker.

Onze dankbaarheid zal zich niet bepalen bij ijdele woorden, doch wij zullen die

bekrachten met onze vurige gebeden voor zijn zielerust.

Ja, bij dit treurig verlies moet uw minnend hart bloeden van weedom; doch troost U, uw teergeliefde echtgenoot, uw voorbeeldige vader, uw duurzame bloedverwant, onze medebroeder heeft reeds tot loon zijner deugden en verdiensten, de rust in de vrede des Heeren gevonden.

Duurbare overledene, rust zacht in de Heer; van uw werken bewaren wij de trouwste herinneringen.

Voor de geloovigen wordt door den dood den levensdraad niet afgesneden maar enkel in een nieuw en beter leven omgezet.

Indien we voor het oogenblik teneergeslagen zijn, toch zijn we getroost door de belofte eener toekomstige onsterfelijkheid.

Waarde voorzitter, ge zijt ons enkel vooraf gegaan en gij wacht op ons.

Tot wederziens

f. Confrerie van H. Sacrament nog bloeiend in 1972

In 1972 was de confrerie van het H. Sacrament nog altijd de bloeiendste zuiver-godsdienstige vereniging van de parochie. Zij telde toen nog 45 leden die de regels van de confrerie nog goed onderhielden. Bij de jaarlijkse aanbidding en processie kon men steeds op hen rekenen.¹²⁵

Deel 2. CONGREGATIES EN GODSDIENSTIGE BONDEN

1. CONGREGATIE VAN ONZE-LIEVE-VROUW

De stichting van de congregatie van Onze-Lieve-Vrouw is moeilijk te achterhalen. Aangezien de kerk van Overslag als patroonheilige Onze-Lieve-Vrouw Geboorte heeft, is deze congregatie waarschijnlijk ontsproten uit een confrerie van Onze-Lieve-Vrouw, gesticht bij de opbouw van de kerk in 1711. De kerkrekeningen welke bewaard gebleven zijn en waarvan de oudste zich bevinden in het Rijksarchief te Gent, beginnen maar in 1770. In de eerste rekening staat vermeld dat Augustinus Dhert, O.-L.-V.-meester, de som van 7.10.0 grooten heeft overgedragen aan de kerk van Overslag.¹²⁶

In de volgende 25 jaar vinden wij regelmatig nog bijdragen aan de kerk geschonken door de O.L.V.-meester.

Na 1795 ontbreken de kerkrekeningen van Overslag in de archieven. Ook A. Strobbe geeft geen enkel aanknopingspunt voor deze confrerie met de congregatie vóór 1848. Er berust wel een register van de congregatie van O-L-Vrouw, in de pastorie van Overslag.

De juiste titel van het boek luidt als volgt:

CONGREGATIE
der
Jonge Dochters
Ingesteld te
Overslag
Den eersten van januarius 1845
onder den titel van
O.L.V. Onbevleete Ontvangenis
en van den
H. Aloysius

In het eerste jaar hadden niet minder dan 49 inschrijvingen plaats. De leden mochten niet gehuwd zijn. Uiteraard moest men de katholieke gedachte naleven in woord en daad. Onder de redenen voor het verlaten van de congregatie vinden wij: huwelijks staat aanveerd - heeft de congregatie verlaten - uitgebleven - overleden - weggezonden - in het begijnhof getreden - verhuisd. De leeftijd van de jongste in het eerste jaar was 17 jaar, het oudste lid was 38 jaar. De congregatie werd geleid door een **prefecte** gesteund door de directeur, de pastoor Ed. Steenput. Op haar beurt duidt de prefecte twee **assistenten** aan. Door die drie en gesteund door de directeur worden de leden van de raad gekozen. Ook werd er een voorlezer aangeduid bij het bidden van de rozenkrans. Vervolgens werden nog twee "voorleesters" aangeduid voor de goddelijke diensten.

Op 28 maart 1845 zag het hoofdbestuur er als volgt uit:

Directeur: E.H. Ed. Steenput

Prefecte: Maria Besaen

Assistenten: Rosalia de Bruycker en Beatrix Weemaes

Op de volgende vergadering, van 6 april 1845, werden de volgende bestuursleden gekozen:

Leden van de raad: Paulina Maeszeele, Angelina van Puyvelde, Regina van Overloop, Lucia Cornelis, Maria Theresia de Brouwer en Angela De Jong.

Voorleester van de rozenkrans: Angelina van Puyvelde en Amelia van Overloop.

Voorleester der geestelijke lezingen: Joanna Theresia van Hecke.

Op 6 september 1846 geeft de pastoor van Overslag, E.H. Ed. Steenput, in tegenwoordigheid van geheel de congregatie, het verslag over de ontvangst van de **BULLE** in de hoofdcongregatie.

Deze "Congregatie der Jonge Dochters" kende een grote bloei. Zij nam deel aan alle processies en andere kerkelijke plechtigheden. Er zijn verslagen bewaard in het archief van de pastorie tot 1939. Toen telde de congregatie nog 12 leden. In 1938 waren er nog 55 leden. Na de oorlog onder pastoor Desiré De Wolf en Philibert Seys kende deze congregatie een grote heropleving. Door het verdwijnen van de processie en de veranderende tijdsgeest heeft deze congregatie opgehouden te bestaan.

114. Voorblad van het congregatieboek van de "Jonge Dochters".

2. CONGREGATIE DER JONGMANS

De congregatie der “Jongmans” werd ook in het leven geroepen door pastoor Ed. Steenput. Hoeveel verenigingen E.H. Steenput gesticht heeft, is moeilijk te achterhalen. Ook was hij een verwoed bouwmeester te Overslag. Aan de kerk en de pastorie kwamen, door zijn aandringen, de verbouwingen of de nieuwbouw tot stand.

De juiste hoofding van het boek van de congregatie luidt als volgt:

CONGREGATIE
Der
Jongmans
Ingesteld te
Overslag door
Eduardus Steenput Pastoor
Den eersten van Januarius 1844
Onder den titel van
O.L.V. Onbevleete Ontvangenis
en van den
H. Aloysius

De directeur van de congregatie was de pastoor. In de vergadering op 14 maart 1844 waren de 37 leden van de congregatie aanwezig. Op die vergadering werd Franciscus Apers gekozen als prefect en Carolus De la Ruelle als eerste assistent en Carolus Gijzel als tweede assistent. Als raadsleden werden verkozen: Albertus van Overloop, Josephus Cornelis en Bernardus Schaut. Als secretaris Joannes Baptist De Ceuleners. In een volgende vergadering werd Franciscus Apers als schatbewaarder verkozen.

Om op alles voorzien te zijn had men enkele statuten opgemaakt.

- Men verleende aan de directeur de macht om de penningen van de congregatie te gebruiken volgens goeddunken ter versiering van de beelden en het altaer van de congregatie in de kerk.
- In geval de congregatie kwam te eindigen, kwamen alle voorwerpen van de congregatie in eigendom van de kerk.
- Wanneer één van de confreres sterft en zijn bloedverwanten niet voor de begrafenis konden instaan, zou er een gezongen mis betaald worden uit de kas van de congregatie.
- Wanneer de nabestaanden van de overleden confrere zouden kunnen instaan voor een gezongen mis, dan zou er voor de overleden confrere nog een mis gedaan worden, betaald uit de kas van de confrerie.
- Het lijk van de overleden confrere zou door vier medeconfreres de kerk worden binnengedragen.

Dat men beter jonge dochters in de hand kon houden dan jonge mannen, was wel geweten op Overslag. Reeds het eerste jaar werden drie leden uitgesloten wegens onfatsoenlijk gedrag. In het verslagboek vinden wij maar gegevens terug tot juni 1852. Of deze congregatie nog langer bestaan heeft, valt te betwijfelen. De geaardheid van de jonge lui en het noeste werk in de polder op Overslag waren niet de goede voeding voor een jong christelijke levenskiijk.

CONGREGATIE

Der

Jongmans

Ingesteld te

Overlag door

EDUWARDUS

STEENPUT

Pastoor

Den eersten van Januarij 1844;

Onder den titel van

O. L. V. Onbevleete Ontvangenis

van den

H. Aloysius.

3. DE H. HARTBOND

In 1934 werd de bond van het H. Hart voormannen opgericht door pastoor De Wolf. Enkele jaren later werd een zelfde bond opgericht voor vrouwen. Zij hadden een tweetal verplichtingen: 1° gezamenlijke maandelijksse communie 2° een dagelijkse morgenopdracht. In 1968 werden deze bonden samengevoegd tot één gezinsbond "Kerk en Wereld". In de loop der jaren, met de verandering van het levenspatroon van de landelijke bevolking, heeft de bond van het H. Hart opgehouden te bestaan.

4. GEESTELIJK VERBOND OM DE GODSLASTERINGEN EN DE VERWENSINGEN UYT TE ROEIEN

In 1942 had in de parochie van Overslag een geestelijke zending plaats. Deze zending werd gepredikt door de paters Jezuiten: Hillegeer en De Meulenaere. Deze zending duurde van 8 tot 18 december. Terwijl de bevolking week en gewillig was gemaakt door het prediken en door de lezingen, trachtten deze twee paters de vereniging op te richten tot het uitroeien van godslasteringen en verwensingen. Het zal hen waarschijnlijk opgevallen zijn welke ruige taal er tijdens het werk en het spel in die tijd gebruikt werd.

— 4 —

LITANIE

TER EERE VAN DE HEILIGE MAAOD EN MARTELARES

APOLLONIA

Bijzondere patrones tegen de Tandpijn.

Heer, ontferm U onzer.
Christus, ontferm U onzer.
Heer, ontferm U onzer.
Christus, hoor ons.
Christus, verhoor ons.
God, hemelsche Vader, ontferm U onzer.
God Zoon, Verlosser der wereld, ontferm U onzer.
God, heilige Geest, ontferm U onzer.
H. Drievuldigheid, een God, ontferm U onzer.
H. Maria, Koningin der martelaren en der maagden, bid voor ons.
H. Apollonia, maagd en martelares, Lelie der zuiverheid,
Thymus van ootmoedigheid,
Roos der liefde,
Olijfbom der standvastigheid,
Uitgelezene bruid van Christus,
Opene zonnebloem,
Bijzondere bijstand dergenen, die u voor de tandpijn aanroepen,
Uitmuntende heldin der martelaren,

Bid
voor
ons.

Apollonia, töt vergelding van hare pijnlijke dood verleend hebt; vergun ons door de verdiensten der pijnen, die zij door het uittrekken der tanden en het gloeiende vuur tot belijdenis van uwen naam verdragen heeft, dat wij van het vuur der kwade driften, van de tandpijn en van andere kwalen mogen genezen en bevrijd worden. Door J.-C. onzen Heer. Amen.

Het Broederschap der H. Apollonia, opgericht in de kerk der Predikbeeren, legt geene plichten op; om de machtige voorspraak van deze Heilige des te beter te bekomen, wordt er alleenlijk aangeraden eens binnen de week driemaal het Onze Vader en Wees gegroet, of wel de bovenstaande Litanie te lezen.

Volle aflaten aan dit broederschap vergund:

- 1°. Volle aflaat op den dag der inschrijving;
- 2°. Volle aflaat op den 9 Februari, feestdag der H. Apollonia.
- 3°. Volle aflaat in het uur der dood, mits den H. Naam van Jesus te aanroepen.

Men kan zich laten inschrijven in de Sacristy der kerk van de paters Predikbeeren, alwaar ook de Relikwiën dezer Heilige berusten en geëerd worden.

Vidi Gandæ, 1 Martii 1857.

J. Tollenaere, C. I. C.

Massaal werd ingeschreven en beloofd de geboden van God te onderhouden. Het register bevat 700 namen. Welke de regels waren en wat de gevolgen waren van de niet-naleving daarvan, weten wij niet. Vast staat dat er in dit register niet veel anders vermeld wordt. De paters waren weg van Overslag en alles zal waarschijnlijk, na enkele weken, terug in de oude plooiën gevallen zijn.¹²⁷

5. BOND VAN DE H. APOLLONIA

De bond van de H. Apollonia ontstond in 1893. Het was een bond ter bestrijding van de tandpijn. De ledenlijst vermeldde toen reeds 100 leden, wat er op wijst dat men op Overslag veel tandpijn moet geleden hebben. Bij het inzien van het register zien wij dat er veel inschrijvingen gebeurden van personen die niet op de parochie Overslag woonden. Uit alle omliggende parochies liet men zich inschrijven om de tandpijn te laten “aflezen”. Het bedrag van het lidgeld verschilde nogal. De opkomst van de tandartsen kwam de bloei van die bond niet ten goede. In 1937 waren er nog 18 leden die elk 2 fr lidgeld betaalden. Anderen lieten zich bij noodwendigheid inschrijven om van hun tandpijn verlost te geraken. In de kerk van Overslag staat nog steeds het beeld van de H. Apollonia. Het laatste lid van de bond was Rachel de La Ruelle, zij liet zich in 1960 in het register inschrijven.

6. DE WEKELIJKSE KRUISWEG

Over deze bond is weinig terug te vinden. Uit het jaar 1932 vinden wij een lijst met 232 namen. Opmerkelijk is het groot aantal ingeschreven vrouwen. Hun godsdienstovertuiging en godsvrucht lag hoger dan bij de mannen. Hoe lang deze bond bestaan heeft valt niet te achterhalen. Viel deze bond wellicht samen met wat men in die tijd de “kruistochters” noemde?

117. Vlag van de kruistochters bij een optocht.

Deel 3. KATHOLIEKE VERENIGINGEN

1. DE KATHOLIEKE VROUWENBOND, BOERINNENBOND, K.V.L.V.

a. De Katholieke Vrouwenbond

Deze bond werd gesticht door pastoor De Wolf in 1927. Bij hun tienjarig bestaan in 1937 telde de "vrouwenbond" 111 leden. Op O.-L.-Vrouw Hemelvaart van hetzelfde jaar werd de vlag gewijd. Sedert 1940 werd er jaarlijks een algemene vergadering gehouden. In 1946 waren er nog 87 leden in de vrouwenbond.

b. De Boerinnenbond

Om een degelijke vorming te kunnen bieden besloot men in 1956 aan te sluiten bij de *Boerinnenbond*, een onderdeel van de Boerenbond te Leuven. Op die aansluitingsvergadering in september 1956 waren 68 leden aanwezig. Men had verschillende categorieën van leden. Zo had men in 1957 93 A leden, 12 B leden en 13 gewone leden. In 1973 was het ledenaantal teruggelopen, respectievelijk tot 70 A leden, 4 B leden en 3 gewone leden.

118. Boerinnenbond op bezoek te Merksem (1953).

Iste rij: Maria Van Poecke - Elza De Letter - Ida De Mey - Maria Verdurmen - Maria Van Kerkhove - Maria La Heyne - Prudentia De Buck - Marie De Houx - Amanda Apers - Germaine L'Ecluse - Alice Michiels - Coralie Michiels.

2de rij: Irma De Letter - Maria van Cleemput - Rachel Van Bambost - Germaine Van Assel - Marcella De Meester - Madeleine Van Peteghem - Angela Verplancke - Maria Cornelis - Leonie Michiels - Irène Carpentier - Maria De Letter - Celina van de Walle - Adrienne Van Hoecke.

3de rij: Helène Raveel - Elodie Jejoins - Sidonie d'Hert - Coralie Swartelé - Susanne Hallier
3de rij: Marie De Kever - Maria Verdurmen - Lien Vermue - Maria Velaert - Irma De Bruyne - Freddy De Bruyne - Emma Temmerman - - - Adrienne D'Haene - Louise De Letter - Maria Verstrepen.

c. Katholiek Vormingswerk Landelijke Vrouwen (K.V.L.V.)

Einde van de jaren zeventig veranderde de naam. De “Boerinnenbond” werd “Katholiek Vormingswerk Landelijke Vrouwen” (K.V.L.V.). Door deze naamverandering konden ook andere vrouwen, buiten de werkelijke boerinnen, lid van deze bond worden. Voor het ogenblik, 1995, telt men 106 leden. Het jaarprogramma van de K.V.L.V. is goed gestoffeerd, zodat iedereen aan zijn trekken kan komen. Men heeft jaarlijks vier algemene vergaderingen, een Kerstfeest, een feest omtrent Pasen en tijdens de kermis een tentoonstelling van handwerken. Verder worden er nog cursussen ingericht zoals bloemschikken, naaien, borduren, koken en initiatie vreemde dansen. Er wordt ook aan beroepsvorming gedaan bij middel van voordrachten en uitstappen.

Het huidig bestuur:

Proost: E.H. J. Ryckaert, pastoor

Voorzitster: Mevr. Haemers - De Meester Marcella

Secretaresse: Mevr. François - Van Hecke M. Thérèse

Pastorale verantwoordelijke: Mevr. De Boets - Teirlinck Martine

Organisatieverantwoordelijke: Mevr. De Smet - Celie Cecile

Gewestverantwoordelijke: Mevr. Marie Cecile Dendauw

Wijkverantwoordelijken:

- Mevr. Van Heyghen - Bracke Maria
- Mevr. Van Nieuwenhuyze - De La Ruelle Yvonne
- Mevr. Trioen - Plasschaert Ria
- Mevr. Bracke - De Meester M. Thérèse
- Mevr. Michiels Alice
- Mevr. De Letter Maria
- Mevr. De Bruyne - Wyngaerd Liliane

2. DE K.L.J.

De Katholieke Landelijke Jeugd werd opgericht door E.H. R. Van de Capelle. Het was een bond van jongens en meisjes en telde in 1966 samen 150 leden. Men kon bogen op verschillende sportmanifestaties, bonte avonden, enz... Door het ontbreken van de nodige leiders en leidsters was de plaatselijke K.L.J. geen lang leven beschoren. In de plaats is een plaatselijke Chiro-beweging voor meisjes gekomen. Wekelijks richtte men ontspanningsvergaderingen in; er werd zelfs op bivak getrokken. Voor de jongens kwam er onder de leiding van E.H. R. Spanhove een scoutsbeweging op Overslag. Zoals in vele kleine parochies zijn deze jeugdbewegingen doodgebloed bij gebrek aan interesse van de jeugd voor zulke bewegingen.

119. De processie te Overslag.

120. De processie te Overslag.

121. De processie te Overslag met beeld van O.-L.-Vrouw.

XV. DE PASTORIE

Er is reeds in 1634 sprake van een huis voor de pastoor. Dat huis behoorde toe aan Joris De Reu. De pastoor van Overslag, Gerardus Claeys (van 1681 tot 1692) kocht in 1690 die woning die als pastorie dienst deed. Wanneer pastoor G. Claeys in 1692 benoemd werd tot pastoor te Ursel, verpachtte hij dat pastoorshuis aan de paters Recolletten voor het bedrag van 10 ponden grooten; alle onkosten aan de woning dienden door de pachters, de Recolletten gedragen te worden.

1. Verkoop van het pastoriegebouw aan het bisdom Gent.

Mijnheer en mevrouw Claeys, waarschijnlijk erfgenamen van pastoor G. Claeys, hebben de woning, die als pastorie op den Overslag dienst deed, aan het Bisdom Gent verkocht in het jaar 1700.

Een akte van het bisdom Gent vermeldt daarover het volgende:

Philippus Gerardus van der Noot, door de gratie Gods en de gunst van den H. Apostolische stoel, bisschop van Gent; alle deghene die dese sullen sien ofte hooren lesen, saligheid in den Heere..... Doen te weten dat alsoo wij voor onsen ontfangher Jan Bapt. van Risseghem op den 30 November 1700 van heere ende mevr. Gerardus Claeys, cov. emmers Joris De Reu, ghecocht hebben zeker huys, stede ende erve ghelegen op den Overslagh, ambacht van Assenede, tegenwoordigh bewoont door de paters missionarissen, recolletten, aldaer wij verclaeren hetselfde huys, stede ende erve, daer mede gaende tot hun lieden ghebruyk liberlyckghegeven te hebben, gelijk wij mits desen gheven solanghe deselve missionarissen aldaer sullen noodigh wesen, ende ofte het ghevende dat in toecomende tijden ter voornoemde plaatse noodigh waaren ghestelt te worden eenen weselijcken pastoor ende gheen andere middelen ghevende en weerden om aldaer voor denselven te besorghen een pastoreel huys, wij verclaeren dat het selve in sucke gheval daer toe dienen sal. Ten ware door de vrienden heffens ofte andere sulckdanigh pastoreel huys wordende besorcht, wij begeren, dat hetselve huys promptelijk sal worden vercocht door onse meesters (su esfenes) in digniteyt ende de penninghen daarvan procederende promptelijk ghedistribueerd aanden armen van ons bisdom, ordoneerende te dien effecte dese acte neffens de brieven van toecomste van selve huys gheleit te worden in de archieven.

Actum in ons paleis Episcopael onder onse seghel en de signature mitsgaeders deghene van onse secretaris, desen Thiende Januari duisent sevenhondert.¹²⁸

2. Herkomst van de hof en de dreef van de pastorie

Het “pastoorshuis” werd voorzien van een “hof” en van een “dreef”. Dit gebeurde door de aankoop van “dertig roeden land” uit de “lochting” van Jan van Slijcke in het jaar 1706 en “schenkingen “ in het jaar 1707.

Alzoo tot het maeken van de voornoemde dreve nodig is omtrent de dertig roeden landts, onbegrepen de maete, die zoude moeten komen uyt het oosteynde van den hof of lochting van Jan van Slycke, liggende op de noordzijde van de voornoemde gegevene partij, zoo is 't dat

Jan van Slijcke voornaemd om de paters contentement te doen heeft gecedeerd gegeven en absoluut afgegaen zoo hij cedeert ende afgaet bij deeze ten profijte van de voornoemde provincie of den geenen macht is hebbende uyt den naeme van den Paus van Romen de voornoemde dertig roeden lands ofte daer omtrent inbegrepen de maete, mits dat hij ook vermoogt aen te nemen in forme van mangelynge, gelijk dertig roeden ofte daer omtrent ook inbegrepen zijnde het westeynde van de voornaemde geveene partij, alles met belofte van 't houden voor goed ende van weerde.

Aldus gedaen ter presentie van Dheer Pieter Bogaert ende Gillis Hansaert, geestelijken vader van de voornaemde Paters, die deeze benevens den voornaemden Jan van Slijck hebben ondertekent ten jaere en dagen als voren.

+ 't merck Jan Van Slijcke - P. Bogaert 1706

G. Hansaert 1706

Wat de hof en de dreve aangaat, deze werden gegeven door verschillende personen in het jaar 1707: Belle Groene, Deogratias 't Kint, Judocus De Vos, Joanna Bourgoys en Theresia.¹²⁹

3. Andere schenkingen in de 18e eeuw voor de pastorie of voor het meubilair.

In het pastoreel archief staan nog de volgende gegevens aangaande de pastorie:

De Paterey, nu pastoreel huys, schijnt ten meerdere deele aan de kerkfabriek geveente zijn door de bisschoppen van Gent en ander weldoeners, doch in de archieven is diensaangaende niets uitdrukkelijk te vinden, dan alleen dat in het jaar 1759 door zijn hoogwaardigheid den Bisschop van Gent aan de residerende paters gegeven zijn elf schoone eyke boomen en veertig pond groote voor het eropbouw van de nog bestaenden houtstal.

Aen het pastoreel huys behooren toe de volgende huysmeubelen ten gebruike der Heeren pastoors die de pastorij bedienen:

1. - *een staende horlogie met kasse*
2. - *een oud coeuil de buf*
3. - *twee hoekkastjes*
4. - *eene groene zitbank*
5. - *eenen houtbak*
6. - *eene strijktafel met afhangende blaeren*
7. - *een goede herder*
8. - *eene schilderij O.L. Vrouw en een christus beeld in de groote keuken*
9. - *een grote menagekas ook gemelde keuken*
10. - *twee ingemaekte leynwaedkassen staende tusschen de schauw op voorkaemer der tweede statie oostkant*
11. - *een fornuyts en ingemetselde jacht in het schotelhuys.*¹³⁰

4. Evolutie van de pastorie

Onderhoud van woningen is een normaal verschijnsel. Meestal valt het onderhoud van de onroerende goederen, zoals daken, vloeren en muren ten laste van de eigenaar. In de parochie Wachtebeke is de gemeente Wachtebeke eigenaar van de pastorie. Hierdoor vallen de kosten ten laste van de gemeente Wachtebeke. Voor de pastorie van Overslag ligt dit anders. Door dat het bisdom het gebouw aan de kerkfabriek van Overslag heeft geschonken, vallen de lasten op de kerkfabriek van Overslag. Hierdoor moet de kerkfabriek van Overslag opdraaien voor alle kosten. Die kosten waren moeilijk te dragen. De inwoner van de pastorie, de pastoor van Overslag, is in vele gevallen genoodzaakt financieel bij te springen om zijn woning bewoonbaar te houden.

Op de kerkraad van 8 april 1833 vraagt de pastoor een financiële bijdrage aan de kerkfabriek voor de herstellingen van: het afnemen van het dak aan de voorkant van de pastorie en het plaatsen van nieuwe pannen. Samen met deze werken moet er een nieuwe “blekken” goot geplaatst worden en een nieuw venster in het schotelhuis.¹³¹ In 1846 vraagt de pastoor een nieuwe poort voor de pastorie. Het gebouw was toen een woning met een open zolder.¹³² In 1848 vraagt, en bekomt de pastoor, de toelating om een nieuwe houten plankenvloer te plaatsen in zijn eetplaats.¹³³ Het inkomen van de pastoor op Overslag ligt niet aan de hoge kant. De toestand van de woning was dermate slecht dat alle kosten die men aan deze woning doet “kosten op het sterfhuis” waren.

In januari 1857 vraagt pastoor Eduard Steenput, pastoor van Overslag, alle kosten aan de pastorie te laten dragen door de kerkfabriek. Men komt tegemoet aan de verzuchtingen van de pastoor. Een grondige analyse wijst uit dat elke frank aan dit gebouw uitgegeven, verloren geld is. Er wordt geopteerd voor nieuwbouw.

Nadat pastoor Eduard Steenput een grote verbouwing van de kerk kon realiseren, slaagde hij erook in een nieuwe pastorie te laten bouwen. Deze pastoor, die van 1843 tot 1864 pastoor was op Overslag, gaat de geschiedenis van Overslag in als organisator van de materiële opbouw van de parochie Overslag.

5. Bouw van een nieuwe pastorie op Overslag (1860)

Na jaren lang verschillende herstellingen uitgevoerd te hebben aan de pastorie, blijft men nog steeds met een oude woning, als huisvesting voor de pastoor van Overslag zitten. In het verslag van de kerkfabriek van Overslag op 1 oktober 1858 wordt in overweging genomen een “tweede statie” op de oude pastorie te bouwen. Na overleg wordt dit voorstel aanvaard door de kerkfabriek.

Na een grondig onderzoek, wordt in de vergadering van de kerkfabriek op de eerste zondag van april in 1859, andermaal gedelibereerd over de pastorie.

Men komt tot het volgende besluit:

Defabriek raed gaet nu verder over tot het delibereren wegens den opbouw van eene Nieuwe Pastorij, en mits naer alles wel onderzocht en door mannen des kunst te hebben doen onderzoeken er gebleken is:

- 1° *Dat de bestaende pastorij zonder verdiep ofte tweede statie zijnde, men genoodzaekt is onder de bloote pannen te logeren.*
- 2° *Gezien dat de mueren van het nu bestaende huys, niet allenlijk zoo daenig uyt hun loot zijn dat er verscheidene muerankers reeds zoo krom getrokken zijn dat er gevaer is van springen, maer daerenboven de bestaende mueren te zwak zijn om een verdiep te draegen.*
- 3° *Gezien dat het nu bestaende manke dakzich heden in zoo bouwvalligen staet bevindt dat men genoodzaekt is geweest de balken en gebinten met ijzere latten en klauwen tegen inval te verzekeren,*

Zoo is er met eenparige stemmen besloten als volgt:.....

Aen de bevoegde overheid den oorlof te verzoeken tot het opbouwen van eene nieuwe pastorij volgens hier bijzijnde plan en devis estimatif belopende tot de somme van thien duyzend vijf hondert franken.

Hierna wordt een lastendossier opgesteld. De nodige documenten worden opgesteld en naar de verschillende instanties verstuurd. Er wordt ook gezocht naar verschillende gelden om de nieuwbouw van de pastorie te bekostigen. Van de Belgische Staat bekomt men een subsidie van 2.000 fr. Een gelijke som wordt verkregen van het provinciebestuur. Uiteindelijk komt men, op 27 december 1859, tot een openbare aanbesteding voor de bouw van een nieuwe pastorie op Overslag.

6. Openbare aanbesteding voor het bouwen van een nieuwe pastorie op Overslag:

Tenjaere 1859 den 27 december ten thien uren 's morgens in het locael van J.J. Spiessens te Overslag-Wachtebeke, plaets en uur voor de volgende handeling vastgesteld, naer afkondiging en invoeginge in de nieuwsbladeren is er door den president en andere leden van den kerkenraad overgegaen tot de aenbesteding in een lot van het opmaecken van een nieuw pastoreel huis, volgens plan goedgekeurd door de commissie van monumenten den 20 junius 1859 en volgens het kohier van lasten goedgekeurd door de permanente deputatie van Oost-Vlaenderen in dato 10 September geregistreerd te Lochristi den 4 November 1859 vol. 36 Foli 75.

Naer lezing met luidere stemme der conditien is er aan het publick kenbaer gemaekt dat er ging overgegaen worden tot het aenveerden der soumissien, waertoe ook immediatelijk is overgegaen en voor resultaet heeft gehad dat de volgende soumissien zijn ingegeven:

1. - Charles Verschueren	Moerbeke	12059 fr.
2. - Joannes Maeszele	Overslagh	12000 fr.
3. - Lud. Van Himme & Mol	Wachtebeke	11000 fr.
4. - Augustinus de Ceulener	Bouchaute	11300 fr.
5. - J. Tacq	Zelzaete	12970 fr.

Vervolgens is den leegsten soumissionaris geweest B. De Mol en Lud. Van Himme voor eene somme van elf duizend franks.

Daarna is deeze leegste soumissie andermael opgeropen bij afbod telkens met thien francken afslag, waervan den uytslag is geweest dat als leegsten mijnder is geweest Sieur B. De Mol te Wachtebeke voor eene somme van negenduizend negenhondert vijftig francs. Endienvolgens is deezen persoon met zijne borg Ludovic Van Himme te Wachtebeke door mij president en overige leden van den fabriekraed voor definitiven aennemer verklaerd.

Gedaen ten dage en plaetse als boven in de tegenwoordigheid van J.J. Spiessens en J.B. De Ceuleners bijde wonende te Wachtebeke getuygen hiertoe aanzogt, die dit proces-verbael met den aennemer en zijne borg benevens ons ondertekent hebben

Overslag 27 December 1859¹³⁴

De nieuwe pastorie werd dus gebouwd in het jaar 1860. De opdrachtgever was blijkbaar de kerkfabriek van Overslag, met toestemming van het bisdom. Het is dit gebouw dat tot heden (1995) als pastorie dienst doet.

122. Pastorie.

7. Obligaties om de kosten van de nieuwgebouwde pastorie te bekostigen

Om de kosten van de nieuwbouw gedeeltelijk te dekken werd een lening uitgeschreven van 5.000 fr. De lening bestond uit obligaties van elk 500 fr met een rentevoet van 4%. In het resolutienboek van de kerkraad zien wij regelmatig aflossingen van zulke obligaties. Vanaf 1862 worden regelmatig de tien obligaties terug betaald, zoals uit de hierna volgende lijst blijkt:

1862 aan burgemeester Van Waes te Wachtebeke.
1863 aan Wed Fr. Stoop.
1865 aan burgemeester Van Waes te Wachtebeke.
1866 aan Wed. Fr. Stoop.
1867 aan Wed. Fr. Stoop.
1867 aan kinderen Mees.
1868 aan het armbestuur van Overslag-Zeeland.
1869 aan de wed. Mattelé.
1870 aan Wed. Mattelé.
1871 aan het armbestuur van Overslag-Zeeland.

In de loop der volgende jaren werden nog diverse onderhoudswerken uitgevoerd aan de pastorie van Overslag. In 1861 werden de kanadabomen, uit de tuin van de pastorie, verkocht. Er moet in de loop der jaren een wal gegraven zijn rond de pastorie. Was de pastorie een omwalde hoeve? Dit is moeilijk te achterhalen, maar in 1874 was men genoodzaakt de wal rond de pastorie uit te baggeren.¹³⁵ Onweer en storm zorgden voor aanzienlijke schade aan dak en kelder van de pastorie in 1879.¹³⁶ In 1881 werd een stenen pad rondom de pastorie gelegd. Het uitzicht van de pastorie zoals deze te zien is op verschillende oude postkaarten, met muur en metalen afsluiting, dateert uit 1908. Om deze werken te bekostigen werden de bomen, in de dreef naar de kerk en de bomen aan het land dat verhuurd werd aan August Bruggeman, verkocht. De verkoop werd op 14 december 1908, gedaan door notaris Vermeulen uit Moerbeke-Waas en bracht de som van 786 fr op. Dit bedrag stemde overeen met het bestek tot het oprichten van een “muur met grille” aan de pastorie van Overslag.¹³⁷ Die afsluiting werd afgebroken bij gelegenheid van verbredingswerken aan de Schoolstraat in 1994.

XVI. DE PAROCHIEZAAL

a. *Ontstaan van de parochiezaal*

Met de komst van E.H. D. De Wolf als pastoor op Overslag trad een tijdperk in van strijd tussen verschillende strekkingen binnen de plaatselijke bevolking. Er werden zelfs raadsleden van het kerkbestuur ontslagen.¹³⁸ Pastoor De Wolf klaagde bij het bisdom de “liberalisering” van de inwoners uit zijn parochie aan. Hun “goddeloze” daden, hun “ketterse” taal waren een doorn in het oog van de pastoor, die een strijd streed op het scherp van de snee. Hij richtte een eigen muziekmaatschappij op en verbood de plaatselijke muziekmaatschappij mee op te stappen in de processie. Omwille van de vermeende losbandige gedragingen van de jeugd, zocht hij zijn heil in het oprichten van een eigen parochiezaal. Voor meer details in verband met deze troebele tijden op Overslag verwijzen wij naar het driemaandelijks blad en het Jaarboek van de Heemkundige Kring “Oud Wachtebeke” van 1993.

b. *Opening en inwijding van de parochiezaal (1934)*

Op zondag 23 september 1934 werd de “Parochiekring H. Hart” te Overslag-Wachtebeke ingewijd en ingehuldigd door Z.E.H. C. Van Crombrughe, vicaris-generaal van Mgr. Honoré Coppieters, bisschop van Gent.

Om een idee te krijgen van dit feest geven wij hier het programma van die dag met de volgorde van de stoet aan die plechtigheid verbonden.

- Triduum, als voorbereiding gepredikt door E.P. Preud’homs.
- Op zondag: te 9 uur inwijding van de zaal en optocht naar de kerk om 9.30 uur plechtige hoogmis door E.H. Van Crombrughe met sermoen; het zangkoor zingt de vijfstemmige Missa “Inclina cor meum” van Phil. de Monte.
- Om 2 uur grote geschiedkundige stoet.
- Om 2.30 uur feestvergadering in de nieuwe zaal; opvoering van de Cantate; huldebrieven; toespraken door E.H. Van den Abbee, deken van Lochristi en slottoespraak door de pastoor.
- Om 6 uur een volksbanket.

c. *Snoopy*

Uit het goeddraaiend jongerenkoor, dat gesticht was in 1971, werd de gedachte naar voren gebracht een jeugdwerking in het leven te roepen. De nood was groot. Verschillende traditionele jeugdverenigingen vonden geen vaste grond op Overslag. In juni 1975 werd een akkoord bereikt met het kerkbestuur, dat eigenaar was van de parochiezaal, om deze zaal in concessie te geven aan een jongerenbeweging. De statuten van die vereniging werden opgesteld op 12 juni 1975 en verschenen in het Staatsblad op 18 september 1975. Hiermee was de start gegeven van een jongerenwerking onder de naam “Snoopy”. Aan de parochiezaal werden voor 800.000 fr renovatie en aanpassingswerken uitgevoerd. Op 15 januari 1976 werd de zaal, met bijhorende cafetaria geopend. Het eerste jaar sloten niet minder dan 140 jongeren aan. In de loop der volgende jaren werd een constant ledenaantal van 90 gehaald. Er werd een jongeren-voetbalploeg opgericht. Die bestaat nu nog, alhoewel het jeugd-

Plechtige Wijding en Inhouding

van den

PAROCHIEKRING H. Hart

TE OVERSLAG-WACHTEBEKE, OP ZONDAG 23 SEPTEMBER 1934

door den Hoogerwaarden Heer C. Van Crombrughe
1^e Vicaris-Generaal van Z. Ex. Mgr. Coppieters bisschop van Gent.

Triduum, als voorbereiding gepredikt door Eerw. Pater Preud'homs.

Op den Zondag: Te 9 u. wijding der zalen. Optocht naar de kerk. te 9,30 u. Plechtige Hoogmis door Hoogeerw. Heer Van Crombrughe met sermoen. Het zangkoor voert uit de Missa « Inclina cor meum » in 5 partijen van Phil. de Monte.

Te 2 u. Grootte geschiedkundige stoet.

Te 3,30 u. Feestvergadering in de nieuwe zaal. Opvoering der Cantate, Huldebrieven, Aanspraak door den Z. Eerw. heer Van den Abbeele, Deken van Loochristi. Antwoord van den Eerw. Heer Pastoor.

Te 6 u. Volksbanket.

ORDE VAN DEN STOET.

1. Ruiters met klaoenen.
2. Muziek van Wachtebeke.
3. Boerenjeugd en ~~Arbiders~~ van Wachtebeke en Overslag.
4. Bonden van Overslag. Visschersenz.
5. Al de schoolgaande jongens.
6. Eerste praalwagen verbeeldende de eerste kerk van Overslag van 1659 of vroeger tot 1712. Eene schuur in St Elooipolder. Voorde afbeelding zijn balken van die oude schuur verwerkt. Pastoors: Petrus D'or 1659, R. Verheggen 1669, Arnoldus Roessens 1679, G. de Coninck 1680, I. Veye 1681, Claeys 1692. Eerw. Paters Recolletten tot 1712.
7. oude Gilde van Sint Sebastiaan.
8. Al de schoolgaande meisjes.
9. De Kruistochters met bloemen.
10. De Congregatie van O. L. Vrouw.
11. De kristene vrouwen van Overslag.
12. **Tweede praalwagen** verbeeldende de eerste Kerk (één beuk) ten jare 1711-12, in het dorp onder Monseigneur Van der Noot, bisschop van Gent, met Onze Lieve Vrouw als beschermheilige. Pastoors: Eerw. Paters Recolletten tot 1808. Pastoors: Joannes Storm 1817, Henri Galant 1822, M. Van Doorn 1830, Joannes Verdicht 1843, Eduardus Steenput. 1864. **Kerk vergroot in 1851**, Car. Matthys 1873, Petrus Gevaert. 1892, J. De Loose 1901, Lud. Raes
- 1919, Alf. Van Haelst 1924, Rich. De Buyst 1929, Dés. De Wolf.
13. De 4 grootte schilderijen uit den tijd der Paters.
14. Deur van het oude klooster.
15. **Koninginnen te paard** De Maagd van Vlaanderen met twee hofdamen.
16. De vier Ambachten of kantons - Assenede.
17. Bouchaute.
18. Axel.
19. Hulst.
20. De oude confrerie van 't Allerh. Sacrament gesticht in 1782 en 1853.
21. De Bond van 't H. Hart gesticht in 1934.
22. **Muziek van Overslag.**
23. De zangmaatschappij en het zangkoor.
24. De Hosannagroep.
25. **Derde praalwagen**: De hulde van Overslag aan het H. Hart met 't portret van Eerw. Broeder Eduard Plaschaert voor zijn geloof gemarteld in Nieuw-Pommeren ten jare 1904.
26. De wereldlijke autoriteiten.
27. De geestelijkheid in auto.
28. Zeer Eerw. Heer Deken met Eerw. Heer Pastoor in auto.
29. De Ruiters.

Drukh. A. Van Bambost, Wachtebeke-Overslag.

123. Plechtige inwijding van de parochiezaal (volgorde van de Stoet).

centrum “Snoopy” zelf niet meer bestaat. De zaal werd gebruikt voor volleybal, repetities van het jongerenkoor, ontspanningsavonden en andere culturele activiteiten. Die jongerenwerking bloeide tot ongeveer 1984. Verandering van bestuur om nieuw leven in de jongerenwerking te pompen, bracht geen aarde aan de dijk. Op 1 augustus 1987 werd het akkoord, in verband met de parochiezaal, tussen kerkbestuur en het toen niet meer bestaande “Snoopy” verbroken.

d. Aanpassing van de parochiezaal aan de noodwendigheden van de tijd

In 1990 werd de parochiezaal van Overslag gerenoveerd en aangepast aan de noodwendigheid van de tijd. Er werd een verlaagd plafond geplaatst met daarin een nieuwe en degelijke elektrische verlichting. Tegen de binnenzijde van de zaal werd rondom een steen gemetst om de vochtige, oude muren te verbergen. In 1991 werd het gebouw tussen de pastorie en de zaal volledig gerenoveerd en geschikt gemaakt om er vergaderingen en kooklessen in te geven.

Om de uitbating van de parochiezaal in goede banen te leiden werd de VZW „Buurthuis Snoopy” opgericht. De stichtingsakte werd verleden voor notaris Roegiers te Wachtebeke op 4 januari 1991. Het huidige bestuur bestaat uit:

- Dienstdoende voorzitter: André de Smet
- Secretaris: Cyriel De Bruyne
- Vervangend secretaris: Gerard Alexander
- Schatbewaarder: Irma De Letter
- Bestuursleden: Karel Menu en Lilianne Wyngaert.

De zaal wordt nu gebruikt door de K.V.L.V. en andere verenigingen van Overslag. Men kan de zaal ook huren voor familiefeesten en koffietafels.

XVII. EINDNOTEN

- 1 Vgl. de *Topografische kaarten van Nederland, schaal 1: 25.000*, hier Koewacht, kaartblad 54 H.
- 2 Vgl. *Topografische kaarten van België, schaal 1: 25.000*, Kaartblad Langelede - Stekene 14 3/4.
- 3 F.F.F.E. Van Rummelen, (1965), *Toelichtingen bij de geologische kaart van Nederland 1: 50.000*. Bladen Zeeuwsch-Vlaanderen West en Oost, (Haarlem), pp. 30-36.
- 4 P. van der Sluis en G.C. Maarleveld, (1963), *Dekzandruggen uit de Jonge Dryastijd in Zeeuwsch-Vlaanderen*, in: Boor en Spade, XIII, pp. 21-27.
- 5 Van Rummelen, o.c.
- 6 E. de Reu, (1960/61), *Historisch-geografisch onderzoek betreffende de moergronden in de Vier Ambachten tijdens de 12e, 13e en 14e eeuw*, in: Jaarboek van de Oudheidkundige Kring "De Vier Ambachten", pp. 31-69. Gottschalk, (1984), pp. 280, 291.
- 7 G.J. Borger, (1975), *De veenhoop. Een historisch-geografisch onderzoek naar het verdwijnen van het veendek in een deel van West-Friesland*. Amsterdam.
- 8 J.A. Trimpe Burger, (1967), *Opgravingen in de oude stad van (Steentijd, Romeinse tijd, Middeleeuwen)*, in: Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundige Bodemonderzoek, 17, pp. 32-52. Idem, (1993), *Vondsten uit de prehistorie uit het Nederlandse deel van de Vier Ambachten*, in: A.M.J. de Kraker, H. van Royen en M.E.E. de Smet, "Over den Vier Ambachten", 750 Jaar Keure, 500 jaar Graaf Jansdijk. Kloosterzande, pp. 113-117.
- 9 J. Bourgeois en J. Semey, (1993), *Kijken over de dijken*, in: "Over den Vier Ambachten", pp. 149-157.
- 10 E. Thoen, (1993), *Romeinen in de Vier Ambachten*, in: "Over den Vier Ambachten", pp. 133-137. Vgl. ook: Ph.C.M. Haertle, *De Karolingische muntschat van Zelzate*, in: "Over den Vier Ambachten", pp. 679-685.
- 11 J. Mertens, *Hettarië van de 'Overslach' te Wachtebeke begin XVI eeuw*, in: Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, N.R., XXI, (1967), pp. 75-81.
- 12 Algemeen Rijksarchief Brussel, Acquits de Lille, portefeuille 1276, kohier van 1550.
- 13 Rijksarchief Gent, Rijke Gasthuis, nr. 272-Z.
- 14 Stadsarchief Gent, Vaartboeken 6, fos 1ro-14ro en 90vo e.v.
- 15 L.M. Hollestelle, (1989), *Gebundelde inventarissen van de archieven van de polders en waterschappen in het voormalige waterschap Axeler Ambacht, 1595 - 1965*. Terneuzen.
- 16 Hollestelle, o.c.
- 17 A.J. van der Aa, (1846), *Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden*, dl. 8, Gorinchem, pp. 761-762.
- 18 E.H.R.M. van Damme, *Zuiddorpe 750 jaar 1236-1986*, augustus 1986, pp.53-54.
- 19 E.H.R.M. van Damme, *Zuiddorpe 750 jaar 1236-1986*, augustus 1986, pp.58-59.
- 20 E.H.R.M. van Damme, *Zuiddorpe 750 jaar 1236-1986*, augustus 1986, pp.64-66.
- 21 André Roets - Achiel Roets, *De Sint-Catharinakerk te Wachtebeke*, 1993, pp. 9-14.
- 22 Kerkelijke archieven zijn niet meer aanwezig in de pastorie of de kerk van Moerbeke. Er bevinden zich wel kerkrekeningen in het archief van de gemeente Moerbeke-Waas, dat bewaard wordt in het Rijksarchief in Gent.
- 23 C.H. Wautier en M. Vervaeet, *Sint-Antoniuskerk Moerbeke-Waas*, kerstmis 1980, p.3
- 24 C.H. Wautier en M. Vervaeet, *Sint-Antoniuskerk Moerbeke-Waas*, kerstmis 1980, p.4
- 25 E.H. Fr. J. Annaert, *Stekene en zijne kerk*, Gent, 1898, pp. 17-27
- 26 G. De Brant, *300 Jaar kerk van Koewacht 1687-1987*, 1987, p. 37: "Visitavi eadem opera vicum, quem vocant De Cruistrate illumque inveni valde commodum pro aedificatione sacelli, ad quod incolae de Oostenblye facilius possint diebus dominicis et festis excurrere et sacramenta administrari, ubi egi de contributione facienda ad illius exstructionem et procurando aliquo honorario celebranti in eodem missam, in quod opus illis obtuli 100 fl. et me daturum licentiam sacellano de Mourbeke binandi." (Visitatie van Mgr. Triest aan Moerbeke op 1 mei 1650)
- 27 RAG, Archief Bisdom Gent, nr. 2546
- 28 G. De Brant, *300 Jaar kerk van Koewacht 1687-1987*, 1987, p. 12
- 29 G. De Brant, *300 Jaar kerk van Koewacht 1687-1987*, 1987, p. 13
- 30 G. De Brant, *300 Jaar kerk van Koewacht 1687-1987*, 1987, p. 22
- 31 G. De Brant, *300 Jaar kerk van Koewacht 1687-1987*, 1987, p. 36
- 32 Dirk Vansomple, tijdschrift heemkundige kring van Moerbeke-Waas, jg. 1 nr. 2, pp. 4-9
- 33 R. Haemerlinck, A. Pluym, J. Thomas, *Westdorpe voor- en tegenspoed van vele jaren*, 1964, pp.52-77
- 34 A.J.H.M. Prinsen, *Over de Vier ambachten*, 1993, deel 26, De bedijking van de polder Beoostenblij-Benoorden, pp. 201-209.

35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61

K.J.J. Brand en W.J.P.M. Brand, *Over de Vier ambachten*, deel 79, *Geschiedenis van de kerken Godsdiens-
in Zeeuwsch-Vlaanderen en het in België gelegen deel van de Vier Ambachten*, pp. 697-734.
AKO, *Extracten der archieven van de succursale kerk van den Overslag*, p.1.
Br. Leopold, *St.-Elooi-polder*, St.-Laurensklok, jg. 53 (1980-81), nr. 3, pp. 2-10.
AEG, Archief Overslag bisdom Gent, nr. 82
11-10-42
Hoogerwaarde Heer Vicaris-Generaal. Uw geerd schrijven van 10 II. heb ik wel ontvangen. Ik dank U om
Uw gewaardeerde welwillendheid. Gij verzocht om uitleg en vraagt: "wat is er van de zaak?"
Ziehier: De parochie Overslag bestaat uit ongeveer 1.100 Belgen en ongeveer 400 Hollanders. Tusschen
beiden- en juist nevens de parochiekerk- is nu de grensversperring aangebracht. Tot hiertoe, geraak ik zelf,
zoowel bij nacht als bij dag, (soms met veel moeilijkheden) nog over de grens, om aldaar dringend
parochiewerk te verrichten voor ziekenbezoek en berechtingen. De Hollandsche parochianen mogen zelf
niet naar de parochiekerk. Er wordt geschoten naar dezen die heimelijk de grens overschrijden. Daarom doe
ik alle zondagen een Hollandschen Pater komen, om in het Hollandsch schoollokaal mijner parochie, de H.
Mis te lezen voor de Holl. parochianen.
In heb de toelating gevraagd om in dit schoollokaal of wel in een andere behoorlijke plaats op Hollandsch
grondgebied mijner parochie, ook huwelijken aldaar te laten kerkelijk voltrekken. Ik zie geen andere uitweg
daarvoor. Dankend voor deze bekomen toelating, veronderstel ik dat deze ook geldt, om aldaar in diezelfde
plaatsen, zoo noodig, ook mijn andere priesterlijke bedieningen te vervullen, als bijvoorbeeld, om te doopen.
Ik heb daar thans een protestant te trouwen, die wil overkomen naar de Roomsche katholieke geloofsbelij-
denis, en dus eerst aldaar eerstdaags ook zal moeten herdoopt worden "sub conditione". Wat zijn H. Vormsel
betreft daarvoor kreeg hij de toelating van Monseigneur om zulks uit te stellen tot betere omstandigheden.
Zoo meen ik, Hoogerwaardige Heer Vicaris-Generaal U de gewenschte en noodige inlichtingen hierbij te
hebben verschaft.
(Getekend) Phil. Seys, pastoor
Met herhaalde dank bied ik U de uitdrukking aan mijner eerbiedige en verkleefde gevoelens.
R. Janssens, *Philippe Erard vander Noot XIIIe bisschop van Gent (1694-1730)*, in *Kultureel Jaarboek Oost-
Vlaanderen 1968*, pp. 200-216.
A. Strobbe, *Geschiedenis van een klein grensdorp Overslag*, 1972, p. 27.
A. Strobbe, *Geschiedenis van een klein grensdorp Overslag*, 1972, pp. 24-25: 1759 Bruno Volkaerts, hier
in de kerk begraven (17-04-1762) voor het hoogaltaar, 1767, Dominicus Jansen, hier in de kerk begraven
(09-07-1770) voor het hoogaltaar, 1775 Gulielmus De Rouc, hier in de kerk begraven (26-2-1782) voor het
hoogaltaar.
RAG, Oud archief kerk Overslag nr. 10
Verslagboek, *Resolutien van den Kerkenraed van Overslag*, p. 24r
Verslagboek, *Resolutien van den Kerkenraed van Overslag*, p. 24v
Verslagboek, *Resolutien van den Kerkenraed van Overslag*, p. 27v
Verslagboek, *Resolutien van den Kerkenraed van Overslag*, p. 32r.
Verslagboek, *Resolutien van den Kerkenraed van Overslag*, p. 32v
Verslagboek, *Resolutien van den Kerkenraed van Overslag*, p. 34r
Verslagboek, *Resolutien van den Kerkenraed van Overslag*, p. 45v
A. Strobbe, *Geschiedenis van een klein grensdorp Overslag*, p. 38.
Verslagboek, *Resolutien van den Kerkenraed van Overslag*, p. 88r
Verslagboek, *Resolutien van den Kerkenraed van Overslag*, p. 89v
Verslagboek, *Resolutien van den Kerkenraed van Overslag*, p. 91v
R.A.B. Provinciaal archief, nr. 1823
Verslagboek, *Resolutien van den Kerkenraed van Overslag*, p. 92r
Verslagboek, *Resolutien van den Kerkenraed van Overslag*, p. 93v
Verslagboek, *Resolutien van den Kerkenraed van Overslag*, p. 97v-98r
A. Strobbe, *Geschiedenis van een klein grensdorp Overslag*, 1972, p. 39
A. Strobbe, *De geschiedenis van een klein grensdorp Overslag*, p. 39.
RAB Provinciaal Archief nr. Ik ondergetekende H. Geirmaert Bouwkundige te Gent, verklaar door het
tegenwoordige certificaat dat de werken van vergrooing en opbouw van den toren der parochiale kerk van
Overslag-Wachtebeke geheel voltrokken zijn en dat zij voldoen aan de voorschriften van het algemeen
lastenboek en dat er diensvolgens overgegaan is geworden tot de voorloopige aanveerding. Gent. den 8 mei
1899 get. H. Geirnaert.
A. Strobbe, *Geschiedenis van een klein grensdorp Overslag*, p. 39.

62 GAW, nr. 861.31

63 A. Strobbe, *Geschiedenis van een klein grensdorp Overslag*, p. 40

64 A. Strobbe, *Geschiedenis van een klein grensdorp Overslag*, 1972, p. 41

65 Ph. Arie, *Het uur van onze dood, Duizend jaar sterven, begraven, rouwen en gedenken*, Elsevier Amsterdam, 1987, pp.69-71.

66 A. Roets, *Het vagevuur*, in *Collationes Brugenses et Gandavenses*, 1961, pp. 3-23.

67 M. Buyle, *Een kermis is een geseling waard. Voorstellingen van het vagevuur in de monumentale kunst*, Monumenten & Landschappen, jg. 14, nr.3, mei-juni 1995, pp. 6-17.

68 AEG, Oud archief Overslag, II nr. 93.

69 AEG, Oud archief Overslag, II nr. 94.

70 K.A.O., boek, Inventaris der meubeleere voorwerpen in de kerk en pastorey van Overslag

71 AKO, Dagboek van de pastoor, pp. 6-8.

72 AKO, Dagboek van de pastoor, pp. 8-11.

73 AKO, Dagboek van de pastoor, pp. 12-14.

74 AKO, Dagboek van de pastoor, pp. 15-21.

75 Verslagboek, *Resolutien van den Kerkenraed van Overslagh*, p. 42v-43r

76 Verslagboek, *Resolutien van den Kerkenraed van Overslagh*, p. 68r-68v

77 Verslagboek, *Resolutien van den Kerkenraed van Overslagh*, p. 69v

78 AKO, Dagboek van de pastoor, p. 21.

79 AKO, Dagboek van de pastoor, pp. 22-23.

80 AKO, Dagboek van de pastoor, pp. 24-27.

81 AKO, Dagboek van de pastoor, pp. 27-29.

82 AKO, Dagboek van de pastoor, pp. 30-31.

83 AKO, Dagboek van de pastoor, pp. 31-32.

84 AKO, Dagboek van de pastoor, p. 33.

85 AKO, Dagboek van de pastoor, p. 37.

86 AKO, Dagboek van de pastoor, pp. 35-38.

87 AKO, Dagboek van de pastoor, pp. 40-44.

88 AKO, Dagboek van de pastoor, p. 44.

89 AKO, Dagboek van de pastoor, pp. 53-60.

90 AKO, Dagboek van de pastoor, pp. 61-66.

91 AKO, Dagboek van de pastoor, pp. 66-68.

92 AKO, Dagboek van de pastoor, pp. 68-70.

93 AKO, Dagboek van de pastoor, pp. 70-72.

94 AKO, Dagboek van de pastoor, pp. 72-74.

95 AEG, Oud archief parochie Overslag-Wachtebeke, "*Staet van alle de Jaergetijden en andere kerkelijke diensten met aenduyding hunner oorsprong en het stipendium*", nr. 7.

96 AEG, Oud archief parochie Overslag-Wachtebeke, nr. 86.

97 AEG, Oud archief parochie Overslag-Wachtebeke, nr. 79

98 AEG, Oud archief parochie Overslag-Wachtebeke, "*Staet van alle de Jaergetijden en andere kerkelijke diensten met aenduyding hunner oorsprong en het stipendium*", nr. 6.

99 AEG, Oud archief parochie Overslag-Wachtebeke, "*Staet van alle de Jaergetijden en andere kerkelijke diensten met aenduyding hunner oorsprong en het stipendium*", nr. 6.

100 AEG, Oud archief parochie Overslag-Wachtebeke, "*Staet van alle de Jaergetijden en andere kerkelijke diensten met aenduyding hunner oorsprong en het stipendium*", nr. 6.

101 AEG, Oud archief parochie Overslag-Wachtebeke, "*Staet van alle de Jaergetijden en andere kerkelijke diensten met aenduyding hunner oorsprong en het stipendium*", nr. 14.

102 AEG, Oud archief parochie Overslag-Wachtebeke, "*Staet van alle de Jaergetijden en andere kerkelijke diensten met aenduyding hunner oorsprong en het stipendium*", nr. 14.

103 A. Strobbe, *Geschiedenis van een klein grensdorp Overslag*, 1972-73, pp. 23-24.

104 A. Strobbe, *Geschiedenis van een klein grensdorp Overslag*, 1972-73, pp. 24-25.

105 Ph. Bastian, Dirck de Reuck, I. Hoste, Luc Stockman, *Geschiedenis van Bellem*, Aalter 1994, p. 535

106 A. Vervae, *Sociale hulpverlening van de gemeente Wachtebeke 1830-1925*, 1990, Jaarboek Heemkundige Kring "Oud Wachtebeke", p.133.

107 A. Vervae, *Sociale hulpverlening van de gemeente Wachtebeke 1830-1925*, 1990, Jaarboek Heemkundige Kring "Oud Wachtebeke", pp.113-119.

- 108 P. Hesters, *Geschiedenis van de muziekmaatschappijen van Wachtebeke*, Heemkundige Kring “Oud Wachtebeke”, 1993, jb. 27, pp. 117-118.
- 109 Br.Leopold, *S.L. van vader op zoon: Noë*, Zelzate, St.Laurensklok, jg. 56, nr. 4, 1983-84, p.9.
- 110 P. Hesters, *Landverhuizers*, Driemaandelijks mededelingsblad heemkring “Oud Wachtebeke”, jg. 18, 1991, nr. 1, pp. 8-9.
- 111 Br.Leopold, *S.L. van vader op zoon: Noë*, Zelzate, St.Laurensklok, jg. 56, nr. 4, 1983-84, pp.11-12.
- 112 Br.Leopold, *S.L. van vader op zoon: Noë*, Zelzate, St.Laurensklok, jg. 56, nr. 4, 1983-84, p.13.
- 113 Br.Leopold, *S.L. van vader op zoon: Noë*, Zelzate, St.Laurensklok, jg. 56, nr. 4, 1983-84, p.9.
- 114 Br.Leopold, *S.L. van vader op zoon: Noë*, Zelzate, St.Laurensklok, jg. 56, nr. 4, 1983-84, p.16.
- 115 A. Vervaet, *De Zusters van de heilige Vincentius a Paulo van Wachtebeke 1841-1991*, 1991, pp.231-237.
- 116 P.F.J.M. Knegtel, *De geschiedenis van het lager onderwijs te Overslag*, 1981, pp. 7-33 (met heel wat interessante bijlagen en brieven).
- 117 E.H.R.M. van Damme, *Zuiddorpe 750 jaar 1236-1986*, p. 301
- 118 A. Roets en A. Roets, *De Sint-Catharinakerk te Wachtebeke*, 1993, p. 63
- 119 Het verslagboek Sint-Sebastiaansgilde van Overslag bevindt zich in het lokaal van die vereniging bij Albert De Laruelle, Overslag Dorp 44, Wachtebeke.
Deze tarief is gewijzigd in 1769
- 120 A. Strobbe, *Geschiedenis van een klein grensdorp Overslag*, winter 1972-73, p. 70
- 121 RAG, Wachtebeke-Overslag kerk, nr. 2 kerkrekeningen 1769-1770
- 122 De drie registers, waarvan sprake in de statuten, zijn samengevat in één register tot 1921. Alhoewel de confrerie nog langer bestaan heeft, zijn er in de kerkarchieven geen registers over die confrerie meer te vinden.
- 124 PAO, Boek, Register der confrerie Autaers
- 125 A. Strobbe, *Geschiedenis van een klein grensdorp Overslag*, winter 1972-73, p. 81
- 126 RAG, Wachtebeke-Overslag Kerk, nr. 2
- 127 A. Strobbe, *Geschiedenis van een klein grensdorp Overslag*, winter 1972-73 p. 81
- 128 E.H. A. Strobbe, *Geschiedenis van een klein grensdorp Overslag*, winter 1972-73, p. 42
- 129 E.H. A. Strobbe, *Geschiedenis van een klein grensdorp Overslag*, winter 1972-1973, pp. 43-44
- 130 E.H. A. Strobbe, *Geschiedenis van een klein grensdorp Overslag*, winter 1972-1973, p. 43
- 131 Verslagboek, *Resolutien van den Kerkenraed van Overslag*, p. 14r
- 132 Verslagboek, *Resolutien van den Kerkenraed van Overslag*, p.19v
- 133 Verslagboek, *Resolutien van den Kerkenraed van Overslag*, p. 23r
- 134 Verslagboek, *Resolutien van den Kerkenraed van Overslag*, p. 63rv
- 135 Verslagboek, *Resolutien van den Kerkenraed van Overslag*, p. 84r
- 136 Verslagboek, *Resolutien van den Kerkenraed van Overslag*, p. 95v
- 137 Verslagboek, *Resolutien van den Kerkenraed van Overslag*, geen p. nummer
- 138 AEG, Oud archief Overslag Bisdom Gent, I nr. 76

NOTEN VAN HOOFDSTUK X

- 1 A. Strobbe, *Geschiedenis van een klein grensdorp Overslag*, 1972-73, pp. 23-24.
- 2 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 66.
- 3 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 310.
- 4 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 362.
- 5 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 447.
- 6 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 187.
- 7 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 75.
- 8 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 453.
- 9 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 188.
- 10 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 287.
- 11 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 424.
- 12 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 140.
- 13 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 154.
- 14 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 460.
- 15 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 74.

- 16 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 206.
17 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 243.
18 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 391.
19 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 80.
20 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 462.
21 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 209.
22 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 481.
23 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, pp. 470-471.
24 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 444.
25 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 285.
26 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 234.
27 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 209.
28 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, pp. 462-463.
29 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 382.
30 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 10.
31 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 347.
32 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 474.
33 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 39.
34 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 49.
35 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 307.
36 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 244.
37 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 244.
38 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 372.
39 A. Strobbe, *Geschiedenis van een klein grensdorp Overslag*, 1972-73, pp. 24-25.
40 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, p. 431.
41 Ph. Naessens, *Franciscaansch Vlaanderen*, Mechelen 1895, pp. 173-174.

XVIII. BIJLAGEN

Bijlage nr. 1: *Aanvraag bij de Bisschop van Gent voor een nieuwe kapel in de wijk Koewacht (1680)*

“ An Hoogweerdigste en doorluchtige Heer bisschop van Gent.... Suplieerende en de vertoonende in alle ootmoet ende reverentie Heer en meester Livinus Seye presbyter, pastoor op de Overslag en de Kruisstraete mitsgaeders de gemeene inwooners van de kathol. religie van den polder ende district van Beoostenblijje, sorteerend onder de voorsijden Overslagh, dat de 2 supplianten omme te voene aan het concilie van Trent sectie 24 Cap. 4 de reformatien schuldig ende verobligeert zijn op Zondaghe ende Heiligdaegen ende namentlijk op hoge feestdagen te frequenteren hun parochiale kerke wesende de capelle op de voorsijde kruisstraete, omme te voldoen te connen de godd. diensten, de misse en het woord daaraan bij so precieselijckheit niet en connen voldoen ten respecte, de voorsijde capelle eene mijle en half is staende van de voorsijde hunne residentie ende woninghe, tot de welke zij namelijck in de winter niet en connen geraeken, tenzij met grote moeijckheit ende ongemak. Waardoor gecauseert wordt dat vele van de voorsijde polder op de voorsijde dagen ter misse zijn gaande naar de parochie van Stekene, die wat nader gelegen is en de alsoo niet alleene zijn supplianten gepriveerd er worden van het woord Gods te horen, maar de voorsijde capelle van de ordinaire aalmoesen, die gedurende de voorschreven dienst van de presenten omgehaald ende gecollecteerd worden, waarmede deselfde capelle ten dele onderhouden en versierd wordt. Bovendien dat de voorsijde capelle meers schijnt te staen tot gerief ende commoditeit van de inwooners der parochie van Moerbeke, die omtrent deselfde zijn wonende als van de supplianten, dewelke mitsdien met die occasie meer ter kercke commen naer de voorsijde capelle als naar hun eigen parochiekerck, daardoor ook noodzakelijck aan deselfde groote prejudictie wordt gecauseerd ende alsoo in alle de voorsijde moeijckheit ende abussen lichtelijck kan worden voorzien bij middel van de voorsijde capelle te stellen omtrent het kwartier genoemd Coewacht, tegen de staten bodem alwaer de supplianten zijn woonachtig en de voorsijde capelle seer wel kan ende vermag gesteld te worden als wesende Spansen bodem.

Waaromtrent de 10 suppliant in sulck geval ook van intentie is te gaan wonen om also beter er met veel minder moeijckheit, so bij nachte als bij dage te connen dienen, die van de voorsijde polder sijnen parochianen in al hetgenne sij tot saligheid van hun ziele nodig hebben, mitsgaders hun bij te staen en te administreren de H.H. Sacramenten en also het verstellen van de voorsijde capelle niet en vermag te gebeuren zonder praealabel consent ende permissie van sijn H. Hr. so hebben de voortooners in rade gehouden hun te keren tot de selfde....

Ootmoedighlijck biddend, gelieven de voornoemde zijn hoogw. doorl. Heer gediend te wesen considerende de noodzakelijckheende presenteredenen hiervan gededuceerd van de supplianten bij dese capelle, op dese te permitteren het afbreken van de voorsijde capelle op de Kruisstraete en het stellen van een nieuwe op het voorsijde kwartier de Coewacht, op zodanige manier als zijn voornoemde Hoogweirdighheid zal gelieven te arbitreren. Alles ten koste van de supplianten het welk doende...

Handteken. S. De Caesmaecker ¹

¹ 300 Jaar kerk van Koewacht 1687-1987, uitgave Heemkundige Kring “d’Euzie” te Stekene

Bijlage nr. 2: Verzoekschrift tegen het oprichten van een nieuwe kerk in een schuur te Zuiddorpe (1777).

“‘t Is met een aldergrootste eerbiedigheid dat wij de hoog gecommiteerde notabels en de insetene der gemeente Overslag ootmoediglijk verthonen aan Uwe doorluchtigste Hoogweerdigheyt de volgende artikels.

Het is nu reeds de hondert en veertig jaeren dat wij en onze voorouders gerustelijk den Roomschen godsdienst geoefent hebben en de kercke van den Overslag de welke met authoritheyd en de consent van Uwe doorluchtigste hoogweerdigheys voorzaeten gesticht ende tot nog in goeden stand gehouden op het grondgebied van zijne keyserlijke majestheyt en onder deselfs bescherminge bevrijd te konnen wezen van alle onheilen ende vervolgingen, waer soo meenigmael onze voorouders zijn aen uytgestelt geweest ten tijde van de voorgaende eeuwe, te weten in het jaer 1634 aen de verwoesting en overstromingen des waters en in 1647 aen de verjaeginge der priesters, sluyten van onse kercke op Zuyddorpe en de beletten van den godsdienst.

Vervolgens hebben wij in het jaer 1692 door de herderlijke macht van Uwe doorluchtigste Hoogweerdigheids voorzaeten, altijd bekomen, twee Eerw. Paters Recolletten dewelke door ons met groote liefde zijn geallimenteert, dewelke aan ons als ware herders en de zielbestierders de noodige onderwijnsingen in de Roomsche Kath. Religie, het woord Gods en de H.H. Sacramenten met groote neerstigheid hebben bedient.

Nochthans tot ons groote droefheid ende misnoegen is sonder onsen kennisse door enige ons geluck en rust-beneydende personen op onsen naam een smeekschrift behandigt aen de Edelheeren van het achtbaer magistraet van ons ambacht Axel ende door hun een Requeste opgesonden om haere hoogmogende heeren Staeten van Holland, indewelcke versocht word om te mogen oprichten een nieuwe Roomsche Kercke in een schure op Zuiddorpe een volstreckte ure van ons afgelegen ende aldaar te onderhouden eenen priester ten laste van ons gemeynte ende dewelke wij hier geenszins nodig hebben, mochte het selve en zoude niet kennen geschieden, sonder grooten schaede en de aengelegenheyt, soo van onzen goddelijke dienst als van alle soo geestelijke als tijdelijke affeirens, vermits vier deelen van vijf der insetenen, voor den van deze nieuwe, als van onse tegenwoordige kercke souden afgelegen wesen.

Waert bijaldien dat wij als onderzaten van dese nieuwe kercke gerekend moesten worden, in dit geval souden de goederen, soo van kercke als armendisch vervallen onder de directie ende bestiering van het magistraet ende van de Weezen komen binnen Axel, insuck geval souden de arm-kinderen deser gemeynte opgevoet ende onderhouden worden inde gereformeerde Religie dewelke wij tot heden door de milde aalmoesen der goede insetenen hebben trachten te onderhouden.

Dese en meer andere redenen, hebben ons onderschrevenen beweegt, om in Uwe doorluchtige hoogweerdigheyt goed oordeel ende discretie, vaderlijke genaede ende herderlijke sorge aan te bevelen, aen wie wij erkennen ons geestelijk welzijn ende zielsbestier af te hangen, ootmoediglijk biddend dit smeekgeschrift in danck te aenveirden ende ons Uwe toevertrouwde schaep met onse kercke en Uwe krachtige bescherminge te ontfangen enz..... “

Dit schrijven werd hernieuwd in 1789 (RAG, Wachtebeke-Overslag kerk Nr. 1)

Bijlage nr. 3: Voorwaarden van aanbesteding van kerk van O.-L.-Vrouw-Geboorte Overslag (1850)

Volgens besluit van, den Kerk-raed genomen in de vergaeding van den 28 septem. 1850, Volgen hier de conditie der aanbesteding der kerk, goedgekeurd door den Provinciaelen raed den 23 november 1850.

Voorwaarden volgens welke den Bureau der Kerkmeesters der fabriek van Overslag, door het ministerie van notaris bij gesloten biljetten en daarna met opbod zal aenbesteden bij den hoop en in een enkel lot de verbreding hunner kerk.

De te doene werken

Art 1. De kerk zal verbreed worden van bijde kanten van vier meters op de lengte der kerk, met een nieuw sacristijn langs den noord kant en eene doop-vonte vervoegd aen de oude sacristijn langs de zuid-kant, volgens goed gekeurd plan.

Art 2. Den aennemer zal gehouden zijn alle de zitbanken welke zich in de kerk bevinden uyt te breken, de zelve zoo haest mogelijk terug te plaetsen en te adjusteren aen de nieuwe zeymueren volgens aenwijzing der Kerk-meesters: de nu bestaende optrappen der zitbanken moeten er afgelaeten worden.

Hij zal ook gehouden zijn de twee reeds bestaende biechtstoelen, de twee zijautaers en den predikstoel te plaetsen in de kerk volgens aenweyging der kerk meesters - Geene schaede zal aen de bovengemelde meubelen mogen aengebragt worden, en in geval zulks geschiede bleyft alles voorrekening van den aennemer - Ten dien eynde zal de aennemer verplicht zijn voor aleer hij de zeymueren der kerk begint uyt te kappen de volgende objecten voor stof en vuyligheid te dekken 1° De drij autaaeren 2° den biechtstoel 3° oxael, orgel en lessenaers der choor. De te doene verandering aen het reeds bestaende oxael als zijn de uytcornissing der twee zeykanten van het oxael, de verandering aen den oxael trap, lijkdeur en aen de groote en kleyne portael deuren bleyven voor rekening van den aennemer, als ook het plaetsen en adjusteren van het reeds bestaende ijzere vonte hekke.

Aerde werk

Art 3. Den grond der fondamenten moet gegraeven worden tot op den vasten grond - Den grond welken in de twee zijbeuken der kerk komt, moet op zoo eene wijze bedolven worden dat er naer dien door het invallen van grafsteden, geen onheyl aen den te leggen vloer kan overkomen - De lijken of beenderen moeten er uytgedolven worden en in andere graeven op aenweyging van het bestuer begraven worden - De gronden voortkomende uyt de fundament mueren zullen wederom aen de fundament mueren toegevult worden, en al den grond die er te veel is, 't zij dien welken voortkomt uyt de fondamenten, 't zij dien welken komt uyt het oud gedeelte der kerk welken tot aen de communie bank tot 20 centimeters moet uytgedolven worden zal op het kerk-hof moeten gevoerd worden en onder de leyn opengebreyd worden.

Metsel-werk

Art 4. Het metsel werk moet in goed kruys verband bewerkt worden - De fondamenten moeten met stroom laegen gemetselt worden, en wanneer den aennemer de afbraek der zeymueren gebruykt voor de fondamenten is hij verplicht op iedere hoogte van 15 centimeters de laegen te gieten met ongeblusten doornijkschen kalk - De dimentien der fundamenten en der mueren moeten gevolgt worden volgens aentekening op het plan - De moortelspecien zullen t'

zaemengesteld worden van 5/8 besten en goedgebranden doornijkschen kalk en 3/8 goeden zuyveren en scherpen saevel - Deeze aengeduyde verdelingen zullen met gelijke volgemetene maet op de aangewezenen plaets aengebragt worden - Ten dien eynde zal de aennemer verplicht zijn eenen stal of barak op het kerkhof te maeken - De moortel zal met zorg en kragt door een gemengeld worden, met de minste hoeveelheid worden beslaegen, met sterke ijzere kalkhouwen door een gewerkt, opgehoopt en vier dagen daernaes beslaegen met weynig of geen waeter - Geen moortel zal mogen gebruykt worden dan naer dat hij ten minsten zes dagen behoorlijk en finael zal bereyd gemaekt zijn.

Steen

Art 5. De te verbruyken steen moet grooten Rupelmondschen paepen steen zijn zoo als hij zich reeds op het kerk hof bevind - Den steen welken de kerkfabriek zich ten getalle van 166500 heeft aengekocht, zal den aennemer moeten aanveerden, hij zal den zelve zoo als hij zich heden den transport medebegrepen op het kerkhof bevind, betaalen aen negen francs vijftig centimen per duyzend - Indien er min steen mogte waere dan het aengeduyde getal, zal de kerkfabriek aen gemelden prijs het hoverige getal aen zich houden; & in geval er nog steen te kort waere zal den aennemer verplicht zijn zich den zelve te bezorgen - De aennemer zal ook gehouden zijn de saevel welken de kerk fabriek op haere rekening heeft laeten bijhalen en zich nu op het kerk hof bevind te aanveerden aen de somme van zes en dertig francs, zoo als het aen de kerkfabriek gekost heeft.

Arduyn

Art 6. Allen den blauwen gekaptten steen moet van Echosisin zijn - De middelbeuk van schoon geslepen bazijk zijn, de twee zijbeuken zullen geleyd worden van den steen die heden in de kerk ligt - Daarom moet dien steen in het opbreken van den vloer met zorg behandelt worden, & op zoo eene wijze gebruykt dat er naer dien in het verleggen niets meer moet aengekuysd worden - Dien gekuyste steen zal op aenweyding der kerk meesters op het kerk hof gestaepeld worden - De marche van den choor en zijbeuken waerop de communiebank geplaeysd word, moet geslepen bazijk zijn van vooren met eene alf ronde gekapt zonder witte anders even als den vloer. Deeze marche zal niet meer dan van vuyf stukken mogen wezen.

IJzer-werk

Art 7. Het te leveren ijzer moet zijn van de beste qualiteyt (maca) In ieder kerkvenster moet er een opengaende deurken gemaekt worden om op tijd nieuwen logt in de kerk te brengen - De vensters zullen gemaekt worden volgens het project 't welke de bouw-meester zal geven - Binnen de kerk moeten alle de sleutels der trekroeden begraven liggen - De trekroeden, ankers en vensters van geheel de kerk, als van het vonte hecke moeten eerst in het rood en daer na tweemaal in het zwart geverft worden - Alle de dimentien en gewigten volgens den begrotings staet - Het ijzer en alle de andere materiaelen welke van de afbraek komen mag de aennemer verwerken mits deze van den opzigter goedgekeurd zijn tot het eynde waer voor den aennemer de zelve zoekt te gebruyken.

Timmer-hout

Art 8. Al het te verbruyken hout zal volgens aenweyding op den begrotings staet eeck of kroonriga zijn; en alles zonder tegen zeg vierkantig bezaegd, niet vierig of rischaelig en zonder kwasten.

Platfonlatten & platfonneerwerk

Art 9. De platfonneer latten voor alle drij de beuken, choor sacristijn en vonte huys moeten van eyken hout zijn zonder spek, zij zullen ten minsten vier centimeters breedte op vier millimeters dikte moeten hebben: Zij zullen moeten geplaets worden op de wijdte die de twee centimeters niet mogen te boven gaen, op iedere keper behoorlijk genagelt en gefardeert opdat alles vlak en waeterpas geleyd zij - De menging van moortel voor de eerste laegen plakwerk zal t'saemen gestelt zijn als volgt: de eene helft met afgegoten zuiveren Doornijkse kalk en de andere helft met witten zaevel onder bijvoeging van twee ponden koughayer voor iederen cubic meter mortel. De derde laege plakwerk zal moeten met beat wit hayer en Mechelsen kalkmoortel aangedreven worden - De pillaeren en de binne mueren van geheel de kerk, vonte huys en sacristijn zullen op de zelve wijze bewerkt worden - Alle de impost lijsten & spiegels der pilaeren zullen regte linie getrokken worden.

Scalie-Bert & Scalien

Art 10 Het scalien bert in soort volgens de begrotings staet zal zijn van 2 1/2 centimeters dikte - Het bert zal genaegeld worden op eene gelijke verdeling van 45 centimeters midde op midde en in de breedte van de plank met drij nagels genoemt dubbele zolder ijzers benagelt en daer naer gedekt met beste scalien, gezegt solenprise hebbende eene betaemelijke dikte, van klinkenden aerd en wel gekloven - De lengte der blaederen moet zijn ten minsten van 25 centimeters op 15 centimeters breedte, en zullen niet meer dan 7 centimeters zigbaeren kant hebben naer dat de zelve zullen geleyd zijn - De ijzeren scalien aeken als ook het dekken van de vurst met zinc van N° 16 de la Vielle montagne, zijn voor rekening van den aennemer.

Glas-werk

Art 11 Al het te gebruyken glas voor de kerk, voorgevel, sacristijn en vonte huys, moet zwaer alf wit glas zijn, zonder vlekken of hoogtens & van de eerste qualiteyt - Den mastique moet saemengestelt zijn uyt eenen kilo lijnolie en eene helft gekookt en de andere helft ongekookt, een kilo gezeyd Blanc de troie en een twintigste ceruse alles op den steen wel door een gewerkt. Iedere ruyt voor dat zij gemastiqueert word met vier ijzeren pantjens vast gezet worden - Den aennemer is gehouden op zijnen kost te erstellen alle de ruyten die door onvoorzigtigheyt of anders kwamen gebroken te worden geduerende den tijd dat het werk duert.

De Gooten

Art 12 De zinc der dakgooten zal moeten zijn N° 16 de la vielle montagne en afleydings buyzen van de zelve qualiteyt N° 12.

Verdere Conditien

Art 13 Alle de te leveren materiaelen of bouwstoffen zullen door het kerk bestuer of hunnen aengestelden ad hoc op de kaey der lossing of naer beliefte der kerk meesters op het kerk hof eerst moeten goedgekeurd zijn voor aleez zij verwerkt mogen worden: en in geval den aennemer eenige onvoldoende materiaelen op het kerk hof kwam te brengen zal hij gehouden zijn op zijnen eigene kost andere volkloende materiaelen bij te haelen en die welke door het kerkbestuer zijn afgekeurd op staende voet van het kerkhof te verweyderen.

Art 14 De kerk fabriek neemt op zich ten haeren koste bij te haelen van alf februarij tot alf maert, met waegens en karren, van Wachtebeke, wijk langerlede of daer niet konnende komen of gelost worden, van den wijk Kalve op gemelde Wachtebeke de volgende uytgedrukte bouw

materialen. 1° kalk en steen 2° Arduin 3° Bazijsk 4° scaliën 5° 't glas 6° ijzer en zink 7° al het hout dat aen de kerk moet vertimmerd worden. - De fabriek belast zich geenszins met het laeden of lossen der waegens, nog met het kaey of strandgeld, en indien er in het laeden of lossen of vervoeren der materiaelen aen de zelve eenige schaede kwam overtekommen, dit alles blijft voor risico van den aennemer.

- Art 15 Wanneer er bij het afbreken of opbouwen der kerk eenige schaede aen het gebouw kwam over te komen door de oorzaak van onvoorzigtigheid van den aennemer of zijne aengestelde, deeze schaede bleyft voor rekening van den aennemer.
- Art 16 De aennemer is gehouden tot als wanneer geheel de kerk zal in het droog zijn, de uytgekapte zijmuuren te beschutten voor regen en wind.
- Art 17 De aennemer zal zijne werken moeten beginnen met den eersten der maend maert 1851 of eerder indien het weder het toelaet, en alle de werkingen zullen moeten afgemaekt zijn voor den laesten dag der maend julius van het zelve jaer. - En kwam de aennemer langer bezig te zijn zal hij voor iederen dag te beginnen van primo augusti aen de kerk fabriek betaelen de boete van 15 francs - Het is aen het kerk bestuer te oordelen of de verdraeging der werken aen gegronde oorzaken moet toegeschreven worden, en in dit geval zal de aennemer de vastgestelde boete niet inloopen.
- Art 18 Wanneer de aennemer kwam te ontbreken aen het uytvoeren zijner werkingen, of in het leveren van materiaelen die niet zijn volgens bestek en conditien, zal hij voor iedere faut de somme van 40 francs aen de fabriek betaelen.
- Art 19 De aennemer zal alle de kosten deezer aenbesteding als zegels, registratie, drukken der bekendmaekingen, afkondigingen en andere tot dees relatief moeten betaelen - Hij zal ook voor het maeken van plan, bestek en opzigt aen den bouwmeester betaelen vier par hondert - De eerste helft wanneer men met het metsel werk boven den grond is, en de tweede helft wanneer het werk voltrokken is.
- Art 20 Voor de verzekering van de volle en getrouwe uytvoering van het werk zal den aennemer op den dag en oogenblik van de aenbesteding van het werk gehouden zijn eenen solvable borg te stellen naer genoegen der kerk meesters, welke met hem solidairlijk als principael verbonden is.
- Art 21 De kerk fabriek bleyft vrij en liber van de aengeduyde werkingen te vermeerderen of te verminderen naer haer goedduncken, en in dit geval naer evenredigheid af te trekken of bij te voegen volgens prijs of stipulatien van den begrotings staet, naer aftrok van de vermindering der aenbesteding - Doch in geval het een of ander bijwerk moest geschieden het welk de 15 francs niet te boven gaet, dit mag den aennemer in geene rekening brengen, zoo ook wanneer er een kleyne werking welke aen het plan of bestek niet tenemaal volkwam wierd agtergelaeten en de 15 francs niet overtreft dit zal aen den aennemer door de fabriek niet worden afgetrokken.
- Art 22 Mits de Parochiaenen mildadiglijk gecontribueert hebben door hunne giften en arbeyd tot het dekken der kosten, zal den aennemer, bij voorkeur aen de vremde, de bewaeme ambachtmans van den Overslag aen zijn werk gebruyken.
- Art 23 Het is de aennemer of zijne aengestelde verboden op zondagen en heyligedagen aen de kerk te werken; en hij zal zorgen buyten de genaemde dagen den ruststoorenden arbeyd geduerende de Goddelijke diensten te doen ophouden.

De Betaelingen

Art 24 Naer aftrok van vijfen twintig hondert francs (2500 francs) op de algemeene somme der aenbesteding welke somme de fabriek aen den aennemer zal betaelen een jaer en dag naer de geheele voltrekking en definitive goedkeuring van alle werkendoor de bevoegde autoriteyt zal het restant van geheel de somme in vier termijnen op de volgende wijze betaelt worden - Eerste termeyn - wanneer alle de fondamenten boven den grond gemetselt zijn zal den aennemer onder behoorlijke quitantie ontvangen een vierde der resterende somme , naer aftrok van een vierde der generale somme welke den steen en den saevel aen de fabriek gekost heeft nempe /1618,50/ - Tweede termeyn - Dit zal aen de aennemer op den zelve voet als het eerste betaelt worden, wanneer rond het werk alle de arduyne dorpels geplaets zijn. - Derde termeyn - Word betaelt op den zelve voet als het eerste wanneer geheel het werk in het droog is en alle de ruyten ingezet zijn. - Vierde termeyn - Wanneer geheel het werk voltrokken is, en door de bevoegde autoriteyt provisoir is overgenomen.

Art 25 Den bureau der kerkmeesters behoud aen zich het recht voor als definitiven aennemer te aenverden, den laesten, nalaesten of alle andere mededingers zonder gehouden te zijn hier van eenige reden te verklaeren.

Art 26 De aenbesteding zal maer definitif gehouden worden naer de bekomene goedkeuring van de bevoegde autoriteyt.

Aldus opgemaakt en vastgesteld in onze buyten gewoone vergadering met bijzonderen oorlof van zijne Hoogwaardigheid den Bisschop, gehouden den 28 september 1800 vijftig.

get. Ed. Steenput - D. Van Bambost - F. Stoop

Goedkeuring door Provincie

Gezien en goedgekeurd door de permanente deputatie van den provintiaelen raed van Oostvlaenderen onder de volgende wijzigen: Dat geene veranderingen aen het goedgekeurd plan zullen mogen worden toegebracht bij de uytwerkingen der werken in het bestek aengeduyd: dat geene meerdere werken te saemen de waerde van drij hondert francs (300F°) te boven gaende zullen mogen worden uytgevoerd zonder vooraf gaende overeenkomst met den aennemer onder onze goedkeuring aengegaen, en dat alle meerdere onkosten zonder onze voorafgaende magtiging gedaen voor rekening van den aennemer zullen bleyven.

Gent den 23 novemb: 1850

Ter ordinantie Den Greffier

- Geteekent Montignij

Registratie

Geresistreerd te Loochristy vier bladen zonder verzending den 23 December 1850. Deel 32, Blad 56 r° vak 4.

ontfangen 2.. 21 begrepen de 30 opcenten

De ontfanger

geteekent Van Olffen.

Bekendmaking der aanbesteding

De volgende bekendmaking der aanbesteding is door de gazetten, kerkgeboden en aenplakkingen volgens Art. 20 (nota) en 42 van het besluit 1809 geschied.

Aenbesteding van vergrootings-werken aen de kerk van den Overslag - Wachtebeke

Den bureau der kerkmeesters der kerkfabriek van Overslag zal door het ministerie van den notaris Bosschaerts te Wachtebeke op maandag 23 December 1850 ten 10 uren 's morgens in het locaal van sieur Antoine Le Point te Wachtebeke, gehuchte Overslag openbaer bij geslotene biedings biljetten en bij opbod aenbesteden bij den hoop en in een enkel lot.

De vergrootings werken aen de kerk van Overslag-Wachtebeke, te doen, namentlijk het verbreedten aen bijde de kanten van vier meters op de lengte der kerk met eene nieuwe sacristijn, doopvont vervaegd aen de oude sacristij, en levering der noodige materiaelen, alles ingevolge het plan, begrootings staet en kohier van lasten behoorlijk goedgekeurd, die ten inzage van één ieder berustende zijn ten kantoore van gezeiden notaris Bosschaerts te Wachtebeke Dorp, als ook bij copie bij gezeiden heer Le Point, te Overslag - Wachtebeke - Begroot naer aftrok der oude materiaelen op 10.836,78 centimes.

Men zeg het voort

Aenbesteding der kerk 23 December 1850

het jaer 1850 den 23 December ten thien ueren 's morgens in het locaal van sieur Antoine Le Point te Wachtebeke gehugt Overslag voor de volgende handeling vastgesteld den dag, uer en plaets bij afkondiging, aenplakking en invoeging in de nieuwsbladeren, ten verzoeke van de heeren Eduard Steenput Pastoor woonende te Wachtebeke en Dyonisius Antonius van Laere landbouwer te Overslag leden van den Bureau der kerkmeesters der kerk fabriek van Overslag, ten dien eynde specialijk tot dies gedelegeert - hebben wij Adolphus Jacobus Bosschaerts openbaer Notaristerresidentie van Wachtebeke kanton Lochrysti arrondissement Gent provincie oost-Vlaenderen ten bij weezen der naer genoemde getuygen, geprocedeerd tot de aanbesteding der vergrootings werken aen de kerk van den Overslag te doen in een lot, achtervolgens het cohier van lasten en bespreken vastgesteld door den kerkraed van Overslag den 28 september 1850 goedgekeurd door de permanente deputatie van den provintiaelen raed van Oostvlaenderen ter date 23 november laest geresistreerd bij relaet als volgt is geresistreerd te Lochrysti den 23 december met vier blaeden zonder verzending 1850 deel 32 blad 56 recto vak 4 ontvangen twee franken een en twintig centimen begrepen de 30 opcenten. De ontfanger / geteekent / Van Olffen , alhier originelijk vertoont, en naer door den instrumenterenden notaris gearafaerd te zijn aen de tegenwoordige gehegt als volgt:

Naer lezing met luideren stem der conditien is er aen het publiek kenbaer gemaekt dat er gieng overgegaen worden tot het aenveerden der soumissien, waer toe er overgegaen is en voorresultaet heeft gehad dat de volgende soumissien zijn ingegeven -

1° Van Albert Plasschaert aennemer te Westdorpe voor zestien duyzend franken	16.000
2° Van Michel Joseph Knappe te Sinay voor twaelf duyzend vijf hondert francs....	12.500
3° Van Constant Ryckaert te Zuid-dorpe voor twaelf duyzend drij hondert zestig francs....	12.360
4° Van Dheeren Thierens en Denijs te St. Nicolaes voor elfduyzend 3 hondert acht en veertig francs...	11.348
5° Van Emanuel Bauwens te Wachtebeke voor elf duyzend twee hondert francs.....	11.200
6° Van J.B. De Leyn te Wachtebeke voor thien duyzend vijf hondert francs.....	10.500
7° Van Francis Rombaut te Wachtebeke voor thien duyzend een hondert francs....	10.100
8° Van Dheer Thoorens aennemer te Selzaete voor 9 duyzend zeven hondert en 25 francs	9.725

Vervolgens is als laesten soumissionaris gebleven gezegde Heer Thoorens met de somme van negen duyzend zeven - hondert vijf en twintig francs.

Daer naer is het te aenbesteden lot opgeroepen bij opbod op negen duyzend francken en met verhooging telkens van thien francken waer van het resultaat is geweest dat op de somme van **negen duizend vijf hondert veertig francs** eerste mijnder is geweest Sieur Francis Rombaut molenmaecker en aennemer van werken te Wachtebeke en met toestemming der tusschen komende heeren kerk meesters als definitiven aennemer verklaert voor de gemelde somme van negen duyzend vijf hondert veertig francs en heeft verklaert zulks te aenveerden.

Waarvan akte

Gedaen ten dage en ter plaetse als ten hoofde in de tegenwoordigheyd van Antonius Le Point negotiant, en Petrus Joannes Cleerens veldwagter beide wonende te Wachtebeke getuigen hier toe aenzogt die deeze benevens de comparanten en mij notaris naer voorlezing hebben geteekent.
/Geteekent. Ed. Steenput - D.A. Van Laere - F. Rombaut - A. Le Point - P.J. Cleeren & A. Bosschaerts notaris.

Geresistreerd te Lochrysti twee bladen zonder verzending den tweeden januarius 1800 een en vijftig, deel 60 blad 45v, vak 1 ontvangen voor regt een franc zeventig centimen uytmaeckende met de 30 opcenten twee francs een en twintig centimen.

Den ontvanger
/ Geteekend Van Olffen.

Goedkeuring door Bestendige Deputatie

Gouvernement De La Flandre Orientale. De bestendige Deputatie van den Provinciaelen raed. Gezien de copy van het Proces verbal van aenbesteding der vergrotings werken der kerk van den Overslag gemeente Wachtebeke - Gezegde aenbesteding gehouden den 23 december 11. door het ministerie van den Notaris Bosschaerts te Wachtebeke.

Besluit:

Boven gemelde aenbesteding word goedgekeurd.

Gend 4 January 1851

/ Getekent/ E. De Jaeger ter ordonnantie Den Greffier Montignij. Voor gelijkvormig afschrift den Greffier der Provintie.

/Getekent/Montignij- Voor gelijkvormig afschrift den Borgemeester van Wachtebeke A. Bosschaerts. Geresistreerd te Loochristij twee bladen zonder renvoie 13 januarij 1851 deel 60. blad 54v vak 3 ontvangen voor regt 46 francs met de dertig opcenten 59 francs 80 centimen.

Den ontvanger
Geteekent Van Olffen.

Bijlage nr. 4: *Ontwerp tot het vergrooten der parochiale kerk van Overslag begrootingstaat der uit te voeren werken (1896)*

EERSTE DEEL
ALGEMEENE VOORWAARDEN

Art. 1. Alle besprekken en voorwaarden van het algemeen lastenboek, goedgekeurd door de Bestendige Deputatie van Oost-Vlaanderen in zitting van 5 april 1890, betrekking hebbende op de onderneming van werken waarvoor hulp gelden door de Provincie Oost-Vlaanderen toegestaan worden zijn aan de tegenwoordige onderneming toepasselijk voor zooveel zij niet gewijzigd zijn door die van dit bijzonder lastboek. Een exemplaar van het algemeen lastenboek, vastgesteld in zitting van den gemeenteraad van den 12 april 1895 is geregistreerd te Lochristye en draagt de volgende melding: Geboekt vier en twintig bladen zonder verzending, den vier en twintigsten april 1800 vijf en negentig, Boek 51 blad 60v9 Ontvangen twee frank veertig centimen. De ontvanger (getekend) De Boes. De aannemers kunnen zich een exemplaar van dit algemeen lastenboek aanschaffen in de bureelen van den Heer Hoofd-Ingenieur Bestuurder van den Provincialen Technischen dienst Kasteellaan 373 te Gent ten prijze van fr. 0.75.

VOORWERP DER ONDERNEMING

Art. 2. De tegenwoordige onderneming heeft voor doel de uitvoering eene bepaalde som, van al de bouwwerken noodig tot het vergrooten van de parochiale kerk van Overslag (Wachtebeke) inbegrepen het opbouwen van den ontworpen toren dit alles volgens de goedgekeurde plans en begrootingstaat.

ALGEMEENE BESCHRIJVING DER WERKEN

Art. 3. De uit te voeren werken bevatten: 1° de afbraak van den tegenwoordigen voorgevel der kerk tot in het diepste der fonderingen, en het maken van een houten schutsel in de plaats van gezegden voorgevel de kerk op geheel hare breedte en hoogte afsluitende; 2° het vergrooten der kerk van 6.00 m lengte door het bouwen van eenen nieuwen voorgevel met toren en het verlengen der zijgevels met nieuw dak, vouten, vensterramen, beplakken der muren, herplaatsen van het bestaande hoogzaal met poortaal enz., enz. dit alles zooals hierboven is gezegd volgens de goedgekeurde plans en begrootingstaat.

MEDEDELING DER PLANS

Art. 4. De plans door de bevoegde overheid goedgekeurd zullen voor aanbesteding ter inzage neergelegd zijn in het pastoreel huis van Overslag (Wachtebeke).

TIJDSTIP VAN BEGIN EN VAN VOLTOOING DER WERKEN

Art. 5. De ondernemer zal gebonden zijn de werken te beginnen zoohaast hij er, door den voorzitter der kerkfabriek, het schriftelijk bevel zal ontvangen hebben. De werken zullen moeten geëindigd zijn binnen het tijdverloop van zes maanden, in foute van welke de ondernemer, op den prijs der onderneming, voor iederen dag vertraging te rekenen van den dag van het verval, eene boete zal ondergaan van vijftien franken. Binnen de acht dagen na het eindigen der werken, zal de ondernemer alle zijn stellingen en materialen, zoo oude als nieuwe, moeten weghalen, het kerkhof zuiveren en vereffenen en volgens zijnen vroegeren staat herstellen.

BETALINGEN

- Art. 6. De prijs der onderneming zal betaald worden bij sommen van vijf duizend franken volgens de vordering van het werk en na aflevering van een certificaat door den bouwkundige bestatigende dat er voor zulke som werken zijn uitgevoerd die voldoen aan de voorschriften van het lastenboek.

REKLAMEN

- Art. 7. De reclamen zullen aan den voorzitter der kerkfabriek schriftelijk moeten gezonden worden binnen de twee dagen hunner voordoening.

WIJZE VAN AANBESTEDING

- Art. 8. De aanbiedingen zullen op zegel zijn en moeten den voorzitter der Kerkfabriek toegezonden worden per aanbevolen brief, ten laatste op den post besteld drij volle dagen voor den gestelden datum der aanbesteding. De aanbiedingen zullen onder dubbelen omslag moeten geplaatst zijn, waarvan de binnenste benevens het adres, de woorden zal dragen (aanbieding voor eene aanbesteding van openbare werken), en de binnenste (aanbieding voor de onderneming der vergrootingswerken van de parochiale kerk van Overslag-Wachtebeke. Het college van Burgemeester en Schepenen der gemeente Wachtebeke, bijgestaan door den Kerkfabriekraad, zal in openbare zitting overgaan tot het openen der aanbiedingen en er proces-verbaal van opstellen. De Kerkfabriek behoudt zich het recht den ondernemer te kiezen die haar de meeste waarborgen oplevert, bijgevolg zal zij niet volstrekt gebonden zijn den laagstenaanbieder aannemer te verklaren. Zelfs kan zij aan de eerste aanbesteding geen gevolg geven en een nieuwe aanbieding uitschrijven. Hare beslissing alsmede het proces verbaal en de aanbiedingen zullen aan de Permanente Deputatie gezonden worden, ten einde hare goedkeuring te bekomen. De aanbieders voor iedere aanbesteding blijven verplicht op voet hunner aanbieding tot na de goedkeuring door de Bestendige Deputatie van de aanbesteding.

VERZEKERING TEGEN ONGEVALLEN, MINIMUM VAN DAGLOON

- Art. 9. De ondernemer zal gehouden zijn alle zijne werklieden, meestergasten, bewakers en andere, te verzekeren tegen ongevallen van allen aard dit voor geheel den duur zijner onderneming, in dit komt van eene verzekeringsmaatschappij het Kerkbestuur..... *gedeeltelijk niet leesbaar*

men oordelen te verzekeren. Vooraleer de werken te beginnen overhandigt de ondernemer een dubbel der verzekeringspolis aan den Hoofdingenieur Bestuurder van den Provinciaalen Technischen Dienst; hij levert na iederen verschenen termijn aan den ambtenaar, die de werken bestuurt en naziet het bewijs der betaling van de premien. De verzekeringspolis bedingt dat :

A. In geval van overlijden veroorzaakt door het ongeluk, indien de verongelukte een of meer kinderen van min dan 16 jaar achterlaat, en in geval van volledige, bestendige en volstrekte ongeschiktheid van allen arbeid, er eene vergoeding van minstens duizendmaal den dagelijkschen loon van den verongelukte verleend wordt. Deze vergoeding mag naar de gevallen, op vier of min groote van de polis bedongen breuken verminderd worden, naar de gevallen wanneer de afgestorvene verongelukte slechts andere erfgenamen nalaat dan kinderen van min dan 16 jaren, of indien de door het ongeluk veroorzaakte bestendige werkongeschiktheid slechts onvolledig is.

B. Voor iederen dag, 't zij werkdag of niet, dat de tijdelijke, door het ongeluk veroorzaakte werkongeschiktheid en heekundige verpleging duren zullen, duur voor welken de polis geen maximum van min dan 200 dagen vaststellen mag, wordt er aan de verongelukte een

vergoeding betaald, minstens gelijk aan drie vierden van zijnen dagelijkschen loon, ofwel dit gelijk aan het gansche bedrag van den loon, voor iederen dag dat dit de volledige ongeschiktheid van arbeid, en aan de helft gedurende de daaropvolgende gedeeltelijke ongeschiktheid. Deze vergoeding wordt betaald zonder vermindering dergene, die later zal kunnen verschuldigd zijn in geval van overlijden of van volledige of gedeeltelijke werkongeschiktheid en zal van deze laatste vergoeding niet mogen afgerekend worden. De polis mag voor den dagelijkschen loon, die als basis voor het vaststellen der vergoedingen dient, een minimum vaststellen, dat niet minder dan vier franken zijn zal. Bovenstaande schikkingen wijzigen de wederzijdsche verhouding van den ondernemer met zijne agenten en werklieden, niet ten opzichte der burgerlijke verantwoordelijkheid, welke de ongelukken gebeurlijk met zich slepen zouden. Nochtans bij gebrek aan eene rechterlijke tusschenkomst, is de ondernemer burgerlijk verantwoordelijk, en blijft hij zulks, als er reden toe bestaat, zelfs na de bepaalde aanvaarding der werken voor de volledige betaling der, door de verzekeringspolis overeenkomstig met de bovengemelde voorschriften, vastgestelde vergoedingen, namenlijk in het geval dat de verzekeringsmaatschappij hare verplichtingen niet zou volbrengen, en in het hetgene dat zekere bedingen der polis deze verplichtingen zouden beperken.

De aanbieders zullen bij hunne aanbieding voegen, onder eenen bijzonderen omslag, dragende de melding : (minimum van dagloon) eene onderteekende en gedagteekende verklaring, gevende het cijfer van het loon, dat zij zich verbinden te betalen aan de werklieden, alsook aan de halve werklieden, 't is te zeggen aan leerlingen, helpers, oude of gebrekkige werklieden der verschillende ambachten hunne onderneming betreffende en dit gedurende den tijd, dat die werklieden zullen gebruikt worden aan de werken, het voorwerp hunner onderneming uitmakende. Al de overtredingen, betrekkelijk het minimum van dagloon zullen vastgesteld worden door processen-verbaal, op te maken door den Besturenden Bouwkundige of het Kerkbestuur (zie artikel 13 (overtredingen) van voormeld algemeen lastenboek. Ten einde het vaststellen der overtredingen te vergemakkelijken zal de aannemer gehouden zijn een bijzonder dagboek te houden en er in elke week op te teekenen de namen der werklieden en nevens elken naam het dagloon wezenlijk betaald per eenheid van tijd; hij zal bovendien verplicht wezen ten voete van ieder blad van het dagboek te schrijven, dat hij de ingeschrevene cijfers waar en echt verklaart en deze verklaring te dagteekenen en te parafeeren. De besturende Bouwkundige, alsook het Kerkbestuur of hun gevolmachtigde, zullen van dit dagboek kennis kunnen nemen telkenmale zij zulks nuttig zullen oordeelen, te dien einde zal de ondernemer het ter hunner beschikking houden gedurende den loop der werken en tot de bepaalde aanvaarding dezer laatsten. De aannemer zal moeten schriftelijk aan het Kerkbestuur laten kennen, de plaats, de dagen, het uur der betalingen. Het Kerkbestuur behoudt zich het recht den aannemer voor te schrijven, de hierboven aangehaalde werklieden te betalen in bijwezen van twee getuigen door het Bestuur aan te wijzen. Er wordt den mededingers herinnerd dat, overeenkomstiglijk de bepalingen van Art. 17. van bovengemeld algemeen lastenboek, de onderhandelaars, waarmede de aannemer zich zou verbinden, in die hoedanigheid door het Bestuur niet zullen herkend worden.

TWEEDE DEEL **MATERIALEN**

Art. 10. De materialen van de afbraak voortkomende zullen eigendom zijn van den ondernemer, uitgezonderd het hoogzaal, poortaal, klokkengestel en werk der horlogie, alsook het steenwerk der bijzondere ingangdeur en de deur zelf die zullen moeten herplaatst worden.

Art. 11. De buiten te gebruiken arduin zal van de soort zijn gezegd (petit granit) en voortkomen van de beste groeven van Soignies, Ecaussines of andere die dezelve hoedanigheid van steen leveren. De arduin der trappen van den torentrap zal voortkomen van de beste groeven van Doornik of omstreken.

- Art. 12. De witte steen van Reffroi zal van de beste soort moeten zijn geheel en al bekapt volgens de bestaande deelen der bijzondere ingang deur.
- Art. 13. De kareelsteen zal van de soort zijn gezegd: Klampsteen en voortkomen van de beste ovens van Rupelmonde, Boom of omstreken of andere die dezelve hoedanigheid van steen leveren. Hij zal gelijk van grootte aan de bestaande zijn.
- Art. 14. De kalk zal voortkomen van de beste ovens van Doornik of omstreken en van de soort zijn gezegd (gewoone waterkalk). De mortel der fonderingen zal samengesteld zijn uit drij deelen kalk, een deel zavel en een deel asch; dien van het opgaande werk met drij deelen kalk en twee deelen zavel. Dien voor het plakwerk der muren zal samengesteld zijn met $\frac{3}{5}$ kalk en $\frac{2}{5}$ zavel met bijvoeging van 12 kilogrammen vulhaar per kubieke meter mortel; voor de leste laag wit vulhaar bezigende.
- Art. 15. Het te gebruiken ijzer voor versiering en andere ankers enz., zal van eerste hoedanigheid en van n° 3 zijn.
- Art. 16. Het te bezigen hout, eik, rooden riga of rood noordsch dennehout zal alles van eerste soort moeten zijn zonder welkdanige fouten.
- Art. 17. De schalien zullen van de soort zijn gezegd (planades) en voortkomen van de beste groeven van Warmifontaine, Herbeumont of andere Belgische groeven die dezelve hoedanigheid van schalien leveren.
- Art. 18. Het glas zal van de soort zijn gezegd (half wit) hebbende 0,003 m dikte, zeer effen zonder holten, bobbels noch blazen.
- Art. 19. De zink nr. 16 der goten zal eene dikte hebben van 0,00108 m en een gewicht per vierkante meter van 7,500 kil., dien van nr. 14 eene dikte van 0,00082 m en een gewicht van 5,500 kilo den vierkante meter.

DERDE DEEL

MANIER VAN UITVOERING DER WERKEN

- Art. 20. Het wegnemen van het orgel met toebehoorten zal door de zorgen van het Kerkbestuur gedaan worden alsook het herplaatsen van hetzelfde. Al de andere afbraak zooals die van den bestaanden gevel, klein toreken, hoogzaal en poortaal zijn ten laste van den ondernemer; hij zal het hoogzaal, poortaal, de steenen der voordeur en de deur zelf bergen binnen een hem aantewijzene plaats en dezelve stuks herplaatsen wanneer de werken het zullen toelaten. De ondernemer zal ten allen gevalle verantwoordelijk zijn voor de schade welke er aan deze stuks zou kunnen overkomen en de zelve ten zijne koste herstellen of geheel te vernieuwen.
- Art. 21. De ondernemer zal ten zijnen kosten eene schuur doen stellen, geheel en al gesloten, met pannen gedoken en van den noodigen vloer voorzien, tot het bergen van den kalk en het bereiden der mortels.
- Art. 22. De ondernemer zal gehouden zijn onder zijn bijzonder toezicht te nemen alle middels van uitvoering noodig om niets te beschadigen of te verflauwen van de deelen der kerk die blijven bestaan en bijzonderlijk die welke onmiddellijk raken aan het nieuw te bouwen deel. Daarom zal de afbraak van den voorgevel met de meeste zorg gebeuren; alle noodige schooren en schragen zullen door den ondernemer geleverd en geplaatst worden om de bogen en de

vensters op te houden, derwijze dat er hoegenaamd geen gevaar besta dezelve te zien beschadigen of gevaar voor het publiek op te leveren. Hij zal daarenboven al zijn werken uitvoeren volgens de regels der kunst en goede bouwwijze overeenkomstig de goedgekeurde plans en volgens de bijzonderheden door den bouwkundige te leveren. Een steeds gemakkelijk en zonder gevaar te bereiken ingang tot de kerk zal door den ondernemer aangesteld worden.

Art. 23. In de fonderingen zal de ondernemer den steen mogen gebruiken van de afbraak voortkomende, op voorwaarde dat ze geheel zijn en op al hunne vlakken zuiver gekuischt en door den bouwkundige daartoe goedgekeurd. Onmiddellijk boven den grond zal er eene eerste en twee lagen hooger eene tweede laag cement geplaatst worden en dat op geheel de breedte en lengte der muren.

Art. 24. Volgens de vordering der werken zal het metselwerkolgevoegd worden met platte voegwerk die hoegenaamd geenen uitsprong op den vlakken muur zullen mogen maken en die met de meeste zorg zullen moeten uitgevoerd worden. Indien er nog voegwerk rond den winter moest gebeuren, zoo zal de ondernemer hetzelfde uitstellen tot de volgende lente, en het dan op zijne kosten doen zonder daarvoor eenige schadeloosstelling te mogen eischen.

Art. 25. Al de vergaringen van het dakwerk zullen met ijzeren vijsbouten of eiken pinnen opgesloten worden; de vergaringen zullen vooren af goed met olieverbstreken worden; de deelen welke op den muur dragen zullen voor hunne plaatsing tweemaal geverfd worden. Al het schrijnwerk zal insgelijks driemaal geverfd of vernist worden. Het ijzerwerk zal tweemaal in het rood minium en tweemaal in het zwart geverfd worden.

Art. 26. De ondernemer zal in iedere nieuw te plaatsen venster een tuimelraam maken ten einde de kerk te verluchten.

Art. 27. De ondernemer zal zorgen dat het tegenwoordig bestaande plankier voor de kerk goed bewaard blijve ten einde hetzelfde kunne dienen als voorloopige vloer der kerk; daarom zal hij het met eene goede laag zavel bedekken en zoo het beschadigd wierd, ten zijnen koste herstellen. Hij zal enkel eenen nieuwen vloer in klinkaert leggen in het deel van den toren dat buiten het plankier zou kunnen vallen en op de plaats waar de gevelmuren gestaan hebben.

Art. 28. De ondernemer zal voor wat de delfwerken der fonderingen en andere gedeelten aangaat zich gedragen volgens de wetten en verordeningen op de kerkhoven en zoo hij deze niet nakwamer persoonlijk de gevolgen van dragen. Het vervoer van de grond tot welke afstand ook is ten laste van den ondernemer.

BIJVOEGSEL AAN HET EERSTE DEEL **BORGSTELLING**

Art. 29. Niemand is tot de aanbesteding toegelaten, indien hij niet op voorhand in de Nationale Bank, eene haerer agentschappen of bij den gemeenteontvanger de som van tweeduizend franken gestort heeft. Zij zal terug gegeven worden na de bepaaldelijke aanvaarding.

MODEL VAN AANBIEDING

Ik ondergetekende (naam en voornaam) aannemer van openbare werken woonende te (stad of gemeente, straat en nummer) verbind mij door de tegenwoordige op mijne roerende en onroerende goederen stiptelijk uit te voeren overeenkomstig de plans, lastenboek en begrootingsstaat, alsook volgens het kohier van lasten, besprekken en voorwaarden, vastgesteld door de Bestendige Deputatie

van Oost-Vlaanderen in zitting van 5 april 1890, alle werken noodig tot het vergrooten der parochiale kerk van Overslag-Wachtebeke dit voor en mits de som van (in volle letters aan te duiden)...
Ik bied voor mijne borg den Heer (naam en voornaam) wonende te (stad of gemeente, straat en nummer) die zich mits deze solidairlijk verbindt met mij als aannemer en tevens vrijwillig afstand doet van alle recht tot uitzondering of bevoordeeling.

Gedaan te de 1800 ..

De Borg
X

De Ondernemer
X

Gezien en goedgekeurd den 6 december 1896 door den Kerkraad in buitengewone zitting, toegestaan door zijne Hoogwaardigheid den Bisschop van Gent.

De secretaris
.. Mattelé

De Leden
A. De Loose
J.B. Goossens
E. Apers
Ch. Steenput

De voorzitter
Ch. Martens

Gezien en goedgekeurd door den gemeenteraad van Wachtebeke in zitting van den 15 december 1896.

De Secretaris
A. Bauwens

De Burgemeester - Voorzitter
Dé. Jos Fermont

Brief van de kerkfabriek van Overslag naar de provincie Oost-Vlaanderen, gemeente Wachtebeke en bisdom Gent.

Buitengewone zitting van den kerkfabriekraad van Wachtebeke Overslag op zesden December achttien honderd zesennegentig, toegestaan door zijne hoogwaardigheid den Bisschop van Gent.

Zijn tegenwoordig de heeren: Martens, voorzitter, De Loose, pastoor, Steenput, Apers en Goossens, leden en Mattelé, lid-secretaris.

De Kerkfabriekraad

Gezien de plans, het bijzonder lastenboek en het bestek tot vergrooing der kerk en tot bouwing van eenen nieuwen toren, volgens eenparige beslissing van den 4 oktober laatstleden opgemaakt door den heer A. Geirnaert, bouwkundige te Gent.

Aangezien de bestaande kerk slechts 18 x 17 = 306 vierkante meters oppervlakte heeft; de bevolking der parochie van 1400 zielen is; bovendien de toeloop van de bewoners der aanpalende wijken van Wachtebeke en Moerbeke welke een uur van hunne wederzijdsche parochiale kerken verwijderd zijn zeer groot is; elken zondag, zelfs in den winter gedurende iedere mis verscheidene personen buiten de kerk moeten staan; dan nog geene middengang in deze laatste hoewel noodzakelijk tot het gemakkelijk verrichten van den dienst kan behouden blijven; dat het bijgevolg volstrekt noodzakelijk is de kerk te vergrooten.

Overwegende dat die vergrooing voor gevolg zal hebben de opbrengst der stoelen welke thans tot meer dan 2000 franken per jaar belooft nog met minstens 200 franken jaarlijks te vermeerderen. Aangezien het huidige torentje dat zich nauwelijks vijf meters boven het dak verheft en van het jaar 1711 dagtekent, zoodanig bouwvallig is dat twee ijzeren staven zijn moeten bijgebracht worden om de instorting te voorkomen; dat het slechts ruimte heeft voor eene klok van 49 centimeters omvang,

te klein dus om door de gansche bevolking der parochie gehoord te worden - in te houden.
Gezien de rekening van het geeindigde en de begrooting van het loopende dienstjaar. Aangezien een inwoner op zich genomen heeft de kosten te spruiten uit den aankoop van den grond welke tot opgang en vergrooting des kerkhofs moet dienen, en een andere de bekostiging des vloers van het nieuw gedeelte der kerk.

Beslist

- 1° De plans, het lastenboek en het bestek hiervoren vermeld worden voorloopig goedgekeurd.
- 2° Eene toelage van 2000 franken wordt aan de gemeente, twee andere elk van 5000 franken worden aan de Provincie en den Staat gevraagd.
- 3° Machtiging wordt gevraagd ten einde de kosten der uitvoering van het voorhandige ontwerp te dekken om
 - a) te beschikken over de som van 900 franken welke op de algemeene Spaarkas is geplaatst
 - b) tot het bedrag eener naamwaarde van 5000 franken niet aan fondatiën verbonden eene inschrijving op het grootboek der Belgische staatsschuld 3% nr. 9544 en 41.809 te verkoopen.
- 4° Indien de openbare aanbesteding der ontworpen werken voor uitslag heeft de ontoereikendheid der bijeengebrachte geldmiddelen aan te toonen zal dit te kort aangevuld worden bij middel van eene leening. Bijzondere machtiging zal desnoods hiertoe naderhand gevraagd worden.
- 5° De tegenwoordige beslissing in viervoudig afschrift vergezeld van de stukken tot het ontwerp behoorende zal tot het bekomen der goedkeuring van de bevoegde overheid aan het College van Burgemeester en Schepenen gezonden worden.

Goedkeuring door gemeenteraad

Gezien en goedgekeurd, de toelage van tweeduizend franken, toegestaan, door den Gemeenteraad van Wachtebeke in zitting van den 15 December 1896.

Bijlage nr. 5: Lastenboek restaureren van gebrandschilderde glasramen en diverse herstellingen aan O.-L.-Vrouwkerk te Wachtebeke-Overslag (1981).

Opdrachtgever: Kerkfabriek van Wachtebeke-Overslag

Ontwerper: Van Rompu Piet

Omschrijving van de werken:

- 1- Voorbereidende werken
- 2- Stukadoorwerken, met afkappen bestaande bepleistering, met plaatsen en wegnemen steigers
- 3- Vensterbanken in tegels, met uitbreken bestaande betegeling, met plaatsen en wegnemen steigers
- 4- Loodafdekking, met plaatsen en wegnemen van steigers
- 5- Ramen in Afzelia, doussie, met loodafdekking, met draai en sluitwerk
- 6- Deuren in de toren in Afzelia, doussie, met behandeling bestaand draai en sluitwerk afmetingen 1,02 x 1,47 m.
- 7- Herstellen aan de ingangdeur sacristie
- 8- Afhangen bestaande deur
- 9- Wijziging van dak aan berging, wijzigen balklaag, afdekplaten, dakbedekking, afdichten van de zijden, plafondafwerking, isolatie
- 10- Klaar glas, uitnemen gebroken ruiten met plaatsen en wegnemen steigers
- 11- Isolerende beglazing
- 12- Veiligheidsglasruiten met plaatsen en wegnemen van steigers
- 13- Gebrandschilderde glasramen, uitnemen, herstellen, aanvullen, herplaatsen, vernieuwen wapeningstaven en brugstaven, vernieuwen van alle lood, met plaatsen en wegnemen steigers met tijdelijke dichting van de openingen
- 14- Schilderen van reeds geschilderd schrijnwerkhout buiten
- 15- Schilderen van reeds geschilderd schrijnwerkhout met vooraf afbranden
- 16- Schilderen reeds geschilderd schrijnwerkhout binnen
- 17- Behandeling en afwerking in kleurhoutbeits
- 18- Schilderen van in de muren ingewerkte staalkonstrukties en smeedwerk, bovenste trede draaitrap, staafsmeedwerken, ankers en raam dokzaal
- 19- Metaliseren en schilderen van staalkonstrukties, met vooraf zandstralen
- 20- Schilderen van gemetaliseerde staalkonstrukties en elementen, goothaken, plaatsen en wegnemen steigers

Raming van de werken 1.315.465 fr

BTW 17% 223.629 fr

Algemeen totaal 1.539.034 fr

GAW nr. 861.31

Bijlage nr. 6: *Uit te voeren werken en herstellingen kerk Overslag 1986-1995*

Gemeente: Wachtebeke

Bestuur: Kerkfabriek Overslag

Gebouw: Parochiekerk Wachtebeke-Overslag

Werk: Herstellingswerken

OVERZICHT UIT TE VOEREN WERKEN

1. Vernieuwen en of herplaatsen leienbedekking
2. Nazicht leienbedekking
3. Lood voor kilgoten
4. Lood voor slabben
5. Metselwerk in baksteen
6. Inbinden van scheuren
7. Vernieuwen kerkportaal en gedenkstenen
8. Blauwe hardsteen
9. Dichten klokkentoren
10. Nieuwe loopbrug
11. Vernieuwen bodem zitbanken
12. Houten deurluiken en deuren
13. Houten vensterramen
14. Houten buitendeuren en poorten
15. Behandelen torenkruis
16. Behandelen topbekroningen
17. Terugplaatsen haan (reeds uitgevoerd)
18. Behandeling van metselwerk in situ
19. Herstel van bepleisterde raamomlijstingen
20. Herstel molures
21. Behandeling kalvarie oostgevel
22. Herschilderen beelden buiten
23. Behandeling metalen ramen
24. Ladder
25. Behandeling Mariabeeld boven inkomportaal
26. Behandeling kruisbeelden oost- en noordgevel toren
27. Verlichting boven inkomportaal

OPZET VAN HET WERK

De herstellingswerken van de kerk O.-L.-Vrouw Geboorte hebben tot opzet de volledige opknapbeurt van het gebouw en de herstelling van bepaalde onderdelen, en behandelen van de elementen tegen verwerking en snelle vervuiling.

A. Het exterieur van de kerk

- Het opknappen omvat het reinigen (en eventueel herstellen en of vernieuwen van bepaalde delen van het dak, de muren, de kruisbeelden en kalvaries, het metaalwerk en het houten schrijnwerk (ramen, poorten, luiken,.....)
Tijdens deze werken zullen zwaar beschadigde delen hersteld worden en totaal beschadigde delen vernieuwd worden.

- Het plaatsen van een bliksemafleider beantwoordend aan de huidige normen.
- Het in de oorspronkelijke toestand brengen van het zwaar verweerde inkomportaal in witsteen.
- Het opknappen en herstellen van glas-in-lood-ramen werd reeds uitgevoerd

B. Het interieur

- Het opknappen van het interieur omvat hoofdzakelijk de houtwormbestrijding van het kaspant en het schalieberd, die vrij ernstig aangetast zijn. Houtdelen met zeer ernstige beschadiging, zodat de stabiliteit niet meer gewaarborgd blijft, moeten vervangen worden door nieuwe houtdelen. De zolder wordt voorzien van een ladder en loopbrug om de toegang te vergemakkelijken voor latere herstellingen of aanpassingen
- De verschillende nivo's van de toren worden gereinigd en hersteld voor wat deuren, luiken en vloeren betreft.
- Voor wat het interieur van de kerk zelf betreft, moeten de houten zitbanken tegen de noord-, zuid- en westgevel voorzien worden van nieuwe bodemplanken, daar deze volledig vernield zijn en de toegang tot de zitbanken onveilig maken.
- Het bezetwerk rond de pilaren in de kerk en onder de zitbanken moet hersteld worden.

Deze globaal vernoemde werken worden in detail beschreven en opgemeten in onderhavig bijzonder bestek H.86.05

Wijze van gunning: openbare aanbesteding

Wijze van prijsbepaling: gemengde opdracht

Opening der inschrijvingen: 30 juni 1994

Uitvoeringstermijn: 100 werkdagen

**Bijlage nr. 7: Lijst parochianen van Overslag opgemaakt tussen 1840-1849
per woning**

Parochianen Overslag dorp Belgisch gedeelte

NAAM - VOORNAAM	GEBJ.	FAMILIEVERBAND	BEROEP
Maesele Josephus	1783	gehuwd	wagenmaker
Vanvlaenderen Francisca	1785	echtgenote	huisvrouw
Maesele Joannes	1814	zoon	wagenmaker
Maesele Franciscus	1816	zoon	wagenmaker
Maesele Bernardus	1819	zoon	wagenmaker
Maesele Theodorus	1821	zoon	wagenmaker
Maesele Antonius	1823	zoon	wagenmaker
Maesele Paulina Sophia	1825	dochter	
Weemaes Ferdinandus	1782	jonge man	smid
Weemaes Isabella	1785	jonge dochter	
Weemaes Philippus	1787	jonge man	smid
Weemaes Josephus	1799	jonge man	paardenmeester
Weemaes Beatrix	1823	jonge dochter	dienstmeid
Van Megroot Eduardus	1822	jonge man	dienstknecht
Michel Constantinus	1801	gehuwd	brigadier
Sebille Rosalia	1803	echtgenote	huisvrouw
Michel Julianus	1828	zoon	
Michel Josephus	1830	zoon	
Michel Victor	1832	zoon	
Michel Augustus	1835	zoon	
Michel Franciscus	1837	zoon	
Michel Carolus	1839	zoon	
Van Overloop Dominicus F.	1780	gehuwd	landbouwer
De Graeve Petronilla	1787	echtgenote	huisvrouw
Van Overloop Albertus	1816	zoon	landbouwer
Van Overloop Amandus	1816	zoon	kleermaker
Van Overloop Regina	1821	dochter	
Van Overloop Maria Theresia	1825	dochter	
Van Overloop Amelia	1828	dochter	
D' hoffermont Carolus	1817	jonge man	dienstbode
Apers Maria Anna	1775	wed. J. Audenaert	particuliere
Van De Putte Ivo	1809	gehuwd	landbouwer
Waelbrecht Rosalia	1811	echtgenote	
Van De Putte Philomena	1841	dochter	
Van De Putte Leocadia	1843	dochter	
Waelbrecht Eduardus	1815	jonge man	landbouwer
Van Bastelaere Eduardus	1804	jonge man	dienstbode

Vilders Antonia	1817	jonge dochter	dienstmeid
De Clercq Jacobus	1819	gehuwd	timmerman
Van Roij Regina	1814	echtgenote	
D'hondt Livina	1790	jonge dochter	spinster
Vercruijse Petronella	1782	wed. De Muynck	particuliere
Van Hil Petrus Bernardus	1764	gehuwd	
Bracke Dominica Antonia	1794	echtgenote	
Gijssel Petrus	1801	gehuwd	timmerman
Willems Seraphina	1805	echtgenote	
Gijssel Joannes	1837	zoon	
Gijssel Engelbertus	1841	zoon	
Haerts Petrus Bernardus	1801	gehuwd	klompenmaker
Van Cleemputte Coleta	1797	echtgenote	
Haerts Juliana	1824	dochter	
Haerts Joannes	1827	zoon	
Haerts Maria Theresia	1832	dochter	
Haerts Albina	1834	dochter	
Haerts Sophia	1837	dochter	
D'hooge Egidius Frans.	1804	gehuwd	kleermaker
Zwartelé Amelia	1794	echtgenote	
D'hooge Eugenia	1834	dochter	
Van Hekke Petrus Franciscus	1784	gehuwd	toeziener
Valcke Dominica	1796	echtgenote	
Vandenabeele Joanna Theresia.	1770	wed. Valke	
Van Hekke Joanna	1826	dochter	
Van Hekke Jacobus	1828	zoon	
Van Hekke Antonius	1829	zoon	
Van Hekke Leopoldus	1836	zoon	
Van Hekke Clementia	1834	dochter	
Van Hekke Desiderius	1838	zoon	
Van Hekke Regina	1816	jonge dochter	dienstmeid
De Keukelaere Adrianus	1784	gehuwd	wever
Van Damme Joanna Petron.	1779	echtgenote	
Vertente Sophia	1833		
Maeseele Joannes	1778	gehuwd	kleermaker
Morangie Anna Cornelia	1782	echtgenote	
Maeseele Josephus	1815	zoon	kleermaker
Maeseele Augustinus	1820	zoon	bakkersknecht
Maeseele Sophia	1823	dochter	
Vossaert Isabella	1761	wed. Verdurme	landbouwster
Verdurme Ferdinandus	1791	zoon	landbouwer
Verdurme Bernardus	1801	zoon	landbouwer

Verdurme Bernardina	1807	dochter	
Verdurme Rosalia	1811	dochter	
Poppe Franciscus	1820	jonge man	dienstbode
Verdurme Franciscus	1830	jonge man	
Bauwens Isabella	1801	wed. A. Mighom	werkvrouw
Mighom Rosalia	1826	jonge dochter	
Mighom Albertus	1834	zoon	
Mighom Desiderius Bern.	1837	zoon	
Mighom Eduardus	1830	zoon	
Vangraefschepen Petronella	1784	wed. Jac. Tacq	particuliere
Tacq Juliana	1824	dochter	
Tacq Desiderius	1811	gehuwd	bakker
Zeegers Anna Catharina	1811	echtgenote	
David Jacobus	1819	jonge man	dienstbode
Vanbastelaere Regina	1826	jonge dochter	dienstmeid
De Letter Mattheus	1799	gehuwd	landbouwer
Neyt Albina	1811	echtgenote	
Neyt Albinus	1808	jonge man	dienstbode
Thoorens Nathalia	1811	jonge dochter	dienstmeid
Geers Pius Marinus	1754	wed.	
Geers Philippus	1810	gehuwd	kleermaker
De Paepe Catharina Josepha	1808	echtgenote	
Geers Delphina	1839	dochter	
Geers Augustinus	1841	zoon	
Geers Maria Catharina	1844	dochter	
Van Laere Francis Ignatius	1786	gehuwd	timmerman
Van Esbeek Joanna Maria	1780	echtgenote	
Spiessens Anna Catharina	1802	jonge dochter	naaister
Van Daele Augustinus	1793	gehuwd	winkelier
Maesele Pelagia	1794	echtgenote	
Coene Rosalia	1830	jonge dochter	kostkoop
De Ceuleneers Joannes B.	1818	jonge man	koster
Vanverdeghe Augustus	1811	jonge man	commis
Kevereyn Martinus	1785	gehuwd	voerman
Haerens Maria Catharina	1817	echtgenote	
Keverijn Stephanina	1842	dochter	
Keegels Monica	1822	jonge dochter	dienstmeid
Van Hekke Sophia	1785	jonge dochter	landbouwster
Van Hekke Dominicus	1786	jonge man	landbouwer
Van Hekke Antonius	1787	jonge man	landbouwer
Van Hekke Christina	1788	jonge dochter	landbouwster

Van Hekke Franciscus	1790	jonge man	landbouwer
Staelens Petrus	1824	jonge man	dienstknecht
Muriart Dominicus	1826	jonge man	dienstknecht
Alloncius Josephus	1786	gehuwd	herbergier
D'hert Bernardina	1796	echtgenote	
Alloncius Euphemia	1815	dochter	
Alloncius Petrus Jacobus	1824	zoon	
Alloncius Antonia	1827	dochter	
Alloncius Andreas	1828	zoon	
Alloncius Joannes	1829	zoon	
Alloncius Augustinus	1831	zoon	
Alloncius Nathalia	1834	dochter	
Alloncius Juliana	1837	dochter	
Alloncius Josephus	1841	zoon	
Zwartelé Petrus	-	gehuwd	herbergier
Walgraeve Frederica	-	echtgenote	
Zwartelé Melania	1826	dochter	
Zwartelé Amelia	1829	dochter	
Zwartelé Amandus	1831	zoon	
Zwartelé Paulina	1834	dochter	
La Courth Amandus	1796	gehuwd	bakker
Walgraeve Maria	1797	echtgenote	
La Courth Leopoldus	1835	zoon	
La Courth Nathalia	1838	dochter	
Schulkens Henricus	1806	wedn.	commis
De Bruycker Casemirus	1806	gehuwd	bakker
Gijsel Dominica	1807	echtgenote	
De Bruycker Leocadia	1842	dochter	
De Bruycker Cordula	1844	dochter	
Zegers Antonia	1819	jonge dochter	dienstmeid
Borgie Carolus Ludovicus	1890	gehuwd	schoenmaker
Le Quy Rosalia	1808	echtgenote	
Borgie Virginea	1839	dochter	
Borgie Julianus	1842	zoon	
Borgie Camillus	1823	zoon	schoenmakerskn.
De Gronkel Fran.Bern.	1809	gehuwd	herbergier
Tacq Rosalia	1815	echtgenote	
De Gronkel Clementia	1835	dochter	
De Gronkel Stephania	1837	dochter	
De Gronkel Melania	1839	dochter	
De Gronkel Augustus	1841	zoon	
De Gronkel Mathildis	1843	dochter	
Vanden Broeck Ursula	1828	dochter	dienstmeid
De Gronkel Prudentia	1845	dochter	
De Gronckel Theopiel	1847	zoon	

Le Point Adolphe Nestor	1849	jonge man	
Le Point Antoine Joseph	1809	gehuwd met wed. de Gronkel	
Stevens Jacobus	1782	gehuwd	herbergier
Van den heden Fran. Pet.	1780	echtgenote	
Stevens Petrus Bernardus	1806	zoon	schoolmeester
Stevens Leopoldus	1809	zoon	
Stevens Maria Theresia	1812	dochter	
Stevens Sophia Constantina	1816	dochter	
Stevens Virginia	1820	dochter	
Stevens Melania	1824	dochter	
Meyvaert Albinus	1811	gehuwd	commis
Van Bastelaere Anasthasia	1812	echtgenote	
Resseghem Joanna Jacoba	1764	wed. Meyvaert	
Van Laere Anna Maria	1785	wed. De Clercq	landbouwster
De Clercq Nicodemus	1811	zoon	zager
De Clercq Juliana	1813	dochter	
De Clercq Joannes	1815	zoon	zager
Zwartelé Antonius	1805	gehuwd	arbeider
Pottelberg Joanna	1805	echtgenote	
Zwartelé Clementia	1840	dochter	
Zwartelé Augustus	1844	zoon	
Geerens Joannes	1796	gehuwd	herbergier
Zwartelé Sophia	1794	echtgenote	
Geerens Carolus	1816	zoon	
Geerens Melania	1818	dochter	
Geerens Joanna	1821	dochter	
Geerens Vitalis	1824	zoon	
Geerens Dorothea	1825	dochter	
Geerens Nathalia	1827	dochter	
Geerens Henrica	1829	dochter	
Geerens Antonius	1831	zoon	
Geerens Dominica	1833	dochter	
Geerens Augustinus	1834	zoon	
Vanreuseele Joanna Maria	1778	wed. J.B. Bracke	spinster
Hillaert Judocus	-	gehuwd	winkelier
Van Den Broeck Theresia	-	echtgenote	
Hillaert Lucia	-	dochter	
Hillaert Antonia	-	dochter	
Hillaert Christina	-	dochter	
Braem Petrus Joannes	1781	gehuwd	schoenmaker
Moerman Catharina	1791	echtgenote	
Braem Josephus	1830	zoon	

Van Duyse Joannes	1816	gehuwd	arbeider
Braem Maria Theresia	1812	echtgenote	
Rifflaert Carolus Albert	1792	gehuwd	luitenant
Notraires Isabella Maria	1795	echtgenote	
Rifflaert Felicitas	1824	dochter	
Rifflaert Coleta	1834	dochter	
Rifflaert Carolus Petrus	1836	zoon	
Blijweert Bernardus Joa.	1799	gehuwd	winkelier
Zenner Cecilia	1812	echtgenote	
Blijweert Ludovicus	1841	zoon	
Blijweert Maria Joanna	1843	dochter	
Baert Jacobus	1778	gehuwd	hovenier
Thierens Carolina	1774	echtgenote	
Baert Petrus	1814	zoon	wever naaister
Baert Rosalia	1817	dochter	
Pieyns Franciscus Bern.	1812	gehuwd	organist
Tacq Melania	1817	echtgenote	
Pieyns Nathalia Josepha	1843	dochter	
Van Achter Sophia	1786	wed. Megroot	poeldenierster poeldenier
Van Megroot Josephus	1820	zoon	
Van Megroot Isabella	1826	dochter	
Van Megroot Coleta	1831	dochter	
Van Cauwenberg Bernardus	1815	wedn.	klompenmaker
Van Bamborst Petrus	1804	gehuwd	houtzager
Van Hecke Melania	1814	echtgenote	
Van Bamborst Dominica	1835	dochter	
Van Bamborst Franciscus	1837	zoon	
Van Bamborst Vitalis	1841	zoon	
Van Bamborst Eduardus	1844	zoon	
Cleyaert Leopoldus	1815	gehuwd	arbeider
Vanden Brande Maria	1802	echtgenote	
De Conink Petrus	1830	zoon	
Cleyaert Livinus	1839	zoon	
Cleyaert Nathalia	1841	dochter	
Cleyaert Philomena	1843	dochter	
Gerres Albertus	1794	gehuwd	arbeider
Migom Joanna	1792	echtgenote	
Gerres Virginia	1826	dochter	
Gerres Petrus	1829	zoon	
Gerres Paulina	1830	dochter	
Gerres Franciscus	1834	zoon	
Gerres Augustinus	1837	zoon	
Gerres Stephania	1838	dochter	
Gerres Jacobus	1841	zoon	

Laroux Franciscus	1796	gehuwd	arbeider
Clauwaert Bernardina	1808	echtgenote	
Laroux Leopoldus	1841	zoon	
Craene Carolus	1797	gehuwd	arbeider
Lammens Joanna Maria	1794	echtgenote	
Craene Petrus Joannes	1834	zoon	
D'hert Livinus	1788	gehuwd	wever
Herschap Petronella	1800	echtgenote	
D'hert Antonius Andreas	1821	zoon	
D'hert Maria Theresia	1823	dochter	
D'hert Franciscus	1825	zoon	
D'hert Eduardus	1827	zoon	
D'hert Maximillianus	1829	zoon	
D'hert Sophia	1831	dochter	
D'hert Rosalia	1837	dochter	
D'hert Augustinus	1839	zoon	
Herschap Christina	1780	wed. Van Acker	arbeidster
Michils Franciscus	1816	jonge man	
Van Acker Petrus Joannes	1826	zoon	
Van Acker Leocadia	1828	dochter	
De Clercq Bernardus	1844	gehuwd	landbouwer
Van Hecke Elisabeth	1802	echtgenote	
De Clercq Maria Theresia	1828	dochter	
De Clercq Ida	1830	dochter	
De Clercq Leopoldus	1833	zoon	
De Clercq Prudentia	1836	dochter	
De Clercq Augustus	1844	zoon	
Bley Petrus		jonge man	dienstbode
Gijzel Petrus	1825	jonge man	dienstbode
Gijzel Bernardus	1829	jonge man	dienstbode
De Rouck Catharina	1821	jonge dochter	dienstbode
Le Point Antonius	1779	gehuwd	ontvanger
Wilbout Augustina	1782	echtgenote	
Le Point Celestina	1815	dochter	
Le Point Antonius	1821	zoon	
Le Point Zoë	1809	vr. Busfi	echtgescheiden
Busfi Augustinus	1843	kind	
Vanden Ameele Bern.Franc.	1816	jonge man	commis
Van Den Berghe Augustus	1814	jonge man	commis
De Pauw Dominicus	1812	jonge man	commis
Migom Jacobus	1810	gehuwd	metser
Genitor Maria Theresia	1819	echtgenote	
Migom Petrus	1844	zoon	

Bauwens Petrus Joannes	1784	wedn.	schoenmaker
Bauwens Ursula	1830	dochter	
Bauwens Eugenia	1832	dochter	
Bauwens Amandus	1835	zoon	
Frederick Maria Jacoba	1768	wed.	arbeidster
Van Acker Franciscus	1787	jonge man	kleermaker
Frederick Bernardus	1813	jonge man	arbeider
Migom Maria	1771	wed. Spiessens	slachter
Spiessens Jacobus	1796	zoon	slachter
Spiessens Joannes	1801	gehuwd	slachter
De Bruyker Livina Jacoba	1803	echtgenote	
Spiessens Virginia	1827	dochter	
Spiessens Joannes Philip.	1831	zoon	
Spiessens Justina	1835	dochter	
Spiessens Augustus	1837	zoon	
Spiessens Antonia	1839	dochter	
Spiessens Aloysius	1843	zoon	
Waelbrecht Antonius	1800	gehuwd	landbouwer
Van Beveren Coleta	1808	echtgenote	
Waelbrecht Rosalia	1840	dochter	
Van Puyvelde Gulielmus	1806	gehuwd	arbeider
Baert Isabella	1806	echtgenote	
Van Megroot Bernardus	1812	gehuwd	poeldenier
Van Nieuwenhuyze Rosalia	1819	echtgenote	
Van Megroot Joannes Fran.	1843	zoon	
Steenput Eduardus	1801	priester	pastoor
Steenput Josephina Joa.	1808	jonkvrouw	huishoudster
Steenput Carolus Joannes	1809	jonge man	particulier
Vervaeet Josephus		wedn.	landbouwer
Vervaeet Livinus		gehuwd	voerman
De Bruyker Beatrix		echtgenote	
Engels Petronilla	1782	wed. Audenaerde	werkvrouw
Engels Rosalia	1820	dochter	werkvrouw
Audenaerde Sophia	1826	dochter	werkvrouw
De Baerdemaeker Regina	1778	wed. De Weerd	werkvrouw
Martens Petrus	1809	jonge man	dienstbode
De Weerd Benignus	1817	jonge man	werkman

Parochianen Overslag dorp Zeelands gedeelte

Diericks Franciscus Ant.	1773	wedn. A. Cruyl	burgemeester
Diericks Antonius Franc.	1815	jonge man	rentenier
Besaen Maria		jonge dochter	huishoudster
Moerdijk Franciscus Corn.	1813	gehuwd	ontvanger
Van Hijfte Amelia	1818	echtgenote	
Moerdijk Augustus	1843	zoon	
Moerdijk Desiderius	1844	zoon	
De Rijcke Francisca	1816	jonge dochter	dienstmeid
Uitendaele Dominicus		gehuwd	koopman
De Buck Antonia	1822	echtgenote	
Uitendaele Eduardus	1847	zoon	
Uitendaele Maria Theresia	1850	dochter	
Pottelberghe Rosalia	1793	wed. Godfr. Verhoozel	landbouwster
Verhoozel Maria	1824	dochter	
Verhoozel Gregorius	1825	zoon	
Verhoozel Eduardus	1827	zoon	
Verhoozel Lucia Joanna	1829	dochter	
Van Pottelberghe Maria Th.	1779	wed. J. Dierick	rentenierster
Mighiels Eugenia	1829	dochter	dienstmeid
David Angelina	1778	wed. Petrus Apers	landbouwster
Apers Rosalia	1809	dochter	
Apers Franciscus	1814	zoon	
Apers Joannes	1819	zoon	
Apers Gregorius	1822	zoon	
Van Hecke Nathalia	1829	dochter	dienstmeid
Van Hijfte Cordula	1811	geh. F. Apers	landbouwster
Apers Rosalia	1848	jonge dochter	
Apers Jacobus Modestus	1849	jonge man	
Waelput Carolus	1789	gehuwd	kuiper
Weemaes Maria	1789	echtgenote	
Waelput Dominicus	1820	zoon	smid
Waelput Antonius	1821	zoon	kuiper
Waelput Albina	1824	dochter	
Thierens Christina Josepha	1775	wed. De Bruycker	bakerinne
De Bruycker Rosalia	1810	dochter	
Spissens Dominicus	1828		
De Bruycker Casimir	1806	gehuwd	bakker
Gijsel Dominica	1807	echtgenote	
De Bruycker Leocadia	1842	dochter	
De Bruycker Cordula	1844	dochter	

Acke Theodorus	1800	gehuwd	metser
Klimminck Sophia	1800	echtgenote	
Acke Ludovicus	1832	zoon	
Acke Melania	1835	dochter	
Acke Desiré	1841	zoon	
Acke Angelina	1842	zoon	
Acke Mathilde	1846	dochter	
Vermandel Catharina Paulina	1800	wed. Steenput	particuliere
Steenput Edu. Eug. Aug.	1825	zoon	ontvanger
Steenput Clementina Am.	1828	dochter	particuliere
Van Bambost Joannes Fran.	1802	gehuwd	landbouwer
Sterck Maria Coleta	1803	echtgenote	
Van Nieuwenhuyzen Petrus	1822	jonge man	koewachter
Temmerman Ludovicus	1822	jonge man	wever
Gijsel Rosalia	1827	jonge dochter	dienstmeid
Timmerman Ludovicus	1816	gehuwd	wever
Baert Godelieve	1818	echtgenote	
Timmerman Rosalia	1849	dochter	
Christiaens Bernardus	1797	gehuwd	landbouwer
Bruggeman Maria Catharina	1794	echtgenote	
Christiaens Maria Theresia	1819	dochter	
Christiaens Melania Sophia	1822	dochter	
Christiaens Ursula	1825	dochter	
Christiaens Petronella Th.	1828	dochter	
Christiaens Prudentia	1830	dochter	
Christiaens Antonius	1834	zoon	
Christiaens Josephus	1799	jonge man	dienstbode
Sinac Dominicus		gehuwd	
Vermast Sophia		echtgenote	
Cornelis Seraphinus	1815	gehuwd	landbouwer
D'hert Blondina	1814	echtgenote	
Cornelis Petrus Joannes	1839	zoon	
Cornelis Dominicus	1840	zoon	
Cornelis Paulina Bernardina	1842	dochter	
Cornelis Josephus	1843	zoon	
Cornelis Josephina Philom.	1844	dochter	
De Moor Paulina	1822	jonge dochter	dienstmeid
Van Megroot Josephus	1819	gehuwd	bode
Penneman Nathalia	1818	echtgenote	
Van Bamborst Damianus	1808	gehuwd	winkelier
Verbiest Isabella	1810	echtgenote	
Van Bamborst Eduardus	1840	zoon	
Van Bamborst Rosalia	1842	dochter	

Van Bamborst Eustachius Henricus	1843	zoon	
Vergauwen Maria	1823	jonge dochter	dienstmeid
Van Bamborst Felomina	1845	dochter	
Van Bamborst Amelia Maria	1847	dochter	
Van Overloop Amelia	-	jonge dochter	
Stevens Henrica	1831	jonge dochter	
Kips Joanna Clara	1775	wed. Mattelé	rentenierster
Mattelé Joannes Marcellus	1816	gehuwd	landbouwer
Van Damme Rosalia	1814	echtgenote	
Schelfhout Livinus	1806	jonge man	dienstbode
Mattelé Desiderius	1846	zoon	
Mattelé Juliana	1848	dochter	
Verplancke Marcellus	1825	jonge man	dienstbode
Janssens Judocus	1803	gehuwd	herbergier
Christiaens Maria Theresia	1802	echtgenote	
D'haese Joannes	1834	zoon	
D'haese Bernardus	1835	zoon	
D'haese Petrus Joannes	1837	zoon	
D'haese Stephania	1839	dochter	
D'haese Maria Antonia	1840	dochter	
Vandersijpt Joanna Theresia	1805	wed. De Craene	arbeidster
De Craene Sophia	1835	dochter	
De Craene Franciscus	1836	zoon	
Gijssel Charles	1808	geh. wed. de Craene	arbeider
Saerens Mattheus	1793	gehuwd	wever
Verhasselt Regina	1787	echtgenote	
Vandermaeren Maria	1839		
Saerens Maria	1824	dochter	
De Clercq Livinus	1792	gehuwd	herbergier
De Letter Dominica	1807	echtgenote	
De Clercq Vitalis	1839	zoon	
Notte Emanuel	1828	jonge man	dienstknecht
		wed. Van Damme	rentenierster
Thierens Franciscus	1804	gehuwd	timmerman
Geysel Barbara	1805	echtgenote	
Maesele Maria	1835	jonge dochter	
Maesele Albertus	1836	jonge man	
Maesele Dominica	1837	jonge dochter	
Thierens Augustinus	1841	zoon	
Thierens Petrus	1827	jonge man	timmerman
Gijssel Carolus	1808	jonge man	arbeider

Van Damme Catharina	70j.	wed. Van Damme	rentenierster
Van De Sompel			dienstmeid
Bleyweert Carolina	1804	wed. De Vlieger	winkelierster
De Vlieger Antonia	1827	dochter	
De Vlieger Sophia Cornelia	1836	dochter	
De Vlieger Leonardus	1840	zoon	
Van den Eeckhout Franciscus	1810	gehuwd	schoolmeester
Bonte Felicitas	1820	echtgenote	
Van den Eeckhout Egidius	1846	zoon	
Van den Eeckhout Nathalia Eufrasina	1847	dochter	
Van den Eeckhout Maria Francisca	1849	dochter	
Van Waes Agatha	1787	wed. De Brauwer	arbeidster
De Brauwer Antonius	1821	zoon	
De Brauwer Maria Theresia	1824	dochter	
De Brauwer Winochus		gehuwd	koehouder
Marlier Catharina	1811	echtgenote	
De Brauwer Agatha	1830	dochter	
De Brauwer Lucia	1835	dochter	
De Brauwer Felomena	1844	dochter	
Bracke Nathalia	-	echg. Benj. Timmerman	
Timmerman Acadia			
Spiessens Maria Theresia	1788	wed. Hemelzoet	arbeidster
Hemelzoet Maximilianus	1816	zoon	arbeider
Hemelzoet Nathalia	1819	dochter	arbeidster
Hemelzoet Theresia	1826	dochter	arbeidster
Hemelzoet Petrus	1830	zoon	
Verhoozele Joannes	1779	gehuwd	landbouwer
Van de Velde Maria Anna	1778	echtgenote	
Verhoozele Bernardus	1782	jonge man	
Vervaeet Joanna Maria	1776	wed. P. Gijssel	timmerman
Gijssel Josephus	1809	zoon	timmerman
Gijssel Augustinus	1811	zoon	timmerman
Gijssel Carolus	1819	zoon	verver
Vermeulen Isabella Maria	1792	wed. P. Genitor	landbouwster
Genitor Theodorus	1821	zoon	
Genitor Rosalia	1823	dochter	
Genitor Melania	1826	dochter	
Genitor Stephanus	1828	zoon	
Genitor Antonia	1832	dochter	
De Wilde Coleta	1782	wed. J.B. Vervaeet	arbeidster
Vervaeet Amelia	1821	dochter	arbeidster

Vandergracht Angelus	1814	gehuwd	arbeider
Talboom Rosalia	1812	echtgenote	
Vandergracht Augustus	1840	zoon	
Vandergracht Nathalia	1843	dochter	
Herschap Catharina		wed. P. van de Moere	
Van De Moere Petrus			
De Baerdemaeker Basilius	1811	gehuwd	arbeider
De Letter Hermenia	1814	echtgenote	
De Baerdemaeker Clementia	1838	dochter	
De Baerdemaeker Vitalis	1840	zoon	
De Baerdemaeker Dominica	1842	dochter	
De Baerdemaeker Albina	1849	dochter	
De Baerdemaeker Pilemina	1848	dochter	
Pollet Petronilla	1792	wed. Vergauwen	arbeidster
Vergauwen Benignus	1824	zoon	
Vergauwen Victoria	1828	dochter	
D'hert Franciscus Jacobus	1768	wedn.	ex schoolmeester
Van Laere Augustinus	1782	gehuwd	landbouwer
Vermeiren Maria Anna	1785	echtgenote	
Bracke Franciscus	1778	gehuwd	arbeider
Veyle Angelina	1783	echtgenote	
Bracke Petrus	1825	zoon	
Bracke Dominica	1832	dochter	
Bracke Virginia	1842	dochter	
Bracke Joannes	1830	zoon	
Bleyaert Carolus Ludovicus	1805	gehuwd	ex soldaat
Roozenblik Willemina	1805	echtgenote	
Thiel Joannes	1833	zoon	
Audenaerde Petrus	1803	gehuwd	zager
Zenner Joanna Livina	1817	echtgenote	
Audenaerde Rosalia	1832	dochter	
Audenaerde Joannes	1836	zoon	
Audenaerde Eduardus	1838	zoon	
Audenaerde Augustinus	1841	zoon	
Audenaerde Dominica	1843	dochter	
Audenaerde Amelia	1848	dochter	
Sinac Joanna Maria	1778	wed. L. Van Driessche	dagloonster
Van Driessche Livina	1808	dochter	dagloonster
D'hondt Petrus Joannes	1802	gehuwd	wever
Van Loo Lucia	1820	echtgenote	
D'hondt Leopoldus	1846	zoon	

Verheeken Maria	1780	wed. Temmerman	achterwaerster
Temmerman Benjamin	1808	zoon	
Temmerman Dominica	1831	dochter	
Teulinck Ludovicus	1811	gehuwd	schoenmaker
Bauwens Maria Theresia	1807	echtgenote	
Teulinck Maria Carolina	1849	dochter	
Teulinck Blondina	1842	dochter	
Teulinck Mathilda	1844	dochter	
Teulinck Rosalia	1847	dochter	
Teulinck Anna	1848	dochter	
Audenaerde Franciscus	1818	gehuwd	zager
De Karre Nathalia	1811	echtgenote	
Gijssel Karel		gehuwd	
De Croock Virginia	1824	echtgenote	
Gijssel Adolphus	1848	zoon	
Pollet Jacobus	1803	gehuwd	arbeider
Zenner Maria Jacoba	1813	echtgenote	
Pollet Livinus	1839	zoon	
Pollet Antonia	1841	dochter	
Pollet Joanna Livina	1843	dochter	
Pollet Cecilia	1845	dochter	
Pollet Sophia	1848	dochter	
Bauwens Petronella	1806	wed.	
Migom Augustinus	1804	gehuwd	arbeider
Bauwens Victoria	1815	echtgenote	
Migom Rosalia	1835	dochter	
Migom Petrus	1836	zoon	

Parochianen Moerbeek-polder

Verstreepen Petrus	1799	gehuwd	landbouwer
Tollenaer Rosalia	1797	echtgenote	
Verstreepen Dominica	1830	dochter	
Verstreepen Joannes Franciscus	1833	zoon	
De Reyke Bernardus Sluis	1812	gehuwd	herbergier Roode
Borm Bernardina	1812	echtgenote	
De Reyke Maria Prudentia	1833	dochter	
De Reyke Petrus Franciscus	1840	zoon	
De Reyke	1844		

Parochianen Varempé-Polder

Mees Emmanuel	1799	gehuwd	schaper
Pollet Sophia	1814	echtgenote	
Mees Fidelia	1841	dochter	
Mees Augustus	1843	zoon	
Pollet Joannes Franciscus	1817	jonge man	arbeider
Pollet Dominica Francisca	1824	jonge dochter	arbeidster
Bruggeman Coleta	1780	wed. De Jonghe	landbouwster
De Jonghe Petrus	1813	zoon	
De Jonghe Maria Catharina	1816	dochter	
De Jonghe Angelina	1822	dochter	
Bruggeman Rosalia	1832		
Riemens Jacobus	1822	jonge man	knecht
Zwartelé Seraphinus	1823	jonge man	knecht
Van Laere Amandus	1829	jonge man	knecht
Peeters Dominicus	1831	jonge man	knecht
Peeters Petrus	1837	jonge man	koewachter
Van Laere Joannes	1790	gehuwd	arbeider
De Cock Petronella Judoca	1791	echtgenote	
Van Laere Petrus	1832	zoon	
Van De Walle Carolus	1804	gehuwd	arbeider
De Wit Francisca	1804	echtgenote	
Van De Walle Petrus	1837	zoon	
Van De Walle Barbara	1839	dochter	
Van De Walle Bernardina	1840	dochter	
Van De Walle Bernardus	1842	zoon	
Simoens Jacoba	1805	jonge dochter	arbeidster
Hospitaal Livina	1816	jonge dochter	arbeidster
Simoens Jacobus	1804	gehuwd	arbeider
Beulaerts Regina	1806	echtgenote	
Simoens Bernardus	1831	zoon	
Simoens Joanna	1836	dochter	
Simoens Carolus Ludovicus	1839	zoon	
Simoens Dominicus	1840	zoon	
Simoens Joannes Franciscus	1842	zoon	
Peeters Bruno	1794	gehuwd	koeboer
Walgraeve Petronilla	1802	echtgenote	
Peeters Dominicus	1830	zoon	
Peeters Melania	1834	dochter	
Peeters Petrus	1837	zoon	
Peeters Maria Theresia	1840	dochter	
Peeters Rosalia	1844	dochter	

Martens Norbertus Josephus	1809	gehuwd	landbouwer
Van Laere Regina	1801	echtgenote	
Martens Sophia	1834	dochter	
Martens Leopoldus	1837	zoon	
Martens Josephus	1840	zoon	
Martens Carolus Ludovicus	1843	zoon	
Bracke Joannes	1818	jonge man	dienstbode
De Craene Carolus Ludovicus	1822	jonge man	dienstbode
Van Puyvelde Carolus	1824	jonge man	dienstbode
Goossens Maria	1815	jonge dochter	dienstbode
De Coninck Decresia	1824	jonge dochter	dienstbode
Van Laere Antonius	1805	gehuwd	landbouwer
Vercruyssen Amelberga	1798	echtgenote	
Van Laere Joannes Baptist	1823	zoon	
Van Laere Felicitas	1824	dochter	
Van Laere Dionysius	1825	zoon	
Van Laere Nathalia	1827	dochter	
Van Laere Franciscus	1830	zoon	
Van Laere Maria Christina	1831	dochter	
Van Laere Leopoldus	1833	zoon	
Van Laere Sophia	1834	dochter	
Van Laere Augustus	1836	zoon	
Van Laere Leocadia	1839	dochter	
Bracke Benjaminus	1814	jonge man	dienstbode
Van Malderen Francisca	1817	jonge dochter	dienstmeid
Van Laere Dominicus Franciscus	1788	gehuwd	landbouwer
Hesters Cecilia	1796	echtgenote	
Van Laere Augustus	1834	zoon	
Van Laere Prudentia	1836	dochter	
Van Laere Modestus	1841	zoon	
De Moor Joannes Franciscus	1820	jonge man	dienstbode
Bracke Josephus	1827	jonge man	koewachter
Bracke Euphemia	1816	jonge dochter	dienstmeid
Hebbelinck Theresia	1824	jonge dochter	dienstmeid
Van Nevelen Francies	1820	jonge man	dienstknecht
Poppe Petrus	1836	jonge man	koewachter
De Clercq Joanna Maria	1769	wed. P. Bracke	landbouwster
Herreman Josephus	1807	jonge man	
Herreman Francisca	1812	dochter	
Langevelde Joannes	1820	jonge man	dienstbode
Apers Carolus	1830	jonge man	koewachter
Van Laere Bernardus	1839	jonge man	koewachter
Buyze Coleta	1775	wed. L. De Clercq	particuliere
De Clercq Regina	1820	jonge dochter	

De Clercq Petrus	1807	gehuwd	landbouwer
Perseyn Coleta	1815	echtgenote	
De Clercq Leo	1841	zoon	
De Clercq Henricus	1844	zoon	
Martain Albertus	1817	jonge man	dienstbode
Veronkel Dorothea	1823	jonge dochter	dienstmeid
Huyen Apollonia	1827	jonge dochter	dienstmeid
De Clercq Eduard	1846	zoon	
De Clercq Regina	1949	dochter	
Goossens Joannes	1804	gehuwd	arbeider
Haentjens Coleta	1806	echtgenote	
Goossens Joanna	1829	dochter	
Goossens Petrus	1831	zoon	
Goossens Barbara	1833	dochter	
Goossens Antonia	1836	dochter	
Goossens Amelia	1837	dochter	
Goossens Jacobus	1839	zoon	
Goossens Seraphinus	1840	zoon	
Goossens Melania	1832	dochter	
Aelbrecht Isabella Catharina	1784	wed. J. Haentjens	werkvrouw
Haentjens Lucia	1808	jonge dochter	werkvrouw
Haentjens Angelina	1818	jonge dochter	
Van Laere Catharina Jacoba	1770	wed. Heysebaert	landbouwster
Heysebaert Petrus	1814	jonge man	
Saerens Regina	1826	jonge dochter	dienstmeid
Emelzoet Isidorus	1834	jonge man	koewachter
Van Roey Francisca	1804	wed. Liv. Bracke	arbeidster
Bracke Dominicus	1825	zoon	
Bracke Joanna Theresia	1829	dochter	
Hamerlinck Victor	1811	gehuwd	koehouder
Annaert Joanna Catharina	1811	echtgenote	
Hamerlinck Hypolite	1842	zoon	
Hamerlinck Desiderius	1843	zoon	
Hamerlinck Francies	1845	zoon	
Hamerlinck Alloysius	1848	zoon	
Hamerlinck Petrus	1848	zoon	
Verplanke Dominicus	1800	gehuwd	arbeider
Vermeulen Dorothea	1809	echtgenote	
Verplanke Ida	1835	dochter	
Verplanke Gregorius	1836	zoon	
Verplanke Amandus	1837	zoon	
Verplanke Melania	1840	dochter	
Verplanke Eduardus	1844	zoon	
Verplanke Frederica	1846	dochter	
Verplanke Prudentia	1849	dochter	

Verdurmen Antonius	1795	gehuwd	landbouwer
Vermeulen Rosalia	1794	echtgenote	
Verdurmen Petronella Jacoba	1826	dochter	
Verdurmen Cordula	1828	dochter	
Verdurmen Casemirus	1834	zoon	
Verdurmen Rosalia	1835	dochter	
Verdurmen Franciscus	1830	zoon	

De Caluwe Joanna Maria		wed. J. D'hondt	arbeidster
D'hondt Coleta	1825	jonge dochter	

Parochianen Varempe'-Polder Drijhoek

Van Bamborst Petrus Franciscus	1770	gehuwd	landbouwer
Reyns Anna Francisca	1772	echtgenote	
Van Bamborst Vitalis	1811	gehuwd	landbouwer
De Bruyne Francisca	1812	echtgenote	
De Gronkel Rosalia	1827	jonge dochter	dienstmeid
De Gronkel Petrus	1823	jonge man	knecht
Temmerman Carolus	1827	jonge man	knecht
Van Rompu Rosalia	1825	huisvrouw van Bambost	
Van Bamborst Charles	1845	zoon	
Van Bamborst Seraphina	1849	dochter	
Basele Catharina	1830	jonge dochter	dienstmeid
Corthals Petrus	1832	jonge man	dienstknecht
Van Laere Petrus	1833	wed. Van Meelen	landbouwer
Van Meelen Joannes Franciscus	1831	zoon	
Van Meelen Lucia	1831	dochter	
Cornelis Petrus	1779	gehuwd	landbouwer
Van Vlaenderen Rosalia	1778	echtgenote	
Cornelis Constantinus	1812	zoon	
Cornelis Leocadia	1813	dochter	
Cornelis Josephus	1817	zoon	
Cornelis Lucia	1821	dochter	
Gijssel Albinus	1823	jonge man	Dienstbode
Cornelis Josephus	1844	zoon	
Cornelis Josephina Philemena	1845	dochter	
De Munck Dominicus	1815	gehuwd	landbouwer
Van Resseghem Idonea	1815	echtgenote	
De Munck Stephania	1843	dochter	
De Munck Nathalia	1845	dochter	
De Munck Augustien	1847	zoon	
De Boe Maria Theresia	1822	jonge dochter	dienstmeid
Waytack Philippus	1820	jonge man	knecht
Steel Hypolitus	1830	jonge man	koewachter

De Munck Franciscus	1849	zoon	
Langevelde Joannes	1820	jonge man	knecht
Travail Joannes	1837	jonge man	koewachter
Apers Nathalia	1831	jonge dochter	meid

Parochianen Varempé-Polder Zeeland

Verdurmen Augustinus	1792	gehuwd	landbouwer
De Clercq Maria Anna	1800	echtgenote	
Verdurmen Ferdinandus	1818	zoon	
Verdurmen Nathalia	1824	dochter	
Verdurmen Joannes	1828	zoon	
Verdurmen Prudentia	1833	dochter	
Verdurmen Anna	1834	dochter	
Verdurmen Catharina	1839	dochter	
Verdurmen Josephina	1844	dochter	
Engels Maria Jacoba	1772	wed. P.J. Borm	landbouwster
Borm Josephus	1810	gehuwd	landbouwer
Greyp Maria Theresia	1811	echtgenote	
Borm Petrus	1800	jonge man	dienstknecht
Haerens Antonia	1837	jonge dochter	
De Boe Maria Theresia	1822	jonge dochter	dienstmeid
Van Waes Franciscus	1831	jonge man	dienstknecht
Borm Amelia	1845	dochter	
Borm Karel Ludovicus	1848	zoon	
Audenaerde Francies	1810	jonge man	knecht
Ellin Josephina	1828	jonge dochter	meid
Ellin Theodore	1834	jonge man	koewachter
Steel Emanuel	1800	geh. wed. De Bruyne	landbouwer
De Bruyne Petrus Franciscus	1809	gehuwd	landbouwer
De Caluwe Catharina	1805	echtgenote	
De Bruyne Stephania	1841	dochter	
De Bruyne Philomena	1844	dochter	
De Koning Theresia	1823	jonge dochter	dienstmeid
Poppe Rosalia	1828	jonge dochter	dienstmeid
Vervaet Augustinus	1823	jonge man	dienstknecht
De Mey Petrus	1821	jonge man	dienstknecht
De Roo Rosalia	1827	jonge dochter	meid
De Blicck	1835	jonge man	koewachter
De Neve Joannes	1820	jonge man	knecht
Haemerlinck Carolus	1809	gehuwd	landbouwer
Lammens Rosalia	1815	echtgenote	
Haemerlinck Antonia	1838	dochter	
Haemerlinck Dorothea	1840	dochter	
Haemerlinck Adolphus	1842	zoon	
Haemerlinck Leo	1846	zoon	

Haemerlinck Stephania	1846	dochter	
De Mets Nathalia	1816	jonge dochter	dienstmeid
De Backer Petrus	1813	jonge man	knecht
Helegeer Joannes	1822	jonge man	knecht
Schaut Dominicus	1827	jonge man	knecht
Schaut Franciscus Xaverius	1832	jonge man	knecht
Van Duize Joannes	1817	jonge man	knecht
Van De Putte Josephus	1828	jonge man	knecht
Burm Coleta	1828	jonge dochter	meid
Cravail Christiaan	1840	jonge man	koewachter
Van De Maere Petrus	1821	jonge man	arbeider
Van Der Gragt Angelus	1813	gehuwd	arbeider
Talboom Rosalia	1812	echtgenote	
Van Der Gragt Augustus	1840	zoon	
Van Der Gragt Maria Theresia	1849	dochter	
Herschap Catharina	1778	wed. P. Moerman	arbeidster
Van De Walle Karolus	-	gehuwd	arbeider
De Witte Francisca	-	echtgenote	
Van De Walle Petrus	1837	zoon	
Van De Walle Barbara	1839	dochter	
Van De Walle Bernardine	1841	dochter	
Van De Walle Bernardus	1843	zoon	
Van De Walle Resina	1845	dochter	
Pollet Joannes Franciscus	1817	gehuwd	arbeider
Van Poucke Rosalia	1816	echtgenote	
Riems Francies	1817	gehuwd	arbeider
Pollet Dominica Francisca	1825	echtgenote	
Riems Coleta	1849	dochter	

Parochianen Moerbeekse polder Belgisch

Van Bastelaere Severinus	1799	gehuwd	landbouwer
Van Acker Joanna	1800	echtgenote	
Van Bastelaere Dominicus	1829	zoon	
Van Bastelaere Petrus	1830	zoon	
Van Bastelaere Leocadia	1834	dochter	
Van Bastelaere Eduardus	1835	zoon	
Van Bastelaere Prudentia	1839	dochter	
Van Bastelaere Carolus	1844	zoon	
Tacq Petrus	1771	gehuwd	landbouwer
Van Acker Sophia	1782	echtgenote	
De Neve Rosalia	1827	dochter	
Tacq Joannes	1811	wedn. De Neve	landbouwer
Herschap Joannes Franciscus	1770	gehuwd	arbeider
Vandenbimd Maria Theresia	1777	echtgenote	

Raes Petrus Jacobus	1804	gehuwd	arbeider
Van Morem Livina	1794	echtgenote	
Meldebeke Maria Theresia	1821	dochter	
Meldebeke Petrus	1833	zoon	
Raes Bernardus	1836	zoon	
Raes Aloysius	1842	zoon	

Parochianen Berdel Gebuurte Belgisch

De Baerdemaecker Coleta	1792	wed. Lippens	arbeidster
Lippens Joannes	1817	jonge man	
Lippens Basilius	1830	jonge man	
Lippens Leopoldus	1834	jonge man	
Poppe Virginia	1820	jonge dochter	
Poppe Joanna Theresia	1819	jonge dochter	
Poppe Petrus	1839	jonge man	
Poppe Bernardus	1842	jonge man	
Lippens Christina	1800	wed. De Jonghe	arbeidster
De Jonghe Augustinus	1836	zoon	
De Jonghe Franciscus	1839	zoon	
De Jonghe Rosalia	1842	dochter	
De Jonghe Delphina	1843	dochter	
Ophals Joannes	1770	wedn. Ducarmon	arbeider
Ophals Maria	1803	dochter	
Ophals Melania	1821	dochter	
Ophals Franciscus	1817	zoon	
Ophals Sophia	1825	dochter	
Ophals Rosalia	1842	dochter	
De Jonghe Francies	1813	gehuwd	arbeider
Mervenie Isabella	1819	echtgenote	
Mervenie Martinus	1817	jonge man	
Van Peteghem Anna Catharina		wed. De Caer	werkvrouw
De Caer Nathalia	1812	dochter	
De Caer Blondina	1815	dochter	
Van Puyvelde Sebastianus	1771	gehuwd	arbeider
Haemelinc Anna Elisabeth	1776	echtgenote	
Van Puyvelde Petrus Antonius	1802	zoon	arbeider
Van Puyvelde Rosalia	1810	wed. D. La Heyne	
Van Puyvelde Angelina	1812	dochter	
Van Puyvelde Dominicus	1821	zoon	arbeider
Minnebo Joannes	1793	gehuwd	arbeider
Haezevoet Anna Catharina	1795	echtgenote	
Minnebo Joanna Jacoba	1817	dochter	

Minnebo Anna Maria	1821	dochter	
Minnebo Joannes	1827	zoon	
Minnebo Maria Christina	1829	dochter	
Minnebo Maria Theresia	1832	dochter	
Minnebo Nathalia	1835	dochter	
Minnebo Stephania	1839	dochter	
Minnebo Coleta	1841	dochter	
Steyaert Bernardus	1808	gehuwd	arbeider
Poppe Coleta	1814	echtgenote	
Steyaert Joania Paulina	1840	dochter	
Steyaert Paulinus Antonius	1843	zoon	
Van Puyvelde Joannes	1816	gehuwd	arbeider
Audenaerde Catharina	1816	echtgenote	
Walgraeve Anna Maria	1775	wed. P. Dejoux	arbeidster
Dejoux Joannes	1803	gehuwd	houtzager
Caes Petronella	1809	echtgenote	
Caes Petrus	1840	jonge man	
Caes Rosalia	1842	jonge dochter	
Dejou Maria Joanna	1806	dochter	werkvrouw
Dejou Dominicus	1817	jonge man	arbeider
De Weerd Petrus Livinus	1808	gehuwd	arbeider
Mervenie Rosalia	1811	echtgenote	
De Weerd Rosalia	1838	dochter	
De Weerd Melania	1840	dochter	
De Caluwaert Petrus		gehuwd	
Dela Ruelle Sophia		echtgenote	
De Caluwaert Clementina	1835	dochter	
De Caluwaert Louis	1836	zoon	
De Caluwaert Virginia	1838	dochter	
De Caluwaert Maria	1840	dochter	
De Caluwaert Paulina	1844	dochter	
Roeland Tersulianus	1809	gehuwd	arbeider
Dejou Amelia	1819	echtgenote	
Dejou Ida	1840	dochter	
Roeland Livinus	1843	zoon	

Parochianen Berdel Gebuurte Zeeland

Audenaerde Jacobus Franciscus	1794	gehuwd	houtzager
Hillaert Maria Jacoba	1794	echtgenote	
Audenaerde Joannes Franciscus	1818	zoon	zager
Audenaerde Ursula	1820	dochter	
Audenaerde Petrus	1822	zoon	zager
Audenaerde Juliana	1824	dochter	

Audenaerde Dominicus	1828	zoon	
Audenaerde Dominica	1830	dochter	
Audenaerde Sophia	1832	dochter	
Audenaerde Carolua Ludovicus	1834	zoon	
Audenaerde Prudentia	1838	dochter	
Audenaerde Livinus	1810	gehuwd	zager
Imschoot Agatha	1813	echtgenote	
Audenaerde Stephania	1844	dochter	
Audenaerde Maria Catharina	1846	dochter	
Audenaerde Prudentia	1848	dochter	
Thierens Joanna Maria		wed. Ant. Naessens	arbeidster
Naessens Joannes		gehuwd	arbeider
Cleyaert Sophia		echtgenote	
Leroux Leopoldus	1840	arm kind	
Apers Jacobus	1812	gehuwd	pachter
Christiaens Carolina	1819	echtgenote	
Apers Eduardus	1843	zoon	
Apers Maria Catharina	1845	dochter	
Apers Pharahilde	1849	dochter	
De La Ruelle Petrus	1775	gehuwd	arbeider
Engels Maria Theresia	1787	echtgenote	
De La Ruelle Carolus	1820	zoon	arbeider
De La Ruelle Petrus	1823	zoon	arbeider
Verhasselt Rosalia	1822	jonge dochter	dienstmeid
De La Ruelle Joannes	1811	gehuwd	arbeider
Van Hecke Rosalia	1810	echtgenote	
De La Ruelle Bernardus	1837	zoon	
De La Ruelle Leopoldus	1839	zoon	
De La Ruelle Petrus	1841	zoon	
De La Ruelle Philomena	1843	dochter	
De La Ruelle Maria Louisa	1849	dochter	
De La Ruelle Jacobus Franciscus	1846	zoon	
De La Heyne Livinus	1806	gehuwd	
De La Ruelle Coleta	1815	echtgenote	
De La Heyne Petrus	1836	zoon	
De La Heyne Leopoldus	1837	zoon	
De La Heyne Augustus	1839	zoon	
De La Heyne Nathalia	1841	dochter	
De La Heyne Eduardus	1843	zoon	
De La Heyne Sophia	1845	dochter	
De La Heyne Rosalia	1849	dochter	
Ophals Maria		wed. Amd. De La Heyne	

De Mey Joannes Baptist	1779	gehuwd	pachter
Goossens Godelieve	1775	echtgenote	
De Nijs Joannes	1813	gehuwd	arbeider
De Mey Dominica	1814	echtgenote	
De Nijs Petrus	1842	zoon	
De Nijs Sophia	1843	dochter	
De Nijs Augustus	1845	zoon	
De Nijs Maria Theresia	1848	dochter	
Burm Joannes Cornelius	1785	gehuwd	bezembinder
Camoen Coleta	1797	echtgenote	
Burm Sophia	1819	dochter	
Burm Joannes Antonius	1822	zoon	
Burm Coleta	1824	dochter	
Burm Angelina	1828	dochter	
Burm Antonia	1830	dochter	
Burm Joannes Franciscus	1831	zoon	
Burm Prudentia	1836	dochter	
Zwartelé Augustinus	1813	gehuwd	arbeider
Van Langevelde Maria Theresia	1823	echtgenote	
Zwartelé Emanuel	1950	zoon	
Audenaerde Petrus Joannes	1810	gehuwd	houtzager
Caes Joanna Maria	1812	echtgenote	
Audenaerde Isabella Livina	1837	dochter	
Audenaerde Nathalia	1838	dochter	
Audenaerde Stephania	1840	dochter	
Audenaerde Adolphus	1841	zoon	
Audenaerde Ursula	1843	dochter	
Audenaerde Agatha	1845	dochter	
Dhert Desiderius	1809	gehuwd	pachter
Noët Frederica	1810	echtgenote	
D'hert Livinus	1841	zoon	
D'hert Rosalia	1844	dochter	
Van de Walle Rosalia	1825	jonge dochter	dienstmeid
Calle Petrus	1800	jonge man	dienstknecht
Schaut Dominicus	1790	gehuwd	pachter
De Coning Anna Catharina	1801	echtgenote	
Schaut Bernardus	1822	zoon	
Schaut Petrus	1824	zoon	
Schaut Rosalia	1830	dochter	
Schaut Joannes	1833	zoon	
De Coninck Bernardus	1817	gehuwd	pachter
Goossens Maria Theresia	1804	echtgenote	
Van Rossem Coleta	1834		
De Coninck Andreas	1827	zoon	
De Coninck Angelina	1830	dochter	
De Coninck Augustus	1846	zoon	

Winne Celestina	1841	dochter	
Winne Ludovicus	1843	zoon	
Quicquelberghe Dominica	1799	wed. P. Migom	werkvrouw
Migom Antonius	1823	zoon	
Migom Joannes	1827	zoon	
Quicquelberghe Ludovicus	1839	zoon	
Saelens Petrus Joannes	1775	gehuwd	bedelaar
Albrecht Maria Theresia	1795	echtgenote	
Van Hecke Petrus Cornelius	1798	gehuwd	pachter
Bruggeman Petronilla Theresia	1803	echtgenote	
Van Hecke Coleta	1833	dochter	
Van Hecke Prudentia	1838	dochter	
Van Hecke Maria	1841	dochter	
Van Hecke Melania	1843	dochter	
Maertelaer Monica	1792	jonge dochter	dienstbode
Thollens Livinus Antonius	1793	jonge man	dienstbode
Verpaele Desiderius	1822	jonge man	dienstbode
Thoorens Bernardus	1812	jonge man	dienstbode
Velleman Joannes	1829	jonge man	dienstbode
De Roeck Francisca	1822	jonge dochter	dienstbode
Audenaerde Joannes Franciscus	1801	gehuwd	arbeider
De Clercq Maria Theresia	1801	echtgenote	
Audenaerde Livinus Franciscus	1826	zoon	
Audenaerde Regina A.	1829	dochter	
Audenaerde Joannes Cornelius	1830	zoon	
Audenaerde Petrus	1833	zoon	
Audenaerde Xaverius	1834	zoon	
Audenaerde Leo	1836	zoon	
Audenaerde Josephus	1837	zoon	
Audenaerde Antonius	1839	zoon	
Audenaerde Carolus Ludovicus	1841	zoon	
De Vos Carolus Ludovicus	1818	gehuwd	arbeider
Van Laere Rosalia	1818	echtgenote	
De Vos Petrus	1844	zoon	
Bracke Josephus	1808	gehuwd	landbouwer
De La Heyne Francisca	1808	echtgenote	
Bracke Nathalia	1836	dochter	
Bracke Jacobus Franciscus	1839	zoon	
Bracke Leo	1841	zoon	
Bracke Eduardus	1844	zoon	
Engelen Marinus	1799	gehuwd	meester
Van Vooren Francisca	1819	echtgenote	
Engelen Ferdinandus	1843	zoon	

Baert Livina	1782	wed. L. De Mulder	werkvrouw
De Mulder Livinus	1811	zoon	arbeider
De Mulder Veyn	1815	zoon	
De Mulder Joannes	1805	gehuwd	arbeider
Herreman Francisca	1801	echtgenote	
De Mulder Judocus	1839	zoon	
Vander Spiegelen Judocus	1899	wedn. Maria De Weerd	arbeider
Vander Spiegelen Norbertus	1824	zoon	arbeider
Vander Spiegelen Petrus	1826	zoon	arbeider
Vander Spiegelen Augustinus	1833	zoon	
Vander Spiegelen Maria Ludovica	1838	dochter	
De Weerd Petronella	1815	jonge dochter	
Van De Velde Joannes Baptista		gehuwd	landbouwer
Van Damme Sophia		echtgenote	
Van Damme Antonia		jonge dochter	dienstbode
Van De Velde Livinus	1840	zoon	
Van Damme Ursula	1835		
Baes Sophia	1795	wed. L. De Mulder	herbergierster
De Mulder Joanna Maria	1823	dochter	
De Mulder Isabella	1825	dochter	
De Mulder Petrus	1826	zoon	
De Mulder Melania	1831	dochter	
De Mulder Rosalia	1834	dochter	
De Mulder Prudentia	1837	dochter	
Van Houcke Josepha Maria		wed. Liv. Gendbrugge	werkvrouw
De Brabander Maria	1831		
De Brabander Antonia	1833		
Gendbrugge Seraphin	1842	zoon	
Van Der Spiegelen Petronilla	1785	wed. Aug. Martens	pachteresse
Martens Carolus	1818	zoon	
Martens Amelia Francisca	1819	dochter	
Martens Nathalia Desideria	1822	dochter	
Martens Eduardus	1824	zoon	
Van Rossem Desiderius	1829		dienstbode

Parochianen Polder Overslag Zeeland

Lecluse Matthias	1787	Wedn. M. Bontinck	landbouwer
Lecluse Blondina	1813	dochter	
Lecluse Petrus Franciscus	1816	zoon	landbouwer
Lecluse Rosalia	1818	dochter	
Lecluse Antonius	1820	zoon	landbouwer
Lecluse Joanna Livina	1823	dochter	
Lecluse Antonia	1828	dochter	
Bontinck Joanna Catharina	1791	jonge dochter	
Van Hootvelde Petrus	1829	jonge man	dienstbode

Bijlage nr. 8: *Inventaris kerk O.-L.-Vrouw-Geboorte Overslag*

NUMMERS

van	tot	
1	338	- 339 kerkstoelen
	339	- preekstoel
	340	- bidstoel
	341	- bidstoel
	342	- volksaltaar
	343	- groot kruisbeeld - missiekruis
	344	- Godslamp
345	348	- kandelaars voor lijkbaar
	349	- kruisbeeld
350	351	- wierookvaten
352	353	- 2 kleine altaren
354	360	- 7 kandelaren
361	362	- 2 sierstukken
	363	- 1 sierstuk
364	366	- 2 kruisbeelden
	367	- 1 Paaskandelaar
368	370	- 3 arnkandelaren
	371	- 1 geluidsinstallatie
372	373	- 2 microfoons
374	377	- 4 geluidsboxen
378	379	- 2 koperen wijwatervaten
380	381	- 2 lampen bij kruisbeeld
382	383	- 2 biechtstoelen
	384	- 1 schilderij (zonder waarde - schilder n/gekend)
385	388	- 4 schilderijen (2.00 x 1.40)
389	390	- 2 kleine offerblokken
	391	- 1 bidstoelofferblok
	392	- 1 kastje voor begrafenissen
	393	- 1 koorbank (linkerzijde)
	394	- 1 koorbank (rechterzijde)
395	397	- 3 koorzetels
	398	- 1 hoofdaltaar
	399	- 1 credotafel
	400	- 1 orgel (doksaal)
	401	- 1 klein orgel
402	403	- 2 leestafels
404	407	- 4 altaarkandelaren
408	411	- 4 grote lantarens rond baldakijn
412	417	- 6 lantaarnkandelaars
418	419	- 2 engelen met lusters
	420	- 1 sacristiebel
	421	- 1 doopvont
	422	- 1 wijwateremmer
	423	- 1 kwispel
	424	- 1 bidstoel
	425	- 1 zetel

	426	- 1 ceremoniestaf	
427	430	- 4 staande kapstokken	
	431	- 1 automatische klok	
432	433	- 3 wierookvaten	
434	436	- 2 missendienaarsstoeltjes	
	437	- 1 draagkruis	
	438	- 1 processiehemel (versleten)	
439	450	- 12 heiligenbeelden	- H. Theresia - H. Barbara - H. Apollonia - H. Anna - H. Maria Onbevlekt ontvangen - H. Jozef - H. Cornelis - H. Nikolaes van Tolentijn - H. Aloysius - H. Antonius - H. Hart van Jezus - O.-L.-Vrouw (buiten aan de kerk)

Niet genummerde stukken:

- 3 relikwieën
- 5 rode misdienaarskleden
- 2 zwarte misdienaarskleden
- 8 gotische kazuifels
- 5 romaanse kazuifels
- 1 altaarvoorhanger (paars)
- 1 lessenvoorhanger (paars)
- 2 stola's (paars)
- 3 albe-hemden (wit)
- 3 vela's en stola's (niet gebruikt)
- 3 bloemenstaanders
- 4 armkandelaars
- 1 processiekleed (oud)
- 2 monstransen
- 3 cibories
- 3 kelken
- 1 antiek doopvontje
- 3 H. Olie-vaatjes
- 1 gaskabel met bus
- liturgische boeken
- 20 processielantaarns met rek
- 1 beeldbaar
- 1 verwarmingsketel met brander
- 1 waterpomp

Goedgekeurd op zitting van de kerkraad op 4 januari 1981
 ondertekend de voorzitter René David, de secretaris pastoor M. Den Hollander.

Aanvullingen op de inventaris van kerkelijke meubilaire goederen.

- schilderij, doek, voorstelling kloosterling studierend, met doodshoofd, vermoedelijk Hieronymus, 19e eeuw, ca. 130x200 cm.
- altaarlessenaar, verzilverd koper, 19e eeuw
- pixis, zilver (geen merken) vermoedelijk 19e eeuw, diameter ca. 5 cm.
- pixis, verzilverd koper, diameter 11,5 x 10 cm.
- offerschaal, koper, onversierd, diameter 25 cm.
- 4 flambouwen, verzilverd metaal, neogotisch, ca. 1900.
- 1 kollekteschaal, koper, met houten steel, ovaal, l. 38 cm.
- 4 kollekteschalen, koper, rond l. 25-27 cm.
- aankleedbeeld O.-L.-Vrouw, hout, 19e eeuw, h. ca. 141 cm.
- reliekhouders:
 - 1 (niet te identificeren heilige), houder zilver + koper, 18e eeuw, 17 x 13,5 cm.
 - Nicolaas van Myra, zilveren houder, met voorstelling van tonnen (cfr. legende), en 3 gouden ballen (cfr. legende), 17e eeuw ?, 8 x 8 cm.
 - Cornelius, zilver, schelpmotieven en C-krullen, 11 x 11 cm.
 - Aloisius, zilver, schelpmotieven + druiventros, 12,5 x 13,5 cm.
 - Jozef, Hubertus, Petrus, zilver, schelpmotieven + C-krullen, 10 x 8 cm.
 - Theresia van Lisieux, begin 20 eeuw, rond met roosjes, 7 cm.
 - houder zonder reliek, 19e eeuw, zilver, 13 x 10,5 cm.
- textiel:
 - 1 kazuifel in brokaatweefsel wit/goud, kruismidden met pelikaanmotief
 - rode koorkap in damast met fluwelen koorkapschild; motief: triniteitssymbool met tetragram; de naam Jahwe in Hebreeuwse lettertekens.
- mantel O.-L.-Vrouw, aankleedbeeld, mechanische tule met borduurwerk + kant in handwerktule

Opgemaakt Gent 7 februari 1984 getekend: Andrea De Kegel, Culturele Attaché.

Bijlage nr. 9: *Brief van inwoners van Bovenhoek naar de Bisschop van Gent om kerkelijk te behoren tot de parochie Overslag (1868).*

AEG Nr. 46

Wachtebeke Bovenhoek den 24 oktober 1868

Aen zijne hoogwaardigheyd den Beschoep van Gend

Mon Signieur

Wij alle in wonders van den bovenhoek verzoeken aen U om volgens het geestelijck te moegen toebehoeren aen Mijnheer de paestoer van den Overslaeg.

Mijn heer de paestoer van Wachtebeke is coentent van ons aef te steppen en mijn heer de paestoer van den Overslag is coentent van ons te aenverden.

Wij vernieuwen noeg eens onze vraege en wij veropen daet deze ons zael toegestaen woerden.

Wij zijn met twintig huyshoudens en roent vijf en zeventieg zielen en wij moeten paseren met lijcken en doepen tusschen de paestoerij en de kerke van Overslag.

Wij zijn maer vijf moenueten vanden Overslag entot een kaerts en van Wachtebeke vijf kaertiers en daer duer gedinkt eens hoe moeilijck het is om onze christelijke pliegten te kwijeten van begraeven en doepen beregten en onze Paesschen te houden en noeg de kinderen te gaen voer hunne eerste commune en wij veropen met de veraendering van den paestier tot Wachtebeke daet deze vraege ons zael toegestaen woerden.

Monsignuer Bischoep van Gend

J.V.D Broecke
Petrus Boone
Gh. Walbrecht
C. Apers
J. De Mulder
E. Van Looy
H. Meulman
Ede. Audenaert

Bijlage nr. 10: Beslissing van kerkraad parochie Overslag tot vergroten en verhogen van de kerk en tot bouw van een nieuwe toren (1877).

Bisdom Gent
Prov. Oostvlaanderen
Gemeente Wachtebeke
Parochie Overslag

Mijnheeren,

De kerkraad van Overslag heeft in zitting van 1ste zondag van october 1877 om gewichtige redenen besloten aanmerkelijke veranderingen toe te brengen aan de kerk, namentlijk

- 1° de kerk te vergroten.
- 2° dezelve te verhoogen.
- 3° een nieuwen toren te bouwen.

Dringend zijn die werken:

- 1° **Vergrooten der kerk.** De kerk van Overslag is nauwelijks groot genoeg voor eene bevolking van 1100 zielen, zoo als blijkt uit de grondteekening der kerk; dat is ook de wezentlijke bevolking. Maar Overslag is omringd van volkrijke wijken, tot de parochie Wachtebeke behoorende, welke nader Overslag zijn dan hunne parochiekerk; ja zelfs de inwoners van sommige dier wijken moeten door Overslag gaan om tot hunne parochiekerk te komen. Dat wordt gedaan in den nood, anders niet. De Belgische bevolking van Overslag en van de naastgelegene Wachtebeeksche wijken bevat eene bevolking van 1500 tot 1700 zielen. Ten bewijze strekke dat de gemeenteschool van Overslag (Wachtebeke) welker gebied zich ook uitstrekt tot de naastbij gelegene wijken van Wachtebeke, eene bevolking bevat, naar de belijdenis des onderwijzers, als van eene gemeente van 16 à 1700 zielen. Daarvoor is de kerk niet groot genoeg.
- 2° **Verhoogen der kerk.** De kerk is te laag van nu af in evenredigheid van hare lengte en hare breedte, dat zal bijzonderlijk het geval zijn wanneer eens de kerk vergroot wordt. Dat ware nog het minste, maar de vochtigheid veroorzaakt door de samenpakking der adems der aanwezigen, maakt de plaats ongezond voor het volk en ongevoegelijk daarenboven voor de godsdienstige plechtigheden. Het linnen op het altaar wordt gedurende den dienst zoo nat als waere het door het water getrokken en de h. hostie zelf wordt bijna onhandelbaar, wat zekerlijk te betreuren is.
- 3° **Bouwen van een nieuwen toren.** Bij het eerste zicht blijkt voor den toeschouwer dat dit van allergrootste noodzakelijkheid is. Zoo zeer bouwvallig is de toren, dat hij sinds lange jaren door ijzeren staven moet ondersteund worden van twee kanten, wil hij niet door den minsten wind omgeworpen worden. Dit alles schijnt ons genoegzaam te staven de noodwendigheid der beaamde veranderingen; meerdere uitbreidingen er van kunnen des nodig, bijgebracht worden.

Maar nu, waar de noodige gelden gevonden tot bedoelde vergrooting enz.? De kerkfabriek is bereid haar de grootste, de uiterste opofferingen te getroosten. Zij heeft omtrent tien duizend francs in kas, met de gelden ingeschreven op het grootboek.....

Hetgeen nog voor de laatste betaling kan bijkomen en de afbraak	5 000
Met toelating kunnen wij eën stuk land verkoopen, verpacht 180 fr	5 000
Wij hoopen door vrijwillige inschrijving der parochianen enz... ..	4 000

6 000

30 000

Dit alles zonder nadeel der gefondeerde diensten.

Er blijven volgens het bestek nog 40.000 fr over; maar er blijft ook nog de gemeente, de provincie en de staat.

De gemeente. Ware het te veel eischen wanneer wij van de gemeente tien duizend franks zouden verzoeken? Men overwege: de gemeente Wachtebeke heeft tot hier toe niets gedaan voor de parochie Overslag; ten bewijze zij en de kerk- en de gemeenterekening; wij spreken van kerk en pastorijs. De pastorijs van Wachtebeke is gebouwd ten geheele, of ten grootsten deele door de gemeente. De onderhoud van kerk en pastorijs te Overslag valt op de kerk alleen; dat is niet het geval te Wachtebeke, in tegendeel, men zie het budget. De pastoor van Wachtebeke geniet eene bijlage van de gemeente. Dat is niet het geval voor Overslag, waar de pastoor die van de kerk **tot nu toe** moet ontvangen.

Dit een en ander doet ons de vaste hoop koesteren dat wij door het gemeentebestuur van Wachtebeke niet zullen te leur gesteld worden in onze billijke eischen; de parochianen immers van Overslag betalen hunne lasten, zoowel als die van Wachtebeke, en hebben dus aanspraak tot de zelfde rechten. Wel zal men kunnen zeggen dat de parochie Overslag zich uitstrekt over een deel van Zeeland. Dat neemt niet weg dat wij eene parochie uitmaken van Oost-Vlaanderen en van de gemeente Wachtebeke; en indien de ingezetenen van Overslag Zeeland hier ter kerke komen, dragen zij bij in de lasten der kerk en zouden wij, zonder hun, over eene zoo aanmerkelijke som als 30.000 fr niet kunnen beschikken. Overigens wij hebben trouw in de goede gevoelens van den gemeenteraad van Wachtebeke.

Wat de dertigduizend overige franken betreft, wij twijfelen er geenszins aan of de provincie en de staat zullen ons die niet weigeren. Wij hebben tot hiertoe zoo weinig gevraagd, de veranderingen zijn zoo dringend en de parochie draagt voor zoo veel bij, ja zelfs over hare krachten, dat het niet mogelijk schijnt dat haar vanwege het staats- en provinciaal bestuur zou kunnen geweigerd worden wat zij vraagt.

In de vaste hoop berustende dat onze bede zal aanhoord en ingewilligd worden, hebben wij de eer te zijn Mijneheeren,

Uwe dienaren

De kerkraad van Overslag

Gedaan te Overslag den 1sten zondag van 8^{br} 1877

De voorzitter

get. D. van Bambost

De Leden:

(geteckend) P.J. Gevaert Pastoor

Steenput

D. Mattelé

... van Bambost

P.V. Bambost

Aan

Het Provinciaal bestuur

Van Oostvlaanderen

Bijlage nr. 11: *Brief aan de Bisschop van Gent om parochie Overslag zelfstand te laten los van parochie Wachtebeke*

“Gevende alhier te kennen als dat wij in de possessie zijn van ruym 130 jaren en aan onze kercke en de Gonne (Zone) van Zuiddorpe, Kerkelijk sijn geweest de menschen die gewoont en noch wonen in de huysen derGonne met de Limietscheydinge van desen jaere 1770 syn gecomen aen Coninginnens bodem.

Ten tweede hebben de ghemeynthe van den Overslagh en Zuyddorpe ten Jaere 1707 gebouwt hunne nieuwe kercke, waartoe sy veel schulden hebben moeten maecten voor soo een kleyne gemeente, en dat het vierde paert van de parochie van Wachtebeke van de omwoonders, alle Sondaghen en heiligidaghen den goddelycke dienst komen horen van dientijdt af, tot nu noch daeghelycks, om dies wille hunne parochie groote en wijt light uytgestreckt, en veel parochianen sterck zijn en bij ons veel gemakkelijker bedient worden van de H. Sacramenten en horen van het wort Godts.

Ten derde hebben we alhier eenen last van arme menschen, en alle jaren tot kort comen om deselve te onderhouden, gelijk wij komen aantoonen bij het doen van de jaerlijcksche rekeninghen. Over den selven armen an alle jaeren eenen generalen ommeganck moeten doen, en de ghemeente om den, selven armen te onderhouden, ja zelf diveirsche reisen bij syn Hoogweerdigheid onsen tegenwoordighen Bisschop hebben gebedeld om een aalmoese voor onse armen, die ons noyt voorbij gesonden en heeft, maer telcken keere een gift gegeven heeft om de arme mensen te onderhouden. En als van ons worden afgetrocken die inwoonders woonende nu op deselve limieten syn wij noch minder in staet, om onse armen te onderhouden, want de goederen die de armen compiterende syn liggen al op Staten bodem, die belast met grote en sware lasten, daer maer een weynich jaerlijcks van overschiet, sodat somtijds tot ons leetwesen, we souden moeten zien, dat de arme menschen hun souden adresseren bij de ghereformeerden om van hun onderhouden te worden, daar sy zelf wel toe aangesocht zijn, om bij hen te komen en dat het somtijds te vreesen soude sijn van te veranderen van religie.

Ten vierde worden wij alhier bedient van de Eerw. paters Recoletten die geen vaste inkomsten en trecken van thienden of andersints, maar hun goede diensten voor ons doen in het bedienen van de H. Sacramenten en die ook moeten leven op aalmoesen en sijn deselve alhier ghestelt in den jaere 1692 van den alsdan wesende Bisschop om de plaetse te bekleden als pastoors van Zuiddorpe enden Overslagh.

Ghelijk het klaarblijckelijk is, dat in den jaere 1634 den eersten pastoor op Zuyddorpe is ghekomen, na de verlossinge van de waters, die als dan ook was pastoor van den Overslagh en de selve plaetsen altijd van pastoors bedient tot in den jaere 1692 synde als dan gheweest pastoor van Zuyddorpe en Overslagh G. Claeys, soo dat het sonne klaer is dat die huysen die nu tegenwoordigh op de limieten staen en de inwoonders vandenselve noyt onder de parochie van Wachtebeke en hebben ghehoort of van de pastoor van het voorn. Wachtebeke sijn bedient gheweest, het blijktt ook met de register op de dootboeken dat in den jaere 1660 alhier begraven is Pieter Kieps, koster van den Overslagh, en in den jaere 1679 mede selve eerw. Paters dese plaetse commen bedienen, als pasters met die conditie dat sijne voorn. Hoogweerdigheydt voor deselve paters souden bouwen een huys om daer te wonen en hetselve huys altijd onderhouden. Gelijk tegenwoordigh noch ghedaen wordt door sijn Hoogw. onsen tegenwoordighe Bosschop, met die conditie dat de Gemeentenaren selve paters moesten onderhouden, en soo ons dat deel van ons oude Gemeentenaeren onttrokken wordt, hetgeen wij niet en betrouwen, soo sullen het kleijn overblijvende gemeente niet in staet zijn omdeselve eerw. Paters te konnen onderhouden en sullen dieselve paters altijd belast sijn om die mensen te bedienen, ja zelfs die kinderen moeten instrueren, bereyt maken tot het doen van hun 1e communie, want die mensen en sullen hunne kinders naer Wachtebeke niet senden, hetgeen een groot ure vandaer is om naer de leeringhe te gaen. Het blijktt ook gelijk wij oock noch konnen aantoonen dat de polder van St. Elooi (Eloy) oock altijd ghestaan heeft onder de pastoors van Zuyddorpe en den Overslagh en oock altijd parochie van Zuyddorpe is gheweest en met het tractaet van Limietscheidinghe is gekomen aan de koninck van Spagnien in den jaere 1669 en nochthans altijd gebleven kerkelijk van den Overslagh tot heden toe, sonder veranderinghe.

Eyndelijk betrouwend op de Goedheydt van den Eerw. Pastoor van Steckene, onsen tegenwoordigen Heer landsdeken onder wiesen gehoorzaamheydt wij staan dat hij ten onsen voordeel sal believe te rescriberen en onsen dringende noodt aan sijne voornoemde Hoogw. te kunnen geven, betrouwende zijn voorn. Hoogw. de saecken op den ouden voet sal laeten op de overhonderjarighe possessie.

(*t is de gratie enz.....)

RAG, Archief bisdom, nr. B2546/5

XIX. HERKOMST ILLUSTRATIES

Acke André: 93

ACL: 24, 26, 30, 35, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50

AEG: 18, 19

Audenaert Augusta: 101

De Laender Georges: 21

De Letter Elza: 63, 79, 99

De Baets Aimé: 78

De Laruelle Albert: 90, 107, 108

De Buck Gustaaf: 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 105, 106

GAA: 5, 17

GAW: 6, 22a

Hesters Paul: 13, 22, 25, 27, 28, 29, 31, 32, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 61, 62, 64, 65, 68, 70,
76, 77, 91, 92, 98, 104, 108a, 108b, 109, 110, 111, 114, 115, 116, 118, 119,
122, 123

Klooster Zelzate: 96

Martens Ria: 16, 112

Noë M.L.: 75

Plasschaert Michel: 88, 89

RAG: 2, 3, 4, 20

Roets Achiel: 86, 103

Spanhove Roger: 87, 117, 120, 121

St.-Laurensklok: 71, 85, 100, 102

Van Nieuwenhuyze Achiel: 113

Van Bambost Romain: 66, 67, 69, 81, 82

Verhoene Gy: KLI (voorblad), KLI, KLII, KLIII, 33, 34, 36, 37

Vervaeet Albert: 60, 73, 74, 84, 84a, 94, 95

Wed. Van Puyvelde: 80, 113a.

XX. INHOUD EN BLADWIJZER

VOORWOORD	5
TOELICHTING	9
GESCHIEDENIS VAN DE PAROCHIE OVERSLAG EN HAAR KERK	11
I. Overslag, landschap en bewoning	11
1. Evolutie van het landschap	11
2. Vroegste bewoningsfase	11
3. Meest recente bewoningsfase	12
II. Ontstaan van de aangrenzende parochies	19
1. Ontstaan van de parochie Zuiddorpe (NL)	19
2. Ontstaan van de parochie Wachtebeke (B)	21
3. Ontstaan van de parochie Moerbeke-Waas (B)	24
4. Ontstaan van de parochie Stekene (B)	26
5. Ontstaan van de parochie Koewacht (B en NL)	27
6. Ontstaan van de parochie Kruisstraat (B)	30
7. Ontstaan van de parochie Westdorpe (NL)	32
8. Ontstaan van de parochie Beoostenblij (NL)	33
III. Voorgeschiedenis van het ontstaan van de parochie Overslag	37
1. Grensscheiding tussen de Noordelijke - en Zuidelijke Nederlanden ..	37
2. Verbod om de Rooms-katholieke godsdienst te beoefenen in de Noordelijke Nederlanden	37
3. Oprichting van de noodkerken in de grensstreek der Zuidelijke Nederlanden	37
4. Oprichting van een grenskapel op de wijk Overslag te Wachtebeke ..	38
5. Grensafbakening van de parochie Overslag	39
GROEI VAN HET KERKGEBOUW VAN OVERSLAG	41
IV. De eerste kerk in steen op Overslag (1711-1712)	41
1. Het bouwen van de eerste stenen kerk op Overslag (1711-1712)	41
2. Wie was bisschop Philippe Erard van der Noot?	41
3. Geleidelijke verbeteringen en afwerking van de kerk van Overslag (18de eeuw)	45
4. Tijdens de Franse Revolutie (1792-1804)	46
5. Enkele kleine herstellingen vóór de grote verbouwing (1ste helft 19de eeuw)	46
6. Verbouwing van het oksaal (1849)	47

V.	Vergroten van de kerk van Overslag (1849-1851)	49
1.	Aanzet tot de verbouwing van de kerk van Overslag (1849)	49
2.	Eerste plannen tot verbouwing van de kerk (1850)	50
3.	Afkeuring van het eerste plan. Een tweede plan wordt opgemaakt	50
4.	Pogingen om aan de nodige gelden te geraken	52
5.	Goedkeuring en subsidies	52
6.	Openbare aanbesteding van de vergroting van de kerk (december 1850)	53
7.	Inkomsten van stoelgeld dienstig om de onkosten van de verbouwing te helpen dragen	53
8.	Inwijding van de kerk door Mgr. L.J. Delebecque (8 september 1851)	55
9.	Kleine verbouwingen en onderhoud (1850-1876)	55
VI.	Pogingen tot tweede verbouwing van kerk en tot bouw van nieuwe toren (1876)	57
1.	Verzoekschrift tot verbouwing van de kerk te Overslag (1876)	57
2.	Aanvraag tot subsidie door de gemeente verworpen (1877-1878)	57
3.	Bisschoppelijke Commissie van Monumenten verwerpt het plan (1878)	58
4.	Noodherstellingen aan dak en toren (1880)	59
5.	Werken aan het kerkgebouw in de periode 1877-1896	59
VII.	Grote verbouwing tot vergroting van de kerk (1896)	63
1.	Start van de grote verbouwing aan de kerk van Overslag (1896)	63
2.	Wat omvatten de werken aan de kerk van Overslag? (1896)	64
3.	Wat kostten de werken?	64
4.	Bijkomende werken door de verbouwing	65
5.	Inwijding van de vernieuwde kerk (14 mei 1900)	66
VIII.	Werken aan de kerk in de 20ste eeuw	67
1.	Bijkomend werk aan de toren	67
2.	Gekleurde glasramen in de kerk van Overslag	67
3.	De klok na de oorlog 1940-45	67
4.	Herstellingen en renovatie in de jaren 1960-1975	69
5.	Grote herstellingen in 1977	69
6.	Herschilderen van het interieur van de kerk (1980)	71
7.	Herstelling van de glasramen in de kerk van Overslag (1981-1989) ..	72
8.	Problemen met de torenhaan	73
9.	Grote renovatie en herstellingen aan de kerk en de toren (1986-1995)	73
IX.	Het kerkhof van Overslag	77
1.	Het kerkhof vóór 1800	77
2.	Diverse werken en veranderingen aan het kerkhof	78
3.	Het “beenderhuys” (knekelhuis)	81

4.	Hoe is het knekelhuis ontstaan?	81
5.	Het “vagevuur” achter de kerk	81
	a. De geloofsleer over het vagevuur	82
	b. Voorstellingen van het vagevuur	86
	c. Het “vagevuur” aan de kerk van Overslag	86
	d. Gebruik van het “vagevuur”	87
	e. Toestand van het “vagevuur” in Overslag	88
X.	Rondleiding in en rond de kerk van Overslag anno 1995	89
	1. Westergevel en toren	89
	2. Wandeling rond de kerk	89
	3. Kruisbeeld en heiligenbeelden in het middenschip	90
	4. Het hoofdaltaar met tabernakel in het priesterkoor	95
	5. De glasramen in de absis	97
	6. De zijaltaren	97
	7. Doopvont en kleurramen	97
	8. De predikstoel, de kruiswegstaties en het orgel	98
	9. Vier schilderijen	102
XI.	Relieken, beelden, meubilair, ornamenten in de kerk van Overslag (1711-1995)	107
	1. Relikwieën	107
	2. Heiligenbeelden (1711-1905)	107
	3. Beelden in de kerk van Overslag (1906)	109
	4. Kruisweg	110
	5. Zilver- en koperwerk	110
	6. Houtwerk	112
	7. Predikstoel in de kerk van Overslag (1906)	115
	8. Linnen, stoffering	115
	9. Vlaggen	116
	10. Urwerk in de toren	116
	11. Schilderijen in de kerk van Overslag	117
	12. Orgel	117
	13. Inventarissen van het kerkmeubilair	118
XII.	Legaten en schenkingen aan de kerk van Overslag	121
	1. Algemeen	121
	2. Wie waren die legatoren (weldoeners) ten gunste van de kerk van Overslag?	121
XIII.	Bedienaars van de kerk, pastoors en geestelijken	129
	Deel 1: Pastoors en parochiepriesters van Overslag	129
	1. Overgang pastoors van Zuiddorpe naar pastoors van Overslag	129
	2. Paters Recolletten	129
	3. Pastoors en parochiepriesters van Overslag vanaf 1808 tot 1995	136

Deel 2: Personeel in dienst van liturgie en pastorie	149
1. Koster en organisten	149
2. Personeel in dienst van de liturgische vieringen	153
a. De kerkbaljuw (suisse)	153
b. De huishoudsters van de pastoors	155
c. Zangkoor	155
d. Jongerenvieringen met ritmische muziek	156
e. Jongeren-misviering in de kerk van Overslag	158
f. Jongerenkoor	159
g. Het huidig parochiaal koor	159
Deel 3: Priesters en religieuzen afkomstig uit Overslag	160
1. Diocesane Priesters	160
2. Religieuzen tevens priester of broeder	162
3. Zusters Religieuzen	166
Deel 4: Scholen en kloostergemeenschappen op Overslag	171
a. De gemeenteschool van Overslag (1843-1975)	171
b. Dames Bernardinnen en de meisjesschool (1904-1927)	171
c. Zusters H. Vincentius a Paulo van Wachtebeke (1927-1986)	173
d. De Nederlandse school op Overslag	174
XIV. Confreries en Gilden, Bonden en Verenigingen	176
Deel 1: Oudste confreries en gilden	176
1. Sint-Sebastiaansgilde	176
a. Vanwaar komt de naam Sint-Sebastiaansgilde?	176
b. Eerste vermelding van schutterij op Overslag	176
c. Aangepaste statuten van de Sint-Sebastiaansgilde op Overslag (1714)	177
d. Brand in de kerk van Overslag en Sebastiaansaltaar	180
e. Kleine aanpassing van het reglement met grote gevolgen	182
f. De gilde-baljuw	182
g. Plaats van het schuttershof	182
h. De voornaamste altijd wederkerende onkosten	183
i. Hernieuwing van de statuten 1778 en 1806	185
j. Verloop van de teerdag en de koningsschieting	185
k. Andere bijzonderheden over de gildewerking	186
l. Koningen van de Sint-Sebastiaansgilde te Overslag 1881-1995	188
2. Gilde van de H. Cornelius	190
a. Eerste leden van deze confrerie	192
b. Statuten van de St.-Corneliusgilde (1721)	192
3. Confrerie van het Heilige Sacrament	196
a. Ontstaan van de confrerie (1853)	196
b. De statuten	196
c. De leden van de confrerie	201
d. Verslag van het jubileum ter ere van Joseph L'Ecluse	204
e. Toespraak bij de uitvaart van Edgard Apers, hoofdman van de Confrerie (1934)	207

f. Confrerie van H. Sacrament nog bloeiend in 1972	209
Deel 2: Congregaties en godsdienstige bonden	209
1. Congregatie van Onze-Lieve-Vrouw	209
2. Congregatie der jongmans	212
3. De H. Hartbond	214
4. Geestelijk verbond om de godslasteringen en de verwensingen uyt te roeien	214
5. Bond van de H. Apollonia	215
6. De wekelijkse kruisweg	215
Deel 3: Katholieke verenigingen	216
1. De Katholieke Vrouwenbond, Boerinnenbond, K.V.L.V.	216
a. De katholieke Vrouwenbond	216
b. De Boerinnenbond	216
c. Katholiek Vormingswerk Landelijke Vrouwen (K.V.L.V.)	217
2. De K.L.J.	217
XV. De pastorie	221
1. Verkoop van het pastoriegebouw aan het bisdom Gent	221
2. Herkomst van de hof en de dreef van de pastorie	221
3. Andere schenkingen in de 18e eeuw voor de pastorie of voor het meubilair	222
4. Evolutie van de pastorie	223
5. Bouw van een nieuwe pastorie op Overslag (1860)	223
6. Openbare aanbesteding voor het bouwen van een nieuwe pastorie op Overslag	224
7. Obligaties om de kosten van nieuwgebouwde pastorie te bekostigen	225
XVI. De parochiezaal	227
a. Ontstaan van de parochiezaal	227
b. Opening en inwijding van de parochiezaal (1934)	227
c. Snoopy	227
d. Aanpassing van de parochiezaal aan de noodwendigheden van de tijd	229
XVII. Eindnoten	231
XVIII. Bijlagen	237
Bijlage 1: Aanvraag bij de Bisschop van Gent voor een nieuwe kapel in de wijk Koewacht (1680)	237
Bijlage 2: Verzoekschrift tegen het oprichten van een nieuwe kerk in een schuur te Zuiddorpe (1777)	238
Bijlage 3: Voorwaarden van aanbesteding van kerk van O.-L.-Vrouw-Geboorte Overslag (1850)	239
Bijlage 4: Ontwerp tot het vergroten der parochiale kerk van Overslag begrotingsstaat der uit te voeren werken (1896)	246

Bijlage 5:	Lastenboek restaureren van gebrandschilderde glasramen en diverse herstellingen aan O.-L.-Vrouwkerk te Wachtebeke-Overslag (1981)	253
Bijlage 6:	Uit te voeren werken en herstellingen kerk Overslag 1986-1995	254
Bijlage 7:	Lijst parochianen van Overslag opgemaakt tussen 1840-1849 per woning	256
Bijlage 8:	Inventaris kerk O.-L.-Vrouw-Geboorte Overslag	282
Bijlage 9:	Brief van inwoners van Bovenhoek naar de Bisschop van Gent om kerkelijk te behoren tot de parochie Overslag (1868)	285
Bijlage 10:	Beslissing van kerkraad parochie Overslag tot vergroten en verhogen van de kerk en tot bouw van een nieuwe toren (1877)	286
Bijlage 11:	Brief aan de Bisschop van Gent om parochie Overslag zelfstandig te laten, los van parochie Wachtebeke	288
XIX.	Herkomst illustraties	291
XX.	Inhoud	293
Deel 2		
Omer Van Puyvelde	299

**OMER VAN PUYVELDE
(1912-1980)**

Omer Van Puyvelde op latere leeftijd

WOORD VOORAF

“Niemand is sant in eigen land”... Geen groot mens wordt in zijn eigen land, in zijn eigen streek, in zijn eigen dorp gewaardeerd, laat staan geëerd.

Hoe dikwijls hebben we deze oude spreuk al gehoord, en minder vaak, maar toch, ook gelezen? Helaas wordt ze ook meestal bewaarheid. Hoewel ik reeds lang van de uitzonderlijke carrière van Omer Van Puyvelde lucht had gekregen, is het nooit bij mij opgekomen iets over hem te publiceren in de uitgaven van onze Heemkundige Kring. Al op twintigjarige leeftijd, misschien zelfs vroeger, las ik het gedrukte programma van het orgelconcert dat hij hier te Wachtebeke in de Sint-Catharinakerk ten gehore bracht bij de inwijding van het nieuwe orgel. Na de oorlog trad hij op met zijn kamerkoor Crescendo in de toenmalige bioscoopzaal ‘Pax’ aan de Smishoek, waar nu de ‘Nopri’ gevestigd is. Het werd een nooit gezien succes voor een enthousiast en overtalrijk publiek. En toch heeft niemand er ooit aan gedacht even na te gaan wie deze geboren Wachtebekenaar toch wel was, en wat hij zo allemaal op zijn palmares zou gehad hebben. Zelfs de geruchtmakende en met veel inspanningen georganiseerde vieringen van onze plaatselijke toondichter en harmonie-dirigent Camiel Saman brachten niemand op het idee om toch eens de neus aan het venster te steken, om te zien of er buitenshuis misschien ook iets waar te nemen viel.

Een paar jaren geleden schudde een artikel in Het Nieuwsblad mij eindelijk uit mijn inertie. “Huldeconcert - DIRECTEUR EN COMPONIST VAN PUYVELDE HERDACHT - Borstbeeld krijgt ereplaats”, zo luidde de titel van het artikel. Het huldeconcert werd mogelijk door de samenwerking van heel wat artisten en verenigingen, waaronder ook de ‘Stichting Omer Van Puyvelde Crescendo v.z.w., met zetel aan de Rooseveltlaan 347 te Gent’. Toen dit jaar de gelegenheid kwam om in ons jaarboek uitvoerig over Omer Van Puyvelde uit te weiden, dacht ik alle nuttige gegevens op dit adres aan te treffen. Hoewel vele dorpsgenoten vaag van zijn bestaan en zelfs van zijn reputatie afwisten, kon niemand hier toch enig concreet element aanbrengen waarop men kon steunen.

Op 10 april van dit jaar trok ik dus naar de Rooseveltlaan. Wat een desillusie ! De panden die gingen vanaf de nummers 347 tot 353, waren afgebroken, en men was doende een nieuw en reusachtig appartementsgebouw op te trekken ! Al bij al had ik nog ietwat geluk: een buitenkomende dame die mijn consternatie opmerkte, gaf mij de raad de Muziekacademie in Ledeberg op te zoeken, maar waar die gevestigd was wist ze er niet bij te vertellen. De politieagenten die bivakkeerden in het Ledebergs dienstencentrum op het grote plein - het vroegere gemeentehuis - wisten al van niet beter. Een vriendelijke dame verwees mij naar de Harmoniestraat: de naam alleen al, zei ze, had me op die gedachte kunnen doen komen. Maar ook zij had het mis voor. Toen ik teleurgesteld het blokje om liep, stootte ik in de Onderwijsstraat op het schoolgebouw waar ook de Muziekacademie gevestigd is. Een zeer voorkomende heer heeft me daar het adres bezorgd van de zoon van Omer Van Puyvelde, Remi. Wij kunnen niet nalaten hem en zijn familie hier te danken voor de welwillendheid die zij aan de dag legden, toen ik hen kon uiteenzetten wat de bedoeling was. De heer Remi Van Puyvelde heeft me niet alleen zeer vriendelijk ontvangen, hij heeft mij spontaan bepaalde documenten ter inzage gegeven, die door hun zeldzaamheid alleen een hoge waarde hebben. Hij moet wel een grenzeloos vertrouwen hebben gehad in de mensen van

Wachtebeke en van de Heemkundige Kring, om die stukken zomaar uit handen te geven. Tot mijn niet geringe verbazing scheen hij onze gemeente ook nog goed te kennen, hoewel hij hier geen Van Puyvelde meer onder zijn rechtstreekse familie mag rekenen. Dat dit boekje eindelijk tot stand kan komen, kan voor het grootste deel aan zijn bereidheid toegeschreven worden. Hij gaf mij ook de broodnodige schriftelijke toestemming om het voorhanden zijnde archief van zijn vader in te kijken.

Die bedoeling, waarvan hierboven sprake, kan vele facetten vertonen. Ik beperk mij hier tot de hoofdlijn; ik voeg er onmiddellijk bij dat de Heemkundige Kring er aan denkt die lijn verder door te trekken en daaraan praktische en blijvende consequenties te verbinden. Hiervoor is het echter onontbeerlijk dat er medewerking zou komen vanwege verschillende en verscheiden Wachtebeekse instanties. Ik bedoel hier in de eerste plaats het Gemeentebestuur, en daarbij heel wat plaatselijke culturele organisaties. Bovendien zal het zonder meer noodzakelijk zijn ook een beroep te doen op artiesten en culturele werkers van buiten onze eigen kleine kring.

Het is echter te vroeg om daarover nu reeds plannen te maken. Het belangrijkste oogmerk van deze bijdrage bestaat er in de mens en kunstenaar Van Puyvelde te plaatsen waar hij thuishoort in zijn eigen geboorteplaats: nog meer gewaardeerd en bewonderd dan in de kunstenaars- en culturele kringen van onze provincie, van Vlaanderen en van ver over de grenzen heen. Ik ben er van overtuigd dat iedere Wachtebekenaar, bij het lezen van hetgeen volgt, er fier over zal zijn dat de geboren artiest, en tevens de sociaalvoelende en hard werkende man, die Van Puyvelde was, tenslotte ook iemand was van bij ons.

Het was echter noodzakelijk nog meer details over Omer Van Puyvelde aan de weet te komen. Een toeval heeft me hierbij geholpen. Mijn goede vriend en fanatiek muzikliefhebber Jos Bracke heeft onder zijn familieleden een heel bekend organist, Kristiaan Seynhave, die trouwens nog deze maand in de kerk van Overslag meewerkt aan de opvoering van het Requiem van Fauré. ('Den Overslag' is uit dit boekje niet weg te denken, zo blijkt). Dezelfde Kristiaan Seynhave heeft ooit prijzen behaald bij de concours die door de 'Orgelcyclus Omer Van Puyvelde' ingericht werden. Via hem kwam ik in contact met mevrouw Bérénice De Pauw, zelf ooit bekende operazangeres en nu beheerder van de 'Stichting Omer Van Puyvelde'. Over deze stichting hebben wij het later nog. Deze dame heeft Omer Van Puyvelde van heel nabij gekend en meegemaakt. Wij kunnen haar niet genoeg danken voor de onschatbare informatie, doorweven met bijzonderheden die misschien door niemand meer gekend zijn, die zij ons op de meest gastvrije en werkelijk charmante manier heeft doorgespeeld. Zij zette ons ook op weg naar de Koninklijke Bibliotheek te Brussel en naar het Archief en Museum Vlaamse Cultuur te Antwerpen.

Bovendien stelde zij ons in het bezit van een door de kunstenaar geschreven partituur, die elders in dit boekje afgebeeld wordt, en liet zij toe dat in haar huis te Laarne foto's werden genomen van het borstbeeld en het geschilderd portret van de componist. Terzelfder tijd werd ook een mooie afbeelding van het orgel van de Sint-Pieterskerk te Gent, waarop Van Puyvelde jaren lang speelde, in hetzelfde huis gefotografeerd.

Over foto's gesproken: hoeft het gezegd dat Gustaaf De Buck nog eens bereid gevonden

werd om mij daarvoor naar Laarne te vergezellen. Voor de zoveelste keer deed hij dat ook weerom helemaal belangeloos: rijk zal de man nooit worden. Wij danken hem van ganser harte - en als ik zeg: wij, dan bedoel ik niet alleen het bestuur van onze Kring, maar alle leden. De bijdragen van Gustaaf De Buck zijn in praktisch alle uitgaven van de Heemkundige Kring te vinden.

Een woord van dank ook aan Vicaris-generaal Emeritus Roets voor de tips die hij gaf, en ook aan onze Pastoor Ryckaert, die zonder tegenstribbelen inzage toestond in het Liber Memorialis van de beide parochies Overslag en Wachtebeke-centrum, waarover hij de zorg heeft.

Omdat ik niet graag gelijk wie zou vergeten, dank ik iedereen die mij, door een woord hier, een opgediepte herinnering daar, of daar bovenop nog een hint, geholpen heeft het geheel op een begrijpelijke wijze aan mekaar te naaien.

Wies Creve
3 november 1995.

OVERSLAG...

EEN DORP?... EEN “LEEFGEMEENSCHAP”?...

SCHRIJLINGS OP DE STAATSGRENS TUSSEN NEDERLAND EN BELGIË?

OF TUSSEN ZEELAND EN VLAANDEREN?

OF TUSSEN AXEL EN WACHTEBEKE?

OF TOCH HELEMAAL ALLEEN... OVERSLAG?

Wij proberen daarop geen antwoord te geven. Wij kunnen toch maar constateren dat daar, vier, vijf kilometer ten noorden van het centrum van Wachtebeke, iets ‘speciaals’ aan de hand is. Lieden uit andere streken van onszelfde Vlaanderen wrijven ietwat ongelovig in de ogen als men er hen op wijst dat de kerk van de parochie wel “op België” staat, maar even zo goed parochiekerk van de “Ollanders” is...

‘Den Overslag’ vormt in elk geval toch een zeer gesloten en aparte gemeenschap over de staatsgrens heen. Belgisch Overslag heeft altijd gepoogd een zekere ‘onafhankelijkheid’ ten overstaan van de gemeente Wachtebeke te bewaren. Nederlands Overslag is heel lang een zelfstandige gemeente geweest. Nu het, na de fusie, onder de gemeente Axel ressorteert, vormt het toch nog, met het Belgisch deel daarbij, een aaneengeregen troep woningen, waarvan de bewoners zich evenzeer allen dezelfde ‘Overslagsen’ voelen.

Het is hier niet de plaats om daarop nader in te gaan, maar deze unieke situatie geeft ook soms aanleiding tot moeilijkheden bij opzoekingen. Er zijn bijvoorbeeld mensen in België gevestigd, van wie de personalia niet in de Wachtebeekse ‘Burgerlijke Stand’ te vinden zijn, omdat ze in Nederland geboren werden. Het omgekeerde valt natuurlijk even vaak voor. Bij navraag stuit men dan ook op de opmerking: ‘Dat kan wel, maar ‘t zal misschien ‘n “Hollander” geweest zijn !’. Het ganse leven ligt daar aan beide kanten van de grens verstrengeld. Toch nogal verwonderlijk, als men bedenkt hoe gesloten die grens lange tijd is geweest. De ouderen onder ons herinneren zich toch nog als van gisteren de tijd, dat men een hele bundel papieren nodig had om daar aan “het kantoor” met de wagen over de Streep te geraken. Het gevoel van eigenheid moet daar op Overslag wel heel sterk geweest zijn... Dit alles om er op te wijzen dat het hier niet gaat over nationaliteiten, maar wel om mensen ‘van Overslag’.

En op die Overslag schijnt de muze van de muziek haar geliefkoosd buitenverblijf gevonden te hebben.

Als jonge knaap, toen ik nog college liep te Gent, keek ik vol bewondering, en zelfs met ontzag, op naar de dirigent en de zangers van de Schola Cantorum van de Sint-Baafskathedraal. De zangertjes die nog secundaire jaren liepen, werden gevormd, ik zou haast zeggen gedruild, bij ons in het Sint-Lievenscollege. Ikzelf, samen met nog enkele jongens uit Wachtebeke, en ook vele anderen ‘van den buiten’, waren daar internen. Als zodanig waren wij in die (oorlogs)jaren van de Schola uitgesloten: in de weekeinden

moesten wij immers naar huis en konden wij met geen middelen op de zondagen naar de kathedraal komen om daar de diensten op te luisteren.

Stel u mijn verbazing en ook wel fierheid voor, wanneer ik daar vernam dat de Schola Cantorum, die vandaag de dag nog altijd bestaat en bedrijvig is, werd gesticht door Eerwaarde Heer Van Laere, een Wachtebeeks priester. Neen, niet die uit de Molenhoek, die trouwens ook leraar was aan het Sint-Lievenscollege in die tijd. Een 'Overslagers' !

In geen jaren heb ik verder daaraan gedacht. Tot onlangs Vicaris-generaal Emeritus Roets mij dezelfde opmerking maakte. Ik heb hem dan ook gevraagd iets naders hieromtrent op te snorren. Bij het bisdom en het kapittel van Sint-Baafs is hij daarvoor zeker het beste geplaatst. Op Overslag zelf vond ik tot nu toe niemand die mij iets over die priester Van Laere wist te vertellen.

Vanwege de Vicaris-generaal kwam ik heel wat meer personalia over deze uitzonderlijke man te weten. Hij werd op Overslag geboren op 2 juli 1899, en te Gent op 14 juni 1924 tot priester gewijd. Na zijn studies aan het Lemmensinstituut, waar hij tot laureaat werd uitgeroepen, werd hij benoemd tot leraar van 'gewijde muziek' aan het bisschoppelijk grootseminarie van Gent, en tegelijk tot leraar aan het Sint-Lievenscollege, waar hij ook woonde. Daar stichtte hij de 'Schola Cantorum' van de Sint-Baafskathedraal, die hij ook dirigeerde. Naderhand is hij pastoor geweest te Landegem (1943-1947) en daarna te Waarschoot tot 1955. Op 16 november 1979 is hij te Sint-Niklaas overleden. Wij zijn van plan om te gelegener tijd wel iets meer over deze begaafde man te publiceren.

Maar ook reeds ietwat vroeger zweefde de muze op Overslag rond. Op het overlijdensbericht van Aimé Van Bambost lezen wij dat hij reeds in 1924 koster-organist werd in de parochiekerk aldaar. Hoe oud was hij dan eigenlijk? Juist: achttien jaar ! Dat is toch wel uitzonderlijk jong voor een dergelijke baan. En zoals men weet is het daarbij niet gebleven. Jaren, decennia lang, in goede en kwade dagen, heeft het muziekleven op Overslag rond Aimé geleefd. Hoewel hij het in 1987 - hij was toen 81 jaar oud, draai gewoon even de cijfertjes om - voor bekeken hield, laat zijn invloed op het muzikale leven in de gemeente zich nog altijd voelen via zijn zonen.

Ontegensprekelijk hebben zowel priester Van Laere als Aimé Van Bambost recht op onze waardering voor wat zij tot stand gebracht hebben, ten koste van veel tijd en inspanningen, soms ondanks tegenwerking die ze ondervonden.

Tegelijk met de twee musici die we hier noemden, raakte de muze op Overslag een knaapje, over wie we op de volgende pagina's neerschrijven wat we over hem te weten kwamen. Wij vragen ons af of ze elkaar eigenlijk niet gekend hebben? Hier beginnen wij te boek te stellen wat wij over Omer Van Puyvelde vonden...

Twee onuitputtelijke bronnen hebben we niet of maar gedeeltelijk aangeboord. We zijn niet gaan snuffelen in de Koninklijke Bibliotheek, de Albertina, te Brussel. Daar zijn alle partituren en manuscripten van composities opgeslagen. En omdat onze kennis op dat gebied praktisch onbestaande is, achten we dat een gegronde reden om hierop niet verder in te gaan. Indien hiervoor serieuze interesse zou bestaan, dient dit omvangrijk bestand onderzocht te worden door iemand die muziek kan 'lezen' en weet wat hij daar onder handen heeft.

Anderzijds hebben we in het Archief en Museum van en voor de Vlaamse Cultuur (AMVC) te Antwerpen een stapel documentatie gevonden, veel hoger en omvangrijker dan wij hadden durven hopen. Het is duidelijk dat wij uit de niet minder dan 25 dikke mappen en ordners die wij daar aantreffen, alleen de meest interessante stukken hebben geraadpleegd en eventueel overgenomen.

Wij troffen daar een onoverzienbare correspondentie aan. Daaruit valt hier en daar wel een wetenswaardigheid te rapen. En het is werkelijk verbazend vast te stellen met hoeveel zeer bekende personen en kunstenaars Omer Van Puyvelde in briefwisseling was.

We vinden daar brieven van Robert Herberigs - die, terloops gezegd, gewoon calligrafisch schreef -, Renaat Verbruggen, Leonce Gras, Pieter Leemans, Renaat Veremans, Mgr. Vijverman (toen directeur van het Lemmensinstituut)... en we noemen er hier maar enkele, die ons in de stapels brieven toevallig in handen kwamen.

Verder vonden we daar zijn eigen studieboeken, het manuscript in 2 delen, samen 348 bladzijden, van de cursus Muziekgeschiedenis die Van Puyvelde zelf schreef en doceerde. Een hoop knipsels uit de kranten die zijn werk bespraken, archieven van de Ledebergse Muziekacademie, juryverslagen die hij opmaakte bij provinciale zangtornooien, dagordes en vergaderingen van de Provinciale Commissie voor Muziek, de boekhouding van het koor Crescendo, de afrekeningen van de ontvangen auteursrechten (nu worden die door SABAM geregeld, vroeger heette dat NVVA - Nationale Vereniging voor Auteursrechten), een verzameling gedrukte programma's van bijna alle optredens die hij in heel Vlaanderen vanaf 1947 tot 1975 met Crescendo heeft verzorgd.

Daarnaast ontbreekt ook niet een dik pak stukken die aantonen dat hij ook zijn voorzitterschap van de Kustersbond van het Bisdom Gent ter harte nam. Hierin vonden wij zelfs een aan dit bisdom gerichte brief, waarin hij aandrong op betere financiële en sociale regelingen voor de onderbetaalde kusters in grotere en kleinere parochiekerken: allen, schreef hij, waren verplicht om naar een bijverdienste uit te zien.

Hoewel mij werd verzekerd dat in het archief te Antwerpen geen muziekmanuscripten opgenomen waren, vind ik er toch nog vijf, die wellicht nooit uitgegeven werden, maar wel uitgevoerd. De datum staat er bij vermeld: 27 mei 1975. Ik vind het toch wel gepast hier de titels te laten volgen: 'De Zeven Woorden [van Christus aan het kruis ongetwijfeld], een handschrift zonder titel, waarin ik als eerste tekstwoord 'Kerstnacht' kon lezen, 'Laetentur Coeli' en 'Sanctus et Benedictus'. Ik twijfel er aan of het stuk dat ik als laatste vond bij dezelfde gelegenheid werd gebracht: 'Ik wil nu gaan trekken...' op tekst van Fonne Mannaerts.

Voeg daarbij nog enkele (onvolledige) dagboeken en dan komt vanzelf de vraag op: wanneer heeft de man dat allemaal gedaan in zijn zo al gevuld leven? Hij had daarbij een gezin, gaf lessen, speelde zelf recitals, repeteerde en trad op met zijn koor, woonde andere kunstmanifestaties bij en moest daar bovenop nog de tijd vinden om zelf te componeren, scheidend werk tot stand te brengen...

Het loont de moeite zo'n man even onder de schijnwerpers te brengen.

OMER VAN PUYVELDE

Uit het geboortenregister van de gemeente Wachtebeke 1912:

'N° 120 - November - 20

Van Puyvelde Omer Petrus

Het jaar negentien honderd twaalf, den twintigsten der maand November, om vier uer in den namiddag, vóór ons Désiré Joseph Fermont, ridder der Leopoldsorde, burgemeester, ambtenaar van den burgerlijken stand van Wachtebeke, arrondissement Gent, is verschenen Camillus Jacobus Van Puyvelde, beenhouwer, oud dertig jaren, geboren te Wachtebeke en er wonende op den wijk Overslag, dewelke ons heeft verklaard dat heden, den twintigsten, om half één ure namiddag in de gemeente geboren is een kind van het mannelijk geslacht van hem verklaarder en van Zulma Coleta Marins, herbergierster, oud dertig jaren, geboren te Saffelare, en wonende te Wachtebeke, zijne huisvrouw. Welk kind hij heeft vertoond en waaraan hij heeft verklaard te geven de voornamen Omer Petrus. Deze verklaring en vertooning gedaan in bijzijn van Adolf Kamoen, oud zeven en veertig jaren, en Alois Raymond Marie Kamoen, oud twee en twintig jaren, beiden horlogemakers, wonende te Wachtebeke, getuigen gekozen door den verschijner.

Waarvan akte, dadelijk ten gemeentehuize opgemaakt, die, aanwezig de aangever en de getuigen met ons genaamteekend hebben.

C. van Puyvelde A. Kamoen Ray. Kamoen Dré Jos. Fermont'

Dit is evident de modeltekst die telkens bij een geboorte werd ingeschreven in het register. Sommige ouderen, en met velen zullen ze helaas niet meer zijn, kunnen nog even glimlachen bij het lezen van de namen van burgemeester Fermont en van Adolf Kamoen, die ze wellicht nog gekend hebben. Mijn generatie heeft zeker Raymond Kamoen nog dikwijls gezien, bijvoorbeeld wanneer hij naar de kerk liep om het onderhoud van het torenuurwerk te verzekeren. Hij was immers "horlogemaker"... Even duidelijk is het, dat de 'getuigen' voor de aangifte van een geboorte gezocht werden in de onmiddellijke omgeving van het kantoor van de burgerlijke stand, zoals dat nu nog veelvuldig voorkomt. De beide Kamoens, vader en zoon, woonden immers recht over de kerk, schuin over het gemeentehuis...

Slechts één minuscule detail gaf me even te denken bij het bekijken van de handtekeningen: de vader van Omer Van Puyvelde schrijft zijn eigen naam met kleine letter 'v'. Nergens elders vindt men dat nog terug. Ik laat het aan klauteraars in stambomen over om uit te maken waar vader Van Puyvelde vandaan kwam...

DE EERSTE JAREN

Geen mens kon me tot vandaag vertellen waar de slagerij van de Van Puyvelde zou gevestigd geweest zijn. Sterker nog, enkele mensen van Overslag - die nu toch al meer dan zeventig jaar oud zijn - gaven uiting aan hun twijfels of er wel ooit een slagerij Van Puyvelde geweest is. Mijns inziens staat dat echter wel vast, en ik kan twee redenen opnoemen om dat te geloven. Ten eerste kan niet geloofwaardig worden dat vader Van Puyvelde als "beenhouwer" wordt omschreven bij de geboorteaangifte van zijn zoon. Hij zou evenwel ook slager in dienstverband kunnen geweest zijn. Maar tegen deze veronderstelling pleit dat - naar het zeggen van mevrouw De Pauw, en geen mens kan er aan twijfelen dat ze deze herinneringen van Omer zelf heeft - Van Puyvelde vertelde dat hij in zijn prille jeugd vlees moest "uitvoeren". Zoals iedere echte Wachtebekenaar weet betekent dit laatste woord: 'aan huis bestellen'. Het ging hier dus haast zeker over een zelfstandige zaak. Maar waarschijnlijk is die tamelijk vroeg opgedoekt. Wij zullen later zien dat zowel vader als moeder Van Puyvelde bij Omer kwamen inwonen, eens die zelf getrouwd was. De slagerij kan dus al meer dan zestig jaren verdwenen zijn, en dus ook wel verklaarbaar weggeëbd uit het geheugen van velen.

Omer had ook een broer, zes jaar ouder dan hij: Remi. Het laat zich raden dat hij voor die broer wel een bijzondere verering had. Zijn eigen zoon heeft hij trouwens naar hem genoemd, zoals wij in de inleiding al zagen. En zeker was broer Remi niet de peter van Remi junior, want hij stierf al in 1927: Omer was toen 15 jaar oud. Maar wat interessant is: bij zijn overlijden was Remi... koster te Eksaarde !

Zou de aanleg voor muziek dan toch iets met erfelijkheid te maken hebben? Bij deze vraag komen we onvermijdelijk bij de familie Bach terecht, en er zijn nog wel andere voorbeelden, maar wij zijn niet bekwaam over deze materie een zinnig woord te zeggen. Wij weten trouwens niets over de muzikaliteit van de ouders van Omer Van Puyvelde. Feit is, dat hun beide nakomelingen hals over kop in de muziek zijn terechtgekomen, hoewel niets hen daartoe scheen voor te bestemmen.

Broer Remi heeft Omer de eerste muzieklessen gegeven. Hijzelf werd reeds koster te Eksaarde toen hij achttien jaar oud was, dat moet in of rond 1924 geweest zijn. Omer was toen twaalf, maar reeds jaren in staat het orgel te bespelen ! De lessen van zijn broer moeten wel zeer vruchtbaar geweest zijn, want Omer speelde zijn eerste gregoriaanse hoogmis op het orgel toen hij amper 6 (zes!) jaar oud was.

Men kan hier inderdaad gewagen van een 'wonderkind'. Vandaag de dag wordt het woord soms argwanend benaderd, omdat men nogal losjes allerlei kinderen voor de tv-camera's haalt, die dan met veel aplomb iets debiteren waartoe nog massa's anderen in staat zijn. Maar 'wonderkinderen' zijn er altijd geweest. Hier valt onvermijdelijk direct de naam Mozart, doch ook Van Beethoven trad reeds als pianist in het openbaar op wanneer hij acht jaar oud was. Yehudi Menuhin is nog altijd in leven, en toen hij acht jaar was verwekte hij al sensatie bij een optreden te San Francisco.

Ja, ik hoor het u al zeggen: dit zijn vergelijkingen die toch helemaal niet opgaan ! En daarmee

ben ik het volkomen eens. Eén feit blijft: Omer deed het toch maar op die prille leeftijd. En men kan zich hierbij de vraag stellen: wat zou er gebeurd zijn indien hij in een ander midden was geboren? Een antwoord op die vraag kan uiteraard niet gegeven worden, maar het stellen ervan alleen al kan doen dromen...

Uitzonderlijke aangeboren gaven had Van Puyvelde zeker. Remi had blijkbaar geen al te sterke gezondheid en kon het niet meer aan elke dag twee vroege missen te 'spelen' in de kerk te Eksaarde. Geen nood: broer Omer ging het wel doen. Nadat hij de verplichte lagere school had verlaten, zag de dagindeling van de 14-jarige er dikwijls als volgt uit: 's morgens vroeg naar Eksaarde (met de fiets?), twee missen 'spelen', terug naar Overslag, mee naar de markt te Gent, terug naar Overslag en - na een wasbeurt - weerom naar Gent voor de muzieklessen ! Daarhaalde hij dan het diploma van koster 1e graad. Met de grootste onderscheiding. Wat had u anders gedacht?

Over alleen maar kostersdiploma's gesproken: wij konden niet precies achterhalen wanneer het juist gebeurde, maar in de jaren daaropvolgend haalde hij ook het 'brevet' 2e en 3e graad. Het 2e weerom met grootste onderscheiding. Op het 3e is deze vermelding niet te vinden. Daarop staat eenvoudig: "Den besten".

In 1927, wij zeiden het reeds, overleed broer Remi, die reed een goed jaar ziek was geweest. Hij werd vervangen door broer Omer. Op de leeftijd van 15 jaar begon dus zijn uitsluitend muzikale loopbaan !

DE “KOSTERJAREN”

De uren die Omer nu vrij had, besteedde hij verbeten aan verdere studie. Na de notenleer kwam de moeilijker studie harmonie, daarna nog moeilijker: contrapunt en fuga. Onder zijn leraren tellen we enkele bekende namen, o.a. Van Durme en Toussaint de Sutter, en nog verschillende anderen die in die tijd als de ware autoriteiten golden. Eveneens gedurende die eerste jaren aan het conservatorium studeerde hij orgel bij Léander Vilain, de grote man van de romantische school.

Voor orgel had hij later als leermeester de beroemde Flor (baron) Peeters. Geboren in 1903, was die reeds in 1923 orgelleraar en organist van de Sint-Romboutskathedraal te Mechelen. Hij was van 1931 tot 1948 professor aan het conservatorium te Gent, maar ook aan dat van Antwerpen en Tilburg. Behalve Van Puyvelde, heeft hij ook de vermaarde organisten Kamiel D’Hooghe en Gabriël Verschraegen opgeleid. De man genoot werkelijk een wereldfaam. Hij gaf orgelconcerten in de Verenigde Staten, Groot-Brittannië, Zweden, Duitsland en Nederland. Zijn naam is in elke encyclopedie te vinden. Hij is ongetwijfeld de grootste organist geweest sinds Jaak Lemmens, wiens naam nog altijd aan het alom geprezen instituut verbonden is. Hij heeft de techniek van het orgelspel en de stijl er van zodanig omgevormd, dat sommigen, die hun orgelstudies al beëindigd hadden, helemaal terug opnieuw begonnen onder zijn leiding.

Onder de leiding van zo’n reus behaalde Van Puyvelde de eerste prijs voor orgel aan het Gentse conservatorium. Dat is voor hem nog niet voldoende geweest: steeds maar dieper drong hij door in de geheimen van directie, compositie en orkestratie.

Ondertussen gaf de briljante leerling van Peeters concerten op verschillende orgels en voor het Nationaal Instituut voor Radio-Omroep (N.I.R.). Uit een bijdrage van Berten De Keyzer, daterend uit 1961, leren wij dat men ‘pas in die dagen begon weer algemeen Johann-Sebastian Bach te ontdekken en zijn stijl en zijn registratie. Georg-Friedrich Händel en zijn concerten. Men begon pas toen te spreken over de grootmeester van het orgel César Franck. Omer Van Puyvelde was de eerste organist die te Gent Max Reger speelde. ... Jos Jongen en Flor Peeters zelf, kwamen in die jaren met een nieuw geluid, een absoluut nieuw geluid, dat de Vlaamse organisten in verrukking bracht. Het was een nieuw geluid dat Flor Peeters krachtig liet doorbreken. Hij had overigens reeds eerder gezorgd voor de verspreiding van de oud-Nederlandse meesters van Willem Dufay tot Jean-Baptiste Loeillet’.

Wij zijn hier enigszins vooruit gelopen in de chronologische volgorde, omdat wij de verscheidene muziekstudies die Omer heeft doorgemaakt, in één adem wilden vermelden. Het is duidelijk dat hij die hele trits niet als koster van Eksaarde heeft afgedaan. Om de eenvoudige reden dat hij in 1933 al geen koster op die parochie meer was ! In dat jaar had hij al promotie gemaakt, en was nu al organist te Geraardsbergen.

Uit die periode diepten wij een wel aardige muzikale anekdote op. In die jaren was de zender ‘Radio Columbia’ vanuit de Zuidstraat te Brussel bedrijvig. Was die een verre voorvader van wat we nu de ‘regionale zenders’ noemen? Feit is, dat op die zender op 22 augustus 1934 om 8 uur ‘s avonds een orgelrecital door Omer Van Puyvelde (‘orgelist te Geraardsbergen’)

Omer Van Puyvelde aan het orgel van de Sint-Pieterskerk te Gent

werd uitgezonden. Op het programma stonden werken van J.S. Bach, Flor Peeters en P.B. Martini.

Hij heeft ginds niet lang vertoefd: na amper twee jaar, in 1935, werd hij benoemd tot organist van de Sint-Pieterskerk te Gent. Hij was dan 23 jaar oud. Dit bewijst dat zijn uitzonderlijk talent reeds dan erkend werd.

Pikant detail: mensen die het kunnen weten verzekeren mij dat Omer op dat moment de keuze had tussen Sint-Pieters en Sint-Baafs, de kathedraal dus. Maar in die jaren moest een

Het fronton van het orgel in de Sint-Pieterskerk

organist hoofdzakelijk leven van het aantal diensten dat in een kerk werd gehouden. En dat waren er in de parochie van Sint-Pieters heel wat meer dan in het centrum, waar veel minder mensen echt gehuisvest waren. Omer was wijs genoeg, zelfs op die jeugdige leeftijd, om voor zekerheid te kiezen...

Hij had daartoe wel een geldige reden: eenmaal gevestigd in Gent is hij ook getrouwd met Louisa Hollevoet. Zij kregen een dochter, en een zoon, over wie wij het al hadden. Hij was dus eigenlijk wel genoodzaakt - om den brode - af te zien van het prestigieuze, maar minder renderende ambt van organist aan de hoofdkerk van het bisdom.

De echtgenote van Omer overleed in 1950 op 37-jarige leeftijd. Met twee jonge kinderen bleef hij achter, haast bezwijkend onder het verdriet en de zorg. Daar ook zijn vader was gestorven, werd het huishouden beredderd door zijn moeder, die bij hem in het zelfde huis woonde.

Het is bijna onbegrijpelijk dat Van Puyvelde in die toch wel barre omstandigheden nog genoeg energie en overgave in reserve had om zijn kunstenaarsloopbaan verder uit te bouwen. Intussen bleef hij zijn beroep als koster-organist met grote ernst en toewijding uitoefenen, een beroep, zo schrijft Bert De Keyzer, 'dat aan de grondslag lag van haast heel de muziekgeschiedenis'.

Dat ook aan de grondslag lag van de religieuze muziek die Omer Van Puyvelde heeft geschreven, en aan de ontelbare improvisaties op religieuze thema's, die hij echter niet op papier noteerde. Hij werd trouwens als organist niet alleen befaamd door zijn concerten, maar ook - en soms vooral - door de manier waarop hij op schitterende wijze improvisaties weggaf. Toch jammer dat hiervan niets overbleef dan de herinnering van de mensen die het nog meegemaakt hebben.

Wat wel is gebleven: de muziek die hij soms schreef, speciaal voor amper zes mannen, die dan deze bladzijden konden zingen in de hoogmis in 'zijn' Sint-Pieterskerk. Omdat, zoals hij zelf zei, de pastoor 'het toch zo schoon kon vragen', speelde hij die hoogmis nog toen hij al met pensioen was.

Wat ook is gebleven: de schare koster-organisten in het bisdom Gent die door Omer Van Puyvelde werden opgeleid. Niet voor niets werd hij voorzitter - later ere-voorzitter - van de Kosterbond van het bisdom Gent.

Hoewel hij in latere jaren naar hogere muzieksferen is gestegen, heeft hij de wieg van zijn muzikale afkomst nooit verloochend. Dit siert hem nog meer.

DE EERSTE JAREN ALS MUSICUS

Zodra Omer Van Puyvelde te Gent gevestigd was, in 1935, brachten zijn studies en zijn aanleg hem ook veel meer in contact met een in die dagen zeer harmonieuze culturele kring - een schare van kunstenaars: componisten en virtuoze uitvoerders van muziek, kunstschilders, beeldhouwers, letterkundigen vooral. Daar rond draaiden vanzelfsprekend ook de kunstminnaars, zowel diegenen die nu en dan als mecenas optraden, als de dilettanten.

Het hoeft geen betoog dat de omgang met al deze mensen een gunstige inwerking heeft gehad op de verdere ontplooiing van Omer Van Puyvelde. Terwijl hij zijn studies aan het conservatorium verder zette, zoog zijn aangeboren intellect en veelomvattende belangstelling heel veel op van wat hij in dit gezelschap van diverse pluimage zag, hoorde en meemaakte. In zijn later werk zijn deze invloeden zeker merkbaar. Het cultureel niveau van wat Van Puyvelde heeft voortgebracht is van een hoog gehalte.

Een korte parenthese - het woord 'intermezzo' zou hier beter passen - is hier wel op haar plaats. Wij zegden reeds dat Omer Van Puyvelde door zijn oud-dorpsgenoten werd gevraagd het nieuwe kerkorgel in de Sint-Catharinakerk 'in te spelen'. Blijkbaar was zijn faam toen reeds tot hier doorgedrongen.

De inhuldiging van het orgel vond plaats op maandag 29 juni 1936 om vier uur in de namiddag. Dit was dus de tweede kermisdag: de pastoor en de kerkraad hebben dus een vrije dag uitgekozen, met de bedoeling zoveel mogelijk mensen naar de kerk te krijgen voor deze feestelijke gebeurtenis. Wij laten hieronder de vertaling volgen van wat pastoor Charles Camerman in het Latijn neerschreef in het 'Liber Memorialis' van de Sint-Catharinaparochie.

"1936 - Het orgel in de kerk is echt zeer onvolledig en enorm gebrekkig en beschadigd, zo erg dat ik er al lang aan dacht het te laten afbreken. Maar het werd op een zodanige wijze aangepast, vervolledigd, uitgebreid en vernieuwd, dat het er in zijn geheel als een werkelijk nieuw orgel uitziet, zowel wat het binnenste deel als wat het uitzicht betreft. De orgelpijpen werden in twee kasten opgesteld, en niet meer in één, zoals die vroeger in het midden van het doksaal was geplaatst. Op die wijze werden de grote frontonpijpen naar het interieur van de kerk gericht, en van daaruit werkelijk bezienswaardig. De prijs, zoals trouwens werd overeen gekomen, bedroeg 66.000 frank (enkele vooraanstaande parochianen schonken samen 22.000 fr.). Daarbij moeten nog 4.000 frank gevoegd worden voor het vergroten van het doksaal, iets wat absoluut noodzakelijk bleek. De integrale som werd betaald. Wat de beschrijving van het orgel aangaat, de inwijding en ook de inhuldiging, zie het hierbij-gevoegde document".

Met dit document bedoelde pastoor Camerman het gedrukte programma dat bij die gelegenheid werd verspreid. Het originele losse blaadje zit zowaar nog altijd op de juiste plaats in het oude boek (dat begonnen werd in 1868 door pastoor Walraet). De lezer vindt er een reproductie van op een van deze bladzijden.

Voor de kenners terzake is het wel interessant onderaan de samenstelling van het orgel te kunnen noteren. Voor het verhaal dat wij hier over Van Puyvelde vertellen, is het van belang te wijzen op het omvangrijke oeuvre dat Van Puyvelde hier ten gehore bracht. Hij was dan net géén 24 jaar oud !

PAROCHIALE KERK VAN WACHTEBEKE

Maandag 29 Juni 1936 te 4 u.

PLECHTIGE INHULDIGING VAN HET

NIEUW ORGEL

VERVAARDIGD DOOR L. DAEM-DE VIS EN ZOON, APPELTERRE

Orde der Plechtigheden :

WIJDING VAN HET ORGEL

door Z. E. H. Deken van Loochristi

PLECHTIG LOF

gezongen door den «Kostersbond» van Lokeren en Loochristi

CONCIERT

gegeven door den heer OMER VAN PUYVELDE, orgelist van O. L. Vrouw St Pieterskerk te Gent. Eerste prijs van het Koninkl. Muziekconservatorium te Gent.

1. Toccata en fuga in re klein	J. S. Bach
2. a) Abdijvrede	F. Peeters
b) Wiegeliëd	L. Vierne
c) Allegro cantabile (uit de 5 ^e Symphonie)	Ch. M. Widor
3. Toccata	L. Boëllmann
4. a) Largo	G. F. Haendel
b) Largo « Vom Himmel hoch, da komm ich her »	J. Pachelbel
5. Concerto 1 ^o deel	G. F. Haendel
6. a) Allegretto	A. Guilmant
b) Gebed	O. Van Puyvelde
c) Dialoog	L. N. Clerambault
7. Finaal (uit de 1 ^o Symphonie)	A. Guilmant

SAMENSTELLING VAN HET ORGEL

GROOT ORGEL

1. Bourdon	16 voet	6. Flöte	4
2. Bourdon	8 v.	7. Quinte	6
3. Montre	8	8. Fourmiture	4 r.
4. Violon	8	9. Trompette	8
5. Prestant	4		

RECIET

10. Flöte	8 voet	14. Nazard	2 1/2
11. Salicional	8 v.	15. Flageolet	2
12. Voix céleste	8	16. Basson	8
13. Flöte	4		

VRIJE PEDAAL : 17. Sous-basse 16 voet — 18. Flöte 8 voet

VERBINDINGEN

Groot orgel aan het pedaal. — Reciet aan het pedaal. — Koppeling der 2 klavieren. — Octave aigüe groot orgel. — Forté. — Tremolo.

Drukk. Creve-Cheyns, Wachtebeke

*Programma van de inhuldiging van het nieuwe orgel op 20 juni 1936
in de Sint-Catharinakerk te Wachtebeke*

1936 schreven we toen. Een beroerd jaar. In maart had Hitler de hermiliterisatie van het Rijnland doorgevoerd. Iedereen wist dat zijn 'Vierjarenplan' gewoon tot doel had Duitsland massaal te herbewapenen. Waren de jaren daarvoor al een bron van groeiende onrust geweest, in de jaren na 1936 werd het nog erger: de politieke smeltkroes steeg snel naar het kookpunt toe. Denken we maar aan Oostenrijk en het Sudetenland (1938) en aan de daarop volgende bezetting van heel Tsjechoslowakije (1939). De Tweede Wereldoorlog was niet ver meer af, en niet alleen de politici, ook de hele bevolking voelde dat aan.

Hoewel de 'grote' mobilisatie van de Belgische dienstplichtigen pas na 1 september 1939 werd aangevat (datum waarop Duitsland Polen binnenviel), waren er reeds verschillende golven in het mobilisatieproces merkbaar geweest gedurende de jaren voordien. Het waren dus, wat men noemt, beroerde tijden.

Het is zonneklaar dat dit niet het geschikte klimaat was voor het ontstaan en het groeien van scheppend kunstwerk. Zoals dikwijls voorkomt in dergelijke koortsige dagen - de geschiedenis leert het ons - deelde de bevolking zich op in twee zeer verschillende grote groepen. Enerzijds had men de zittenblijvers, de mensen die het zagen aankomen maar met de handen in de schoot gelaten de gebeurtenissen afwachtten. Anderzijds de 'doeners', vrouwen en mannen die er van uitgingen dat men alles in het werk moest stellen om er niettegenstaande alles nog het beste van te maken.

Hoeft het gezegd dat de artistiek en sociaal gedreven man, die Omer Van Puyvelde was, tot de tweede groep behoorde?

Op een goede dag trekt hij mee naar het Albertkanaal, waar onze opgeroepen soldaten zich dag aan dag vervelen. Hij helpt daar mee aan een opvoering van 'Het Weeuwke van de Muide'. Tussendoor laat hij daar ook liederen horen en speelt hij voor de troep. De mannen zijn enthousiast: het ver-van-huis-zijn, het niets-doen, het gebrek aan contact, heeft hen apathisch en ongelukkig gemaakt en nu komt daar plots iemand die daar oog voor heeft.

En ze vragen hem om terug te komen. Niet meer om nog eens mee te helpen aan het 'Weeuwke', maar om zijn liederen, zijn muziek opnieuw te horen. Hij trekt ettelijke keren naar ginder - wat in die tijd telkens bijna een expeditie was - en op die manier komen zijn liederavonden tot stand.

Die werden in groten getale bijgewoond door die jongens, die toch nog iets anders nastreefden dan alleen maar het doelloze liggen, leuteren en café-lopen op elk moment dat er geen oefeningen op het programma stonden. Zonder dat die termen ooit uitgesproken werden, was de 'culturele inzet' van Omer Van Puyvelde eigenlijk een 'sociale actie' geworden. Men moet het toch maar doen !

Dr. Grypdonck is van mening dat Van Puyvelde daar heeft ervaren wat hij kon, maar ook wat een volk kon leren. Want enkele tijd nadien staat hij daar met een koortje van acht man, die hij motiveert, muziek en gevoel bijbrengt, aanmoedigt, op fouten en op vooruitgang wijst, aan wie hij vertelt dat het doel nog lang niet bereikt is en dat het nog altijd beter kan. En zijn koor van acht man, zegt Dr. Grypdonck, gaat naar de mensen toe en de mensen komen naar het koor toe...

AAN VLAANDEREN

Gedicht van René De Clercq

Muziek van Omer Van Puyvelde (1939)

Groots en strijdend

Handwritten musical score for the first system. It consists of a vocal line and piano accompaniment. The piano part includes dynamic markings like 'ff' and 'f'. The lyrics are 'Groots en strijdend'.

Niet om den zwier van een vrij gebaar;

Handwritten musical score for the second system. It consists of a vocal line and piano accompaniment. The piano part includes dynamic markings like 'ff' and 'f'. The lyrics are 'Niet om den zwier van een vrij gebaar;'.

Niet om de vreugd van een schoon gevaar; noch uit:

Handwritten musical score for the third system. It consists of a vocal line and piano accompaniment. The piano part includes dynamic markings like 'ff' and 'f'. The lyrics are 'Niet om de vreugd van een schoon gevaar; noch uit:'.

50

Compositie 'Aan Vlaanderen' op tekst van René De Clercq

In die laatste paar jaren voor de grote wereldbrand komt Omer Van Puyvelde met zijn koor, dat dan werkelijk eveneens 'mobiel' is, ook nog elders dan bij de gemobiliseerden. In de archieven vinden we tussen december 1938 en januari 1939 een ongedateerd briefje van de hand van onze Wachtebeekse onderpastoor Leo Bredael, in de volksmond wel eens "de roste onderpastoor" of "de vliegende dame" genoemd (dit laatste koosnaampje had de parochiepriester, die in 1942 pastoor te Waasmunster werd, te danken aan zijn gewoonte om - natuurlijk met fladderende soutane ! - in vliegende vaart rond de parochie te fietsen). We laten hier de tekst volgen:

'Geachte Vriend,

Mag ik Ued. vragen of het U mogelijk is, niettegenstaande de mobilisatie met uw groep (volledig) op te treden voor een liederenavond te Wachtebeke. Zodra ik antwoord ontvang stel ik U een datum voor. L. Bredael, onderpastoor, Wachtebeke'.

In een lijst, die Van Puyvelde zelf samenstelde, treffen wij een hele reeks optredens aan, te beginnen vanaf 1936, het jaar waarin hij het overbekende stuk "Weemoed" componeerde. Te Wachtebeke was hij in ieder geval met zijn koor te beluisteren op 29 oktober 1939 en op 24 maart 1940. We sommen hier enkele liederen op, alle van de hand van Van Puyvelde, die op dergelijke avonden werden gebracht. Tussen haakjes vermelden we de naam van de auteur van de tekst.

'Broeder Vlaming' (Eug. De Ridder) - 'Bloeiende Klaproosjes' en 'Stroobloemekes' (Vrouw V. De Lille) - 'Kindje' en 'Avondliedeke' (Alice Nahon) - 'Marktboerinneke' (Jozef Simons) - 'Aan Vlaanderen' (René De Clercq). Zoals reeds gezegd drukken we het manuscript van dit laatste werk in deze bijdrage af.

Anekdotisch kan hierbij vermeld worden dat 'Stroobloemekes' in die dagen werd opgevoerd te Wachtebeke, Eksaarde, Sint-Kruis-

Winkel, Sint-Amandsberg, Aalst, Lokeren, Lede, driemaal te Gent, te Oudenaarde, Melle en Geraardsbergen, en dat de componist hiervoor een auteursvergoeding ontving van 42 frank!

Uit de kleine selectie die wij hierboven lieten verschijnen zal iedereen wel besloten hebben dat Van Puyvelde een wel zeer Vlaamsvoelend man was. Dat was hij ook, en de cultuur van ons volk, het weze nog maar eens gezegd, lag hem zeer nauw aan het hart. Maar het zou verkeerd zijn hieruit de conclusie te trekken dat hij onder de oorlog met collaborateurs gesympathiseerd zou hebben. In zijn briefwisseling is een korte, vijfregelige, droge brief van hem te vinden, gericht aan de VNV-afdeling te Gent, die hem had gevraagd met zijn koor op te treden op een door het VNV geplande 11-Juliviering: Mijne Heren, ik moet U meedelen dat het mij niet mogelijk is op uw verzoek in te gaan. Ook bij andere gelegenheden gedurende de oorlog achtte hij het niet opportuun met zijn koor naar buiten te treden, hoewel hij de hem aangeboden honoraria best kon gebruiken, zoals we verder nog zullen zien...

DE OORLOGSJAREN

De jaren 1940 tot 1945 zijn voor niemand makkelijke jaren geweest, zeker niet voor Omer Van Puyvelde. Het was afgelopen met de kooruitstappen, niet alleen naar het Albertkanaal - nogal evident na de gebeurtenissen van mei '40 - maar ook naar zalen uit de nabije en wijde omtrek. Concertavonden vinden nu eenmaal bij voorkeur 's avonds plaats, en gedurende de oorlog kon men zulke verplaatsingen, die dan nog meestal aangevraagd werden op donkere najaars- of winterdagen, wel zonder meer vergeten.

Van Puyvelde kon normaal het levensonderhoud voor zijn talrijk huishouden verdienen door het uitoefenen van zijn ambt als organist en koster. De toestand was evenwel verre van normaal ! De prijzen voor voedingswaren, die buiten de gewone toegestane rantsoeneringsquota werden aangekocht, rezen tot ongekeerde hoogte op. Uit het dagboek van Van Puyvelde (genoteerd op 8 juli 1942) halen wij een betekenisvolle aantekening. Hij schrijft daar dat hij met zijn vriend Jef Crick - een nogal bekend literair criticus die het toen bouwvallige kasteel van Laarne bewoonde - naar Heusden fietste bij een zekere boer Versijpt. Bij het huwelijk van diens dochter, drie maanden eerder, had Omer voor de muzikale omlijsting gezorgd. Toen had de boer hem beloofd dat hij altijd welkom zou zijn als hij 'iets' nodig had. Hij ontving ons heel vriendelijk, schrijft Van Puyvelde, maar het lukte ons niet ook maar een spier vlees los te krijgen. Te langen laatste kwam de dochter zelf met een stuk lever aandragen, en wel 'aan den formidabelen woekerprijs van 100 fr. Zij zegde er nog bij dat ze blij was ons iets te kunnen mee «geven»'... De sarcastische dubbele aanhalingstekens zijn van Omer zelf.

Niemand verwondert er zich over dat onze kunstenaar zich om de materiële behoeften van de zijnen moest bekommeren, zoals trouwens iedereen gedurende die donkere en schrale jaren. We lichten nog een paar gegevens uit zijn dagboek.

Op 8 augustus 1942 mochten zijn twee kinderen, Cecile en Remi, enkele dagen vakantie doorbrengen te Zelzate. Zij zullen daar wel als 'stadsmussen' bekeken geweest zijn, die dringend ietwat substantiëler en gevarieerder voedsel nodig hadden. (Ook te Wachtebeke verbleven gedurende de oorlog heel wat kinderen, die uit de stad afkomstig waren). Dat het vooral om het welzijn van zijn kinderen ging, blijkt uit de aandoenlijke precisering die vader Van Puyvelde bij het vertrek, en later bij de terugkeer, in zijn dagboek neerpent: Cecile weegt nu 16,5 kg., Remi 13,5 kg. Op zaterdag 19 augustus volgt dan: de dochter 17,5, en de zoon 14 kg. !

Tussen notities van allerlei slag vinden we ook nog een paar lijnen op 26 augustus: Remi moet aan 'amandelen en poliepen' geopereerd worden, maar gelukkig... hij stelt het goed !

Deze korte uittreksels bewijzen hoe Omer Van Puyvelde begaan was met de noodwendigheden van het dagelijkse leven, en zeker binnen de realiteit der dingen leefde. Maar toch, ook de kunstenaar in hem had behoefte om zich uit te leven. Bijna vertwijfeld keek hij om zich heen en moest in arren moede toegeven dat hij eigenlijk nog maar over twee ontsnappingskanalen beschikte: optredens te Gent zelf, en contact zoeken met de radiouitzendingen.

In het eerste oorlogsjaar had Van Puyvelde zich praktisch alleen en uitsluitend bezig gehouden met zijn ambt in 'zijn' kerk en met componeren. Zo ontstond in 1940 zijn bekende 'Avondmelodie' voor groot orgel. Door bemiddeling van bekenden die al eerder bij het radioinstituut N.I.R. waren geïntroduceerd, werd dit werk al op 14 februari 1941 uitgezonden. Zoals we later zullen zien, gaf dit voorval trouwens de idee aan Van Puyvelde om zelf contact met het medium radio op te nemen, met het oog op een wijdere verspreiding van zijn eigen werk.

Hij had tijd genoeg om grondig na te denken over het verleden en over de prestaties van zijn koor net vóór de oorlog. De knoop werd op 19 augustus 1942 definitief doorgehakt: die dag werd de stichting van het Gents Kamerkoor (G.K.K.) een feit. Alle zangers waren laureaten van het conservatorium.

De bezorgdheid van de koorleider om de activiteiten van het koor strikt binnen de artistieke grenzen te houden, moge blijken uit de clausule die hij neerschreef op de stichtingsakte. Ze volgt hier letterlijk: "Aan politiek mag er geenszins gedaan worden". Dit was zeker geen overbodige voorzorg in een tijd waar de verhoudingen tussen groepen en mensen onderling niet altijd zeer duidelijk en dikwijls gespannen waren. Er waren immers zowel anglo- als germanofielen, zonder dan nog te spreken over een hele gamma schakeringen daartussen. Midden in de oorlog bleef Omer Van Puyvelde consequent: zijn zich-vlaamsvoelen, dat hem reeds vóór de oorlog kenmerkte, zou hem ook na de oorlog niet kwalijk genomen worden.

Na intense repetities trad het G.K.K. voor het eerst in het openbaar op in het Gentse Conservatorium op 10 januari 1943. Het werd een succes, voor een nochtans select en kritisch gehoor. Heel wat hooggeplaatsten in bisdom en stadsbestuur hadden de gelegenheid een uitgebreid programma te beluisteren. Onder hen ook priester Jacques Du Buisson, jarenlang leraar-klastitularis in de Grammaticaklas aan het Sint-Lievenscollege te Gent, en onvergelijkbaar dirigent van de knapen die deel uitmaakten van de Schola Cantorum. Jos Bracke, die ik in de inleiding vernoemde, en ikzelf, hebben later in zijn klas gezwoegd en onder zijn leiding uit volle borst gezongen.

De lof die in de pers en ook van oor tot oor over dit optreden werd gezongen, drong zo snel door tot buiten het Gentse, dat de koorleider reeds de week nadien werd gevraagd om met zijn G.K.K. voor Radio Brussel te zingen op 5 februari. Het contract werd op 1 februari getekend. De groep zou 1.000 fr. ontvangen plus nog eens 460 fr. (trein)reiskosten.

Veel was dat niet, merkt de dirigent op, maar toch noemt hij die datum in zijn dagboek "een grote dag". Als men in die studio binnenkomt, schrijft hij, grijpt de "trac" - hij bedoelt hier de plankenkoorts - u aan: "er is daar niemand, en toch...!". Het was de eerste maal dat het ensemble geen echo vanwege toehoorders kon opvangen, en dus was iedereen nogal onwennig.

Dat is voor de koorleider echter geen reden om de eigen prestatie al te welwillend te beoordelen. Reeds hier komt tot uiting wat iedereen die hem gekend heeft mij over hem vertelde: hij was steeds op perfectie uit, en kon moeilijk met middelmatigheid overweg. Wij laten hier dus, ingekort, volgen hoe hij dit zelfgebrachte programma beoordeelde.

Di Lasso en da Palestrina waren goed, zegt hij. Arcadelt kon er mee door, Flor Peeters brachten we goed. Maar dan, zijn eigen werk ! “De bassen hebben slecht toon genomen. Ik heb ze doen zwijgen, en ze in de tweede zin laten bijkomen. ‘t Kon beter zijn”. Hullebroeck “kon ook beter zijn. De sopranen zijn vals begonnen en... dat bleven ze !”. Het laatste stuk, van Duvosel, was goed.

Hoewel Van Puyvelde dus niet zo zeer in de wolken was, noch over zichzelf, noch over zijn zangers, werd hij een paar dagen nadien, een zondag was dat, 7 februari, aangenaam verrast toen hij thuis zonder enige voorkennis zijn eigen ‘Koraalthema met variaties’ op orgel over de radio hoorde. De orgelist was René Van der Vorst, en hoewel de componist het liever zelf gespeeld had, zwaaide hij de uitvoerder alle lof toe. ‘Ze’ hadden hem ginder in Brussel eindelijk ontdekt !

De week daarop reeds werd hij naar het N.I.R. ontboden: men vroeg hem een proef af te leggen voor concertorgelist bij de radio. Hij pikte daar gretig op in, want, schrijft hij, “het leven wordt duurder, iets wat men in de Kerk niet schijnt te begrijpen”. En terwijl hij pas de zondag daarvoor zijn collega Van der Vorst prees, schrijft hij nu letterlijk over zichzelf: “Niet zeer fameus gespeeld”. Over objectiviteit gesproken !

Op die vrijdag 12 februari 1943 was de jury het blijkbaar niet met hem eens. Erkende namen als Gaston Feremans, Corneel Mertens en Maurits Schoemaker haalden hem door de grote poort bij de radio-uitzendingen binnen, zowel als organist als met zijn G.K.K.

De donderdag daarop kan Omer Van Puyvelde dan ook met enige trots in zijn dagboek noteren: “Het G.K.K. wint meeren meer veld, en zal beslist eens worden wat het wezen moet, een elite-groep op gebied van koorzang”.

Zijn composities, repetities, orgelrecitals, optredens met het koor, en daarbij zijn werk voor de kerk, laten hem in de maanden en jaren die nu volgen nog zo weinig tijd, dat zijn dagboek dat over die periode gaat, hier bruusk eindigt: na het laatste citaat van donderdag 18 februari 1943 houdt hij er plots mee op. Wat hij wel nog bijhoudt, dat zijn de contacten, de contracten en de afrekeningen van zijn koor en van zichzelf. Hoewel een groot kunstenaar, nu door iedereen erkend, bleef hij een man met zin voor de realiteit.

DE ONTPLOOIING

Met het koor, acht man sterk, vangt een periode aan die men zou kunnen betitelen als de periode van 'actieve cultuur'. Zeker, heel bescheiden bij de start. En ook niet zo vanzelfsprekend. Luisteren we even wat Dr. Grypdonck hierover schrijft.

'Wat cultuur toen was, wisten toen niet zoveel mensen. Als ik in 1947, de tijd van de oorsprong van het koor, voor mijn opdrachtgevers, de Bestendige Deputatie, uiteenzette, wat naar mijn oordeel de cultuurdienst voor de Provincie zou moeten zijn, stond iedereen verbaasd erover dat daar al iemand over nagedacht had. En vond iedereen het goed dat het zou gebeuren, en wist iedereen dat cultuur niet zoiets is als een geestelijke bedrijvigheid van een selecte groep, maar van diepe doordringende inwerking in het volk dat beter wil zijn dan het alledaagse van zijn leven.

Van Puyvelde heeft het gedaan. Hij heeft van die achtkoppige koorvorming een Kamerkoor gemaakt. Het was nog niet zo vanzelfsprekend. Kamerkoren waren in onze gewesten haast niet bekend. Alleen in het buitenland wist men ervan. De Nederlanders hadden het voor de oorlog al beproefd, de Duitsers kenden het zeer goed, de Fransen hadden het ook hier en daar eens gewaagd, in Spanje wist men uitstekend wat een kamerkoor was. Men wist wat een kamerorkest inhield, maar wat eigenlijk nu de zuivere stijl van een kamerkoor was, daar moesten wij naar gissen, dat moesten we opvissen, dat moest men trachten te vinden.

Van Puyvelde heeft het gevonden. Niet onmiddellijk, maar hij heeft het gevonden...'

En zo kwam men tot de oprichting van het kamerkoor 'Crescendo', wat 'steeds maar sterker', 'steeds maar hoger' betekent. Het was samengesteld uit 16 zangers: 4 sopranen, 4 alten, 4 tenoren en evenveel bassen. Na enkele optredens in het Gentse en elders in Vlaanderen probeerden ze het voor het eerst in een internationaal tornooi te Rijsel. Dat moet in 1950 geweest zijn. Het probeersel liep uit op een volslagen débâcle... Wij kunnen het niet laten hier weerom het relaas van Dr. Grypdonck over te nemen, die er zelf is bij geweest.

'Ik herinner mij, dat wij [...] in de hoorzaal van Radio Rijsel een internationaal tornooi bijwoonden, ik was in gezelschap van Corneel Mertens, destijds producer van de ernstige muziek. We waren samen naar ginder gegaan om het Kamerkoor Crescendo te supporteren en te beoordelen. Zij zongen, zij zongen enthousiast, opgetogen, al wat ze konden geven gaven ze, van uit de diepte van hun gemoed en al wat daarin moest en al wat daaruit moest komen lag in handen van de dirigent, en toen de proclamatie gebeurd was [...] was de uitslag beneden peil. [...] Voor Corneel Mertens nog aanleiding om goed bij te schaven. Wat was er gebeurd? Die uitvoering had plaats in een studio, hoorzaal, van het radio-gebouw in Rijsel. [De zangers van Crescendo] hadden gezongen als voor een concertzaal, met een intensiteit en met een contrast en met een verschil van nuance, die niet voor een micro was bestemd, en de micro's hingen daar en de jury luisterde van in de studio, en zij moesten de koren beoordelen om te weten of die vatbaar waren om voor de radio op te treden, en daar natuurlijk kreeg het Crescendo-koor, kreeg Van Puyvelde niet de minste kans, want zij hadden voor een concertzaal gezongen. Het was een ijzige douche als ze naar huis kwamen. En iedereen zou gedacht hebben: als dat zo koud aankomt dan gaan die mensen er het bijltje bij neer

leggen. Wablieft? Het bijltje er bij neerleggen ! Allemaal, zoveel als ze waren en hun Meester aan het hoofd, hebben ze gezegd: “dat gaan we verbeteren, dat gaan we inhalen, dat gaan we anders doen”.’

Vier weken nadien zijn ze naar Breda gereisd; gedurende die vier weken hebben ze elke dag gerepeteerd. Ze wilden, ze moesten er het beste uithalen, en ze wisten dat ze zouden te kampen hebben meteen keur van Nederlandse koren. Ze kwamen zomaar met de Eerste Prijs naar huis. Op de 440 te verdienen punten kregen ze er van de jury maar liefst 428 ! Die jury was anders niet een allegaartje van toevallig ‘muziekminnende’ heren. Aan hun hoofd stond de overbekende Marinus de Jong, een Belg van Nederlandse afkomst, geboren in 1891, pianist in de USA van 1920 tot 1922, leraar aan het Lemmensinstituut van 1924 tot 1963, en aan het conservatorium van 1931 tot 1956. Hij heeft heel wat grote werken op zijn actief en zijn lied ‘Siembamba’ is de hele wereld rond bekend en geliefd geweest. Hij heeft toen gezegd: de perfectie is eigenlijk niet te bereiken, maar hier is ze toch vlakbij. Na de slotklanken van Crescendo te Breda heeft de voltallige jury rechtstaande geapplaudiseerd. Nogal uitzonderlijk, was het laconieke commentaar dat bepaalde kranten daarop gaven... In een zeer korte tijdsspanne had Van Puyvelde zijn koor opgetild tot een werkelijk Europees niveau.

Ondertussen was Omer Van Puyvelde, in 1949, benoemd tot directeur van de Muziekschool te Ledeberg. Niemand zal het mij kwalijk nemen wanneer ik nu letterlijk overneem uit het werk van de reeds eerder geciteerde Berten De Keyzer, omdat werkelijk niemand beter heeft samengevat wat Van Puyvelde na deze benoeming heeft teweeg gebracht.

‘Met een onvermoeibare ijver, merkwaardig organisatorisch doorzicht en een scherpe mensenkennis legde hij zich op die belangrijke nieuwe taak toe. Na enkele maanden was het aantal leerlingen [bij zijn aanstelling 165 - nota van mij] reeds zo hoog gestegen dat de Muziekschool 2e reeks, alvorens het tweede jaar onder zijn leiding voorbij was, tot Muziekacademie 1e reeks werd bevorderd [toen met ongeveer 900 leerlingen - nota van mij]. Van het begin af nam hij buiten de overige leergangen ook die van notenleer voor eigen rekening, in de overtuiging dat zij, alhoewel meestal overladen, toch de grondslag zijn voor om het even welke muzikale toekomst.

Hij bereidde de lessen grondig voor, deed een massa ervaring op en kwam tot de conclusie dat in Vlaanderen meerdere verouderde en weinig adequate, voor het kind aangepaste en geleidelijk groeiende leergangen van notenleer voorhanden waren. En hij begon, na tien jaar studie, een eigen cursus op te bouwen. Wij hebben de eerste vijf of zes boekdelen grondig nagekeken en we zijn overtuigd van de buitengewone degelijkheid en deugdelijkheid van dit groot werk. De leerling, die vertrekt uit het woordritme, krijgt bij middel van de door de samensteller prachtig begeleide oefeningen, meteen een overzicht van de muziekgeschiedenis. Vanaf de aanvang wordt het kind vertrouwd gemaakt met de eigentijdse muziekwereld. [...] Ook van officiële zijde werd belangstellend opgekeken naar de bijzondere pedagogische arbeid van Omer Van Puyvelde, die dan ook niet lang geleden [de bijdrage van Berten De Keyzer dateert van 1961 - nota van mij] tot leraar voor notenleer aan het Koninklijk Muziekconservatorium te Gent werd benoemd. Hopen wij dat hij daar ruimschoots de gelegenheid zal vinden om zijn persoonlijk doch beproefd standpunt op dit gebied te verdedigen.

Misschien is deze cursus voor notenleer, hoe paradoxaal het mag klinken, ook op compositorisch gebied het volwaardigste, het beste werk van Omer Van Puyvelde. Omdat hij er niet alleen, ons inziens, rijk geïnspireerd naar voor treedt, maar vooral omdat dit omvangrijk werk verbazingwekkend getuigt van het algemeen en grondig stijlbegrip, van een sterke technische basis en van de diepe muzikaliteit van de componist.

Omer Van Puyvelde was hier trouwens niet aan zijn proefstuk. Tot op dit ogenblik schreef hij zowat tweehonderd grote en kleinere werken. Profane en religieuze liederen en koorwerken, orgelwerken zoals de zeer verspreide bundel "Kerkstemming" waarin hij duidelijk aan zijn leraar Flor Peeters herinnert. Pianowerken waaronder de mooie sonatine voor kinderen; de beroemd geworden cantate "Als ik groot ben" voor kinderkoor en orkest op tekst van Jozef Simons; de symfonische dans, een Vlaamse rapsodie voor groot orkest; het trio voor houtblazers (hobo, klarinet en fagot), ongetwijfeld een van zijn gaafste werken; het Kerstoratorium "Gloria" op tekst van E.Z. Agnes-Albertine, e.a.

Omer Van Puyvelde neemt in deze tijd een eigen plaats in als Vlaams componist. Hij bezit een direct herkenbare stijl met mogelijke herinneringen aan Flor Peeters, zelfs aan Carl Orff, b.v. in het Kerst-oratorium, doch het geheel is steeds overtuigend persoonlijk, sterk lyrisch en gezond modern van harmonisch materiaal en kleur.

Het zou een al te lange tijd vergen indien wij het compositorisch werk van Omer Van Puyvelde van dichtbij zouden ontleden en in perioden indelen. Steeds heeft hij een grote voorkeur gevoeld voor Guido Gezelle, Alice Nahon en Jozef Simons wat de keuze van zijn liederteksten betreft. De "Drie Avondliedekens" van Alice Nahon staan op het repertoire van bijna al de Vlaamse koorverenigingen, en zijn koorwerk "O, Maria die daar staat", op tekst van Guido Gezelle, dat destijds als eerste gerangschikt werd in de provinciale prijskamp voor muziek, kreeg een buitengewoon vleiende pers, ook van componisten als Marinus de Jong e.a. Het is meteen een goed teken voor de componist zelf en mede voor de Vlaamse muziek dat Sabam op zijn naam auteursrechten verwerkt uit Frankrijk, Kongo, Nederland en Zwitserland. De eerder genoemde "Sonatine" is gemeengoed van de studerende jeugd in Vlaanderen maar ook in Wallonië.

Steeds vinden wij in het globaal werk van Omer Van Puyvelde alle typische kenmerken van zijn persoonlijkheid zoals wij ter inleiding schreven. We ontdekken daarbij vooral de laatste tijd een voortdurende poging om het notenbeeld soberder, strenger en dus zuiverder uit te bouwen. Nergens hebben wij ditzelfde verschijnsel beter kunnen volgen dan in de liederen van Flor Peeters: van de eerste Alice-Nahonliederen naar de moedergedichten van Maurice Carême. Omer Van Puyvelde gaat dezelfde weg op. Hij is streng voor zichzelf en weigert half werk.

De waarde van zijn compositorisch werk werd trouwens door bevoegde instanties en jury's erkend. Zijn werken werden uitgegeven door het Davidsfonds, Musica Sacra en befaamde uitgevers in binnen- en buitenland. Hij behaalde meerdere compositieprijzen ingesteld door de provincie Oost-Vlaanderen, enkele werken werden op plaat gezet en worden regelmatig door het Belgisch Nationaal Instituut voor Radio-Omroep uitgezonden.

Allezsins neemt hij in de reeks Vlaamse componisten van deze tijd een voorname plaats in, en wij appreciëren het vooral dat hij weigert mede te doen aan de zogenaamde populaire beweging die hoofdzakelijk het Vlaamse lied een harde en kwalijke slag heeft toegebracht.'

Wij laten hier nu een paar uittreksels volgen uit het programma van een academische zitting die plaats vond te Gent op zondag 30 april 1950.

ACADEMISCHE ZITTING

opgeluisterd door Kamerkoor 'Crescendo'
buiten wedstrijd geklasseerd in de Provinciale Zangtornooien
onder de leiding van de heer Omer Van Puyvelde

Het wasser te nacht.
Oud Nederlands lied.

Bewerkt door Fl. Van Duyse.

Van een Clerc die begheerde Maria te sien.
Middeleeuwse Legende voor Gemengd Koor.

Door Robert Herberigs.

Dis al.
Zuid-Afrikaanse tekst door J.F.E. Celliers

Flor Peeters.

Drie avondliedekens.
Tekst van Alice Nahon

Van Puyvelde.

[Wij lassen hier nu de tekst in die Van Puyvelde zelf liet opnemen als toelichting bij deze drie stukjes die hij had gekozen om op die dag uit te voeren. Onderaan prijkt trouwens ook zijn (zeer goed leesbare) handtekening.]

'Met haar "Avondliedekens" heeft Alice Nahon uit het hart van ons volk geput en het eenvoudig gemoed ook gevuld met zinvolle gedachten. Die teksten zijn tot het algemeen bezit gaan behoren. De bedoeling van de toondichter is daarom ook geweest deze zo gegeerde "liedekens" aan het "zingen" te brengen.

Hij heeft getracht in zachte delikate akkoorden de gemoedssfeer van de dichteres op te vangen en te verklanken.

De muziek van deze liedekens is getoondicht in drieledige liedvorm: het eerste en het laatste deel klinken als dezelfde of bijna dezelfde muziek; het middendeel echter wijkt daarvan volledig af.

Deze werkjes vragen een uiterst verzorgde interpretatie, waarin dan ook de koorleider zijn capaciteiten kan doen gelden.

Op te merken: de vele oe-klanken in het laatste koor, wijzen uit wat met zacht zingen kan worden bereikt.'

Ik had het in de inleiding reeds over het optreden van Crescendo te Wachtebeke. Het gedrukte programma van deze avond is nog steeds terug te vinden. Omdat het is uitgevoerd op een diep oranje papier is het moeilijk te reproduceren. Daarom laten we hier de volledige tekst volgen.

Zaal 'PAX' - Wachtebeke
KUNSTZANGAVOND
door
CRESCENDO
onder leiding van onze oud-dorpsgenoot
de Heer Omer VAN PUYVELDE
Bestuurder van de Muziekacademie van Ledeberg

Maandag, 1 September 1952

PROGRAMMA

* * *

EERSTE DEEL

OUDE MEESTERS

1. Serenade van een landsknecht	Orlando di Lasso
2. In 't overbloesemd voorjaarsgroen	Henry Purcell
3. Scherzo	J.B. Martini
4. Le chant des oyseaux	Clément Jannequin
5. Echokoor	Orlando di Lasso
6. Ave verum	W.A. Mozart
7. Alleluia	G.F. Händel

VOLKSLIEDEREN UIT VERSCHILLENDE LANDEN

1. Haesken jagen	bewerkt door F. Van Duyse
2. De nacht verdwijnt	bewerkt door F. Van Duyse
3. Anne-Marieken	bewerkt door O. Van Puyvelde
4. Het beiaardliedeken van Duinkerke	bewerkt door O. Van Puyvelde
5. Steal Away (Negro spiritual)	bewerkt door Th. H. Burleigh
6. Schots volkslied	bewerkt door M. de Jong
7. Gertji	bewerkt door O. Van Puyvelde

TWEEDE DEEL

WERKEN VAN HEDENDAAGSE VLAAMSE TOONDICHTERS

1. Hemelhuis	E. Hullebroeck
2. Moederken alleen	E. Hullebroeck
3. Boerke Naas	O. Van Puyvelde
4. Avondliedeke	O. Van Puyvelde
5. Siembamba	M. de Jong
6. De Averulle en de Blomme	R. Ghesquière

VARIA

Daar liep een meisje P.M. Zijderlaan
De spijskaart Zöllner
Pepita Müller

DE DEFINITIEVE DOORBRAAK

Wij konden eigenlijk reeds het vorige hoofdstukje deze titel meegegeven hebben. Want al een paar jaren na de stichting van 'Crescendo' reikte de faam van Omer Van Puyvelde zo ver dat hij in 1951 een vraag kreeg vanwege het Ministerie van Openbaar Onderwijs: of hij ook niet buiten de provincie Oost-Vlaanderen concertavonden 'met speciaal opvoedend karakter' kon organiseren. Dat heeft hij dan ook gedaan.

Ook het bestuur van het Algemeen Nederlands Zangverbond verzocht hem op 24 februari 1951 schriftelijk hun landelijke manifestatie te dirigeren. Hierop is Van Puyvelde niet ingegaan. Als antwoord liet hij weten (nog) geen ervaring te hebben met massakoren, en alleen al met zijn kamerkoor meer dan genoeg werk had. Wij kunnen er naar gissen of dit zijn werkelijke beweegredenen was.

Wij hebben reeds kennis gemaakt met de steile opgang van Omer Van Puyvelde in de jaren vlak na de oorlog en in de vijftiger jaren. Toch was hij tegen het einde van dit decennium nog steeds koster-organist aan de Sint-Pieterskerk, en directeur van de Ledebergse Muziek-academie. De inkomsten aan deze functies verbonden, geteld bij de (toen niet zo hoge) auteursrechten, lieten Van Puyvelde toe goed rond te komen met zijn gezin. Maar de kunstenaar in hem nam geen genoegen met wat reeds bereikt was. De 47-jarige had overal lof geoogst, maar vond het veel te vroeg om op zijn lauweren te gaan rusten.

Op 29 april 1960 stelde hij zijn officiële kandidatuur voor het ambt van leraar notenleer aan het Koninklijk Muziekconservatorium te Gent. Zijn benoeming werd door koning Boudewijn ondertekend op 27 mei van datzelfde jaar.

In zijn dagboek, dat hij terug enkele maanden bijhoudt, tekent de kersverse leraar aan dat hij met de kerkelijke autoriteiten tot een akkoord kwam om voortaan nog enkel organist in 'zijn' kerk te blijven. Hij laat hier dus definitief zijn kostersambt los, en daarvoor had hij wel alle redenen. In dat memorabel jaar wordt hij immers zodanig overstelpt met werk, dat hij het dagelijks aanvullen van zijn dagboek reeds op 30 juni voor bekeken moet houden.

Op 8 mei, datum tussen zijn aanvraag en zijn benoeming in, vindt te Gent de creatie plaats van zijn oratorium 'Gloria'. Dagen naeen zijn daarvoor groots opgezette repetities nodig geweest.

En reeds op 10 juni, vlak vóór de examenperiode, geeft hij zijn eerste lessen aan het conservatorium. Hier kunnen we wel gewagen van een geforceerde etappe, een soort onder stoom afgewerkte herhaling van wat de studenten moesten kunnen debiteren voor de jury op... 13 juni !

Die jury bestond uit directeuren en leraars, vreemd aan het Gentse conservatorium. Op die wijze wilde men alle favoritisme uitschakelen. Onder de leden bevond zich ook de heer Baeck, die nog dirigent is geweest van onze plaatselijke harmonie 'De Eendracht'.

Van Puyvelde kan opgelucht in zijn dagboek noteren: 'Schitterend resultaat van mijn beide klassen'.

Bronzen afgietsel van het borstbeeld van Omer Van Puyvelde

Op 29 juni 1960 wordt hij naar Brussel ontboden, om zelf te zetelen in de NIR-jury die het optreden van schoolkoren moet beoordelen. Daar bevindt hij zich tussen grote namen als Pieter Leemans, Leonce Gras, Renaat Veremans en andere...

Direct daarna begint hij in die periode aan zijn cursus voor notenleer, waarover wij bij Berten De Keyzer reeds konden lezen welke waardering die verdient.

Tussendoor vernemen wij dat de moeder van Omer, die nog steeds bij hem inwoont, op 1 april 1961 is overleden, en dat zoon Remi, die in de muzikale voetsporen van zijn vader is gestapt, een benoeming te Heusden heeft bekommen. Remi Van Puyvelde is nu trouwens ook leraar aan de Muziekacademie te Ledeberg.

Al na enkele jaren genoot Omer Van Puyvelde een zulkdanige reputatie aan het conservatorium dat hij in 1967 werd benoemd tot leraar harmonie (hoogste graad) en directeur van de provinciale vervolmakingscursussen voor dirigenten.

Rond diezelfde tijd liet hij zich ietwat tegen zijn zin overhalen om ook zijn kandidatuur in te dienen voor het directeurschap van het conservatorium zelf. Er was oorspronkelijk namelijk slechts één kandidaat, en men wou toch 'keuze' hebben. Een waaier van competente kandidaten bestond echter niet. Omer Van Puyvelde moest het dan ook afleggen tegen zijn 'tegenstrever', maar tevens goede vriend, de illustere organist van de Sint-Baafskathedraal, wijlen Gabriël Verschraegen.

Van Puyvelde gaf er zich bij voorbaat goed rekenschap van wat de uitslag van deze 'tweestrijd' zou zijn. In zijn dagboek, dat toch niet voor vreemde ogen was bestemd, vinden wij zijn reactie op de benoeming van Verschraegen. Letterlijk schrijft hij: 'normale gang van zaken'. Hieruit kunnen we afleiden hoe objectief hij tegen de uitslag aankeek, en ook hoe hij tegenover zichzelf volkomen eerlijk bleef bij de beoordeling ervan. Hij heeft er nooit aan gedacht dat wij deze notitie nog eens zouden lezen.

Een paar jaar later, op nieuwjaarsdag 1969, noteert hij, na het bezoek dat hem door zijn kinderen Remi en naderhand Cecile werd gebracht (beide krijgen daar de vermelding '& C[∞]' bij, waarmee hij hun respectievelijke echtgenoten en kinderen bedoelt): 'pijn in borststreek, vooral onder het borstbeen'. Wij zullen hieraan nog terugdenken als wij verder plots zullen geconfronteerd worden met zijn onverwacht overlijden.

Als afsluiter voor dit hoofdstuk willen we nog een uittreksel overnemen uit de prestigieuze uitgave 'WHO'S WHO IN BELGIUM', die dateert van net vóór de benoeming van Van Puyvelde aan het Gentse conservatorium. Reeds dan, kunnen wij besluiten, waren de uitgevers van oordeel dat hij in dit naslagwerk niet mocht ontbreken.

'VAN PUYVELDE, Omer, director Music-Academy and organist, born November 1912, Wachtebeke (Overslag); son of Camiel van P. and Julma Marius; married Louise Hollevoet. Education: Royal Conservatory of Music, Ghent. Career: Director Music-Academy of Ledeberg, Organist O.L.V. St-Pieterskerk, Ghent, Founder and leader of the chamber-choir "Crescendo", President of the Association of Organists in the diocese of Ghent, Member of

the Jury of the audition-service of the Belgian Broadcasting Institute (N.I.R.), Member of the Provincial Music Commission.

Compositions: wrote over one hundred works for orchestra, choir, organ, piano; songs and cantatas, several of which have been published. Awards: Medal of Honour of Ghent, Holder of the Cup of the Belgian Union of Choir Leaders. A.W. Wenemaerstraat 39 Ghent; T. 25.01.19).

Voordien had Omer Van Puyvelde ook nog in de Gezusters-Lovelingstraat gewoond. Naderhand verhuisde hij nog naar de President F.D. Rooseveltlaan te Gent.

DE LAATSTE ACTIEVE JAREN

Zoals voor ieder mens, vloog ook voor Omer Van Puyvelde de niet te achterhalen tijd genadeloos voorbij. Voor hem, de steeds bedrijvige en nooit-stilzittende man, wellicht nog sneller dan voor de meeste andere mensen, die zich eveneens, op een zekere leeftijd gekomen, vertwijfeld afvragen 'waar dat nu toch allemaal naartoe is'.

Volgens de Burgerlijke Stand, en dat valt dus niet te loochenen, is Omer Van Puyvelde 65 jaar geworden in 1977. Hij is echter pas met pensioen gegaan in 1978, en dan nog wel helemaal tegen zijn zin.

Op 12 mei 1978, toen reeds een groot concert te zijner ere was gehouden op 2 mei, verscheen in de krant 'De Gentenaar' een pagina-groot interview met hem. Hij zei toen over zijn nakend pensioen letterlijk: 'Het zal voor mij iets verschrikkelijks zijn. Lach d'er niet mee, ge zult vroeg naar mijn begrafenis mogen komen'. En hij voegde er nog aan toe: 'Dat gevoel dat ge uitgedirigeerd zijt !...'. Het zouden achteraf bijna profetische woorden blijken.

Hoe dan ook, door zijn talloze vrienden, die zich gesteund wisten door alle collega's en leerlingen van Van Puyvelde, en die ook door officiële instanties werden aangemoedigd, werd een groots huldigingsprogramma uitgewerkt. Wij laten hieronder het programma ervan volgen.

Dinsdag 2 mei 1978

GROOT CONCERT

door het versterkt symfonisch orkest, het koperensemble,
het strijkorkest, koren en solisten van de Academie
met werken van Omer Van Puyvelde
onder zijn leiding.

Zaterdag 24 juni 1978

ACADEMISCHE ZITTING

ingericht door de Culturele Raad van Ledeberg
met als sprekers
kunstcriticus Jan D'Haese en professor dr. Marcel Grypdonck
opgeluisterd door het Kamerkoor 'Crescendo'.

Donderdag 29 juni 1978

PLECHTIGE FEESTZITTING

door het lerarenkorps van de Muziekacademie
met als sprekers
de heer Georges Vanhoutte, leraar
en
de heer Robert Vandewege, schepen van cultuur
van de Stad Gent
muzikaal omlijst door
Juffrouw Bernadette Bracke, viool

en
de heer Louis Pas, piano
leraars van de Muziekacademie.

Zoals men kan merken, werd er aan de waardige viering bij het afscheid van Omer Van Puyvelde nogal wat energie besteed. Het is hier niet de bedoeling alle toespraken in extenso te publiceren. Laten we hier alleen aanstippen dat er wel een zeer verschillende toon valt waar te nemen tussen de teksten van de genodigden aan de ene kant, en de bedankingen die de gevierde nadien uitsprak. Waar de eersten uitblonken in overvloedige loftuitingen en in het memoreren van onvergetelijke, zelfs triomfantelijke momenten, is anderzijds bij de afscheidnemende musicus, behalve een gevoel van dankbaarheid, een uiting van weemoed niet te loochenen.

Er is gezorgd voor bloemen en geschenken, en zelfs voor een echt, onvervalst gelegenheids'gedicht', zoals dat in onze Vlaamse voorvaderlijke geplogenheden bijna steeds ten gehore gebracht werd en nadien aan de gevierde en de genodigden overhandigd. Een staaltje van deze lofprijzing willen we de lezer echter toch niet onthouden.

'In duizend harten
heb je de vonk ontstoken
der muziek, een uitstraling van 't diepste schoon,
dat als een blomme, rijk ontloken,
blijft boeien en gedijen in zo menig woon. [...]

Herinner je je nog de triomftocht
van je kamerkoor 'Crescendo' !
Begeesterend klonk die naam !
Als dirigent, ging je ons lichtend voor.
Dank je bezieling, verwierf het een verdiende faam.

Nu onverbiddeijk, je uur van rusten is gekomen
en stukgeslagen wordt, een stukje van je levensdromen,
moogt g'u voortaan vermeien in herinneringen,
die schroomvol in je harte zullen blijven zingen. [...]

Geniet nog lange, lange van je verdere levensdagen
en... Meester, stel je niet te veel nog vragen.'

Zo gaat dat acht strofen lang. Interessanter voor ons is, dat er ook een geschilderd portret van de meester kwam, en dat de bekende beeldhouwer Firmin De Vos een borstbeeld van Omer Van Puyvelde heeft gemaakt. Van de twee kunstwerken vindt de lezer trouwens een foto als illustratie in dit jaarboek.

Van het oorspronkelijke bronzen borstbeeld werden vier witte replica's vervaardigd. Een ervan heb ik ten huize van zoon Remi opgemerkt, een tweede staat in de Muziekacademie te Ledeberg. Een (eventueel nog te gieten) vijfde exemplaar zou op Overslag zeker niet misstaan.

Het oorspronkelijke borstbeeld, vervaardigd door beeldhouwer Firmin De Vos

Vanzelfsprekend kan ik niet nalaten hier enkele citaten weer te geven uit de toespraken van de gezaghebbende sprekers die Jan D'Haese en Dr. Grypdonck waren.

De eerste haalt nog eens de herinnering boven aan dat eerste, onvergetelijk toegejuichte optreden van 'Crescendo' te Breda, waarover wij het reeds hadden. En hij zegt daarover:

'... dat illustreerde eens te meer de buitengewone kwaliteit van dat kamerkoor, dat op dat ogenblik uniek was in ons land, qua talent, qua muzikaliteit, qua kamerkoor zijn. En ik moet daar nog aan toevoegen dat de geest in dat koor na die sublieme uitvoering tot uiting kwam in een tweede uitvoering, [...], een tweede uitvoering waar de Nederlanders, ik zal niet zeggen Hollanders, nogal een puntje hebben mogen aan zuigen. Want er is daar nadien gemusiceerd op een manier, dat zij met hun mond wijd open hebben gekeken naar die Vlamingen, die daar een heel panorama van liederen, operette, opera en andere dingen hebben te voorschijn getoverd, uit de piano hebben geklopt, [...] iedereen met volle inzet, dat was een grandioze avond'.

Met andere woorden, de exuberante Vlamingen hadden er na het geplande programma nog niet genoeg van, en ze hebben zich daar in Breda nog kostelijk geamuseerd, tot verbazing maar ook tot groot genoegen van hun gastheren.

En Jan D'Haese vervolgt:

'Ik vertel dat allemaal, omdat tenslotte de basislegger van dat alles, de man die dat allemaal waar kon maken, Meester Omer Van Puyvelde was. Hij was een strenge meester, hij was, permitteer het mij, een moeilijke meester, hij was niet altijd de gemakkelijkste, dames en heren, van het Crescendo-koor. [...]

Maar ik vind dat normaal. Ik vond dat iemand die iets wou bereiken met zo'n koor, met zo'n gehalte aan stemmen, want tenslotte was dat een koor waar zeer veel gevormde stemmen in zaten, mensen die muzikaal up to date waren die daar stonden, ik vond het maar normaal dat een dirigent van het formaat van de heer Van Puyvelde grote eisen stelde aan die mensen. En hij heeft die gesteld. En zij hebben dan ook grote dingen gedaan, grote dingen gezongen. Ik wou daar alleen maar op wijzen, omdat men toch ergens die verbinding moet kunnen leggen tussen de inhoud van dat koor en de man die die inhoud tot leven heeft gebracht. Die die muzikaliteit en die muzikale mogelijkheden werkelijk tot de top heeft gevoerd en ik zeg het, op een bijna perfecte manier.'

Zoals we al zeiden, had Van Puyvelde het heel moeilijk om afscheid te nemen. Jan D'Haese heeft dat haarfijn aangevoeld toen hij ook nog zei:

'Ik geloof dat wij aan dat probleem tot hiertoe weinig aandacht hebben besteed, namelijk dat diegenen, die zoveel jaren gevochten hebben om iets te bereiken in het creatieve domein, dat men hen dan toch niet van vandaag op morgen ineens mag zeggen, ge kunt niet meer creëren, ge moogt niet meer creëren, gij wordt ergens op een zijspoor afgevoerd, terwijl gij nog volledig bezig zijt, met dagelijks van 's morgens tot 's avonds laat eventueel, met al wat u lief is en wat gij kunt, waartoe gij in staat zijt, om dat nog gestalte te geven. Ik wou dat toch nog even naar voor brengen omdat ik meen dat Meester Van Puyvelde met al wat hij gedaan heeft zou moeten voort doen'.

Dr. Grypdonck nam het woord nadat de veteranen van 'Crescendo' nog eens hun beste kunnen hadden laten horen. Eigenlijk hadden zij de bedoeling hun dirigent te verrassen, en dus voor het voetlicht te treden zonder dat hij er iets van af wist. Het hele plan was opgezet door de dames Bérénice De Pauw - die we reeds in de inleiding hebben ontmoet - en Marianne D'Haese. Ze zijn er echter niet in geslaagd hun 'meester' zomaar om de tuin te leiden. Zoals één der zangers opmerkte: 'hij is ook nog zo geen grote uil'. Van Puyvelde wist dat zij een leider nodig zouden hebben. En bij zijn eigen viering werd hij dat dus zelf !

De toespraak van Dr. Grypdonck vereiste een lange adem. Zij beslaat tien dicht 'betikte' pagina's, en is opgebouwd rond de vergelijking met de jaargetijden. De jeugd van Van Puyvelde is dan de lente, de zomer strekt zich uit over zijn lange actieve artiestenperiode, en de tijd dat de kunstenaar nu met rust zou gaan, zou dan de herfst zijn. De tijd dat hij zou kunnen genieten van de binnengehaalde oogst... De spreker had het niet over de winter. Niemand vermoedde trouwens op dat moment dat die zó dichtbij was...

Wij halen hier enkele uitspraken van Dr. Grypdonck aan.

'Ik geloof niet dat men moet treuren, wanneer op een bepaald ogenblik iemand een einde stelt aan zijn overdadige activiteiten. Het leven is al zwaar genoeg om het met één enkele functie te vullen, wat dan wanneer men er verscheidene cumuleert ! De ene zo goed als de andere. Komt een tijd waarop men ook op rust gaat, zonder te rusten, waarbij men blijft werken, zonder te moeten werken. En geloof mij waarde vriend, het is prettiger te werken wanneer men niet moet, dan het te moeten doen wanneer men niet kan. Ik spreek van ondervinding. Tentweede, er is eigenlijk geen enkele reden om weemoedig te zijn, tenzij men absoluut zou willen dat doen belangrijker is dan oogsten. Dat uiteindelijk het bedrijf van de zomer beter is dan dat van de herfst.'

'Er is geen reden om te zeggen 't is een afscheid, er komt geen afscheid, de muziek laat nooit iemand los. [...] Herinnert gij u Marinus de Jong op zijn tachtigjarige leeftijd, hoe die man, vol vitaliteit, eenvoudig nog de meest moderne muziek onder zijn klassieke vorming schoof, en uit zijn klassieke handen wegdroeg, en Marcel Poot, en Meulemans en De Vocht en Jef Van Hoof, neen, muziek laat iemand niet los. [...] Gij gaat niet met rust, ge wordt eenvoudig ontheven van uw verplichting, dat is alles.'

'Ik heb u gekend als lid van de jury. Jury van de koorzang-tornooien, waar gij met een scherp oor, maar met een begrijpend gemoed, iedereen beoordeeld hebt, ik zal niet zeggen naar zijn waarde, maar boven zijn waarde, want zo zijt gij. Zelfs als ze uw eigen stuk slecht uitvoerden, en dat heb ik nog nooit elders gezien, dat een kunstenaar die zijn eigen composities slecht hoort uitvoeren, dat die dan nog zegt: "Ik wil er zoveel bij geven", wanneer de anderen een beetje te schraal zijn met hun punten. Ge hebt de mensen aangemoedigd.'

Toen de voorzitter van de Culturele Raad van Ledeberg, de heer Evrard, zowel de zangers van 'Crescendo' als de beide sprekers had bedankt, moest Omer Van Puyvelde zelf nu wel het woord nemen. Hoewel hij dan, zoals iedereen die gehuldigd wordt, beweerde dat hij eigenlijk 'geen spreker' was, heeft hij dan toch gesproken uit de diepte van zijn hart. Hoewel verschillende delen van zijn wederwoord noodgedwongen geïmproviseerd waren, en

hoewel hij begrijpelijk genoeg ontroerd en enigszins verward was door de vele verrassingen die hem overvielen, heeft hij alles naar boven gehaald wat hem altijd had bezig gehouden en geboeid, hij heeft niemand of niets vergeten. Hij dankte zijn vrienden, hij dankte zijn leerlingen, hij sprak over de Muziekacademie en over het Conservatorium, hij herinnerde aan de vele concerten die hij had mogen uitvoeren, en hij riep de hele zalige tijd van 'Crescendo' terug op.

Zestien jaar, sinds 1962 al, waren de zangers van 'Crescendo' er mee opgehouden. Doordat hun dirigent totaal in beslag genomen was door zijn functie aan de academie en het conservatorium, was het koor een stille dood gestorven, zonder dat één der leden, en zeker de leider niet, dat ooit hadden gewenst. Nu bewezen ze, zoveel jaren later, welke hechte groep ze hadden gevormd. Hun 'meester' kon weerom aan hun hoofd gaan staan. Enkele weken tevoren had hij bij het interview met 'De Gentenaar' nog geklaagd: 'het gevoel dat ge uitgedirigeerd zijt !'. Nu kon hij met weemoedige opgetogenheid zeggen, en wij nemen letterlijk over wat hij op die avond heeft gezegd: '... nu heeft Crescendo daarvoor gezorgd dat ik niet uitgedirigeerd ben, want ik heb nog eens mogen dirigeren.'

Enkele delen uit zijn toespraak, die opborrelde uit een niet te stelpen overvloed van herinneringen, geven wij hier toch weer. Er blijkt zonneklaar uit met welke zorg en bezorgdheid hij zijn taken ter harte nam, maar ook welke gerechtvaardigde fierheid hij daaruit heeft gepuurd.

'... Ik geloof dat wij daar schoon werk mee hebben gedaan, want wij hebben de muziek-academie ook buiten de school zelf gebracht, wij hebben ze in het gemeentehuis gebracht, wij hebben onze mensen er naartoe gebracht, en de mensen zijn er graag naartoe gekomen, want ge weet, als er een concert was van de academie, dan hadden wij altijd een bomvolle zaal volk, en het is meer dan eens gebeurd dat er vijftig, zestig mensen naar huis moesten keren, omdat ze niet meer binnen konden, dat is toch een succes geweest...'

'Er zijn [...] natuurlijk dingen in het Ministerie, die niet zijn zoals ze zouden moeten zijn, maar dat kan ook niet, er staan duizenden leerlingen te wachten aan de poorten van de Muziekacademies, leerlingen die wij moeten weigeren, omdat we er maar zoveel mogen aanvaarden, omdat de kosten te groot zouden zijn. Ik geloof dat de kosten van een dergelijke instelling nimmer of nooit te hoog kunnen zijn, vooral als ge weet wat die kosten maar zijn in verband met andere dingen.'

'... een muziekschool, die als ik hier kwam [...] honderd vijftenzestig leerlingen telde, negen à tien leraars had, en die nu is uitgegroeid tot een academie met over de negenhonderd leerlingen, met in de veertig leden personeel...'. Hier voegen wij daar volledigheidshalve nog bij dat de academie te Ledeberg nog bloeiende bijafdelingen had geopend te Sint-Amandsberg en te Sint-Denijs-Westrem. Van Puyvelde heeft trouwens het bestaande lessenpakket nog uitgebreid met klassen voor toneel, slagwerk, ballet en, hoe kon het anders, voor orgel.

'Nu kunt ge toch wel denken, en gij zegt dan, ge moet geen weemoed hebben, ik heb weemoed, ik ga dat niet onder stoelen of banken steken.'

De nuchtere Van Puyvelde, die wij midden al zijn artistieke kwaliteiten ook al een paar keren ontmoet hebben, steekt hier ook eventjes het hoofd buiten de coulissen. Nadat hij iedereen bedankt heeft, zegt hij met een zekere galgenhumor: ‘Alhoewel ik dat niet gedaan heb voor geschenken, het Ministerie heeft mij daarvoor betaald, in het begin verschrikkelijk slecht, nu zeer goed, en nu gaan ze mij weer slecht betalen, want nu kon ik op pensioen. Ik kom weer waar ik geweest ben.’

De materiële kant van de zaak is vlug vergeten, want hij gaat onmiddellijk hierna verder: ‘... de liefde in de muziekacademie, die is groot. [...] Ge zoudt eens een avond moeten beleven en eens rondgaan met mij in de muziekacademie, op welke manier er daar les gegeven wordt, op welke manier er daar gehandeld wordt, welke schone tussenkomst er daar is van de leerlingen en van de leraars, en nu moogt ge niet vergeten, dames en heren, de muziekacademie met haar negenhonderd leerlingen, heeft zeker vierhonderdvijftig volwassenen. Wij hebben een afdeling die loopt van halfvijf tot zeven uur, kinderen tussen zeven en vijftien jaar, en dan hebben we een afdeling van zeven uur tot halftien en die loopt met volwassenen. [De man die] met zijn bloemen bij mij kwam [daarnet], dat is onze oudste leerling, [...] aan zijn 74 jaar toe, [...] hij zit in de uitmuntendheidsgraad van de harmonie, en hij kon geen noot muziek als hij hier binnen gekomen is...’.

‘Als ge daar een kamerorkest ziet met vijftwintig muzikanten, met violisten, cellisten en al wat ge maar kunt denken, en die komen twee, drie dagen in de week repeteren, kinderen die een hele dag op school hebben gezeten, mensen die op een bureel zitten, daar zijn daar dokters, daar zijn daar verpleegsters en werkmensen bij, die komen allen samen repeteren met een bezieling en spelen veel beter dan muzikanten die er moeten voor betaald worden, omdat [ze] spelen uit liefde...’.

‘... Ik heb nu anderhalve maand examens afgenomen, van half vijf tot ‘s avonds tien uur. [...] Wij hebben een examen gehad van piano uit de hogere graad en uitmuntendheidsgraad, [en dat] was werkelijk een concert. Als Claude Coppens en Yvonne Vanden Berghe, die van de jury waren, tegen mij zegden: maar mijnheer de directeur, dat is de moeite waard, dat is in niet veel muziekacademies te bereiken, werkelijk een examen dat een concert is ! Ik hoop dat het zo voort mag gaan, en ik zal natuurlijk met enorme belangstelling alles meemaken.’

Niettegenstaande hij in zijn afscheidswoord toegaf, dat het heengaan hem pijn deed, dreef zijn rechtmatige trots over de bereikte resultaten hem toch tot het enthousiasme dat uit die laatste woorden op ons af komt.

Zijn begrijpelijke interesse voor wat na hem nog zou gepresteerd worden heeft hij helaas niet lang meer kunnen tonen...

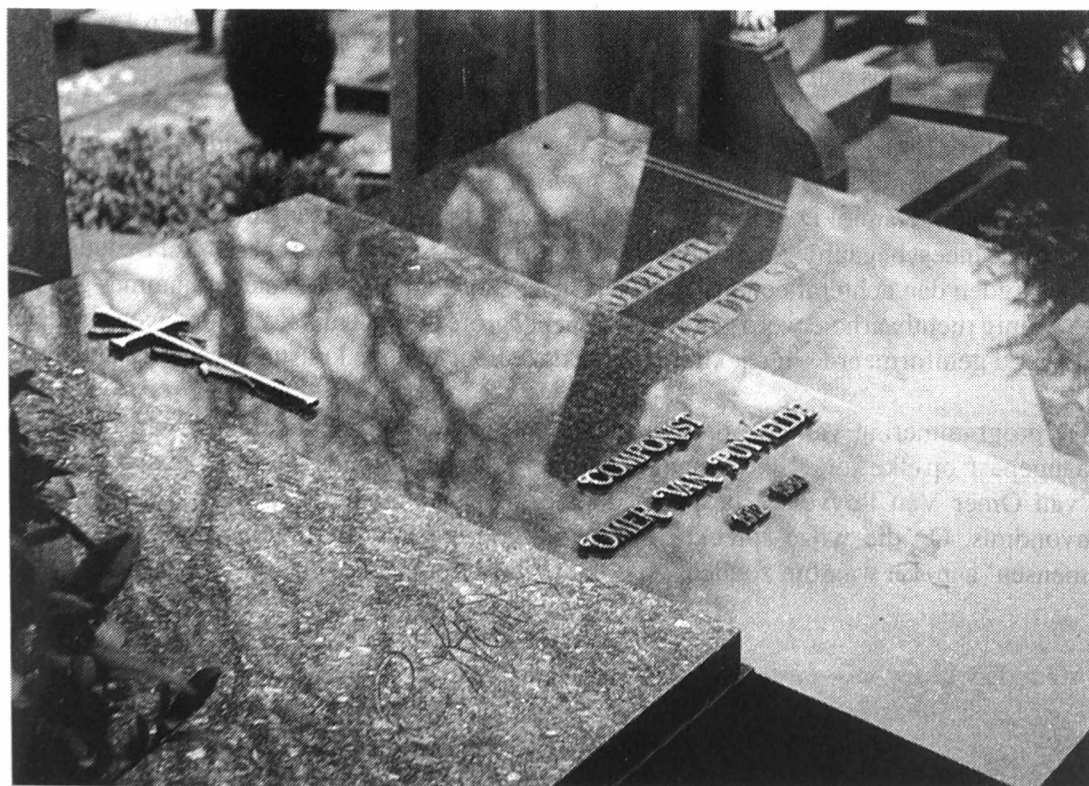
WAT BLIJFT

Omer Van Puyvelde leidde een leven vol bedrijvigheden, was niettegenstaande zijn overstelpende bezigheden een zeer sociaal man, was graag bij vrienden, en sloeg de gelegenheid tot een gezellig etentje zeker niet af. Toch heeft niemand ooit van hem excessen kunnen zien. Hij leefde graag, maar toch sober.

Is het dan de gedwongen verandering in zijn tijdsbesteding, het zich-niet-meer-zo-nuttig-voelen, het piekeren over wat nu wel voorgoed voorbij was, of al die factoren samen, die er voor verantwoordelijk waren dat die lange reeks van actieve jaren niet werden gecompenseerd met een aanvaardbaar aantal jaren 'rust'?

Wij weten het niet; wij zullen het nooit weten. Wij verwijzen eventjes naar zijn dagboek-notitie op die nieuwjaarsdag 1969, toen hij over pijn in de borststreek kloeg. Naar de mistroostige voorspelling die hij de reporter van 'De Gentenaar' deed in mei 1978. Vast staat: op 25 november 1980, Sint-Catharinadag voor de Wachtebekenaren, werd hij rond 10 uur 'smorgens door een hersenbloeding getroffen. Hij raakte onmiddellijk in een diepe coma en werd overgebracht naar het ziekenhuis Maria-Middelares aan de Kortrijksesteenweg. Daar is hij dezelfde avond rond halftien overleden.

Hij werd begraven op het Campo Santo te Sint-Amandsberg, zoals passend is voor een groot Vlaming. De lezer zal een afbeelding van zijn grafsteen en een facsimile van zijn rouwprentje als illustraties in dit jaarboek vinden.

De grafsteen van Omer Van Puyvelde op het Campo Santo te Sint-Amandsberg

Vanzelfsprekend kwam deze onverwachte slag hard aan voor de familie. Vader en grootvader Omer was net achtenzestig geworden. Kinderen en kleinkinderen hadden gedacht en gehoopt hem nog heel lang in hun midden te hebben.

Maar ook zijn vrienden, collega's en zangers van 'Crescendo', en zijn leerlingen waren enigszins verdoofd door de vernietigende snelheid waarmee hun geliefde meester was weggenomen. Pas enige tijd later realiseerden zij zich dat de herinnering aan hem levendig moest blijven.

Daar waren wel foto's en partituren, daar waren stapels gedrukte programmapolders en persartikels, daar was het bronzen borstbeeld dat Firmin De Vos eerst had geboetseerd en dan gegoten, maar dat alles bleef bewegingsloos. Het bleven haast relieken, alleen toegankelijk voor de mensen die hem het meest nabij geweest waren.

Toen die tot dat inzicht gekomen waren, een goed jaar nadat de meester hen had verlaten, hebben ze de 'Stichting Omer Van Puyvelde' opgericht, waarover reeds sprake in ons 'Woord vooraf'.

De stichting is zeer actief van wal gestoken. Er werden voor alle mogelijke muziekdisciplines wedstrijden uitgeschreven. Omdat in de muziekacademie, onder de leiding van Van Puyvelde, ook aan de meest diverse instrumenten en aan zang aandacht werd besteed.

Om de meester zelf hulde te brengen hebben ook concerten plaats gevonden, die aan zijn persoon waren gewijd. Wij vermelden hier onder andere een concert op 6 mei '84, waarbij de internationaal beroemde tenor Zeger Vandersteene optrad, en de befaamde organist Philippe Sorgeloos aan het orgel zat.

Er werd in de Sint-Pieterskerk te Gent een 'Orgelcyclus Omer Van Puyvelde' georganiseerd. Onder de beoordelende juryleden vinden we de grote organisten van vandaag: Stanislas Deriemaeker, Kamiel D'Hooghe, Dirk Verschraegen... De deelnemers zelf waren dan ook onder de meest begaafde jongeren te vinden: Kristiaan Seynhave is er een van. De laureaten verzorgden dan achteraf een orgelconcert in de Sint-Pieterskerk, waaraan jammer genoeg te weinig ruchtbaarheid werd gegeven, zodat het grote publiek niet kwam opdagen en alleen de goed geïnformeerde muziekliefhebbers deze hoogstaande kunstuitingen bijwoonden.

De programmering van de orgelmuziek in de Sint-Pieterskerk heeft men om die reden aangepast: op elke kerkelijke hoogdag (Pasen, Pinksteren, Hemelvaart enz.) wordt het orgel 'van Omer Van Puyvelde' bespeeld door een bekend organist, vóór, tijdens en na de avondmis. Op die wijze spreekt de begenadigde musicus en organist nog steeds 'zijn mensen' aan. En waarom zouden wij ook niet luisteren?

* * *

„ Overgebracht naar het Koninkrijk van zijn geliefde zoon ”

(Kol. 1.20 Feest v. Christus Koning)

Om vroom te gedenken

**DE HEER
OMER VAN PUYVELDE**

geboren te Wachtebeke op 20 november 1912
en overleden te Gent op 25 november 1980

Toondichter

Ere-directeur van de Stedelijke Muziekacademie
van Ledeberg

Ere-leraar aan het Koninklijk Muziekconservatorium

Organist aan de dekanale kerk O. L. Vrouw
St.-Pieters te Gent

Stichter-dirigent van het kamerkoor "Crescendo ..

Ere-voorzitter van de Kostenbond van het bisdom
Gent

Laatst bespeelde hij het orgel op het Christus
Koningfeest om met de Christen gemeenschap
de liturgie binnen te treden.

We zongen begeleid door hem, om barmhartigheid,
om God te danken en te loven,

om te prijzen de komende in de naam des Heren.
Wij baden met hem om vergeving en voor de
noden van levenden en stervenden.

En Jezus bad ons voor en ging ons voor.

We baden het evangelie na " Jezus denk aan mij ..
En Jezus' ogen keken ergens naar ons uit ...

" Heden nog zult gij met mij zijn ... "

Een leven in dienst van de kunst, in dienst van de
gemeenschap, in dienst van de kerk.

Zijn orgel dat hij vijftienveertig jaar bespeelde in
de O. L. Vrouw Sint-Pieterskerk, één was hij ermee
geworden, als " De organist van de Dom ... "

Het was zijn taal.

Daar kon hij teder zijn, ontroerend, geestdriftig
daar inspireerde hem de Geest en de Liturgie,
daar toetste hij zijn leven en zijn werken, daar
was hij de Meester-Kunstenaar.

" Dank U, Mijnheer Van Puyvelde .. kon ik u
zondag nog zeggen; dank u was mijn zegen met
een kruisje op uw voorhoofd, dinsdagavond ... "

" Uw koninkrijk komt, vrede en vreugde.

Waar mensen bidden, danken, zingen.

Waar mensen luisteren naar Uw woord.

Uw koninkrijk komt, De Heer zij met ons. ..

Het was ons huldelied op Christus Koning

Het worde Uw intredezing in de hemelse liturgie.

Mevrouw De Pauw, de families Van
Puyvelde, Van der Beke, Vergauwen
danken U voor uw bliken van mede-
leven.

Tekst van het rouwprentje van Omer Van Puyvelde

Bij wijze van overzicht nemen wij hieronder een zeer beknopt curriculum vitae van Omer Van Puyvelde op.

* * *

- Geboren op 20 november 1912 te Wachtebeke
- Overlijden op 25 november 1980 te Gent
- Eretekens:
 - Ridder in de Orde van Leopold II 1962
 - Ridder in de Kroonorde 1966
 - Ridder in de Leopoldsorde 1968
 - Gouden Kruis Sint Bavo 1970
 - Ereteken van Verdienste van de Stad Gent 1979
 - Postuum: Erkentelijkheidsmedaille voor bewezen diensten aan het Stedelijk Onderwijs van de Stad Gent 1981
- Studeerde aan het Koninklijk Muziekconservatorium te Gent
- Behaalde:
 - 1e prijs notenleer 1933

- 1e prijs orgel 1933
- 1e prijs harmonie 1935
- 1e prijs contrapunt 1937
- 1e prijs fuga 1938
- Ereprijs als dirigent met de grootste onderscheiding en gelukwensen van de jury 1947 te Brussel
- Orgelist-Titularis:
 - te Eksaarde 1927-1933
 - te Geraardsbergen 1933-1935
 - te Gent O.-L.-Vrouw Sint-Pieters 1935 tot aan zijn overlijden
- Stichter-leider van het ‘Kamerkoor Crescendo’ 1939
- Volgde gedurende twee jaar de vrije cursus Muziekgeschiedenis aan de Rijksuniversiteit Gent onder leiding van Professor Joris Vandermueren
- Beklede ambten:
 - Directeur van de Muziekacademie te Ledeberg van 1949 tot 31 december 1978
 - Leraar aan het Koninklijk Muziekconservatorium te Gent eerst in notenleer later in harmonie van 1 juni 1960 tot 1978
 - Directeur van de Cursus voor Dirigenten van de Provincie Oost-Vlaanderen
- Componeerde 246 werken:
 - 18 orkestwerken
 - 8 werken voor blaasensemble
 - 64 liederen
 - 25 koorwerken a capella
 - 15 kerkkoren met orgel
 - 15 kinderliederen
 - 21 orgelwerken
 - 20 pianowerken
 - 8 kinderkoren met orkest
 - 26 koorwerken met orkest of piano
 - 26 bewerkingen van oude liederen voor vierstemming gemengd koor a capella (ook met orkest)
 - Circa 120 notenleerlessen - notenleer examenlessen
- Gaf een ‘Methode in Notenleer’ uit.

Het ‘Kamerkoor Crescendo’, gesticht in 1939, was zeer actief werkzaam tot 1956. Het zijn de overblijvende leden van dit kamerkoor die in oktober 1982 de ‘Stichting Omer Van Puyvelde - Crescendo’ vzw. hebben opgericht, waarbij de doelstellingen uit de statuten van het Kamerkoor Crescendo, die destijds door zijn Stichter-Leider Omer Van Puyvelde zelf werden opgesteld, zijn overgenomen en in zijn geest zijn aangevuld. Zij heeft tot doel ondernemingen in het leven te roepen die van aard zijn de zangkunst, de koorzang en de talentvolle jeugd aan te moedigen door het inrichten van audities, concerten en wedstrijden, en de nagedachtenis van de componist Omer Van Puyvelde in ere te houden, zijn werken te laten uitvoeren en bekend te maken.

Wachtebeke, Sylvesterdag 1995